אברהם רייזן.

פיערטער באנד:
אין שטאָדט.

אַרויסגעגעבען פון פערלאג א י ד י ש
1917 ניו־יאָרק תרע"ז.

אַלע ווערק
פון
אַברהם רייזען.
אין 12 בענדער.

יובילעאום אויסגאַבע.

צווייטע אויפלאגע.

אין שטאָדט.

Copyright, 1917
by
JEWISH BOOK AGENCY

דער ליגען.

פריעדמאן, א יונגער מענש פון א יאהר 25, א לעהרער, איז געגאנגען פון זיין לעצטער לעקציאן, וואס ער האט געהאט ערגעץ אין א פערוואַרפען שטיל געסעל און האט געהאט בדעה אריינגעהן אין דער נאהענטער קאפע־הויז עסען אבענד־ברויט און דורכלעזען, ווי זיין שטייגער איז, די טענליכע בלעטער, וואס געפינען זיך אין דעם קאפע־הויז. אויידער ער איז דערגעגאנגען ביז צום קאפע־הויז, האט ער דערפיהלט א ריהר פאר'ן פלייצע, ער האט זיך אומגעקוקט און פאר איהם איז געשטאנען זיין בלייבער חבר זעלווין.

— וואוהין געהסטו? — האט פריעדמאן געפרעגט, בעטראכטענדיג איהם פון קאפ ביז פים.

— איך גיה — איך... איך מוז האבען א רובל... ער האט זיך אבגעהאקט, ווי איהם וואלט אטהעם פערפעהלט און האט באלד ווי דערשראקען צוגעגעבען:

— לייה מיר, פריעדמאן א רובל... איך מוז האבען...

פריעדמאן האט ווי מאשינאל אריינגערוקט די האנד אין טאש, וואו ער האט אנגעטאפט דעם אייניציגען זילבערנעם רובל, וואס איז דארט געלעגען און האט געשווינד ארויסגערעדט:

—איך האב ניט, אויף נאמנות!

—אומגליקליך! — האט זעלווין שמערצליך פערקרימט דאס געזיכט — איך וואוין אויף א קווארטיר, וואו ס'איז א

— קום צו מיר נעכטיגען... מיט'ן גרעסטען פערגעניגען. מיר וועלען שלאָפען ביידע.

זעלווינס געזיכט איז ווי גלאטער געוואָרען, זיינע אויגען האָבען זיך אויסגעלייטערט, און פיהלענדיג זיך ערנריגגערט, ווי איינער וואָס האָט ארַאבגעווארפען פון זיך א שווערע משא, האָט ער זיך צערעדט:

— צום שווארץ יאָהר! ווי עס קומט אָן שווער דאָס דירהגעלד! עסען האָט מיך קיינמאָל ניט אזוי געררִיקט ווי דאָס נעכטיגען. זינט איך בין דאָ אין דער גרויסער שטאָדט, פיהל איך מיך עפעס ווי א בראָדיאגע, וואָס איז ניט זיכער, אז ער וועט ביינאכט האָבען וואו דעם קאָפּ אנידער צולעגען.

פריעדמאן האָט דערוויִל נאָר נישט געענטפערט, ער האָט נאָר געהאלטען די האנד אין טאַש און געחזר'ט אין געדאנק, אז „ער האָט ניט", ער זאָל חלילה ניט פערגעסען און זיך ארויסכאפען מיט א ווארט... און אָנריהרענדיג דעם רובל מיט די שפיצען פינגער, פלעגט זיך איהם דאכטען, אז ער האלט עפעס א שמוציגע זאך, וואָס פערפלעקט איהם אויך אייביג און ער פלעגט די האנד מיט שרעק ארויסכאפען און בעשלי־סען, ער זאָל שוין מעהר די האנד צוריק ניט אריינלעגען אין טאַש און פערגעסען אָן גאנצען רובל. אז זעלווין פלעגט אָבער אָנהייבען רריידען וועגען נויט, פלעגט ער, ווי זיך אליין צוריי־צען, וויעדער אריינלעגען די האנד אין טאַש, און איהם פלעגט זיך דאכטען, אז אָט באלד פערגעסט ער זיך און כאפט ארויס דעם רובל און זעלווין דערזעהט עס, — און עס פלעגט איהם בעפאלען א שרעק.

— אָט אזוי איז דאָס! — האָט זעלווין אויסגערופען ווי צופריעדען, וואָס ער האָט ענדליך געפונען א מקום מקלט אויף היינטיגער נאכט, אריינקומענדיג צו פרידמאנען אין צימעריל.

— יאָ, יא! — האָט פרידמאן ווי פערטראכט נאכגעגעבען... ער האָט די האנד וויעדער אריינגעלעגט אין טאַש און

דלות — זאל דער אויבערשטער זיך מרחם זיין און איך קום נאך דארט א רובל צום חודש... שוין דריי טעג, אז איך פיהר זיי, איך וועל גאר ניט קענען געהן אהיים היינט נעכטיגען אהן א רובל... חאטש נעכטיג אויפ'ן גאס.

„איך האב איהם געדארפט לייהען דעם רובל — א רחמנות" — האט פריעדמאן שוין חרטה געהאט, ער האט עס אבער ניט געקענט פערכאפען און האט זיך געלאזט געהן ניט וויסענדיג וואוהין, זעלווין איז איהם נאכגענאנגען.

דאס קאפע־הויז זיינען זיי שוין איבערגענאנגען און פריעדמאן האט ניט געוואוסט, ווי אזוי זיך אבצוטשעפען פון זיין חבר, אויף וועלכען ער האט זעהר רחמנות געהאט...

— אומגליקליך! אומגליקליך! — האט זעלווין אלץ נעכזר'ט, פונקט ווי די צוויי ווערטער צו חזר'ן איז געווען א מין סגולה צו קריגען דעם נויטיגען רובל.

פריעדמאנען האט דער פערצווייפעלטער טאן נעקלאפט ווי מיט א האמער איבער'ן קאפ, און ער איז געווען אין כעס אויף זיך און אויפ'ן חבר.

— ווייסטו נאר וואס! — האט פלוצלונג זעלווין אויסגעזופען, — איך וועל היינט געהן נעכטיגען צו דיר... איך קען ניט געהן אויף דער וואוינונג... איך קען ניט!..

פריעדמאן האט א קוק געטהאן אויף זיין חבר און האט געזעהן, ווי זיין פנים איז פערקנייטשט און די אויגען פערצווייפעלט און זוכען הילף, ניט האפענדיג צו געפינען עס. ער, פריעדמאן, קען איהם יעצט העלפען, ער דארף נאר אבושאלעווען דעם רובל, וועלכער איז איהם אפילו זעהר נויטיג און אבשעמען זיך און זאגען, אז ער האט יא א רובל; און ער האט נאך א קורצע מלחמה מיט זיך אליין שוין געעפענט דאס מויל און געוואלט אויסרופען: נא דיר דעם רובל, נאר אין מח האט עפעס א בליץ געטהאן א שטיקעל רעיון און ער האט געזאגט:

זיך פערטראכט. א זיסע מידיגקייט האָט זיך צעגאָסען איבער אלע זיינע גליעדער, ער האָט פערגעסען די דירה־געלט, די אָרי־מע בעל־הבית'טע, זיין צעבראכען אייזען בעטעל מיט די ברודי־גע בעט־געוואנד אין ווינקעל צו דער נאָסער וואנד. ער האָט זיך געפיהלט ווי א מאָל איינגעלוויויז אין דער היים, קומענדיג ביי דער נאָכט פון חדר...

— דו וועסט אפשר עפעס א בים טהאָן? — האָט איהם פריעדמאן געפרעגט.

— דו האָסט דען וואָס? — האָט זיך זעלווין פערוואונ־דערט.

— יע, איך האָב פון דערפריה א פּאָר זעמעל, טהעע און צוקער געפינט זיך ביי מיר שטענדיג. א מאשינקעלע האָב איך אויך.

— ביזט דאָך נאָר א בורזשוי, — האָט זעלווין געלאכט אָנקוועלענדיג פון זיין גוטען חבר.

אין א האלבע שעה ארום האָבען די חברים אָבגענעסען און אָבגעטרונקען טהעע און האָבען זיך צוגעקליעבען געהן שלאָפען.

פריעדמאן, פערגעסענדיג אָן גאנצען רובל, האָט געגומען אראָבציהען די שיך, רעדענדיג מיט זעלווינען.

פלוצלונג האָט זיך דערהערט א קלונג.

— אוי, א רובל! — האָט זעלווין ווי מיט שמחה אויסגע־שריגען.

פריעדמאן האָט א ציטער געטהאָן, און איז שיער ניט אום־געפאלען.

בערמערקענדיג פריעדמאנ'ס שרעק, איז זעלווין צו זיך געקומען, דערמאנט זיך אָן פריעדמאנס ענטזאנונג און האָט אראָבגעלאָזען די אויגען און זיי ניט געקענט אויפהייבען...

—ווי קומט צו מיר א רובל?... — האָט פריעדמאן קוים געקענט ארויסרעדען...

ניט גלויבענדיג זיך אליין, אז ער וועט האבען בכח זיך איינהאל־
טען און ניט ארויסכאפען פון טאש דעם רובל, האט ער איהם
שטיל־ערהייט, פערקוועטשענדיג אין האנד, ארויסגענומען פון
טאש און אין דער פינסטער, אויידער ער האט א ליכט אין צי־
מער אנגעצונדען, דעם רובל ארייננעלעגט אין שוך...

נאך דער אפּעראציאן איז איהם, ווי א שטיין פון הארצען
אראב. איצטער איז ער זיכער, אז ער וועט זיך ניט ארויסכא־
פען מיט'ן רובל, אין קאמאש וועט ער ניט קריכען אלע ווייל,
ווי אין טאש. ער איז פרעהליכער געווארען, האט א פאטש גע־
טהאן זעלווינען איבער'ן פלייצע און געזאגט:

— ניט געזארגט, זעלווין; עס וועט נאך זיין גוט אויך. די
וועלט איז נאך א וועלט.

זעלווין, וועלכער האט שוין לאנג ניט געהערט קיין פרעה־
ליך וואָרט פון זיינע חברים, איז עפעס ווי שטאלצער געווא־
רען, האט זיך אויסגענלייכט און געהענדיג הין און צוריק אי־
בער'ן צימערל, האט ער געענטפערט:

— גלויב מיר, ברודער, אז איך זארג גאר ניט. וואס איז
נעלד? בלאטע! מיר האבען אידעאלען!

— וואס דען? — האט פריעדמאן נאכגענעבען — נעלד
איז נארישקייט, מיט נעלד לעבט מען ניט...

— מען דארף געווענהליך האבען צום לעבען, — האט זעל־
ווין זיך קענטיג דערמאנט אן די דירה־נעלד — אבער ניט דאס
איז דער עיקר.

— דער עיקר איז דער מענש! — האט פריעדמאן מיט
שטאלץ צוגענעבען. — מיר זיינען ריינע מענשען...

זעלווין האט זיך געפיהלט אינגאנצען בערוהיגט. אין דער
אמת'ן, וואס איז איהם אזוי שלעכט? ער גענינט זיך אין א
קליין ארעם צימערל צוזאמען מיט א חבר, וואס פערשטעהט
איהם, וואס פיהלט מיט, און וואס איז עהרליך און גוטהערציג.
ער האט זיך צוגענלעגט אויף פריעדמאנס בעטל און האט

אין א זומער מאנטעל.

(מאנאלאג פון אן אונבעקאנטען)

איהר זייט וועז נעגאנגען ווינטער אין א זומער־מאנטעל? ניין. גלייך נאך סכות, און אמאל נאך פאר סכות האט איהר שוין א ווינטער־מאנטעל אנגעטהאן? הא? א, איהר ציטערט דאך פאר קעלט, קאלטע נשמות! איבער אייך, האבען מיין הארץ, מיין לעבען, מיין יוגענד, מיינע האפנונגען, מיינע גליקען געפלאצט... איבער אייך! וועז איהר וואלט אזוי פאר קעלט ניט געציטערט און וואלט זיך גלייך אין ווארימע בגדים ניט אנגעפעלצט, וואלט איך דאך ניט קראנק געווארען. ווייל קראנק געווארען בין איך ניט פאר קעלט, נאר פאר חרפה, — איך האב זיך געשעמט!

צו אלע צרות איז נאך מיין מאנטעל אין עבט־זומערדיגער געווען — א העלער, און אפילו מענשען אין ברילען פלעגען גלייך דערקענען, אז איך בין משנה דעם סדר פון דער וועלט, און פלעגען אויף מיר קרום קוקען און לאכען...

וועז איך וואלט ניט געווען קיין פערשאלטענער מרה־שחורה'ניק, וואלט איך א פרעהליכער יונג געקענט ווערען — א קליניגקייט — אלע לאכען! א העלער זומער־מאנטעל אויף אין ארימען מענשען אין א ווינטער־טאג, מאכט אלעמען לאכענדיג... און מרה־שחורה'ניקעס זאגען נאך, אז די וועלט טרענקט זיך אין טרעהרען און עס איז קיין עצה ניטא... א, זא־

— עס פערוואלגערט זיך אמאל... — האָט זעלווין ווי פערשוֹלדיגט געענטפערט.

— איך וויים נאָר ניט... — האָט פריעדמאן נעשטאמעלט און האָט דעם רובל ניט אויפגעהויבען.

אין צימערל האָט א דריקענדע שטילקייט געהערשט.

— חע — חע — חע... — האָט פלוצלונג זעלווין ווי היסטעריש זיך פונאנדערגעלאכט, א קוק טהוענדיג אויפ'ן חבר...

— חע—חע—חע... — האָט פריעדמאן אויך געלאכט און עס האָט זיך געהערט עפעס מאדנע טרעהרען אין געלעכטער, דאָס געלעכטער האָט ווי געבריהט זייערע פינמ'ער און עס האָבען גענפלאקערט זייערע באקען.

און דער רובל איז געלעגען אויף דער ערד ווי אן ערות אויף מענשליכע קלייניקייט און האָט אראָניש געקוקט אויף די צוויי לאכענדיגע חברים און האָט ווי גערעדט:

— אהא! אלץ איבער מיר... אלץ איבער מיר!...

אויב א האר זאל עס מיך ארען! נאר נישט; ווי ניט מיך מיינט מען!... „פערהארטעווט זיך!" ווילט זיך מיר אויסשרייען, בע־ געגענעדיג חיים טרענבאך דעם גביר, אין ווארעמען פוטער — „פערהארטעווט זיך!" — נאר רער מיט איהם, אז ער איז ווייט פון דער וויסענשאפט, אז אויסער זיינע געשעפטען וווייסט ער ניט.

און פון מיינע נחמות, ווערט אש...

וואס דארפט איהר א בעסערע נחמה?

ביי אונז אין שטעדטעל, ווען איך בין נאך א אינגעל נע־ ווען, האט געוואוינט א בארען, אן אמת'ער בארען, זאל איך אזוי געזונד זיין. אלע האבען געוואוסט! אט דער בארען פלענט געהן שטענדיג אין א זומער־מאנטל... וואס ווט איהר זאגען, אז א בארען איז אויך אן ארימאן... דאס קען דאך ניט זיין! אהא! א בארען! א בארען, איז דאך אזוי גרוים, היינטיגע צייר־ טען ניט מען שוין נאר אויפלכע טיטלען ניט. אוים!.. היינט, ווער דארף דאס וויסען, ווער איך בין? אפשר בין איך אויך א בארען און איך האב אין דער היים טויזענד פוטערם, נאר פון גוט וואהלקייט ווענען בין איך קאפריזנע און ווייל נעהן דער נאטור אויף צו להכעים — דוקא אין א העלצן זומער־מאנטל... טא, וואס־זשע לאכט איהר? פראים!...

נאר עס העלפט ניט, אלע קאנען מיך, אלע וווייסען, אז איך בין אן ארימאן, אז איך האב ניט געקענט מאכען אויף ווינטער קיין מאנטל, און אלעמען דאכט זיך, אז איך פריהר... נאר איך שווער אייך בנאמנות, אז איך האב פאר קעלט א האר קיין מורא ניט; פערקעהרט, איך האב ליעב די קעלט, עפעס פיהל איך מיר, אז דער פראסט נעהמט מיך ארום און גלעט מיך און קושט מיך און איז מיך מחיה... נאר גע׳ה טענה מיט פראים, וואס פער־ שטעהען נאר נישט. די באבע יאחנע האט זיי געזאגט, אז וויב־ טער איז קאלט און מען מוז טראגען א ווארים בגד, גלויבען זיי און היטען עס. נעהן וווייטער פון דער באבע יאחנען קענען זיי ניט. אוי, מאוסע רעאקציאנערען, וואס קענט איהר ניט פאר־ ווערטס גענהן, וואס פערגעסט איהר אין וואס פאר א צייט מיר

לען אלע מענשען אום ווינטער אנטהאלטן זומער־מאנטלען אוו העלע, דוקא העלע מאנטלען, — וועט די גאנצע וועלט לאכען... איך בין דערין איבערצייגט... אז מען טראגט ווינטער א העלען לייכטען מאנטל, מוז מען לאכען; עס איז טאקע לעכערליך...

איך בין אבער דערפון קיין פרעהליכער יונג ניט געווא־רען, פערקעהרט, מיין מרה־שחורה האט געשטיינט פון טאג צו טאג, און געהענדיג אין גאס אין מיין זומער־מאנטל (פערגעסט ניט, אז ער איז הל געווען), פלעג איך טראכטען: דא איז מיין סוף געקומען...

און מיינט איהר, אז איך האב זיך ניט געטרייסט, ניט גע־פונען קיין קולא'ס, אז עס איז רעכט אום ווינטער צו געהן אין א זומער־מאנטל? פערקעהרט, מיין מח האט נור אין דער דאזיגער ריכטונג געארבייט. איך האב ביי זיך פול גע־וועון, אז „אז וואהל און גוט" וואלט דער גאנצער וועלט געווען, ווען אלע וואלטען אין זומער־מאנטלען ווינטער געגאנגען, עס וואלט ניט געווען קיין קנאה, קיין שנאה, און מענשען וואלטען זיך ברי־דערליך אייניג די אנדערע געווארעמט... אויך האב איך א ראיה גענומען פון ציגייגער: זיי וואלגערן זיך נעבעך אויף פעלדער אין אזוינע לייכטע בגדים, די קלייגע קינדערלעך זייערע גענהן נאקעט און בארוועס און פונדעסטוועגען לעבען זיי אזוי פרעה־ליך... ווידער פלעג איך דערמאנען אן א וויסענשאפטליך ביכל, וואס איך האב גלייענט. דארטען פערזיכערט דער פער־פאסער, א פראפעסאר פון לייפציגער אוניווערזיטעט, אז א מענש קען זיין קערפער „פערהארטעווען", ער קען זיך געווענהנען צו גענהן אויף אייז אין סאמע שבט, און איהם זאל עס ניט שא־דען... פערקעהרט, ער וועט נאך געווינטער זיין. אזא יאהר אויף מיר, ווי דער פראפעסאר איז געעכט... נור פערהארטעווען דעם קערפער! דאס איז איין סגולה פאר די מענשהייט, און איך אלס אנהענגער פון יענעם פראפעסאר מאך א וויסענשאפטליכען „פרואוו": איך געה טאקע אין א לייכטען זומער־מאנטל אוו

וואטע זעהט זיך ארויס, אבער פאַרט איז זיין בגד א ווינטערדי־
גער. קיינער וועט ניט האבען די העזה פון איהם חלילה צו לא־
כען, ער טהוט, ווי אלע גוטע פרומע לייט טהוען: ווינטער געהט
ער אין א ווארימען בגד. א טרעגער — אבער מעשה־מענש! די
וועלט האט צו איהם קיין טענות ניט...

און וואס האבען זיי צו מיר? וואס קוקען זיי אויף מיר?
זיי האבען דען רחמנות? אז איך דארף ניט זייער רחמנות. אז
מיר איז בעסער פאר זיי. איך לאך פון זייערע בגדים! איך
טראג פייער אין הארץ, מיר איז ווארעם... איך וועל זיי שווערען
מיט מיין עולם־הבא, אז מיר איז ווארעם... אז מיר ארט נאר ניט
די קעלט... מיר ארט נאר די חרפה... עס איז עפעס ניט שעהן!...
פאר וואס ניט שעהן? וויים איך אליין ניט! איך בין טאקע א
נאר! א קלוגער, דערהויפט א שטארקער, וואלט אויף די אלע
קלייניע מענשעלעך מיט די קליינע קעפעלעך א שפיי געטהאן און
אויסשרייען: איך שטעה העכער פאר אייך, איך בין העכער פאר
קעלט, אדער ווי א ניי־מאדנער פילאזאף זאגט: אויף יענער
זייט פון קאלט און ווארים... נאר יענער פילאזאף איז, דאכט
זיך, משוגע געווארען... א שאד, וואס קלוגע מענשען ווערען
משוגע און נארען בלייבען ביי זייער שכל און מאהנען: א ווינ־
טער־בגד! איהם וואלט שוין ניט געארט, וואס איך געה איז א
זומער מאנטעל; ער וואלט מיר געווויס געלויבט:

„מאלאדיץ! — וואלט ער מיר א קלאפ געטהאן אין
פליצע — דו ביזט אן איבער־מענש“...

* * *

שא!... אט געהט איינער אין א זומער־מאנטעל, ווי איך
בין א איד, אין א לייכטען העלען זומער־מאנטעל, פונקט ווי
מיינער. אוי, א נעזונט אין איהם. ווער איז
ער? איך וועל איהם געהן קושען... ער האט
דאך מיר נעראטעוועט... ווער קען ער זיין! אפשר א
באראן! אט געה איך צו א קוק טהאן... ס'אנאר ער איז! וואס

לעבען, וואָס פערגעסט איהר, אז היינטיגע צייט איז קיין ברויט ניטאָ, און אייך ווילט זיך נאָך ווארימע בגדים?... מיט דער צייט לעבט!...

אָט האָט מיך אַבגעשטעלט מיינער א בעקאנטער, וואָס איז אַנגעטהאָן אין א ווארימען בגד. ער רערט מיט מיר, דאָכט זיך, פון הויכע ענינים און די אויגען נעהמט ער ניט אראָב פון מיין העלען מאַנטעל... דאָס בלוט נעהט מיר אין קאָפּ און עס איז מיר היים... היים, און דער פּרא־אדם מיינט, אז עס איז מיר קאַלט און ניט מיך א פרעג:

— דו האָסט נאָך נאָר קיין ווינטער־בנד ניט?

— ניין! — ענטפער איך און מיר ווערט נאָך מעהר היים.

— קאַלט, הא? — פרעגט ער.

— א האָר אויך ניט...

ער קוקט אויף מיר און לאָכט, דאָכט זיך. איך קען מעהר מיט איהם ניט שטעהן, איך האָב איהם פיינט, ווי א שפּיון. א מענש, וואָס קען אפילו ניט פערשטעהן, אז ווינטער קען מען געהן אין א זומער־מאַנטעל. איך גיה גיך, גיך און וואַרף מיט די אויגען, טאָמער וועט נאָט מיר צושיקען א מענשען, וואָס איז אן אנהענגער פון מיין אידעע, וואָס נעהט אויף אין א העלען זומער־מאַנטעל — חאָטש א בארג... נישקשה, איך וואַלט מיט איהם שוין בעקענט ווערען... בארג־נען זיינען איידעלע לייט. אונזער בארג, האָט מען דערצעהלט, איז געווען זעהר אן איידעלער מענש, ער פלעגט אפילו מיט א פּראָסטען אידען זיך אַבשטעלען רערען....

איך בעגענען אַבער קיינעם ניט... אלע האָבען זיך דער־שראָקען פאר'ן ווינטער און האָבען זיך אַנגעפּעלצט ווי די חיות אין וואַלד... אמת'ע חיות... נאָר איך אייגער, א מענש, איך גיה נאָך זומערדיג און מען קוקט אויף מיר, ווי אויף א ווילדען...

דאָרף מען האָבען מעהר אַרימאן, ווי אָט דער טרעגער, איך מען דאָך איהם, ער גיהט אויך אין א ווארימען בגד. אמת, די

די קאלטע האנד.

אין דער הויך איז נעווען דאס צימערי׳, וואו עלענדמאן האט נעוואהנט, אין דער הויך, אויפ׳ן פינפטען שטאק. דאס צימערי׳ איז נעווען א פינסטערס. נאר דאס האט ניט אזוי שטארק עלענדמאנען געארט. איהם האט זיך געראכט, אז דאס צימערי׳ איז עקסטרא פאר איהם געמאכט נעוואָרען, כדי ער זאל זיך דא קענען בעהאלטען פון דער גרויסער וועלט... שלעכט האט נאר נעווירקט אויף איהם די נאסע וועגד פון צימערי׳, און שטענדיג, אפילו זומער איז דארט קאלט נעווען און ער האט נעהאט ניט זעלטען א וואונש: איינהייצען דאס אייוועלע, זיך זעצען בייס פייער און זיך דערמאנען אן עפעס, וואס איהם איז ליעב און טייער. עפעס זעהר אן אלטען, נאר ליעבען פער־לאנג האט ער תמיד געהאט, נאר קיינמאל ניט נעווואוסט, ווי דער פערלאנג הייסט און אין וואס ער בעשטעהט.

אלט איז ער נעווען 25 יאהר. ער האט געהאט א קאפ מיט שווארצע האר, די אויגען שווארץ און גרויס און זיי האבען שטענדיג געקוקט מיט א בענגשאפט, מיט צער און וועהטאג... דאס פנים איז נעווען לאנגליך און דער אויסדרוק האט דער־צעהלט פון א קאלטען עלענדען לעבען..

ער האט אין דער גרויסער וועלט קיינעם ניט געהאט, אויס־סער א פעטער ערנעץ טיעף אין רוסלאנד. דער פעטער פלענט

נעהט ער פונאנדערנעשפילעט! עס איז דאך קאלט... ניין! איך האב א טעות! קאלט איז ניט — עס איז היים... זעהר היים... נאר גלאט עס איז ניט שעהן! צו פיעל זומערדיג — פון־נאנדערנעשפילעווען!... אט, נעה איך איהם זאגען, ער זאל זיך, ווי איך, פערשפילען... זאלען לייט ניט קוקען און לאכען. עפעס פון איהם לאכט מען נאך מעהר ווי פון מיר... הא? וואס איז דאס? אי איך וויים שוין! דאס איז דאך לייבקע שכור... פע, מאוס, מאוס... איך בין דאך אבער קיין שכור ניט! איך וועל מיך נאך אויפנעהען א בנד... אויך נאמנות! גלויבט מיר! ווארט נאך א חודש, זאל נאר דער קריזים פלאצען! היינט איז זעהר ענג — איך האב נישט! די צייט וועט זיך אבער פערבעסערן... זי מוז זיך פערבעסערן, איך וועל מאכען א טהייערען פוטער, ווי איהר האט ליעב... לאזט מיר צורוה! מיר איז ניט קאלט... מיר איז היים!...

אך, ווי היים!...

זעצט, פלעגט קויפען ביי איהר עפעס א קלייניגקייט און פלעגט זיך בעמיהען, אז צונעהמענדיג פון איהר די סחורה זאל זיך זיין בימעהען, אז צונעהמענדיג פון איהר די סחורה זאל זיך זיין האנד אנריהרען אן איהרער... נאר איהם פלעגט זיך עס זעלטען איינגעבען. דאס רוב פלעגט דאס מיידעל „די סחורה" אוועק־לעגען אויפ'ן סטויקע, און ער פלעגט ארויסגעהן פון געוועלב מיט מעהר עלענד, ווי ער איז אריין...

אמאל פלעגט ער ביי־נאכט אין נאַרטען געהן. פארביי איהם פלעגען זיך ציהען פרעהליכע פּאַרליך. וועג עס פלעגט פרעהליך און אויפ'ן קול לאכען, אנדערע פלעגען זיך אזוי שושקען, און דאס פלעגט נאך מעהר זיין עלענד פערגרעסערן. אלע האבען צו זיך חברים, חבר'טאַרינס, נאר ער האט קיינעם קיינעם ניט.

איינמאל אין אנהויב פריהלינג איז עלענדמאן ארוים פון זיין ענגען צימערל. עס איז געווען פארנאכט, אין גאס האט נערוישט, מענשען זיינען פארבייגענאנגען מיט יום־טוב'דינג, פרעהליכע געזיכטער און עס האט אויסגעזעהן ווי זיי גרייטען זיך אויף עפעס א פרעהליכען באל, וואו אלע, אלע צוזאמען וועלען זיך פערוויילען און לעבען, נאר עלענדמאנען לאזט מען איבער אליין, איהם וויל מען ניט נעהמען. און ער האט זיך געלאזען גיכער גענהן, ווי א בעליידיגטער, ווי א פערלאַ־זענער...

ניט בעמערקטערהייט איז ער צוגעקומען צום קליין פאַלקס־נערטענדיל. דארט האט אויך יום־טוב'דיג אויסגעזעהן, נאר עפעס ניט אזוי שרייענדיג, ווי אין גאס. עס איז דורכגענאנגען צווישען די אלעען אן עלענדער סאַלדאטיל, אן ארימער טרע־גער, א דיענסט מיט א קינד.

עלענדמאן האט געזוכט א באנק צו זעצען זיך. אלע בענק זיינען פערנומען געווען, נאר אין דער לעצטער אלע איז אויף

זיך איהם שטענדיג חלום'ן, און אז ער פלעגט געהן אין גאס און בעגענענען די בריעפטרעגער מיט די גרויסע פּאָרטפעלעען אָנגעפּאקט מיט בריעף, פלעגט איהם שטארקער קלאפען דאס האַרץ, און איהם פלעגט זיך דאכטען, אז היינט־מאָרגען וועט א בריעפּטרעגער איהם אָבשטעלען און וועט איהם אָבגעבען פון פעטער א בריעף...

נאָר זיין פאנטאזיע פלעגט איהם אָבנארעז. עס זיינען אוועק פיעל „היינט'ס" און „מאָרגענ'ס", די פּאָרטפעלעען ביי די בריעפטרעגער זיינען אלע טאָג גרעסער געוואָרען, נאָר פאר עלענדמאנען איז דאָרט קיין בריעף קיינמאל ניט געלעגען...

די רוישענדע גאס האָט איהם זיין עלענד דערמאָנט, די הונדערטע שפּאציערענדע האָבען איהם דערצעהלט, אז ער האָט קיינעם ניט. דאָס לאכען, דאָס גערויש האָבען איהם געגעבען צו פערשטעהן, אז אין זיין וועלט איז שטיל ווי אין א קבר... דאָך פלעגט ער אָפט געהן אין גאס, געהן און אריינקוקען מיט ג'ענג'טע בליקען אין יערען פנים, אפשר וועט איהר ווער אָבשטעלען און זאָגען: דאכט זיך א בעקאנטער, און וועט איהם אויסשטרעקען א האנד, א ווארעמע מענשליכע האנד. ער וואָלט זי אזוי גערריקט!...

און אָפט פלעגט זיך טרעפען, אז געהענדיג צווישען דער גערייכטער מאסע, צווישען פרעהליכע אויסגעפוצטע הערען און דאמען, פלעגט זיך זיין האנד אָנריהרען אן א פרוי'ס א וואַרעמע האנד. די וואַרימקייט פלעגט זיך צוגיסען איבער זיין גאנצען קערפער און א גאנצע נאכט איז ער גליקליך געווען. ער פלעגט ליעגען אין דער פינסטער און די וואַרימקייט פון דער האנד איז איהם פערבליבען אין געדאנק און ער האָט א גאנצע נאכט עס געפיהלט און געהאָפט אויף טאָג.

און אויף מאָרגען פלעגט ער בענקען נאָך א וואַרימער האנד. ער פלעגט אריינגעהן אין א געוועלב, וואו א מיידעל

— וואס זיצט איהר אזוי שטיל? — פרעגט ער וויעדער און נעהמט ניט אראָב די אויגען פון איהר.

— וואס זאל איך שרייען? — שמייכעלט זי ביטער.

ער בלייבט שטום און קוקט אויף איהר, און אין קאפ ענבערט דער גערַאנק: נעהם זי אן פאר די האנד, נעהם!

און עס ציהט איהם א נעוואלדיגע קראפט.

— איהר זענט א הינג? — פרעגט ער.

—ניין! — הערט ער אן ענטפער.

— איך בין אויך אין דער פרעמד דא, — לאזט ער ארוים מיט א זיפץ.

ער וויל נאך עפעס רעדען, נאר ער קען ניט. דער פער־לאנג אנגענהמען זי פאר די האנד לאזט איהם ניט רעדען.

— שענק מיר אויף א וויילע דיין האנד, לאז מיר א וויילע האלטען זי, איך בעט דיך...

ער זאגט דאס אבער ניט, דאס איז פאר איהם צו שווער און ער בענוגענט זיך נאר מיט'ן קוקען אליין.

און דאס הארץ זיינם ציהט און ציהט און זיין האנד שלעפט דאכט זיך עמיצער...

און אט ניט זי אויף איהם א קוק. ער דערפיהלט עפעס נאהענטעם, עלענדעם, בעטענדעם און זיין האנד ריהרט ענדליך אן איהרע.

זי שווייגט און לאזט אראָב די אויגען.

און א וואַרימער שטראם לויפט איהם דורך איבער'ן האר־צען. ער דריקט וואס א וויילע איהר האנד פעסטער און פעס־טער.

— עס טהוט איהך ניט וועה? — פרעגט ער.

— ניין! שמייכעלט זי.

און ער לאזט די האנד ניט ארוים, ער האלט זי פעסט.

איהר האנד איז אבער קאלט...

עס פערדריסט איהם. ער וואלט וועלען האבען שוין דאס

א ברעג באנק נעזעסען א מיידעל איבערגעדעקט א האלב פּנים מיט א פּאטשוילע.

עלענדמאנען האָט א ציה נעטהאָן, שטארק א קלאפּ נעטהאָן אין הארצען און ער האָט זיך נעבעזן איהר אוועקגענזעצט...

א ווילע איז ער נעזעסען און ניט אויפּגעהויבען די אויגען, אין הארצען, האָט זיך איהם נעראכט, זיצט עמיצער און זינגט איהם אן אלט־זים ליעדעל. און עם ווערט איהם עפּעס אנגענעהם און עס ציהט איהם און עס ווילט זיך איהם רעדען...

ער קעהרט אָב דעם קאָפּ צו דער זייט, זואו דאָס מיידעל זיצט און ניט א קוק.

זיינע בליקען בענענעזן זיך מיט איהרע. צוויי שוואַרצע אויגען מיט א טרוירינען גלאנץ. זיי רעדזן, דאכט זיך, אהן ווערטער.

„זי איז אן עלענדע! טראכט ער, „איך וועל מיט איהר אנהויבען צו רעדזן".

— איהר זענט... — הויבט ער אָן, — און עס פערפעהלט איהם מוטה.

נייַן, רעדזן וועט ער ניט, ער וועט נאָר קוקזן אויף איהר. זי איז אן עלענדע...

און פּלוצלונג בעהערשט איהם א חשק אנצונעהמען זי פּאר די האנד און א דריק טהאָן.

דאָס הארץ קלאפּט איהם. ער קוקט אויף איהר און יעדער קוק איהרער דערצעהלט איהם עפּעס.

— וואָס זענט איהר אזוי אומעטיג? — רייסט זיך ארויס א פּראגע פון זיין מויל, און איהם דאכט זיך, אז ער האָט די וועלט אויסגענומען...

— איך בין נאָר ניט אומעטיג! — דערהערט ער א שטילען ענטפער.

פער׳משכנ׳ט זיך אליין.

עס איז נעווען אנהייב פריהלינג. א פריהמארגען פון יע־נע פריהלינגס פריהמארגענס, ווען זאגען צו גילדענע בערג, און דער מענש לאזט זיך פערפיהרען און לויפט אין גאס א דער־פרישטער, אן אנגעפאקטער מיט האפענונגען אויף א גוטען פרעהליכען טאג, אויף גרויסע גליקען...

און וועלווי׳ קלינגער, א אידישער לעהרער, א 25־יעהרי־גער הויכער ברונעט, האט שוין אראבגעווארפען דעם צוריסע־נעם וואטאווען ווינטערמאנטעל, וועלכען ער האט מיט דריי יאהר צוריק אנקומענדיג אין ווארשוי פאר דריי רובל׳ געקויפט, האט גוט אויסגערייניגט די קאמאשען, מיט די צווייי לאטעס, אוש זיי האבען פרעהליך געגלאנצט, איינגענעהט מיט דער אייגענער האנד צווייי קנעפלעך אין אלטען רעקיל, גוט פער־קאמט די לאנגע האר, ווען ער האלט שוין אויפ׳ן קאפ ביי א יאהר, און איז ארוים פון זיין צימערל, וואו ער האט געוואהנט מיט נאך צווייי חברים, לעהרער אהן שעה׳ן, — אויף דער ליכטיגער וועלט....

— א שעהנער טאג! — האט ער אין גראנק גערעדט— אזן האט אנגעהויבען געהן גיכער און שטאלצער, פונקט ווי ער וואלט געקאנט ערגיץ טראגען פערקויפען די שטראהלען, ווען

נאנצע גלײַק — דריקען א ווארעמע האנד. קאלט איז איהם...
— פאר וואס איז ביי אייך אזא קאלטע האנד? — פרענט ער און האט באלד חרטה.
זי ענטפערט ניט און ווײַל ארויסנעהמען איהר האנד...
— ווער זענט איהר? — פרענט ער און דריקט איהר האנד און לאזט זי ניט אפ.
— איהר ווילט זיין מיט מיר בעקענט? הא, איהר ווילט? ער קוקט אויף איהר, דריקט די האנד איהרע און אין קאפ רוהט ניט דער געראנק: פאר וואס איז איהר האנד אזא קאלטע? דאך רעדט ער וויעדער צו איהר:
— איך ווײַל קומען צו אייך, איהר צו מיר. איך ווײַל מיט אייך שפּהנע ביכלעך לעזען... איהר ווילט?
„פאר וואס איז ביי איהר אזא קאלטע האנד?“... — זי שווייגט.
— נו, איהר ווילט? — פרענט ער ווייטער.
— איך דארף האבען געלד דערפאר... — זאגט זי ארויס, ווי צוווישען די צייהן... — פאר געלד ווײַל איך צו אייך קומען... זאגט זי שוין דרייסטער...
ער לאזט פלינק ארויס איהר האנד, ניט אויף איהר א קוק און ווערט ענטשווינגען...
א שטומער זיצט ער נאך א ווײַלע, הויבט זיך נאכדעם אויף און לאזט זיך נעהן, ניט ווייסענדיג ווהוהין.
— א קאלטע האנד! — רעדט ער אלע ווײַלע ארויס פאר זיך און עם נעהמט איהם דורך א קעלט...

גאנצער פּאַעטישער שטימונג זיינער, ווי ארויסגע'גנב'עט זיך פון קאָפּ, און אָנשטאָט זיי האָט זיך אריינגענעכאפט א פרישער גערַאנק, וואָס האָט איהם אַ זאָג געטהאָן, ווי אין דער וועלט אריין:

— דאָ קענסטו אויסטרינקען א גלאָז טהיי און אויפעסען א פּאָר זעמעל — עס וואָלט ניט געשאדט.

דאָס וואָלט טאָקע א יושר געווען! — האָט קלינגער זיך געלאָזט איינרעדען, און ער האָט זיך אָבגעשטעלט און האָט זיך פערטראכט.

און טראכטען האָט ער געהאט וועגען וואָס: ווי אזוי געהט מען אריין, עס איז ניטא א גראָשען אין קעשענע, און ווי אזוי געהט מען ניט אריין, אז עס ווילט זיך שוין גוט עסען?...

און ער דערמאָנט זיך, אז אָפטמאָל געפינט מען דאָ א בעקאַנטען, וואָס קען אויסלייהען עטליכע קאָפיקעס, אָהן א וועקסעל און אָהן א שום שטר־חוב, נאָר פשוט א נמילות־חסד, וואָס דאָס איז עהנליך אביסעלע צו א נדבה...

און דערמאָנענדיג זיך אזא מאוס וואָרט, געהט ער אוועק עטליכע טריט ווייטער פון קאָפע־הויז און ווילל זיך איינשמועסען, אז אין אזא שעהנעם טאָג דארף מען זיך שטעלען העכער פון עסען און טרינקען, מען דארף ניט זיין קיין חיה.

— „א גלאָז טהיי מיט א פּאָר זעמעל" — לויפט איהם נאכדעם דורך אין קאָפּ, און ער לאָזט זיך געהן צוריק, הערט אויף צו טראכטען און געהט אריין אין קאָפע־הויז.

דאָס קאָפע־הויז בעשטעהט פון צוויי קליינע צימערן. ארום קליינע מארמארנע טישעלעך זיצען געסט פון פערשיעדענעם עלטער, קלאס און רייכקייט. א טייל זיצען און לעזען צייטונגען, אנדערע טרינקען און עסען.

קלינגער זעצט זיך אוועק אויף א ליידיגען אָרט, וואַרפט די בליקען אויף אלע געסט און זוכט א בעקאנטען. אלע פנימ'ער

האבען זיך געגאסען אויף איהם, און נעהמען דערפאר כאטש עטליכע מטבעות אויף פריהשטיק...

און א פריהשטיק וואלט איהם זעהר נויטיג געווען — עס איז שוין געווען צוועלף א זייגער. וועמען גאט העלפט, עסט מען שוין א צווייטען מאל...

קלינגער איז אבער אזוי צופריעדען געווען מיט דער ליעבער וואריאקייט, מיט דער העלער ליכטיגקייט, מיט וועלכער די גאנצע גאס איז געווען פערגאסען, אז ער האט פערגעסען, אדער בעסער געזאגט, זיך בעמיהט ארויסצושלאגען פון קאפ דאס מאוסע עסען...

— ליכט! ליכט! — האט ער געריפען הויך — ליכט! ליכט!

און ער האט זיך דערמאהנט, אז ער האט ניט לאנג נעליייענט, אז נעטהע איז נעשטארבען מיט די ווערטער: „וואס מעהר ליכט!" און ער איז שטאלץ געוואָרעזען, וואס ער און נעטהע האבען אייז פערלאנגט.

אמת, אזא פאעט, ווי נעטהע איז ער ניט געווען, אבער ליעדער האט ער אויך נעשריבען, און וועז די רעדאקטארען וואלטען ניט געווען אזעלכע שלעכטע, וואלט ער שוין לאנג בעוואוסט געוואָרען ביי אלע אידען, וויל צייט האט ער א נאנץ ווינטער געהאט און האט זעהר פיעל נעשריבען... מען האט אבער ניט נעדרוקט!

פערטיעפענדיג זיך אין אזעלכע רעיונות, האט ער אן פריהשטיק ווירקליך פערגעסען. אין קאפ האט זיך ביי איהם אנגעהויבען וועבען א נאנצעס ליעד וועגען פריהלינג, ער האט שוין געהאט א סך פארטיגע גראמען, ווי: געזיכט—ליכט, היינט—שיינט. פארבייגעהענדיג אבער נעבען דעם בעקאנטען קאפעהויז, וואו ער און זיינע איבעריגע בעקאנטע לעהרער, פאעטען, קריטיקער און סתם לעזער, געפינען זיך, וועז עס איז נאר דא א גראשען אין קעשענע — האבען די גראמען מיט דער

— א גלאז מילך.

— מיט בולקעלעך? — פרעגט דאס מיידעל ווייטער.

— מיט בולקעלעך... — שטאמלט ער ארויס און דאס הארץ פאלט איהם שיער ניט ארויס פון שרעק...

„וואס טהוט מען איצטער? מיט וואס וועל איך בעצאה־לען?" פיקט איהם אין מוח, און עס ווערט איהם היים און קאלט, די אויגען קוקען ווילד אויף אלעמען, ווי ער וואלט נאר וואס א מענשען גע'הרג'עט, און האט מורא מען זאל איהם ניט דערקענען...

דאס מיידעל האט איהם גלייך צוגעטראגען א גלאז מילך מיט עטליכע בולקעלעך אויף א טעלער און איז אוועק צו אן אנדער טישעל.

— מילא, וואס ווערט דערפון — בערוהיגט ער זיך — מען דארף עסען, עס וועט אפשר באלד אריין א בעקאנטער. דאס שווארץ יאהר וועט זיי דאך ניט נעהמען.

ער הויבט אן עסען און קוקט צום טהיר, וועלכע עפענט זיך אלע ווילע, און עס ווייזען זיך אלערליי מינים פארשוי־נען — נאר אלץ ווילד פרעמדע געזיכטער.

דאס הארץ שרעקט איהם אלץ מעהר און מעהר. ער איז דא זעהר מאוס אריינגעפאלען — ווי אזוי וועט ער איצטער ארויסגעהן? און יעדער ביסען שטעלט זיך איהם אין האלז און ווערגט איהם...

נאכ'ן עסען בעפאלט איהם נאך א גרעסערע שרעק. די טהיר עפענט זיך און פערמאכט זיך, און אויף צו להכעיס קומט קיינער ניט אריין פון בעקאנטע, ווי זיי וואלטען אלע אוים־געשטארבען, עס הויבען איהם שוין אן וועה צו טהאן די אוי־גען, קוקענדיג צום טהיר, און ער בעשליסט אויפהערען חאטש עטליכע מינוט צו קוקען — ממה נפשך, וועט ווער אריין, וועט ער דאך צוגעהן צו איהם. אז ער דערהערט אבער דאס גע־רויש פון טהיר, קען ער זיך ניט איינהאלטען און קוקט, און

זיינען איהם אבער פרעמד און קוקען אזוי בעז און ענאאיס־טיש — קאלט.

„עפעס מאוסע מענשען!" — פאלט קלינגערן איין, און ער קוקט מיט עקעל אויף איינעם, וואס עסט מיט גרויס אפע־טיט, ארײנלאזענדיג זיינע צוויי גרויע אויגען אין דעם גלאז מילך, פון וועלכען ער האט געטרונקען, נאך יעדען ביסען בולקע.

— ווי א מענש האט זיך דאס אזוי פערטיעפט אין דער אכילה! — וועדט קלינגער שוין אויפגערעגט־ און וויל זיך אויפהויבען און אוועקגעהן. נאר ער שעמט זיך שוין ארויס־געהן אזוי. די ווירטהין וואס זיצט ביי דער קאסע, וויים ער, וועט איהם ביים טהיר אבשטעלען און פרעגען:

— איהר האט נאר נישט גענומען?...

ער זיצט און קוקט אויף די ווירטהין. זי זעצט נעבען דער קאסע און וואדפט אויגען אויף די גאסט, און קלינגער דערמאנט זיך, אז זיין מאמע, וועז ער איז נאך אין דער היים געווען, פלעגט אזוי אכטונג געבען אויף די מוזשיקאנטן, בעת זיי פלע־גען זיך אמאל צונויפקומען צו זיי אין שטיבעלע אין א מארק טאג אנווארעמען.

— עס איז גנב און גזלן, — בעשליעסט ער מיט כעס — יערער ציטערט פאר זיין פעל, מען האט אלץ מורא, מען זאל גיט בע'גנב'ענען, מען היט אייגער דעם אנדערן — גנבים!... שרייט ער אוים אין געראנק, און זיין בלאס פנים פערקרימט זיך.

— איהר ווילט עפעס? — שלאגט איהם איבער די גע־דאנקען דאס מיידעל פון קאפע־הויז, אוועקשטעלענדיג זיך קע־גען איהם אין איהר ווייסען פארטוך, מיט ליידיגע גלעזער אין האנד.

קלינגער'ן בעפאלט א פחד און צוטומעלטערהייט ענטפערט ער.

שרעק וועגדעט ער די אויגען וויעדער צום טהיר.

שוין דרייַ דער זיינער! קיינער פון די בעקאנטע איז ניטאָ.

קלינגער קוקט אין פענסטער אריין צום הויף, צו דער טהיר איז איהם שוין נמאס געוואָרטן קוקענדיג. די זון שיינט נאָך אזוי טריי און וואַרים און רוהיג, פונקט ווי מיט איהם וואָלט נאָר ניט געשעהן... דער כעס, וואָס האָט איהם געברענט, איז אריבער אין א טרויער, ער דערמאָנט זיך, אז אויף דעם ליכטי־גען טאָג האָט ער אזוי לאַנג געוואָרט, — עס איז ביז איצט אזוי קאַלט און טרויריג און הונגעריג געווען!...

און אז ער האָט זיך אויף איהם שוין דערוואָרט, דאַרף ער זיצן פערשפּאָרט, פער'משכנ'ט פאר עטליכע קאָפּיקעס אין אן ענגען, דושנעם קאָפּע־הויז און וואַרטען, ביז וואַנען א גוטער אַרימער ברודער וועט קומען איהם אויסליזען...

אין די אויגען שטעלען זיך איהם טרעהרען און ער קלערט:

— דאָס לעבען איז אזוי קורץ, שעהנע טעג זיינען אזוי וועניג, און דאָס ביסעלע, וואָס עס איז דאָ, רויבט מען אוועק... פאר וואָס? פאר וואָס?...

און איהם פאַלט איין צו צוגעהן צו דער ווירטהין צו דער קאסע און זאָגען איהר:

— האָט קיין פאראיבעל ניט, איך האָב זיך פערגעסען, אז איך האָב קיין קליינ־געלד ניט און בין אזוי אריינגענאנגען, איך וועל אייך שפּעטער בעצאָהלען...

דאכט זיך, א גלייכע זאך, און ער וועט בעפריַט וועלען און וועט זיך לאָזען וויעדער אין דער פרייַער גאס, וואו עס איז אזוי ליכטיג און גוט...

ער גיט אָבער א קוק אויף די ווירטהין און קען זיך פון אָרט ניט אויפהויבען...

— נייַן! איך וועל נאָך וואַרטען! — בעשליסט ער — מילא, מאָרגען וועט דאָך אויך זיין א שעהנער טאָג!

ער דערמאָנט זיך אבער, אז עס איז מאוס אזוי לאנג צו

זיין געדולד פלאצט — קיינער קומט ניט. די אלע וואס געהען אריין זייגען איהם אזוי פיינדליך, אזוי עקעלהאפט !... ווי רוהיג זיי בעוועגען זיך, ווי רוהיג זיי זעצען זיך אוועק ביים טישעל, ווי רוהיג זיי בעצאהלען נאכדעם ביי דער קאסע !... צופריעדענע, מאוסע מענשען !...

פאר לאנגווייליע נעהמט ער א בלאט צו לעזען. ער הויבט אן פון די טעלעגראמעס און לעזט איבער, אז פון סאלאניקי מעלדעט מען, דאס די דריי בולגארען, וואס האבען געשיקט צום עסטרייכישען קאנסול א פאסקוויל, אז זיי ווילען איהם הרג'ענען, האט מען ארעסטירט...

— אט וועלען זיי איצטער האבען, — טראכט זיך איהם, און איהם שטעלט זיך פאר דריי בולגארען הויכע און שווארצע מיט לאנגע בלאנקע מעסער אין די הענד...

באלד אבער הויבען פאר איהם אן די אותיות צו שפרינגען. דער קאפ דרעהט זיך, אין ברוסט קאכט עפעס א זעהר אונאנגענעהמעס פייער, און עס ציהט אזוי אויפ'ן נאס...

איהם שטעלט זיך פאר איצט די גאס אין א הערליכען אויסזעהן. די זון שיינט אזוי אנגענעהם, מענשען געהען און פאהרען, איצט וואלט גוט געווען צו שפאציערען, — זאט איז ער דאך !

און ער פיהלט זיך, ווי ער וואלט זיך אליין ארעסטירען. ווער וויים ווי לאנג עס וועט איהם אויסקומען צו זיצען אין דעם אסטראג !

א שוויים בענישט איהם, די אויגען שפרינגען איהם שיער ניט ארויס. ער קוקט מיט אנגעשראקענע בליקען אויף דער ווירטהין, וועלכע זיצט ביי דער קאסע און היט די געסט.

— א רוח אין איהר, ווי זי היט דאס ! — ווערט ער אויפגעבראכט און קען פון איהר די אויגען ניט אבריייסען.

און אט בעגעגענט ער איהרע בליקען. איהם דאכט זיך, אז זי וויים, אז ער האט ניט מיט וואס צו בעצאהלען, און מיט

און קלינגער וועלט דערשראקען פאר זיינע אוינעגע וועל־
טער. ער גענפינט אז ער האט דא וויעדער געמאכט א פעה־
לער, טאמער וועט קומען אפילו א בעקאנטער, וועט ער דען
וועלען אים אויסלייזען אויב די סומע וועט זיין צו גרויס.

און אז ער עסט אב, וועלט ער נאך מעהר נעפאלען און
קוקט מיט מעהר שרעק צום טהיר.

עם ווייזט זיך אבער קיינער ניט, אויסער פרעמדע געזיכ־
טער, וואס פון קלינגערס וועגען האבען זיי גאר ניט געקענט
נעבוירען וועלען אפילו... וואס דארף ער זיי?...

—שלעכט! — ברומט ער, ארויסגעהענדיג פון געלעד,
— א פערשאלטענער טאג, היינט וועט קיינער ניט קומען...

זיין נשמה הויבט אין איהם זיך אן צו רייסען, ער קען
מעהר ניט אייגזיצען, עס איז איהם ענג. ער ווילל זיך אליין
בייסען, קנייפען, שלאגען... וואס איז ער אריין אהער? ער
וואלט בעסער הונגערען, אבער פריי געווען — און ער הויבט אן
זוכען מיטלען, ווי אזוי צו ראטעווען זיך.

די מיטלען זיינען ווילד, און ער וועט זיי קיינמאל ניט
טהאן, נאר דער מוח ארבייט.

און אט פאלט איהם איין ארויסצושפרינגען דורך דעם אפע־
נעם פענסטער, און אז ער דערשרעקט זיך פאר'ן נעדאנק, חאפט
ער זיך אן א צוויטען מיטל: ער וועט צוגעהן דא צו וועמען
עס איז, דערצעהלען די נאנצע מעשה און וועט בעטען בארגען
20 קאפיקעס.

דאס איז אבער אויך ניט קיין מיטל: דא זיצען אלע
שלעכטע מענשען, זיי וועלען קוקען ווילד אויף איהם און יעדער
וועט ארויסברומען: כ'האב ניט...

און אז די קלינערין געהט פארביי, פאלט איהם נאר איין
צו וועגדען זיך צו איהר און זאגען:

— הער, אויב דו בארגסט מיר אביסל געלד, האב
איך מיט דיר חתונה — דו ווילסט דאך חתונה האבען, דו ביזט

זיצען, די קעלנערין קוקט שוין, דאכט זיך, אויף איהם מיט חשד. אז זי געהט פארביי זיין טישעל דאכט זיך איהם, אז אט־אט זאגט זי ארוים:

— וואם זיצט איהר דא אזוי לאנג, עס איז אזוי אויך ענג — בעצאהלט און געהט אייך...

ער האט שוין אמאל אזא סצענע בייגעוואוינט. אמת, דאס האט געטראפען מיט אן אלטען ארימען אידען, וואס איז דא אווינטער־טאג אבגעזעסען. איהם, קלינגער'ן, וועט מען ניט טשע־פען, זיי זעהען דאך, אז ער איז ניט אבי ווער... מאוס איז דאס אבער... און ער בייט איבער דאס ארט: ער געהט איבער אין צווייטען צימער. אין צווייטען צימער קען ער אבער לאנג ניט איינזיצען, די טהיר זעהט זיך ניט, און ער האט מורא טאמער וועט עמיצער אריין, וועט אויסטרינקען א גלאז טהיי און וועט אוועקגעהן און ער וועט דא בלייבען ניט קיין אויסגעלייזטער...

ער געהט איבער צוריק אין ערשטען צימער און בעשלייסט פעסט צו ווארטען רוהיג, ביז ווער פון די בעקאנטע וועט אריין; און כדי די צייט זאל ניכער איבערגעהן, וועט ער אנהויבען א בלאט לעזען פון אנהויב ביז'ן סוף.

און ער הויבט אן וויעדער צו לעזען. ער לעזט עטליבע מאל א שורה, ווייל עפעס בענעהמען, נאר די ווערטער נעהען אריין אין קאפ און גנבה'ענען זיך גלייך ארוים, ווי זיי וואלט דארטען ענג געווען, ווי איהם אין דעם קאפע־הויז...

ער הערט אויף צו לעזען און דערשפירט הונגער.

מיט דעם נייעם נעפיהל פון הונגער דערפרעהט ער זיך. ער מאכט א רעכנונג. אז שוין פער'משכנ'ט זיך, זאל זיין כאטש אין א גרעסערע סומע.

און אז דאס מיידעל נעהט צו צום טישעל וואו ער זיצט, וועגדעט ער זיך צו איהר מיט אן אמת'ען שטאלץ:

— דערלאנגט, פרייליין, א גלאז טהעע מיט א פאר פר־טער־ברויט...

— לייז אויס, ברודער, לייז מיך אויס — איך האָב שוין קיין כח ניט צו זיצען.. אזא שעהנער טאָג!...

און דער חבר האָט איהם אויסגעלייזט...

קלינגער איז א בעפרייטער אוועק צום קאסע, האָט אבגעצאהלט און זיך געשווינד ארויסגעכאפט, ניט געזעגענעניג זיך אפילו מיט'ן אויסלייזער...

אויפ'ן גאס איז שוין דונקעל געווען, דער הימעל איז נעוואָרן פערדעקט מיט שווארצע וואלקענס, א קליין רעגענדעל האָט צוגעקאפעט און קלינגערן האָט וועה געטהאָן דער ליכטיגער טאָג, וואָס איז אין תפיסה אוועק און איהם האָט זיך גראַכט, אז דער הימעל העלפט איהם צו בעווייגען דעם פערשפיעלטען טאָג...

דער מאַרגענדינגער טאָג איז א קאלטער, א נאַסער און דונקעלער געווען, און קלינגער איז א הונגעריגער אין דער היים געזעסען און האָט געבענקט נאָכ'ן נעכטיגען טאָג...

דאָך שוין אַלט און אויסגעהאָרעוועט, וואָר וועט דיך נעהמען?...
און די טהיר עפענט זיך, עפענט זיך און פערמאכט זיך און קיינער פון די בעקאנטע נעהט ניט אריין...

און דער טאָג איז אזא ליכטיגער, — ווי גוט איז איצט אויפ'ן גאס... ווי ענג איז איצט אין קאפע־הויז, וואו ער האָט זיך פער'משכנ'ט פאר צוואנציג קאָפיקעס...

— גאָט מיינער! — ווייניט אין איהם דאָס הארץ — א טאָג „לעבען" איז דאָך וואָרטה מילִיאָנען, מילִיאָנען! גזלנים, לאָזט מיך ארויס!...

און די ווירטהין זיצט ביי דער קאסע און׳ היט, ווי א שטרענגער זשאַנדאַרם... און קלינגער רייסט זיך און זוכט מיט־לעז ווי צו אנטלויפען, ווי צו אויסגעלאָזט וואָרען פון דעם אָסטראָג...

ערשט זיעבען א זייגער איז געקומען א בעקאנטער. קלינ־גערן האָט א פינטעל געטהאָן אין די אויגען און פאר שמחה איז ער צוטומעלט געוואָרען, האָט זיך א חאַפ געטהאָן פון אָרט און א געשריי געטהאָן:

— ברודער! דו האָסט מיך נעראָטעוועט...

יענער האָט איהם קאלט דערלאָנגט די האַנד און האָט גע־פרעגט:

— וואָס איז מיט דיר די שמחה?

— וויפיעל בין איך וועלט? — האָט קלינגער אנשטאָט צו ענטפערן, געפרעגט.

— אין מיינע אויגען א נראָשען אויך ניט...

— אי, שלעכט! — האָט קלינגער געסטאָרעט זיך צו זיין פרעהליך. איך וועל שוין דאָ מוזען בלייבען, איך בין דאָ איצט פער'משכנ'ט אין 20 קאָפיקעס...

— איז וואָס ווילסטו, איך זאָל דיך אויסלייזען? — האָט דער בעקאנטער געפרעגט האלב שמייכלענדיג, האלב ערנסט...

מיט טונקעלע טאפעטען, אז דאס אלץ ברומט אונצופריעדען: „צום שוואַרץ יאָהר!"..

און וואס א מינוט מעהר בעהערשט איהם אלץ שטארקער דער אומעט.

ער דרעהט זיך אום מיט'ן פנים צום פענסטער און מיט אויסגעשטעלטע אויגען קוקט ער ווייט, ווייט, ווי ער וואלט עפעס וועלען דערזעהן... שטילע, לאנגזאמע געדאנקען ציהען זיך איהם דורך אין מוח. ער ווייל יעדער געדאנק פערהאלטען, אבשטעלען, בערעכענען איהם, נאר דער גע־דאנק שפרינגט אוועק און עס קומט אן א צווייטער, א דרי־טער, א פיערטער. ענדליך צושפרינגען זיי זיך אלע און אין מוח שטעלט זיך ביי איהם אוועק א דייטליכע פראגע מיט גרויסע שווארצע בוכשטאבען, מיט א לאנגען פראגע־צייכען:

— וואו איז מיין לעבען אוועק?...

און עס ווילט זיך איהם עפעס דערמאנען. צעהנדליגער גע־שטאלטען הויבען אן צו קריכען פויל און שלעפעריג איינס נאך דאס אנדערע, אהן א צוזאמענהאנג, אהן א סדר און די פראגע דריקט און נעהמט אדורך זיין גאנצע זעעלע:

— וואו איז מיין לעבען אוועק?

פלוצלונג פאלט איהם איין צו טהאן עפעס אן ארבייט.

ער הייבט זיך אויף פון שטוהל, בעטראכט ארום און ארום זיין צימערל, און זיין בליק פאלט אויפ'ן קאסטען, וואו עס ליגען אלע זיינע זאכען, וואס ער האט פון דערהיים געבראכט, און וואס ער האט שוין דא ערווארבען.

ער קוקט איהם אן קרום, נעהמט פויל ארויס פון טאש א שליסעל און עפענט איהם אויף.

עס געפעלט אוהם עפעס ניט דער סדר אין קאסטען, איהם דאכט זיך, אז יעדע זאך ליגט ניט אויף איהר ארט.

ער הייבט אן איבערלעגען.

צום ערשטען פאלט איהם אריין אין האנד אן אלטער

דער בוכהאלטער.

11 א זיינער ביינאכט.

ער איז נאר וואס געקומען פון קאנטאר, וואו ער דיענט אלס בוכהאלטער. ווי דערשלאגען איז ער אנידערגעפאלען אויפ'ן אייניגען שטוהל, וואס האט זיך געפונען אין קליין ציי־מער. ער האט מיט דער רעכטער האנד א שטארקען פיהר געטהאן איבער'ן קאפ און נאכהער איבער'ן גאנצען פנים, ווי ער וואלט וועלען „עפעס" ארויסנעהמען פון דארטען און פער־וואנדלען עס ווייט, ווייט, נאך וואס איהר וואלט אזוי לייכט, אזוי גוט געוואלט...

נאר דאס אומפיהרען מיט דער האנד האט איהם גרינגער ניט געמאכט. פאר זיינע אויגען איז אלץ געשטאנען די קאנ־טארקע מיט די קאסע־ביכער און ער האט זיך געקרימט און גערונצעלט דעם שטערן, ווי איהם וואלט אויסקומען אויסרע־גולירען א פערפלאנטעטע רעכנונג...

— פוי! — האט ער אויסגעשפיגען — צום שווארץ יאהר!

און איהם האט זיך נעראכט, אז אלץ וואס ער זעהט פאר זיך אין צימער: דאס בעטל, דאס טישעל, דאס פייער אין לאמפ דורך דעם פעררויכערטען גלאז, די וואנד אויסגעקלעבט

עס בעווייזען זיך אלערליי געשטאלטען אין שווארצע רעק, און פענסנע, מיט א שטענדיגער בעזער פראזע:

— וואט נא זאווטרא דא סיך פאר נאאיזוסט!

„שוואר געווען", לויפט איהם דורך אין קאפ...

ער האלט וויערער אין האנד א פאק פאפיערען.

— א, יעקב מארק'ס בוכהאלטעריע! — שמייכעלט ער ביטער, דער טאטע האט פאר איהם א תכלית געזאגט...

— און וויפיעל האט דאס דעם טאטען געקאסט! זיינע לעצטע קרעפטען האט ער פאר מיר אוועקגעלעגט.

מיט א שווערען זיפץ לעגט ער די ביכער צוריק אוועק, נאר נעהמען אין האנד נאך עפעס קען ער ניט. לאנג שטעהט פאר זיינע אויגען דאס טרויריגע געשטאלט פון טאטען. נאכהער בעווייזען זיך אנדערע געשטאלטען. ער דערזעהט שוועסטער און ברידער אלע מיט פערזאמלטע טרויריגע פנימ'ער. דער זעלביגער קאסטען שטעהט אין דער היים אין מיטען שטוב ארומגעבונדען מיט א שטריק... די מאמע קושט איהם... דער טאטע דריקט איהם די האנד און זאגט איהם ווייך: „דו פאהרסט אין דער פרעמד, זיי דארט א מענש, היט א קאפיקע, זיי גינציג דעם בעל־הבית... וועסט פערדינען געלד וועסט טהאן א שדוך און וועסט זיין לייטען גלייך"... דער קליינער ברודער'ל דרעהט זיך ארום קאסטען און שרייט:

„ברוך, שיק מיר פון דער גרויסער שטאדט א ביקסעלע"...

דאס הארץ הייבט איהם אן דריקען, שרעקליך וועה טהאן... נאר ער הייבט אן ווייטער איבער צו לעגען.

ער האלט שוין אין האנד דעם נייעם קאסטיום, וואס ער האט זיך דא שוין אליין געמאכט פון די שכירות... ער פערטראכט זיך קוקענדיג אויפ'ן ראק, און עס ציהען זיך פאר איהם לאנגע, טרויריגע טעג... א שמוציגער קאנטאר, דורכגעפיהלט מיט א זויערען שווייסיגען ריח... אין די אויערען קלינגען עפעס

תנ"ך. ער גיט א בלעטער און זיין בליק שטעלט זיך אב אויף די ווערטער: „אב במחתרת ימצא הגנב". ער טייטשט אב אין מוח יעדעס ווארט און שרעקט זיך צו האט ער קיין טעות ניט געהאט... עס וואקסט פאר איהם אויס א דאַרער איד מיט אן אפען הארץ בעוואקסען מיט האר. „פויער! — שרייט ער, „זאג! אם במחתרת ימצא הגנב. נ נ נ נו!..." ער גיט א מיש ווייטער, ווייטער: „בנים גדלתי ורוממתי" — א שווערער פסוק, געדענקט ער. דא איז געווען א הארבע אויסרעדעניש... ער ווילל זיך עפעס דערמאַנען און קוקט אויף די אותיות... נאר באלד גיסען זיי זיך צוזאמען און עס שווימט פאר איהם ארויס. ווי פון א נעבעל, א נידריגע פינסטערע שטוב. ארום א גרויסען טיש זיצען דערשראקענע אינגלעך און רייסען זיך צום פענסטער, צום גאס... א דארע ביינערנע האנד לאזט זיך אראפ אויף די קינדערשע פלייצעס אייניגווייז און די בלויע ליפען צעבייזער־רען זיך נאך שטארקער: זאגט זשע „בנים גדלתי ורוממתי". און די אינגלעך צעשאקלען זיך מיט א גוואלד: „קינדער האב איך געהאדעווען און דערהויבען"...

ער זיפצט שווער אב און לענט דעם תנ"ך אוועק אונטען אין קאסטען.

ער האלט אין האנד א צווייט ביכעל.

— א, די גראמאטיק! קלערט ער. — ער בלעטערט זי דורך און יעדעס בלעטלע פערצעהלט איהם עפעס, ברענגט איהם טרויריגע גריסען... עס שטעהט אויף פאר זיינע אויגען א הויכער יוננער מאן מיט א בייזען בליק אונטער א פאר פענסנע. ער דרעהט איהם דעם אויער, נעהמט ארויס א בליי־שטיפט און צייכענט אויף יעדער בלאט בעזונדער:

— וואט נא זאווטרא, דא סיך פאר נאאיזוסט! סלישיש?

ער לענט אוועק די גראמאטיק. ער בלעטערט נאך א ביכעל — אן אריפמעטיק. נאך א ביכעל — א כרעסטאמאטיע — א דייטשעס ביכעל...

די סאפקע.

געוואהנט האָט שמעון שטענדיג אין צימערלעך, וואָס זיי־
נען בעשטאנען פון איין פענסטער, א בעטל, א טישעל און
איין שטוהל. א גוטע בעל־הבית'טע פלעגט אמאל געבען צוויי
שטוהלען. אין אזא צימערל פלעגט שמעון וואהנען לענגער.
ניט אזוי צוליעב דעם איבריגען שטוהל, נאָר צוליעב די גוטס־
קייט פון דער בעל־הבית'טע. פון גרעסערע צימערן האָט שמעון
קיינמאל ניט ג'חלומ'ט. מעהר, ווי זעקס רובל פאר א צימערל
קען ער ניט צאָהלען, נעהמען ווידער א גרויסען צימער פאר 12
רובל און וואָהנען זאלבענאנד האָט שמעון ניט געוואלט. כאָטש
שמעון איז געווען בכלל א מענש פון דער געזעלשאפט, און האָט
פון דער אינדיווידואליסטישער טעאָריע ניט געוואוסט, איז ער
דאָך געווען, ניט וויסענדיג עס אליין, א שטיקעל אינדיווידו־
אליסט. ער האָט נאנץ אפט איבערהויפט ביי נאכט, ליעב גע־
האָט צו בלייבען אליין מיט זיך, אונטערזינגען אלטע לידעלעך.
וואָס ער האָט אין דער היים געהערט, ניגונים פון יום־נוראים,
זמירות פון שבת, וואָס דאָס אלץ בעווייזען פאר א זייטיגען
מענשען וואלט ער ניט געקענט. וויל קיין קול האָט ער ניט
געהאט און זיין זינגען וואלט געווים ארויסרופען ביי א צו־
הערער א געלעכטער. אויסער זינגען פלעגט ער סתם ליעב

מאַדנע ווילדע ווערטער: פּרימא דע פּרימא, באנקראָט, בירזשע, קורס, געהויבען, נעפּאלען... עס וואקסט אוים פּאר זיינע אויגען דער ווירטה ה' גרינבערג, א בייכיגער מענש מיט גרויהע קאצען־אויגען. אָט געהט ער צו צו איהם מיט א בעזען בלויק און פּרעגט מיט זיין גראבען קול: „עס שטימט?"... ער ענטפּערט שטיל און דערשראָקען „דאכט זיך, א קלייניער טעות"... און ווייטער רעבענען... ציפּער, און ציפּער, אָהן אַן אָנפּאנג, אָהן א סוף...

ער לעגט אוועק דעם אנצוג, בלייבט שטעהן פּערטראכט און רעדט ארוים קוקענדיג אין קאסטען.

— מעהר, דאכט זיך, נאָר נישט?!...

און די פּראגע הייבט איהם אָן מיט איהר ערשטער מאכט צו דריקען.

— וואו איז מיין לעבען אוועק?

און מיט שטאַרע בלויקען קוקט ער אין קאסטען אריין...

— אויב איהר ווילט, קען איך אייך אריינשטעלען א סאפקע.

פון דער דאזיגער פארלייגונג איז שמעון געוואָרען אזוי איבערראשט, אז ער האָט א וואָרט ניט געקענט אויסרייַדען, קומענדיג אבער אין א ווייל ארום וויעדער צו זיך, האָט ער מיט גרויס פאַרזיכטיגקייט איבערגעפרעגט:

— וואָס זאָגט איהר?... א סאפקע...

— יא, אויב איהר ווילט — האָט די בעל־הבית'טע קאלט געזאָגט — אין שטוב ביי מיר פערנעמט זי נאָר אן אָרט. איך האָב צוויי.

דאָ האָט שוין שמעון בערשטאנען אין גאנצען און ער האָט אביסעל דיפלאָמאטיש געענטפערט:

— וואָס היסט, אויב איך וויל... איך מיין, וואָס קען זי מיר שאדען... עס וועט זיין גוט ביי טאָג אמאָל, מיין איך, צוצושפארען זיך.

און באלד איז געשטאנען אין שמעונ'ס צימערעל א סאפקע, אן אמת'ע סאפקע, אויף וועלכער ער האָט זיך, ווי נאָר די בעל־הבית'טע איז ארויס, א וואָרף געטהאָן מיט'ן פנים צום באלקען און האָט גליקליך געשמייכעלט.

דאָס גליק איז אבער נעווען צו גרויס, אז שמעון זאָל קענען רוהיג איינלייגען. ער איז פלוצים אויפגעשפרונגען, עטליכע מאָל איבערגעפיהרט מיט דער האנד איבער דער שווארצער סאראטע פון דער סאפקע און האָט געלויבט:

א זעלטענע סאפקע.

דאָס גליק איז אבער נעווען צו גרויס אליין עס צו פערטראָגען. און שמעון איז ארויס אויפ'ן גאס צו טיילען זיך מיט זיין גליק מיט נאָך עמיצען...

בענעגענט האָט ער דעם ערשטען, — בעריל פישמאן, א יונגער מאן, וואָס האלט ניט פון דירות און זאָגט, אז א מענש

האָבען צו טראכטען פון העכערע ענינים, און דערצו מוז מען האָבען יחידות.

אויב פון גרעסערע צימערען האָט שמעון ניט גע'חלומ'ט, האָט ער אָבער געהאט א שטארקען פערלאַנג, אז אין זיין צי־מער זאל זיך געפינען א סאָפקע. און ביים דינגען א נייעם צימער פלעגט ער מיט א מאָדנעם ביינקענדיגען שמייכעל פרע־גען דער בעל־הבית'טע:

— אפשר וואָלט איהר מיר געקענט אריינשטעלען אין צימער א שטיקעל סאָפקע...

ביי זיינע בעל־הבית'טעס פלעגט זיך קיין איבעריגע סאָפ־קעס ניט געפינען. שמעון האָט עס גוט געוואוסט, אבער פרע־גען פלעגט ער מוזען, און בעקומענדיג אן ענטפער, אז נייז, וועלכען ער האָט אייגענטליך ערווארטעט, פלעגט ער ווי מיט א זיפץ ארויסמורמלען:

— א שאָד, א שאָד! איך האָב אזוי ליעב א סאָפקע...

אן אנדער בעל־הבית'טע פלעגט מיט א שמייכעל איהם ווי טרייסטען:

— איהר וועט אם ירצה השם חתונה האָבען וועט איהר זיך קויפען א סאָפקע.

אָבער אזוי ווי שמעון האָט אויף חתונה האָבען קיין מאָל ניט געהאָפט, פלעגט ער ביטערליך נאָך דער בעל־הבית'טעס ברכה א שמייכעל טהאָן און פלעגט זיך פון א סאָפקע מיאש זיין אין גאנצען...

נאָר איינמאָל, די לעצטע צייט, אז שמעון האָט געגומען וויעדער א נייעם צימערעל מיט דעם זעלבען מעביל, ווי די פריהערדיגע צעהנדליגער צימערלעך, נעמליך: איין בעט, איין טישעל און איין שטוהל, און ניט האָבענדיג אפילו אין גערענק צו פרעגען מכח א סאָפקע, רופט זיך צו איהם אָן די בעל־הבית'טע:

וואלט ער גאר אליין זיך אביסעל אבגערוהט — דאס ערשטע מאל אויף א סאפקע... און ער איז געשטאנען און געקוקט, ווי עמיצער רוייבט ביי איהם זיין גליק אוועק.

ענדליך אבער האט ער זיך בערוהיגט און זיך געטרייסט: — מילא, א מענש וויל זיך אברוהען, זאל ער זיך אברוהען. די סאפקע בלייבט דאך ביי מיר.

עס איז אבער געווען א פאלשע נחמה. אמת, פישמאן איז אין א פאר שעה ארום אויפגעשטאנען, זיך אויסגענעצט הויך און בשעת נענעצען געזאגט:

— נאנץ וואהל זיך דורכגערדעמעלט — מען דארף גענו. נאר א זייגער עלף ביי נאכט, אז שמעון איז געלעגען אין די בגדים אויף דער סאפקע און געפאנטאזירט וועגען זעהר גוטע זאכען, וואס עס זיינען פאראן אויף דער וועלט, האט איהם א קלאפ אין טהיר פון קאמערל אויפגעווועקט פון זיינע דמיונות און אז ער איז אראבגעשפרונגען א דערשראקענער, האט ער פאר זיך דערזעהן וויעדער בעריל פישמאן....

— אזוי שפעט? — האט ער אויף איהם אנגעשטעלט די אויגען.

— איך וויל ביי דיר היינט נעכטיגען. איך האב נאך אלץ קיין דירה ניט.. וועסט דאך מסתמא ערלויבען.

— נעכטיגען? — האט שמעון ארויסגעשטאמעלט — ניט יויסענדיג וואס וויטער צו זאגען...

— יא, איבערנעכטיגען... — האט פישמאן בעשטע־טיגט.

— עס איז דאך אבער ניטא קיין קישען... האט שמעון געפרופט ראטעווען זיך...

— עט, ביזט א שוטה... איז פישמאן שוין אין זיין רצלע ארויין, וואס זיינען מיר עפעס בורזשואזעס... א סאפקע האסטו, וואס דארף מען בעסער?

און פישמאן איז געבליבען נעכטיגען און דאס ערשטע

דאַרף לעבען ווי א פויגל.. בעגעגענדיג דעם דאָזיגען חבר, האָט ער פערגעסענדיג יענעם׳ס מיינונג וועגן דירות, איהם אָבגע־שטעלט און א פרעהליכער איבערגעגעבען:

— נו, ברודער, האָב איך זיך היינט אריינגעצויגען אין א דירה!...

— איז זי א פאַלאַץ! — האָט פישמאן איראָניזירט.

— א פאַלאַץ ניט קיין פאַלאַץ — נאָר א סאָפקע איז פאַראַן! פערשטעהסט, א סאָפקע.

—טייערע מציאה... — האָט פישמאן גע׳חוזק׳ט: פון וואָס א מענש וועלט נתפּעל, אָט האָב איך אפילו קיין בעט ניט, און נאָר נישט... נאָר פון דעסטוועגען דאַרף מען געהן אָנקו־קען.

— אָח, קום! — האָט שמעון זיין גאסטפריינדליכקייט אַרויסגעוויזען.

אריינקומענדיג אין צימער, האָט בערל פישמאן ניט אַרויסגאָגענדיג זיין מיינונג אויף דער דירה, זיך א וואַרף גע־טהאָן אויף דער סאָפקע און ליגענדיג שוין, גענאָגט:

— איך בין שטאַרק מיד... איך וועל כאָפען א דרע־מל...

— א דרעמל.... האָט זיך שמעון דערשראָקען... וואָס הייסט א דרעמל... איך רעכען, אז די בעל־הבית׳טע וועט ניט וועלען לייגען... זי האָט פערזאָגט, אז...

— עס, לאָך פון איהר באָבען, וועסט קריגען אן אנדער צימער.

און מעהר האָט פישמאן ניט גערעדט. לעבענדיג ווי א פייגל, האָט ער די פאַריגע נאכט ניט געשלאָפען, און ער איז גלייך איינגעשלאָפען...

שמעון האָט געקוקט אויף דעם שלאָפענדיגען חבר און האָט ניט געוואוסט וועלכע מיטלען אָנצונעהמען. וועקען איהם האָט ער קיין הארץ ניט געהאט, לאָזען איהם אזוי ליגען

דער מאדנער.

(געווידמעט ל. נ.)

דער פאלטא, וואס זיסעל טראגט שוין דעם צעהנטען ווינטער, איז אייגענטליך ניט געווען קיין ווינטערדיגער אין פולען זין פון דעם וואָרט. אויסער דעם, וואס ער איז געווען העל, האט ער אויך ניט געהאט קיין וואטע. אבער קיין זומערדיגער האט ער אויך ניט נעקענט הייסען. דער געוואנד פון איהם איז געווען גראָב און האריג און דאס האט איהם צוגענעבען א חאראקטער פון א הערבסט אדער פריהלינגס־מאנטעל. זיסעל אליין האט איהם אבער גערופען מיט א וויצעלע „דער פארעווער מאנטעל". און האט ערקלערט, אז מיט'ן שכל, דארף ער אזוי הייסען, ווייל אזא מאנטעל קען מען טראגען אין אלע פיער צייטען פון יאהר און אפילו צודעקען זיך מיט איהם איז אויך ניט שלעכט. אז דער מאנטעל דעקט אין א קאלטער נאכט זיס־לען צו, זעהט עס טאקע אוים ווי אן עכטע קאלדרע. אמת, די פאר ארבעל שטערען דער אלגעמיינער הארמאניע, נאר ווער דארף עס אזוי נאהענט צוגעהן בעטראכטען? דער עיקר איז דאך, ווי אזוי די זאך זעהט אוים פון דער ווייטען...

עס פערשטעהט זיך, אז אזא מאנטעל מיט אזוינע מעלות. האט זיסעל נעווואוסט ווי צו שעצען. טאמער פלעגט איהם אמאל אייגער פון זיינע בעקאנטע בעמערקען:

מאל, נאך זעהר א לאנגע צייט, האט שמעון ניט געזונגען פאר'ן שלאף...

אויף מארגען, אז שמעון איז אויפגעשטאנען, איז שוין פישמאן ניט געווען. וויסענדיג, אז קיין פריהשטיק וועט ער ביי שמעון'ען ניט קריגען, איז ער עס אוועק זוכען ערגעץ אנדערש.

שמעון איז צוגעגאנגען צו דער סאפקע און האט זיך דער־מאנט, אז אויסער פישמאנען האט ער נאך צעהנדליגער חברים, וואס האבען ניט קיין דירות און אז זיי וועלען זיך דערווייסען, וועט ער האבען אלע נאכט א פארשוין אויף שלאפען. אבזאגען וועט ער ניט קענען. ווי אזוי זאגט מען אב, אז עס שטעהט אין א צימער א סאפקע א נאכט לייריג?... געה דערצעהל דעם עולם א מעשה, אז דו האסט ליעב יחידות, אז דו קענסט ניט זינגען פאר א צווייטען...

און שמעון האט געקוקט אויף דער סאפקע און עס האט איהם אנגענומען א שרעק... אין מח האט שוין געארבייט א גע־דאנק:

— זוכען א נייע דירה, וואו עס איז פון קיין סאפקע קיין זכר ניטא...

די בעקאנטע האבען פערשטאנען און זיינען געווען זעהר צופריעדען, וואס ענדליך האט גאט געהאלפען און זייער גוטער זיסעל איז געווארען א מענש...

— גוט א פוטער, הא, וואס? — האבען זיי איהם געפרעגט.

— גוט איז גוט — האט דער אלטער בחור מיט א נאאיוון קינדערשען שמייכעל געענטפערט... אבער...

— אבער וואס?

— אבער איך שעם מיך...

די בעקאנטע האבען זיך פערנאנדער געלאכט.

— כ'לעבען איך שעם מיך... ווי קומט צו מיר א פוטער?

די בעקאנטע האבען ווידער געלאכט: טאקי א „מאדנער". מען זאל זיך שעמען צו טראגען א פוטער! הלואי וואלט יעדער פון זיי געהאט א פוטער וואלט ער גאר אן אנדער שטאלץ בעקומען. די ערד וואלט אונטער איהם געציטערט...

און לכבוד דעם פוטער, וואס זיסעל האט אנגעטהאן, האט דער ווינטער ארבעגעשיקט א שטארקען פראסט, וואס האט עטליכע טעג נאך אנאנד מיט א קאלטען פייער געברענט. זיסלען, געהענדיג אין גאס, וואס האט גערוישט פון מענשען, צווישען וועלכע ער האט גראד ווי אויף צולהכעים פיעל לייכט געקליידעטע בעגעגנט, האט זיך געדאכט, אז ער איז אין דעם פראסט שולדיג, און האט ניט נעקענט קוקען גלייך אין די אויגען די ארימע, לייכטגעקליידעטע דורכגעהער, וואס האבען זיך געקנייטשט אין דרייען פאר קעלט. וועז ער וואלט געטראגען זיין „פאראוון מאנטעל" וואלט ער שוין צו א מאנכען צוגענאנגען און געפרעגט:

—וואס, קאלט, פעטערקע?

אבער אין דעם פוטער האט ער קיין מוטה ניט צוצוגעהן אום צו רייזען, ווי זיין שטייגער איז, א ווארט. דער פוטער מאכט א מחיצה צווישען איהם און די אלע ארימע. און א פער-

— שוין צייט אייך, פֿאני זיסעל, א נייעם מאנטעל צו מאכען.

פֿלעגט זיסעל א קוק טהאָן אויף זיין מאנטעל, אויפהויבען דעם קאָלנער, וואָס איז געווען זעהר א הויכער, אריינלעגען אַ י י ן ארבעל אין צווייטען און מיט א זיינגערישען טאָן ענטפערן:

— וואָס? א שלעכטער מאנטעל? —

יענער פֿלעגט א שמייכעל טהאָן און געפינען, אז דער מאנטעל איז ווירקליך גוט.

— דאָס גלויבט, וואָס א נייער מאנטעל דאַרף קאָסטען האָב איך וואו אהין צו טהאָן — פֿלעגט נאָכדעם זיסעל צוגעבען מיט א גוטמוטיגען טאָן און מען האָט געוואוסט, אז זיסעל, אָט דער אלטער בחור, אָט דער „מאָדנער", וואָס ארבייט ערנעץ פאר א פירמע און פערדיענט פיעל געלט, טהוט מיט מענשען גרויסע טובות און אויף זיך אליין קוקט ער גאָר נישט.

און דאָך האָט זיך געטראפען מיט זיסלען א סיבה און ער האָט געפעלשט אין זיין מאנטעל און אָנגעטהאָן א פוטער...

— ווי קומט צו אייך, פֿאני זיסעל, א פוטער? — האָט איהם יעדער בעקאָנטער, דערזעהענדיג דאָס ערשטע מאל אין פוטער, פערוואונדערט געפרעגט — איהר זענט שוין צום שכל געקומען?...

און זיסעל האָט מיט א פערשעמטען שמייכעל געדאַרפט דערצעהלען א מעשה, וועלכע איז איהם געווען זעהר ניט אייניגענעהם. עפעס אייגנער, זיינער א ווייטער בעקאָנטער, וועלכער האָט נויטיג געדארפט געלט, נאָר בארגען ביי איהם האָט זיך יענער געשעמט, האָט איהם פערקויפט דעם פוטער, מיט א תירוץ, אז ער איז אויף איהם ענג.

— איך האָב איהם געמוזט קויפען... איהר פערשטעהט? — האָט ער זיך פערענטפערט.

— קאלט, קאלט! — האָט דער טרעגער ווי פרעהליך געענטפערט.

— נישקשה! מיר וועלען **ניט** דערפרוירען ווערען! — האָט זיסעל גוטמוטהיג געענטפערט.

— עט, דערפרוירען ווערען! ווער זאָגט עס? דעם ערשטען ווינטער בעגעגען איך דען? — האָט דער טרעגער, מאכענדיג זיינע סגולות פאר איין וועגס גערעדט.

און זיסעל איז מיט א ליעדעלע פרעהליך ווייטער אוועקגענאנגען, לאכענדיג פון זיך אליין ביים געדאנק, אז ער האָט פיער טעג א פוטער געטראָגען.

— עס איז טאקע געווען א משוגעת! — **האָט ער הויך** אויפ'ן קול **זיך מתודה** געווען...

שעמטער לויפט ער דורך די נאס, סטארענדיג זיך קוינעם אין די אויגען ניט אריין צו קוקען. ער קען זיך אבער ניט אייני־האלטען, בענגענדיג אן ארימען טרעגער, האט ער ווי פער־שולדיגט א פרעג געטהאן: קאלט הא?... דערהערענדיג א קרעכץ אנשטאט אן ענטפער, איז זיסלען א קעלט דורכגעלאפען דורכ'ן פוטער, און ער האט עפעס בעשלאסען...

* * *

אויפ'ן פינסטען טאג, אלס דער פראסט האט זיך נע־שטארקט, האט מען זיסלען צוריק געזעהן אנגעטהאן אין זיין אלטען מאנטעל.

— וויעדער אין אלטען? — האט איהם א בעקאנטער גע־פרעגט. — איהר וועט דערפרוירען ווערען — אזא פראסט!

— עט, האט זיסל מיט א זיכערען טאן געענטפערט, — אהן א פוטער ווערט מען ניט דערפרוירען, אבער אין א פו־טער ווערט מען אבגעריסען און פערפרעמדט פון ארימע ברי־דער, און אהן זיי איז קאלט אין בעסטען פוטער. יעצט איז מיר גאנץ ווארים...

דער בעקאנטער האט געקוועטשט מיט די פלייצעם און אין געדאנק אויף זיכער בעשלאסען:

— „ניט נאר א מאדנער — א משוגענער!...

לאזענדיג דעם בעקאנטען מיט זיין מיינונג איבער איהם, האט זיך זיסל געלאזען געהן. ער האט גלייך בעמערקט ביי א ראג שטעהן א טרעגער, וועלכער האט דא געקלאפט מיט די פים, דא געפאטשט א האנד אין א האנד, דא אונטערגעשפרונגען און נאך אזעלכע סגולות צום פראסט. זיסלען האט עם געריהרט, אבער אויך געפעלען געוואלט. אין זיינע אויגען האט זיך בעוויעזען דאס אלטע גוטע פייעריל און האט זיך געוועגדט צום טרע־גער:

— וואס, פעטערקע, קאלט?

געווען. האָט מען איהם ביי אזא פאל געשמירט די פים מיט ארָאמאָנטעם עסיג.

„עס וואלט איצטער אויך גוט געווען — האָט ער א טראכט געטהאָן — אָבער ווער?"

ער האָט וויעדער מאשינאל אָנגעטאפט אונטער'ן קישען דאָס טיכל מיט דעם געלד.

„זיי ווילען שמיערען"! — האָט ער זיך אליין געענט־פערט — זיי זיינען יעצט מיינע קרובים: צוואנציג ברידער!...

ער האָט ארויסגענומען דאָס טיכל פון אונטער קישען און האָט פונאָנדערבינדענדיג עס, יעדער רובל אָנגעטאפט. זיי זיי־נען געווען קאלט, אָבער מינקין האָט אויך זיי געקוקט, ווי אויף אמת'ע ברידער.

„דו, ברודערל, האָט ער גערעדט צו איין רובל, וועלכען ער האָט ארויסגענומען פון טיכל, וועסט מיר רופען א פעלד־שער. דו ביזט דאָך א גוטער, הא?

דער רובל האָט, שווייגענדיגער־הייט, מסכים געווען.

באלד איז דאָס שטוב־מיידל, וועלכען מינקין האָט מיט א שוואכען קול ארויסגערופען, ארויסגענאנגען קויפען ארָאמאנטעם עסיג און רופען א פעלדשער.

דער פעלדשער, וועלכער איז אין א האלב שעה געקומען, האָט ווי ברוגז איהם בעטראכט, געהייסען ווייזען די צונג. און אז מינקין האָט איהם געזאָגט פון זיין פערלאנג אויסצושמירען איהם מיט ארָאמאָנטעם עסיג, האָט ער זיך אָנפאנגם טרוקען אָבגעזאָגט. אבער אז מינקין האָט מיט א קרענקליכען שמייכעל איהם א זאָג געטהאָן, אז פאר זיין פריינדשאפט וועט ער איהם גוט בעדאנקען, איז דער פעלדשער מרוצה געווארען און האָט איהם זעהר שטארק גערִיבען די פים מיט'ן עסיג, אזוי שטארק, אז מינקינען האָט אזש וועה געטהאָן.

בעצאָהלט האָט איהם מינקין מיט א גאנצען האלבען רובל, פון דער רעשט, וואָס דאָס מיידעל האָט געבראכט. דער פעלד־

די ברידער.

שוין עטליכע טעג, אז לייב מינקין האָט זיך געפיהלט, ווי צעבראכען און האָט קוים געקענט איינזיצען אין קאנטאָר ביי דער ארבייט וואו ער האָט געשריעבען, ווי א מאשין, עפעס אזוינע צעטלעך, אלץ מיט איין נוסח. ער האָט אבער זיך אָנגעטהאָן כחות צו דערציהען ווי עס איז ביז דעם צוואנציגסטען, ווען ער נעהמט אָב די צוואנציג רובל שכירות. ווייל אוועקלעגען זיך אין א פרעמדער שטאָדט ביי פרעמדע מענשען אָהן א גראָשען, האָט ער מעהר מורא געהאט ווי פאר דער קראנקהייט אליין. דאָנערשטאג פאר נאכט האָט ער, קוים האלטענדיג זיך אויף די פים, בעקומען די צוואנציג רובל, גראָד אייגיצע זיל־בערנע רובל. ער האָט זיי מיט ליעבשאפט איבערגעצעהלט, אריינגעלעגט אין דער שטארקסטער קעשענע און האָט זיך גע־לאָזען געהן אויף זיין קוואטיר.

קומענדיג אויף דער קווארטיר, איז ער אריין אין זיין קליין קאמעריל. די צוואנציג אייגיצע רובל האָט ער אייגנעבונדען אין א טיכל, האָט זיי אוועקגעלעגט אונטער דער קישען און האָט זיך גלייך אוועקגעלעגט אין בעט, טאפענדיג די געלד מיט דער האנד אונטער'ן קישען...

איבערהויפט האָבען איהם געבראָכען די פים און ווי ער האָט געהענקט פון אמאל, בשעת ער איז נאָך אין דער היים

— נו, וואָס מאכט אונזער חולה? — האָט זי איהם גע־פרעגט.

— אָט וועלען מיר איהם בעקוקען, וועלען מיר זעהן!— האָט דער פעלדשער זעהר צופריעדען, כמעט ווי פרעהליך ארויסגערעדט.

מינקין איז געווען, כאָטש דער קאָפּ האָט איהם שרעקליך ווהע געטהאָן, זעהר גליקליך מיט דער פריינדשאפט פון זיי ביידען און האָט אינסטינקטיוו אונטערגעלעגט די האנד אונטער דעם קישען, וואו ער האָט אָנגעטאפט דאָס טיכעלע מיט דעם געלד...

דער פעלדשער האָט איהם אויסגעמאָסטען די היץ און די בעל־הבית'טע איז די גאנצע צייט געשטאנען און געווארט, ווי עם וואָלט געווען איהרער אן אייגענער זוהן.

— וויפיעל? — האָט זי בעזאָרגט געפרעגט, אז דער פעלדשער האָט דעם גראדוסמעסטער ארויסגעצויגען.

— אי — וואָ! — 38 מיט 3 צעהנטעל!

— מעג ער עפעם עסען?

— בלויז אביסעל הינערשע זופ — האָט דער פעלדשער ג'עפסק'נט.

מינקין האָט דעם פעלדשער ווידער שעהן בעצאָהלט און האָט איהם דערפאר געבעטען, אז ער זאָל שיקען א גוטען דאָק־טאָר.

— דעם בעסטען! — האָט דער פעלדשער פערזיכערט — אין א פאָר שעה ארום קומט ער צו אייך.

אז דער פעלדשער איז ארויס, איז די בעל־הבית'טע צו־גענאנגען צו מינקין'ן און געזאָגט:

— גיט אהער געלד, וועל איך אייך קויפען א שטיקעל פרישע הוהן. גאָר גיט עסען, קענט איהר נאָך פערשוואכט ווערען.

— א, איך דאנק אייך, איך דאנק אייך! — האָט מינקין

שער איז פֿלוצים איבערגעביטען געוואָרען, האָט איהם געגומען גאָר אמאָל ארומקוקען, טאָפּען דעם שטערן און געזאָגט, אז קיין סכנה איז ניטאָ, פון דעסטוועגען דארף מען רופען מאָרגען פריה א דאָקטאר.

אז דער פעלדשער איז ארויס איז אריין די בעל־הבית'טע, א פרוי אין די מיטעלע יאָהרען מיט א שטריינגען קוק.

— איהר קלעהרט א פּנים אוועק צו לעגען זיך, האָט זי א זאָג געטהאָן — וואָס איז דאָך אייך — אפשר אין שפּיטאָל?...

מינקין האָט פאר שפּיטאָל זיך זעהר דערשראָקען, און מיט בעטענדע בליקען האָט ער איהר געענטפערט, אז ער וועט זיך סטאַרען וואָס גיכער געזונד ווערען... און געלד — האָט ער מוסיף געווען — האָב איך גענוג...

— ווער רעדט וועגען געלד — איז די בעל־הבית'טע וויי־כער געוואָרען. אפשר א זוף אויפקאָכען אייך. גיט אויף מילך און אויף גרויפען.

מינקין האָט אפילו עסען ניט געוואָלט, אָבער כדי צו וויי־זען דער בעל־הבית'טע, אז ער האָט געלד און זשאָלעווט ניט האָט ער ארויסגענומען, ליענענדיגערהייט, דאָס טיכעל מיט דעם גאנצען געלד, האָט איהר איבערגענעבען א רובל און האָט געזאָגט.

— קויפט, נאָר גוטע.

— ווי דען? פאר א חולה מוז אלץ זיין גוטע, האָט די בעל־הבית'טע געזאָגט, בעקוקענדיג דעם רובל פון אלע זייטען, און איז ארויס.

פון רובל האָט זי איהם געבראכט צוריק אכטציג קאָפּי־קעס, און מינקין איז געווען צופריעדען, וואָס ז י האָט אודאי א צעהנערל פערדיענט. וועט זי איהם אין שפּיטאָל ניט טרייבען...

אויף מאָרגען פריה איז געקומען דער פעלדשער. די בעל־הבית'טע איז גלייך נאָך איהם אריינגענאנגען.

פנים — ווער ווייס, ווי פיעל דער רעצעפט קען אין אפטייק אנטרעפען — ד ע ר דאקטאר פערשרייבט אזוינע טייערע רעצעפטען!

— ממה־נפשך, נאט אייך צוויי רובל! — האט מינקין געזאגט, גראבלענדיג זיך קוים אין טיכלע און דערלאנגענדיג איהר צוויי זילבערנע רובל'ם.

— פון דעסטוועגען רעכען איך, אז קיין נאנצע צוויי רובל וועט ניט קאסטען! — האט זי געצווייפעלט. — ממה־נפשך — האט זי צוגעלענט, — וועל איך אייך ברענגען רעשט. אין א שעה ארום האט זי איהם אריינגעטראגען א פלעש שלע אייגנעווייקעלט אין א בלאה פאפיער.

— סאר'א יקרות! — האט זי געקרעכצט — ניט אנדערש ווי צהן גילדען — חאטש גיב איהם א קרענק!

— מסתמא איז דאס א גוטע רפואה — האט מינקין איהר געוואלט ארויסנעהמען פון פערלענענהייט, אין וועלכער זי האט זיך, לויט זיין מיינונג, נעראדפט געפינען...

— אלע דריי שעה א לעפעל. נעהמט איצטער אייגע, — האט די צוגעגעבען אין א וויילע ארום.

— ווי אזוי זאל איך נעהמען, איך האב דאך ניט קיין לעפעלע? — האט ער קוים געוואגט צו בעטען.

— איהר ווילט א לעפעל, אט איך שיק אייך שוין.

דאס שטוב־מיידעל האט מיט א בייזער מינע אריינגעטראגען א לעפעל.

— איך וועל אייך בעפרידיגען! — האט ער נעריהרט ארויסגערעדט.

דאס שטוב־מיידעל איז שטעהן נעבליבען און האט שוין פרייגדליכער געפרעגט:

— אפשר עפענען אייך דאס פלעשעלע?

— נו, אויב איהר ווילט זיך מטריח זיין!

דאס שטוב־מיידעל האט איהם אויפגעעפענט דאס פלע־

שוואך אבער בעניסטערט געזאגט. און האט ארויסגענומען א גאנצען רובל פון טיכעלע.

— איך וועל אייך ברענגען רעשט! — האט די בעל־הבית'טע פערזיכערט, חאטש מינקין האט ניט פערשטאנען, צו־ליעב וואס זאגט זי דאס. אודאי וועט בלייבען רעשט!

אין א שעה ארום האט די בעל־הבית'טע איהם אריינגע־טראגען 30 קאפ. רעשט און געפרעגט: וואס מאכט ער.

מינקין האט זיך עפעס זעהר געשעמט צו קוקען איהר אין די אויגען און האט קוים געענטפערט:

— נישקשה...

— הוהן איז היינט, א קלאג נאך זיי, פייער און פלאם, — האט די בעל־הבית'טע א זאג געטהאן און איז ארויס קאכען פאר איהם די זופ.

אין א פאר שעה ארום איז געקומען דער דאקטאר. ער האט איהם אויך גיך בעטראכט, געשטעלט עטליכע שאלות און גע־בעטען א טינט און פען.

אנשרייבענדיג עטליכע ווערטער, האט ער זיך אויפגע־שטעלט.

מינקין האט איהם ליגענדיג אויסגעצויגען די האנד; דער דאקטאר האט ווי אן אמת'ער קונצען־מאכער ארויסגענומען פון דארט א רובל און ווי אן אמת'ער קונצען־מאכער אריינגע־ווארפען ערגעץ אין א קעשענע, זאגענדיג גלייך נאך דעם קונץ א פאר פריינדליכע ווערטער, פון וועלכע מינקין איז געריהרט געוואָרען.

„גוט וואס עס איז אויסגעפאלען בשעת איך האב אבגענומען די שכירות", האט ער א טראכט געטהאן, אז דער דאקטאר איז ארויס.

באלד איז אריין די בעל־הבית'טע.

— מען מוז דאך געהן מאכען דעם רעצעפט, — האט זי מיט מוטערליכע בעזארגונג געזאגט, פערקנייטשענדיג דעם

געטהאן. — „מען מוז איהם אוועקפיהרען אין שפיטאל".
— איהר וועט פאהרען אין שפיטאל? פאני מינקין?
מינקין האט ניט געענטפערט. ער האט אלץ נערעדט:
— וואו זיינען מיינע צוואנציג ברידער?... הא? די ברי־
דער מיינע...
— אן עסק! — האט זי זיך פערקרימט און איז ארויס
דינגען א דראשקע אוועקפיהרען איהם אין שפיטאל.

שעלע, און האָט אָנגענאָסען א לעפּעל און איהם צוגעטראגען צום בעט.

די רפואה איז געווען א ביטערע און האָט נעריסען אין האלז, אבער אז דאָס שטוב־מיידעל האָט איהם געפרעגט האלב־לאבענדיג:

— נו, עפּעס גוט?

האָט ער געענטפערט:

— זיס.

צוליעב וואָס, האָט ער אליין ניט געוואוסט.

אין א פּאָר שעה ארום האָט איהם די בעל־הבית'טע אריינ־געטראָגען אין א טעלער עטליכע לעפּעל זופ.

— עס איז פארהאן אפילו נאָך א ביסעל — האָט זי גע־זאָגט, — נאָר איך האָב מורא, אז עס קען אייך פערשאדטען.

וועגען דער הוהן אליין און וועגען דעם האלבען רובל דעשט פון דעם רעצעפט, האָט זי ניט דערמאָנט און מינקין האָט זיך שטארק נעוואונדערט דערויף, אבער געפרעגט האָט ער ניט. „נאָך בעסער — האָט ער געטראכט, — וועט זי מיך ניט טרייבען אין שפיטאָל"...

אויף אזא אופן האָט זיך געצויגען א וואָך.

אז נאָך דער וואָך איז די בעל־הבית'טע אין דערפריה אריין צו איהם, איז ער געלעגען שטארק פערטראָגען מיט אָפּע־נע אויגען צום באלקען און האָט נערעדט פון היץ.

— מיינע ברידער? וואו זיינען מיינע צוואנציג זילבער־נע ברידער... ניטא... איין זילבערנער ברידער!...

— אוי וועה איז מיר, ער איז דאָך גוט קראנק! — האָט זי פאר זיך א מורמעל געטהאָן.

זי האָט אונטערגעלעגט די האנד אונטער דער קישען און האָט אין טיכער אָנגעטאפט א לעצטען רובל.

„קיין געלד האָט ער שוין אויך ניט, — האָט זי א מורמעל

צייט צו בעטראכטען דעם „עצם זיך", צוהערען זיך צו יעדער בעוועגונג זיינע.

און בעטראכטענדיג מיט נרויס אויפמערקזאמקייט דעם „עצם זיך", האָט ער איינמאָל, געהענדיג אין די שטילע נעסלעך, בעמערקט אין זיך א ווילדע ענדערונג און ער האָט זיך שטארק דערשראָקען. נעמליך, ער נעהט און נעהט, און די טריט זיינע הער־רען זיך ניט, פונקט ווי א שאָטען וואָלט זיך אומגערוקט. עפעס לאָזט זיך קיין שום קלאנג ניט הערען נאָר יערען טריט זיי־נעם.

ער האָט זיך נעסטארעט וואָס שטארקער צו טרעטען מיט די פים אויפ'ן טראָטואר, עס האָט אבער ניט נעהאָלפען: קיין קלאנג איז נאָכ'ן טריט ניט ארויס.

— וואָס איז דאָס? — האָט ער מיט שרעק זיך אליין נעפרעגט און זיך נעוואָלט דערמאָנען צי איז ביי איהם נעווען אלע מאָל אזא שטילער טריט און ער האָט עס ניט בעמערקט. אָדער ער איז איצט שוואָך נעוואָרען און האָט ליידענדיג די נאָכ־צע יוגענד, זיינע כחות פערלאָרען?

ער האָט זיך נעלאָזט נעהן גיכער און האָט פון זיך אליין נעלאכט, וואָס אזא נארישקייט בעאונרוהיגט איהם. פון וואנען איז עס נעדרונגען, אז א טריט מוז זיך הערען, וואו שטעהט עס נעשריבען?

זיין לאכען האָט איהם אָבער ניט נעהאָלפען. דער פערלאנג צו הערען א קלאנג נאָך יערען טריט האָט איהם איננאנצען בע־הערשט, און ער האָט נעטרעטען מיט די לעצטע כחות, דרי־קענדיג די שיך אן די שטיינער פון טראָטואר. ער האָט די פים הויך נעהויבען און מיט אימפעט אראָבנעלאָזען, פונקט ווי ער וואָלט זיך די סאָלדאטישע מארשיראָווקע נעלערנט. עס האָט איהם דאָס אויך ניט נעהאָלפען, קיין וויעדער־קול האָבען זיינע טריט אלץ ניט נעגעבען.

— אָט נעהט עמיצער, מען דארף זיך צוהערען צו זיינע

שטילע טריט.

הערל פינקעלקרויט, ביי וועמען שוואכמאן, א אידישער לעהרער, האָט מיט א פּאָר וואָכען צוריק בעקומען א לעקציע. האָט נעוואוינט אין די ווייטע גאסען פון דער גרויסער שטאָדט. געהענדיג אויף דער לעקציע, פלעגט שוואכמאנען אויסקומען דורכצוגעהן אייניגע שטילע נעסלעך, וואו ער האָט געקענט אונגעשטערט און פריי בעטראכטען זיך טיעפער און ערנסטער; למשל, ארומקוקען דעם אלטען רעק; איבערצוהלעזן די פלאמעס, וואָס דער רעק האָט פערמעגט; פרובען זיך א לייכטערע אבּרייבען מיט די גרויסע נעגעל, וואָס שוואכמאן האָט שטענדיג נעטראָגען; צוטראגען א פוס נאָהענט צום אויג און זעהן, וואָס עס טהוט זיך „דאָרטען" מיט די פערעמלעך, וואָס שלעפען זיך פון די אויסגעמולעטע הויזען; וועלכע פון זיי אבריי־סען און וועלכע פערבויגען, אויב ס'איז מעגליך... אראבנעהמען דאָס אלטע היטעל פון קאָפ און א פיהר טהאָן איבער איהם מיט'ן ארבעל; אויסרייניגען די נאָז און אבווישען מיט דער לינקער זייט פון רעק. מיט איין וואָרט אבטהאָן אלע ארבייט, וואָס זיינען אפשר נויטיג אויף אין די רוישענדע גאסען, וואו עס נעהען פיעל מענשען, אבער אונמענליך. אז שוואכמאן פלעגט פּארטיג ווערען מיט דער ארבייט, פלעגט נאָך איהם בלייבען

— טפו, — האָט ער פאר שרעק אויסגעשפּיגען און מיט ציטערנדיגע הענד האָט ער א ציה געטהאָן דאָס גלעקעל.

די דיענסט האָט איהם געעפענט. אריינגעהענדיג אין קאָרידאָר, האָט ער דערפיהלט אז ער איז איצט בלאָסער, ווי נעוועהנליך. ער האָט נאָריש געקוקט אויף די דיענסט, זי האָט אויף איהם צוריק געקוקט און געשמייכעלט. איהם האָט זיך נעראכט, אז „דאָס" איז שוין...

ער האָט זיך גלעזאָט נעהן צום תלמיד און האָט זיך וויעדער אנגעהויבען צוהערען צו זיינע טריט. קיין קלאנג איז אבער איצט אויף ניט ארוים און איהם האָבען זיך פאר שרעק די פים געוויעגט.

— זאל זיך חאָטש עפעס א שאָרך הערען, רבונו של עולם!

— האָט ער אין דער שטיל געווויינט...

ער איז אריין אין זאל. די מאדאם איז געזעסען מיט ארבגלאָזענע אויגען און האָט גלעזעהן די צייטונג.

— יאשע איז אין צימער? — האָט דער לעהרער שוואך געפרעגט.

— אוי! — האָט זיך די מאדאם מיט שרעק א חאפ געטהאָן. — ווי איהר האָט מיך דערשראָקען! איך האָב נאָר ניט געהערט, ווי אזוי איהר זענט אריינגעגאנגען...

„מען הערט מיך ניט אריינגעהן!" איז שוואכמאנען, ווי א קויל דורכגלאָפען איבער'ן קאָפ און איהם איז היים געוואָרען...

* * *

די אורזאכע פון דעם ווילדען אונגליק איז שוואכמאן דערנאנגען ביי דער נאכט פאר'ן שלאָף, ווען ער האָט די קאמאשען זיינע אויסגעטהאָן און זיי בעטראכט, אוו ער האָט זיך געזוואנדערט, ווי אזוי האָט ער דאָס גלייך ניט פערשטאנען אוו ווי אזוי האָט ער עס פריהער ניט בעמערקט: די קאמאשען האָבען

טריט! — האָט שוואכמאן ווי דערפרעהט זיך, דערזעהענדיג פון דערווייטענס, ווי איינער לאָזט זיך געהן קענען איהם.

דער מאן, וואָס האָט בעראפט פארבייגעהן, איז געווען ווייט פון שוואכמאנען און ער האָט אָנגעשטרענגט אויפמערקזאם די אויערען צו חאפען אויף ריכטיג דעם קלאנג.

— טריק—טראָק, טריק—טראָק! — איז דער מאן פערבייגענאנגען, קלאפענדיג מיט די שיך אן שטיינערנעם טראָטואר.

שוואכמאנען האָט זיך געראכט, אז דער דורכגעהער האָט אויף איהם געקוקט מיט פעראכטונג, און ער איז נאָך געפאלגער ביי זיך געוואָרען.

— אָט דאָס איז א טריט! — האָט ער מיט קנאה געטראכט און מיט דאָרשטיגע בליקען בעגלייט דעם דורכגעהער, פון וועלכען עס האָבען זיך נאָך געהערט די פעסטע טריט:

טריק—טראָק. טריק—טראָק!...

— עס פערשטעהט זיך, א טריט מוז מען הערען, — האָט שוואכמאן טרויריג פאר זיך געמורמלט, אין מוח איז איהם דורכגעלאָפען א שורה פון א העברעאישען געדיכט:

„איך הער שוין די מעכטיגע טריט פון מיין פאָלק!"

און שוואכמאנען האָט זיך מאָדנע פערוואָלט, אז זייער טריט זאָלען אויך ווערען מעכטיג, אז יעדער פערבייגעהער זאָל איהם הערען און בעמערקען...

צוקומענדיג צום הויז, וואו פינקעלקרויט האָט געוואוינט, האָט זיין הארץ מעכטיג אָנגעהויבען צו קלאפען: „ווער וויים וואָס פאר איין פערענדערונג אין מיר איז פארגעקומען". איהם האָט זיך געראכט, אז ווי ער וועט נאָר די שוועל איבערטרעטען, וועט די דיענסט, די ערשטע דערזעהענדיג איהם, א פאָטש געבען מיט די הענד, אויסגלאָצען די אויגען און וועט זיך צוריייען:

— וועה איז מיר, א געשטאָרבענער לעהרער!

„ערשטען", ווען שוואכמאן ווערט מיט א פרעהליך געמיטה אהין עפעס אויף א טאג צי צוויי ארויסלעגען.

און שוואכמאן האט זיך דערמאנט, אז נאך צוויי וואכען ווערט ער זיך אזוי בעווגען ווי א שאטען, אונבעמערקטערהייט ארייגנעהן אויף דער לעקציע צו פינקעלקרויטען און אלע טאג איבערשרעקען די בעל־הבית'טע, און ער איז מיט א שווער געמיטה אנטשלאפען געוואָרען ערשט פיער א זייגער.

און איהם האט זיך גע'חלום'ט, אז ער געהט ערגעץ אין א וויסטער גאס איינער אליין און קלאפט מיט אלע כחות מיט די פים אן טראטואר, נאר קיין שום קלאנג געהט ניט ארוים, און ער געהט ווייטער און ווייטער און א קאלטער שוויים בעגיעסט איהם.

פלוצלונג וואקסען פאר זיינע אויגען אויס א חברה קונדיסים, איינער פון זיי לויפט פאראוים, האלט אויף די הענד א פאר גרויסע הילצערנע שיך און שרייט:

— עי, דו, קבצן, טהו אן די שיך, ניכער טהו אן, וועסטו געגעזען ווערען!

און די חברה קונדיסים בעפאלען איהם, ווארפען איהם אום אויף דער ערד, ציהען פון איהם אראב זיינע שיך און לאכען זיך ווילד פונאנדער.

— אהן זויל־ען, אהן פאדעשוועם, א געשטארבענער...

און די חברה קונדיסים ווערען פערשוואונדען. שוואכמאן בלייבט אליין ליגען, און ער פיהלט זיינע פים אנגעטהאן אין שווערע הילצערנע שיך. ער הויבט זיך קוים אויף, שטעלט זיך אוועק אויף די פים און לאזט זיך געהן און די שטילע נאם ווערט פערהילכט פון זיינע טריט:

— טריק—טראק, טריק—טראק!

* * *

אז שוואכמאן איז אויף מארגען גענאנגען צו פינקעלקרויט'ן אויף דער לעקציע, האט ער זיך וויעדער צוגעהערט צו

ממש ניט קיין ברעקעל פֿאַרשוועַרונג אוּן ניט קיין ברעקעל זוּיל. ווי אזוי קען זיך גאָר הערען א קלאַנג?

די נייע ענטדעקונג האָט איהם אפֿילו אביסעל רוהיגער געמאכט, נאָר דער אומזיסטער בייטאַגיגער שרעק האָט איהם די נערוועז אויפגערעגט, אוּן ער האָט ניט געקענט איינשלאָפֿען. ער איז געלעגען מיט אָפענע אויגען צום באַלקען אוּן געקלערט. „דער גאנצער כּח איז ניט אין דעם מענשען אליין, נאָר אין זיי־נע שיך", איז איהם מיט אמאָל אריינגעפאַלען אין קאָפּ א געדאנק.

אוּן די אידעע איז איהם שטאַרק געפֿעלען. געוואַרעז.

— דאָס איז גאנץ טיף! — האָט ער געלערט מיט זיך אליין. — נאָך אמאָל: דער מענש אליין, וואָס האָט אזוי פיעל כּח, אזוי פיעל ענערגיע, וואָס קיין זאַך איז פאר איהם ניט שווער, אָט דער מענש, אָט דער חכם (ביי דעם וואָרט חכם האָט ער זיך בריט צושמייכעלט), אז ער זאָל אומגעהן אהן פאַרעש־וועס אוּן זוּיל־עז, בעמערקט מען איהם אפֿילו ניט, הערט מען ניט ווי ער גיהט — אוים מענש!... קומט אוים, אז דער גאנצער כּח פוּן מענשען בעשטעהט נאָר אין די פאַרעשוועס אוּן די זוּיל־עז... א פיינע זאַך!

—אייגענטליך איז דאָס ניט קיין גרויס אונגליק, — האָט ער זיך ווייטער געלאָזט אין חקירה — פאר א רובל לאָזט מען זיך מאכען פאַרעשוועס אוּן זוּיל־עז אוּן מען ווערט ווייעדער א מענש, אוּן אז מען גיהט, הערען זיך די טריט: טריק— טראַק, טריק—טראַק! אוּן דו פיהלסט זיך ווייעדער שטארק.

דער גערַאנק וואָלט שוואכמאנען אינגאנצען פרעהליך נע־מאכט, ווען ער וואָלט ניט געווען קלאָר אין זיין נעלד־בייטעלע, אין וועלכען עס זייגען נאָר גלעזענע צוויי קנעפֿלעך אוּן עפעס א צעטעל פוּן צערקיל, וואָס ער האָט גאָר אָהן א שום נויטיג־קייט געהיט. וואָס אנבעלאנגט צו בארג געלד, האָט דאָס גע־לד־בייטעלע בעדארפט נאָך געדולדיג וואַרטען צוויי וואָכען ביז'ן

די ציגייְנערין.

ליזע איז א געוועהנלִיך מיידעל. זי האָט אפילו שווארצע אויגען און שווארצע האָר, נאָר וועניג מיידלעך האָבען דען שווארצע אויגען און שווארצע האָר? איהר וואוקס איז העכער פון מיטעלמעסיג, נאָר פיעלע חבר'טאָרינס איהרע זייגען פון איהר וואוקס. געענדיגט האָט ליזע גימנאזיום מיט 9—10 און אפילו מיט צוויי 12-ער, אבער וועניג חבר'טאָרענס איהרע האָבען דען זעלבע „באלען" בעקומען? ביכער לעזט זי די ניי־עסטע, טשיריקאוו'ס, טשעחאוו'ס, גאָרקי'ס און אנדרעעוו'ס, אָבער אלע איהרע בעקאנטע און חבר'טאָרענס האָבען די דאָזיגע אויטאָרען אויך געלעזען.

נאָך דעם אלעם איז זי פאָרט א נעוועהנלִיך־מיידעל. דאָס הייסט, אז זי קומט זיך צוואמען אויף א פערזאמלונג, אויף א באל, אדער אויף א האָכצייט, האָט זי ניט אזוינס, מיט וואָס זי זאל זיך קענען אויסצייכנען, ארויסווייזען זיך מעהר, ווי אנדערע: זי וועלט דערשלונגען אין די איבריגע נעוועהנלִיכע מיידלעך.

דאָס אלעם ווייס ליזע און דאָס ווייסען פערשאפט איהר שמערץ. אין דעם פרט איז זי שוין ניט נעוועהנלִיך. ליזע וואָלט וועלען מיט עפעס זיך לאָזען מערקען. געפינענדיג זיך צווישען א סך, וואָלט זי ו וועלען ניט געהערען צום סך, נאָר זיין אויר־

זיינע טריט, חאטש ער האָט געוואוסט, אז עס איז אומזיסט זיין בעמיהען זיך, עס וועט זיך גאָר ניט הערען.

און געדולדיג האָט ער אָנגעהויבען צעהלען די טעג ביז צום „ערשטען", וועו ער וועט פערריכטען די שיך און דאמאָלס וועט ער גיבען טריט ווי געהעריג איז, ווי עס פאסט פאר א מענשען:

— טריק—טראָק, טריק—טראָק!

און ער האָט געבענגט נאָך דעם קלאנג...

שטאלץ, אבער גרויסמוטהיג, און פלענט דאס רוב מיט איהר. מיט ליזען, זיך פריינדליך בענעהמן...

* * *

אין דעם קריז, וואו ליזא האט זיך נעפונען האט מען בעשלאסען צו מאכען א באל. איינע א לוסטיגע, פרייליך, מיידעל, ליזא'ס א נאהנטע פריינדין, האט געראטען, אז דער באל זאל זיין אין קאסטיומען.

דער אנטראג איז אנגענומען געוואָרען, און ליזע, וועלכע האט נעהאט שווארצע אויגען און שווארצע האר, האט לויט דער עצה פון א נאהענטער פריינדין, גענומען א קאסטיום פון א ציגיינערין.

איהרע לאנגע שווארצע האר האט זי בריט פערנאדערגעקאמט און אין כלומרשטריגער אונארדנונג צעוואָרפען אויף די פלייצעס. אויפ'ן מיטען קאפ האט זי צוגעשפילעט א בלוטרויטע, בריטע סטיינגע, אויסגעוצט אין נעקינסטלטע בריליאנטען, וועלכע האבען גענינקעלט מעהר ווי נאטירליכע. אין בער די אקסלען האט זי איבערגעוואָרפען א רויטע טוך.

אזוי איז זי ערשינענען אויפ'ן באל... ביי דער נארדעראב האט זי דערפיהלט, ווי דער נארדעראבער, צונעהמענדיג ביי איהר דעם מאנטעל און דערזעהענדיג זי אין איהר קאסטיום, קוקט אויף איהר מיט נייגעריגע בליקען און שמייכעלט צופריעדען.

ליזא האט זיך ווי דערשראקען און נעפרעהט און מיט דעם נעמישטען נעפיהל איז זי אריין אין זאל.

— בראוא! בראוא! — האט איהר בענענענט א נאנצע מחנה יונגע לייט.

זי האט זיך אנפאנגס פערלאָרען. פון איהר פערווירונג האט איהר גערעטעוועט א חבר'טע, וועלכע איז צו איהר גלייך צוגענאנגען.

— אוי, ווי שעהן דו ביזט! ווי אינטערעסאנט!

סער איהם. דאָס דאָיזע געפיהל איז ביי איהר געווען ענטווי־קעלט ביז קריינקליכקייט, און ווען די מענשען וואָלטען געווען פעהינער צו קענען אריינדרינגען אין די פערבאָרגענע שפּאל־טען פון א צווייטענם נשמה, וואָלט אזא ווי ליזע בעטראכט וועד רען טאקע פאר אן אונגעווענליכער און זי וואָלט אפשר זיך רוהיגער פיהלען און ניט שטענדיג געביסען זיין פון איהר ניט־צופריעדענגעשטעלטען געפיהל...

געטהאָן האָט ליזע פיעל סגולות צו איהר „געווענליכ־קייט". ליידער זיינען אבער די סגולות ניט געווען אויסערליכע, וואָס מענשען זאָלען עס קענען באלד מערקען, נאָר אינערליכע. צום ביישפּיעל, געפינענדיג זיך אויף א באָל, אדער אזוי צווי־שען א סך, וואו יעדער פלעגט ריידען, לאכען, וויצלען זיך א. ד. פלעגט זי זיך גראָד אוועקזעצען אין א ווינקעל, געצוואונ־גענערהייט זיך פערטראכטען, און מאכען זיך פאר ראָמאַנטיש־טרויריג און כלומרשט ניט קוקען אויף קיינעם, נאָר אין זיך אינווייניג... אין אזוינע מינוטען איז זי אייגענטליך אונגע־ווענליך געווען, דער סך אבער האָט עם ניט בעמערקט, ביז ליזען פלעגט אומעטיג ווערען דער ווינקעל, און זי פלעגט וויע־דער, ווי פאר כעם, זיך אויסמישען אין דעם פערהאסטען סך...

און דער וועהטאָג איז נאָך גרעסער געווען אין יענע פע־לען, ווען צווישען סך פלעגט זיך דאָס רוב איינע געפינען, וואָס האָט זיך יעדען געוואָרפען אין די אויגען און צוגעצויגען די אויפמערקזאמקייט. אין אזוינע מינוטען פלעגט ליזע איהר נע־וענליכקייט טיעפער פיהלען און דער האס צו דער דאָזיגער אונגעווענליכער, וועלכער זי אליין האָט אין הארצען איננאג־צען מבטל געווען, פלעגט זיך צומישען מיט דעם וועהטאָג און דאָס געפיהל איז אונגעווענליך געווען. זי אליין איז אבער געווענליך נעבליבען און צוזאמען מיט דעם סך אויך ארום־געטאנצט ארום דער אונגעווענליכער, וועלכע איז געווען

אזוינע אויסגעשרייען האבען דערגרייכט צו איהרע אויערען.

זי האט געוואלט א מינוט בלייבען רוהיג, בעקלערען איהר גליק, וואס האט איהר אזוי פלוצלונג, אזוי אונערוואַרטעט, גע־טראפען.

מען האט איהר אבער ניט גלאזען.

— איך ביטע, שהנע ציגיינערין — א וואלס!

און ווי א וויכער האט זי זיך געדרעהט אין דעם גרויסען מאנץ־זאל, די רויטע טוך אויף די פלייצעס זיינען ווי פליגלען נעווען אויסגעשפרייט און האבען זי ווי אין לופטען געוואלט אויפהייבען; די צעווארפענע שווארצע האר האבען אין נאך מעהר ווילדען ציגיינערישען אונארדנונג צעשאטען זיך איבער׳ן פלייצע און זיך פערפלאנטערט אין דער רויטער טוך און דאס אלעס האט ליזען נאך אונגעוועהליכער, אינטערעסאנטער געמאכט.

אייגער פון וועלכען ליזע האט קיינמאל ניט געוואגט פיעל צו טראכטען, האט זיך איהר אין ליעבע ערקלערט און טאנצענדיג מיט איהר האט זי געשפירט, ווי ער קושט איהר בגנבה איהרע שווארצע האר, און דער אטהעם האט איהר פערכאפט פאר גליק...

ענדליך איז דאס פובליקום אין זאל שיטערער געווארען. דער זייגער האט שוין געשלאגען פיער. עס האבען זיך געהערט פיעלע שטימען צו ענדיגען.

ליזע האט דערפיהלט, ווי באלד ענדיגט זיך עפעס א גרויסער יום־טוב, וועלכער וועט זיך אפשר קיינמאל ניט אומקעהרען.

זי האט זיך פערטראכט.

— אדיע! איז צו איהר צוגענאנגען דער אין ליעבע ערקלערענדער בעקענטער — א דאנק פיר דעם פערגעניגען, וואס איהר האט מיר פערשאפט מיט אייער שהנעם קאסטיום...

— טאקי? — האָט ליזא נאָאיוו געפרעגט און דאָס הארץ האָט איהר אָנגעהויבען צו קלאפען.

— וואונדערליך! זעה, ווי אלע קוקען אויף דיר.

ליזא האָט אויפגעהויבען די אויגען און האָט זיך בעגענעט מיט הונדערטער בליקען. זי האָט די אויגען געמוזט צוריק אראָבלאָזען. באלד איז זי אָבער געוועהנט געוואָרען.

אין א ווייל ארום איז צו איהר צונעגאנגען א יונגער מאן, פון די אונגעוועהנליכע, וועלכער פלעגט איהר ביז אהער קיינמאל נית בעמערקען.

— איך ווייל האָבען דאָס גליק, פרייליין, מיט אייך דער ערשטער צו טאנצען.

און אירער זי האָט צייט נעהאט צו ענטפערן, איז צונגענאנגען נאָך איינער, און מיט א ליעבליכען שמייכעל, קוקענדיג איהר גליך אין די אויגען, האָט ער נית נערעדט, נאָר ווי נעזונגען:

— שעהנע צינייניערין — ערלויבט מיר זיין גליקליך אייניגמאל אין קורצען, נאָרישען לעבען... נית ענטזאגען זיי מיר צו טאנצען מיט איהנען דער ערשטער...

— שוין בעשטעלט! — האָט דער ערשטער מיט אן ערנסטער, אָבער גליקליכער מינע זיך אָננעראָפען.

זי האָט נעטאנצט מיט ביידען. ביידע זיינען איהר נעווען נעפעלען. זיי האָבען ביידע אזוי ווייך נעדריקט זי צום ברוסט, אזוי ליעב נעקוקט אין די אויגען, אזוי זיס־שמערצליך נעדריקט נאָכ'ן טאנצען די הענד.

אָבער טאנצען פיעל מיט די צוויי האָט זי נית נעקענט. עס האָבען זי בעשטעלט נאָך פיעלע יונגע לייט, מען האָט זי נעריסען פון שטוהל, וואו זי פלעגט זיך א ווייל צוזעצען אָברוהען...

— אח, ווי שעהן די צינייניערין איז! ווי אינטערעסאנט!

און דאָך קען זי ניט לאנג האלטען איהם.

צופעליגערווייזע האָט זי געפונען דאָס גליק, איז ער אָבער נאָר אויף אייז נאכט.

ווי פיעל נעכט, לאנגע, טרויריגע, וועט זי וויעדער דארפען וואַרטען ביז דאָס גליק וועט וויעדער צופעליג קומען.

און וועט ער-דען קומען?

ליזען האָט געשוידערט...

ניין! דאָס גליק וועט שוין מעהר ניט קומען!

זי האָט מיט דערשראָקענע בליקען געזוכט אריינדרינגען אין שפיגעל.

— ווי זאָנדערבאר, ווי ווילד! מיין גליק ליענט פער-באַרגען אין א ציניינער-קאסטיום... אין א רויטער סטיינגע, רויטער טוך און צעווארפענע האָר...

זי האָט פערקרימט די ליפען אויף א ביטערן שמייכעל.

אזא לייכטעם גליק! און אויף איהם קען איך ניט אייני-האלטען אויף שטענדיג. נאָר עטליכע שעה און צוריק די וואַ-כעדיגקייט...

ווי קאָמיש און נאַריש...

און מיט כעם האָט ליזע אראָבגעכאפט די רויטע סטיינ-גע פון קאָפ, די רויטע טוך פון פלייצע, און די האָר פערקעמט ווי אלע מאל.

— אוועקגעפלויגען דאָס גליק — חא—חא—חא! — האָט זי זיך היסטעריש פונאַנדערגעלאכט.

וויעדער א געוועהנליך מיידעל....

— אדיע! — האָט לײַט זיך געשטאַרקט צו שמייכלען.

עס האָט זיך איהר אָבער ניט איינגעגעבען. א וואָלקען האָט זיך אויף איהר געזיכט אָנגערוקט. די רויטע טוך איז ווי בלאַסער געוואָרען...

דער עולם איז זיך ביסלעכווייז צוגאַנגען. דער זאַל איז לעערער און לעערער געוואָרען.

* * *

אַהיים איז לײַט געקומען מיעד און אויפגערעגט. זי האָט זיך געשטעלט ביים שפּיגל און האָט בעטראַכט נאָך אמאָל דעם קאָסטיום.

זי האָט געקוקט און געקוקט און געוואָלט געפינען דעם סוד פון איהר היינטיגען ערפאָלג.

זי איז ווירקליך שעהן, ווירקליך אינטערעסאַנט אין דעם ציגיינער־קאָסטיום. אבער זי קען דאָך איהם מצרגען ניט אָנטאָן. הייסט עס, מאָרגען ווערט זי וויעדער פערוואַנדעלט אין דער נעווען־לײכער לײַזען, עהנליך צו טויזענדער אנדערע.

זי האָט אראָבגענומען פון קאָפּ די רויטע מיט די פאַלשע בריליאַנטען אויסגעשאָטענע סטיינגע.

און איהר האָט זיך געדאַכט, אז דאָס נעהמט זי מיט איהרע אייגענע הענד אראָב דאָס גליק..

און זי האָט די רויטע סטיינגע צוריק ארויפגעלעגט אויפ'ן קאָפּ און שטאַרק צוגעשפּילעט.

דאָס גליק איז וויעדער דאָ.

ווי אזוי זאָל זי איהם אָבער פערהאַלטען אויף שטענדיג?

זי קען דאָך ניט געהן אלע טאָג אין א ציגיינער קאָסטיום.

זאָל זי מאָרגען אין דעם קאָסטיום אויפ'ן גאס ארויסגעהן, וועט מען נאָך איהר נאָכלויפען...

וואָס איז דאָס אזוינס? קלערט לײַזע. עפּיס מאַדנע... עפּעס שרעקליך.

זי האָט שוין דאָס גליק געפאַקט, זי האָט איהם שוין

איהר, זאלען זיי קומען. זיי סודן זיך, זאלען זיי זיך סודן. נאר אמאל ווערט איהם פריקרע, איבערהויפט א שבת, ווען עס קומען אן פול די שטוב מיט יונגע לייט, צווישען וועלכע א סך פון זיי טראגען בלוזעס. אט די בלוזעס שטעכען איהם. מילא א מאנישקע איז נאך ווי עס איז — היינטיגע צייטען, מען קען אנדערש ניט. ער אליין פלעגט בחור־וויז געהן אין א שאל... נאר מאלע וואס אמאל איז געווען!... אבער די בלוזעס. די בלוזעס! שקצים, אמת'ע שקצים. ווען ניט די אויגען זייערע, וואלט מען גאר ניט דערקענט, אז זיי זיינען אידען.

אמת, רעדען רעדען זיי דאס רוב אידיש. דאס געפעלט איהם אפילו יא. אבער זיי האקען אריין ווערטער — ממש תרגום. אמאל ווי ער אונטערכאפען זייערן א שמועס — עס איז דאך טשעקאווע צו ווייסען וועגען וואס רעדען זיי, די היינטי־גע. נאר ער בענעהמט ניט.

— שעהנע יאהרען! — טראכט ער — א בלאט נמרא מיט תוספות מיט מהרשא בין איך יא תופס, און זייער'ן א שמועס — ניט...

נאר דאס ארט איהם ווי צעהן מאל גאר נישט. עס לייענט איהם ניט אפילו אין דער לינקער פאה זייערע אלע שמוע־סען. עס פערדריסט איהם נאר, וואס זיי זיינען איהם איכ־גאנצען מבטל: אויסער א גוט מארגען, צי א גוט שבת — רעדט מען מיט איהם ניט. „שקצים", — טראכט ער גוטמוטהיג, וואס איך האב פערגעסען, קענט איהר דאס ניט, וואהרים וואס איז איננאנצען אייערע חכמות? אייער מאטעמאטיק? איין שטיקעל „מדירה" אין „זרעים" איז שקולה געגען אייער גאנצע מא־טעמאטיק? אי וואס? לשונות! האט נאך רש"י מיט 800 יאהר צוריק געקענט פראנצויז... און „ציויליזם" איז נאך אין דער תורה געשטאנען. אזוי האט ער אליין געלייענט אין „הצפירה"...

אמאל וואלט ער אפילו געוואלט ביי זיי א פרעג טהאן: וואס הערט זיך? גלאט אזוי א פרעג טהאן... אינטערעסירען

די מאכטער.

— אזוי ווי צו א גוטען אידען, געהט מען צו איהר! אזוי לאכט אין הארצען דער אלטער איד, נאכדעם ווי מען קומט פרעגען זיין טאכטער.

ער וואלט דאס קיינמאל ניט געגלויבט. אז זי, זיין לאה, זאל ווערען אזא „מענש". דעם אמת זאגען, ער אליין האט פון איהר קיינמאל ניט „געהאלטען". אפילו, אז זי האט אבגענעבען אלע יאהר עקזאמען אויף א קלאס, לערנענדיג זיך אין דער היים מיט אומזיסטע לעהרער (וואס דען, צאהלען ווען ער דערפאר?) און האט אויך אזא אופן אויסגעהאלטען ביז זעקס קלאסען, איז ער אויך ניט נתפעל געוואָרען. ער ווייל אמאל מיט איהר רעדען וועגען עפעס אן ענין, א מאנסבילישען ענין, פערשטעהט זי נאר נישט.

— טאטינקע, איך וויים ניט! האקט זי אב.

היינט וואס וועט ער נתפעל ווערען פון איהרע קענטשאפט?

אבער זיי, די יונגע לייט, האבען קענטיג אן אנדער מיינונג פון לאה'ן וועלכע הייסט ביי זיי פערצוויגען — „ליזע".

מסתמא ווייסען זיי דאך בעסער! — איראניזירט ער אין געדאנק.

זאגען, זאגט ער איהר קיינמאל גארנישט. זיי קומען צו

און אגב — טרייסט ער זיך — קען זי דאָך אויסקלייבען אזא, וואָס געהט אין א מאנישקע. פארהאן אזוינע יונגע לייט אויך. און איינער פון זיי האָט דוקא חשק צו איהר. ער זעהט דאָס מיט די אויגען...

— מען זאָל איהם כאָטש אויך ניט „ארעסטירען"! שרעקט ער זיך. אלע טאָג, אלע טאָג, נעהמט מען איינעם פון זיי צו. פרעג, וואָס טהוען זיי?... בלויז מען שמועסט!...

און זי לויפט שוין אום א פערהאָוועטע. „פריון שבויים!"

— מען זאָל זי חאָטש אויך ניט צונעהמען! — זיפצט ער.

וואָרום וועמען האָט ער אויף דער עלטער? אלע קינדער אין אמעריקא.

דער אויבערשטער זאָל זיך מרחם זיין!...

אינטערעסירט עס איהם ניט, נאָר א פרעג טהאָן וואָלט ניט געשאדט... היינט געה רעד מיט יונגע לייט, וואָס טראגען בלוזען. עס איז ניט קיין דרך... פאר איהם פּאסט עס ניט...

וואָס אמת, איז אמת — דרך־ארץ האָבען זיי. אז ער לעגט זיך צו ווערט שטיל, רעדט מען ממש אויפ'ן וואונק. דאָס געפעלט איהם אפילו יאָ. דרך־ארץ פאר אן עלטערן איז א גרויסע זאך!.... נאָר אמאל פערזיצען זיי זיך שפּעט, ער זעהט בחוש. אז קיין מעריב האָבען זיי ניט געדאוועגט... רייצט דאָס איהם. עס איז דאָך נאריש, ער וויים דאָך, אז זיי דאוגען ניט, נאָר ביי איהם אזן שטוב קומט עס איהם אוים פּריקרע. וואָלטען זיי געווען אמת'ע אידען, וואָלט ער אמאל געקענט מאָכען א מנין... עס איז א שטיק וועג צום בית־המדרש... אז עס ווערט פינסטערלעך, צוגעהען זיי זיך ערשט... זי געהט אויך אוועק.

— גאָר נישט... אומשלעפען זיך מיט יונגע לייט... פרעג וואָס?... מורמעלט ער דעמאָלט.

אבער טיעף אין הארצען פיהלט ער, אז קיין בייז, חלילה, וועט ניט ארויסקומען, פאר לאה'ס עהרליכקייט איז ער ערוב. וואָס איז שייך — יענער לייענט נאָר אין זיינען אנדערע ענינים! פערקעהרט, אמאל טהוט דאָס איהם הנאה: זיין בתולה געפינט חן אין זייערע אויגען.

„דאָס איז אן ענין" — גלעט ער צופריעדען די באָרד...

קיין נדן צו געבען האָט ער ניט, זי וועט שוין אויסקלויבען א חתן, נישקשה...

אי וואָס? אין א בלוזע!

איז ערשטענס, וואו שטעהט דאָס, אז מען טאָר קיין בלוזע ניט טראָגען? און צווייטענס, זיינעם אן איידעם וועט ער היסען אויסטהאָן די בלוזע.

ער איז זיכער, אז ער וועט איהם פאָלגען.

וואָרים, וואָס מען זאָל אויף זיי ניט זאָגען — דרך ארץ האָבען זיי.

טואלעט: דאס קלייד ליענט אויף איהר, ווי אויסגעגאסען: דער הוט זיצט שטאלץ און רופענדיג: די גאלע שיף אונטער דעם לאנגען קלייד ווינקען אזוי חנו'דיג... אלץ איז שעהן, גלאט, אויסגעפרעסט, נאר דאס פנים, דאס פנים מאכט זיך פון דאס אלץ ניט וויסענדיג, און עס ווערט ניט, ניט יונגער, ניט פרישער, ניט גלאטער, און די ברוסט — ניט פולער, און דאס אויג — ניט ברענענדיגער.

די קלייד ניי און שימערירענדיג און דאס פנים אלט און אבגעניצט...

און פון די אלע מיידלעך פון פאבריק בלייבט זי שבת נאר ביי איינער, ביי קיילען, — מיט איהר אין איינע יאהרען, פון איינע פנימ'ער... מיט איינע פערלאנגען...

וואו קומען אהין די יונגע, די פרישע, די פרעהליכע?

ווי די פויגעלעך צופליהען זיי זיך...

און מיט אהר איינציגער חבר'טע, קיילע, וועלכע קומט צו איהר שבת פריה, נאכ'ן טהיי, געהט זי ארוים אן אויסגעפוצטע שפאציערען.

— וואוהין וועלען מיר געהן, קיילע? — פרענט זי, אבשטעלענדיג זיך ביים טויער.

און קיילע ענטפערט:

— איך וויים וואוהין? קום אין גארטען!

און די צוויי חבר'טעס לאזען זיך צום גארטען. זיי געהען שווייגענדיג; ניטא קיין טעמע, חאטש טהו זיך עפעס, און דער אומעט וואקסט שוין אין זייערע הערצער.

אין גארטען געהען זיי דורך די לאנגע אלעע, וועלכע רוישט מיט שפאציערענדע.

— לאמיר זיך צוזעצען! — זאגט באשקע, דורכגעהענדיג די לאנגע אלעע הין און צוריק און ניט געפינענדיג דאס, וואס זי האט, דאכט זיך געזוכט....

אהן ליעבע.

צו וועסנע צייט האָט באשקע אויפגענעהט א ניי־קלייד. געקויפט א נייעם הוט, א שירעם, געלע שיך און האָט געקוקט דערויף מיט איהרע דונקעלע בענקענדיגע אויגען, ווי אויף עפעס אזוינס, וואָס קאָן זיי ראטעווען...

א גאנצע וואָך ארבייט זי אין א פאבריק פון קרוזשעווסע. ביי דער ארבייט פערגעסט זי אביסעל איהר עלענד. אין פאבריק זיינען דאָ אלערליי מיידלעך, א סך יונגע, פרעהליכע, זינגענדיגע, לאכענדיגע, און געפינענדיג זיך צוזאמען מיט זיי, פערגעסט זי אמאָל ווער זי איז און ווי איהר איז. די יונגע לאכען, לאכט זי אויך, אמת ניט אזוי קלינגענדיג; די יונגע זינגען — זינגט זי אויך, אמת מיט ניט אזא העלען קול... אבער מען פיהלט זיך דאָך בעסער. אהיים פון דער ארבייט גהט מען צוזאמען ארויס מיט א געלעכטער, מען בעגענענט זיך מיט ארבייטער פון נאָך א פאבריק, מען גיט א שטיף... אמת, זי מיינט מען אפשר ניט, אבער עס איז פרעהליכער, מען פערגעסט זיך...

קומט אבער דער שבת איז אן אונגליק — שבת איז גאָר ניטאָ, וואו די בענקשאפט אהין צו טהאָן. דערהויפט אין די ערשטע שבתים פון פריהלינג.

ערשט דעמאָלט ווילט זיך לעבען, גליק און ליעבע!

און שבת אין דערפריה טהוט באשקע אן איהר פריהלינגס־

— קום! — ענטפערט קיילע ווי אן אבלטע...
און זיי געהען ארויס און שטעלען זיך וויעדער אפּ ביים טויער.
— וואוהין וועלען מיר געהן?
— אין גאַרטען, מיין איך...
— וויעדער אין גאַרטען?...
— וואוהין דען?
— וויים איך?...
נאָר יעצט, קומענדיג אין גאַרטען, געהען זיי שוין אין אן אנדער אלעע....
— קום, וועלען מיר זיך זעצען אט דאַרטען... ווייזט אן באשקע אויף א ווינקעלדיגער לעדיגער באנק.
— קום! — איז קיילע מסכים.
און די צוויי חבר'טעס זעצען זיך אוועק אויף דער איינזאמער באנק.
ווען ניט ווען געהט דורך א פּאַרל. די צוויי חבר'טעס בעגלייטען זיי מיט בליקען, ביז דאָס פּאַרל פערשווינדעט...
די באנק ווערט זיי ענדליך נמאס. זאָל זיך דאָס ווער אויף איהר פּרובען צוזעצען!... אלע בענק ארום זיינען אזוי בעזעצט!.....
— קום! — זאָגט באשקע, אויפהויבענדיג זיך, ווי בעלעדיגט.
— קום! — ענטפערט קיילע.
און די צוויי חבר'טעס בייטען אזוי די בענק, די אלעען. ביז עס ווערט פינסטערליך, און דער גאַרטען ווערט פול מיט שפּאַציערענדע.
— א סאַר'אן'ענגשאפט! — ווערט באשקע ווי בייזן.
— א שרעק! — בעשטעטיגט קיילע.
— לאמיר שוין גאָר גיין אהיים... — לעגט פאָר באשקע.
— פון מיינעטוועגען... — ענטפערט קיילע.

די חבר'טעס זעצען זיך אנידער אויף א באנק, וואו עס זיצט ביים ברעג א יונגער מאן....

עס פערשטעהט זיך, אז דאָס איז ניט בכיון... עס איז גראָד די באנק צו דער האנד אויסגעקומען, זיי מיינען גאָר ניט דעם יונגען מאן, גוטער יאָהר ווייסט, וועָר ער איז... אפשר האָט ער שוין גאָר א ווייב...

אָבער דאָס הארץ נאָגט און קלעמט, און ביידע חבר'טעס קענען זיך ניט איינהאלטען, און קוקען אלע ווייל אויף איהם... דער יונגער מאן זיצט א ווייל, הויבט זיך אויף און גיהט אוועק...

באשקע און קייל קוקען זיך איבער ווי בעלויידיגט, פאר וואָס איז ער עפעס אוועק?

זיי ווייסען זיכער, אז ניט צוליעב זיי איז ער אוועק; מאל וואָס א מענש גיהט אוועק, אפשר זיצט ער שוין דאָ א שעה צי צוויי. און אויך ווייסען זיי זיכער, אז וועָן זיי וואָלטען געוען יונג און שעהן, וואָלט דער דאָזיגער יונגער מאן נאָך געזעסען, און וועָר ווייס? — אפשר אָננעהויבען צו רעדען, צו לאכען און טאקי בעקאנט געווארען.

און די בענקשאפט וואקסט ביי ביידע חבר'טעס...

— שוין צייט צו גיהן עסען, — זאָגט ענדליך באשקע.

— יאָ, שוין צייט, קום! — ענטפערט בייל קע.

און ווי בעלויידיגטע גיהען זיי ארויס פון גאָרטען, גאָר נישט רייד ענדיג צווישען זיך...

נאָך מיטאג קומט שוין באשקע צו קייל ען, פערפוצט נאָך שעהנער, נאָך פאָרזיכטיגער, ווי פריהער, דאָס זייגערל מיט דעם קייטעל ע האָט זי אויך אָננעטהאָן, דאָס קייטעל ע פינקעלט אזוי שרייענדיג אויף דער איינגעפאל ענער ברוסט...

— קום אביסעל! — זאָגט באשקע, זעהענדיג קייל ען אויך שוין אן אָננעטהאָנענע אפילו מיט א בראסל עט אויף דער דערער אָדערייגער האנד...

פּלאמעס.

אהרן שטאנג איז א פּריקאזטשיק אין א מאנאזין פון קינ־דערשע שפּיעל־צייג אין וואַרשוי. אַנגעקומען איז ער אין מאנא־זין אלס געהילפּ־אינגעל, וועז ער איז אלט נעווען 15 יאָהר אוז איז נאָר וואָס געקומען קיין וואַרשוי, אַנפאַנגס האָט ער בעקומען אכט רובל א חודש אוז ער האָט געלעבט האלב זאט. האלב הונגעריג, אין א יאָהר ארום, אז ער האָט אַנגעהויבען צו נעהמען 12 רובל א חודש, האָט ער שוין נעגעסען אלע טאָג אין א בילינער רעסטאָראציע א מיטאָג פּאר א גילדען אוז אויף דער נאכט פּלעגט ער עסען דריי זעמעלעך מיט א זיסע גלאָז טהעע. נאָך שפּעטער, אז ער האָט בעקומען אן הוספה ביז 20 רובל א חודש, האָט ער אַנגעהויבען עסען א מיטאָג פּאר גאנצע 25 קאָפּיקעס אוז שבת פּלעגט ער עסען פּאר 35, אויסער א קליין־שנעפּסעלע פּאר פּינף קאָפּיקעס, פּוז וואָס דער קאָפּ פּלעגט זיך איהם אביסעל פּערדרעהען אוז ער פּלעגט א גאנץ שבת אַב־שלאָפּען ווי א נע'הרג'עטער.

אז זיין נעהאלט האָט דערגרייכט 30 רובל א חודש, האָט ער שוין בדיעה נעהאט אנצוהויבען עסען פּאר 30 קאָפּיקעס א מיטאָג אוז ער וואָלט עס שוין נעווויס נעטהאָן, וועז איהם וואָלט ניט איינגעפאלען פּלוצים אן אידעע אין קאָפּ — לאָזען זיך גייהען א שווארצען אנצוג פּאר גאנצע 40 רובל... ער איז

דאָך געהען זיי דורך נאָך א פּאָר אלעמען, זעצען זיך הי אויף נאָך א פּאָר בענק. ביידע פערשטעהען איינע די אנדערע, ביידע וויסען, אז דאָס וואָס זיי זוכען, וועלען זיי ניט געפינען... אז עס וועט ניט העלפען ניט די ג׳ייע קלייַדער, ניט די נייע געלע שיך, ניט די היט, ניט די קייטעלעך...

ניטאָ קיין ליעבע... ניטאָ, ניטאָ! אָבער עס ווילט זיך ניט אוועקגעהן אהיים, ניט דערפרישט פון איין טראָפען ליעבע, אוו מאָרגען אין פאבריק...

עס דאָרט דאָס האָרץ... עס דאָרט, עס דאָרט...

אוו די צוויי חבר׳טעס זוכען די ליעבע, זיי זוכען זי צווי־ שען די בוימער, זיי זוכען זי איבער׳ן גאנצען נאָרטען, זיי זו־ כען זי ביי טויזענדער שפאציערענדע יונגע לייט אין די אויגען. נאָר ניטאָ אוו ניטאָ!...

מאָרגען וועט מען מוזען נעהן אין פאבריק...

אָהן ליעבע...

פארטיג איז דער אנצוג ערשט געווארען נאך שבת. — דיענסטאג. דער שניידער צוזאמען מיט א לעהרענ־יונג האט איהם מיט גרויס קוראזש אריינגעטראגען, און אהרן וועלכער איז מפעציעל געקומען צוליעב דעם פון מאנאזין, האט אין נאנצען געשיינט און האט געהאט אן אויסזעהן ווי א גרויסער בעל שמחה.

דער ראק איז געלעגען גלאט, ווי אויסגעגאסען. די שווארצע קנעפ האבען זיך אראבגעלאזט אין צוויי רייהען און האבען אויסגעזעהן ווי ערענסטע היטער פון אהרן'ס הארץ, הינטען. דעם שפאלט האט ער בשום אופן ניט געקענט אנקוקען און דאס האט איהם אביסעל געשטערט די שמחה.—

— נו. ווי געפעלט אייך? — האט ער געפרעגט מבינות ביים בעל־הבית.

— ניט שלעכט — גאר ניט שלעכט! — האט דער בעל־הבית געקנייטשט דעם שטערען, און נאך א קליינע פויזע האט ער צוגעגעבען:

— אבער טאקע גאר ניט שלעכט!

און עס האט אויסגעוויזען, אז דער בעל־הבית ווייל ניט בעכוצען דאס וואלט „גוט" פאר קיין פאל און ער האט בעסער צוגעגעבען: „גאר ניט שלעכט, אבער טאקע גאר זעהר ניט שלעכט" און צום סוף: „גאנץ ניט שלעכט", און „גוט" האט ער ניט געזאגט.

דעם שניידער האט עס פערדראסען און ער האט זיך אנגעצונדען:

— וואס הייסט — ניט שלעכט? עס איז דאך גרויסארטיג! איך פערשטעה ניט!...

דאמאלס האט ערשט דער בעל־הבית געגעבען צו פערשטעהן, אז „גאר ניט שלעכט" הייסט ביי איהם נאך מעהר ווי „גרויסארטיג", אזוי פיהרט ער זיך שוין ביי מיינונגען פון כמה שנים.

דאָך שוין עפּעס ניט קיין אינגעלע, שוין די העכסטע צייט צו ווערען א מענש!

און דער געדאנק וועגען שווארצען אנצוג האָט זיך בּיס־לעכווייז איהם איינגענאדיגט אין קאָפּ, אז ער לאָזט איהם ניט איינשלאָפען צו דער צייט. אלע נעכט, לעגענדיג זיך שלאָפען, פלעגט ער זיך נאָר דארפען איבערקעהרען איין מאל צום וואנד, א טראכט טהאָן וועגען עפּעס א קליניגקייט און ער פלעגט שוין גלייך אנשלאָפען ווערען — איצט אָבער קלערט ער אב א פּאָר שעה וועגען שווארצען ראָק, וועלכער איז שוין ביי איהם אין פאנטאזיע פארטיג, אפילו מיט די קנעפּ... ער זעהט אפילו הינטען דעם שפּאלט, און ער בעטראכט זיך מיט רעספּעקט און מיט צופרידענהייט.

ענדליך איז זיין אידעאל דערגרייכט געווארען איז דער ווירק־ליכקייט: שפּארענדיג א יאָהר נאָכאָנאנד פון זיין געהאלט, איז איהם געבליבען מזומנים 50 רובל און ער האָט גלייך בעשטעלט ביים בעסטען שניידער א שווארצען ראָק מיט שווארצע הויזען. א וועסטע, האָט ער גערעכענט, וועט ער קויפען א קאליערטע.

אויף דער קווארטיר, וואו ער וואָהנט שוין דריי יאָהר, האָט ער אלע מאל ווענig גערעדט און מען האָט איהם דאָרט דער־פּאר גערופען „מורלאָ". אז ער האָט זיך געלאָזט מאכען דעם אנצוג, איז ער ווי בערעדטער געווארען, פלעגט, קומענדיג אין אָווענט, אָנהויבען ארומצוגעהן הין און צוריק איבער'ן שטוב, שמייכלען, עפּענען דאָס מויל און פּערמאכען, עפּענען און פּערמאכען ביז ער האָט קוים ארויסגערעדט, ווענדענדיג זיך צום בעל־הבית:

— איך האָב מיר געלאָזט מאכען א קאָסטיום... א שווארצען...

— זאל אייך נאָט העלפען:

— אויף שבת קעגן זיין פּארטיג, האָט ער צוגעגעבען און מאָדנע געשמייכעלט, קוקענדיג אויפ'ן בעל־הבית.

איהם ניט שאדען. און, פערקעהרט, אמאל קאן עם הענגען אין בעסטען בעהאלטענעם ארט, און דו גיסט זיך א חאפ — דער ראק איז פול אין פלאמעס... מען קען אמאל ניט וויסען...

אהרן האט אין גאנצען נעציטערט אויסהערענדיג דעם שניידערס קאלטע פילאזאפישע רייד; איהם האט שטארק פערדראסען, וואס דער שניידער, וועלכער נעהמט ביי איהם פאר געניים אליין אזוי פיעל געלד רעדט מיט אזא נלייכגילטיגען טאן וועגען זיין ראק און וועגען די פלאמעס... און כדי דער שניידער זאל נאך איהם ניט מעהר סטראשנע מאכען, האט ער איהם איבערגעהאקט:

— פאר וואס זאל דאס ווערען פלאמעס? איך פערשטעה ניט!... פלאמעס ווערט פון א פעטקייט, אז מען פערגיסט מיט פעטקייט, למשל...

— פעטקייט, פערשטעהט זיך, איז פאר א שווארצען ראק א הריגה. האט דער שניידער וויטער נעפילאזאפירט: פעטקייט האט שוין ניט איין שווארצען ראק אוועקגעקויליעט... נאר אויסער פעטקייט איז פארהאן נענוג סבות, עס זאל ווערען פלאמעס.... מען דארף זיין זעהר פארזיכטיג!... שטארק פארזיכטיג!

— אבער אין אלמער איז דאך פארט דאס בעסטע ארט! — האט אהרן ווי פערצוויפעלט זיך נעבעטען.

— עס פערשטעהט זיך! — האט דער שניידער נאכגעגעבען: קיין בעסערער ארט ווי אין אלמער איז ניטא. און אמאל איז קיין ראיה ניט — האט ער באלד חרטה געהאט — אמאל איז אזוי אין א ריינעם ווינקעל בעסער ווי אין אלמער... אין אלמער כאפט אמאל שימלען... עס טרעפט זעהר אפט... נאר מען דארף א בגד שטענדיג לופטערן...

פון דעם שניידערס אזוי פיעל השערות איז אהרן צוטר מעלט נעווארען. ער איז נעשטאנען מיט'ן ראק אין דער האנד,

אהרן האָט מיט גרויס פֿאַרזיכטיגקייט אַראָבגעצויגען פון זיך דעם רעק און געוואָלט ערגעץ אויפהענגען, נאָר דער שנייַדער האָט איהם געזאָגט, אז ער זאָל אויפהענגען אין אזא אָרט, וואו קיין שטויב איז ניטאָ. וויל „שוואַרץ" האָט זעהר מורא פאר שטויב — עס וועט גלייך א פלאמע.

דערהערענדיג דאָס וואָרט „פלאמע", האָט אהרן א ציטער געטהאָן מיט'ן גאנצען קערפער און האָט מיט גרויס אומרוהיגקייט געפרעגט:

— וואו־זשע הענגט מען איהם אויף?

ער האָט געוואָרפען צושראָקענע בליקען איבער אַלע פיער וועגד, ווי ער וואָלט געזוכט עפעס א רעטונג פאר זיין גרויסען פערמעגען, נאָר די אַלע וועגד זיינען ניט געווען גאַראַנטירט פון שטויב און ער האָט אַבגעשטעלט זיינע בליקען אויפ'ן גרויסען אַלמער, וואָס איז געשטאַנען ביים בעל־הבית אין מיטען שטוב.

ער האָט א קוק געטהאָן אויפ'ן בעל־הבית, און נאָכדעם ווידער אויף דעם אַלמער, ווי ער וואָלט שטום געבעטען ערלויבניש.

דער בעל־הבית, ניט קיין איבריג טיעפער מענש, האָט אויפ'ן וואונק נאָר נישט פערשטאַנען.

און אהרן האָט געמוזט אויסדריקען דייטליך זיין בקשה:

— איהר וואָלט אפשר מיר ערלויבט אין אַלמער איהם אריינהענגען?

— מיט אַלע כבוד'ן; האָט דער בעל־הבית ערלויבט—וואָס קען עס מיר שאַדען?

— נו, אין אַלמער, ווי רעכענט איהר, איז עס בעוואָרענט פון שטויב?... — האָט אהרן געפרעגט דעם שנייַדער.

— וואָס איז שייך צו זאָגען בעוואָרענט?... — האָט דער שנייַדער, וואָס האָט געהאט א נייגונג צו פילאָזאָפיע, געענטפערט: אמאל קען א רעק העגגען אויף א וואנד און עס קען

לאָזענדיג אהרן'ען אין אייגע שרעק, שטעהענדיג ביים אלמער...

אז פלאמעס וועט דער דאָק פריהער צי שפעטער קריגען, אין דעם האָט אהרן שוין ניט געצווייפעלט. עטליכע טעג נאכאנאנד האָט ער זיך עצות געהאלטען מיט א סך יונגע לייט און סתם מענשען און אויסגעפאָרשט אלערליי סגולות, ווי אזוי מען נעהמט ארויס פלאמעס. פיעלע האָבען איהם גערָאטהען נאפט, אנדערע בענזין, אנדערע, וויעדער, האָבען איהם גערָאטען אזעלכע מינים זייפען, וואָס ער האָט עס, נאטירליך, גלייך געקויפט. און מיט א רוהיגקייט פון א חכם, וואָס ווייסט, אז די צרה וועט מוזען אָנקומען, האָט ער געווארט מיט די אלע סגולות אויף דער ערשטער פלאמע...

געקוקט אויפ'ן אלמער, די וועגד, אין די אלע פיער ווינק־לען און ניט געקענט אוסקלויבען קיין ארט.

— וואס קלערט איהר אזוי פיעל? — האט זיך שוין דער בעל־הבית אריינגעמישט: וועט זיין בעשערט, עם זאל ווערען א פלאמע, וועט אומעטום ווערען — אט נעהמט אוז העגגט איהם אריין אין אלמער און א סוף...

— אוראי אזוי! — האט דער שניידער מיטגעשטימט.

און אהרן האט מיט א קלאפענדען הארצען אריינגעהאנ־גען דעם ראק אין אלמער.

— געפינט זיך ניט אמאל ביי אייך קיין מייז אין אל־מער? — האט דער שניידער קאלט א פרעג געטהאן.

אהרן איז פאר שרעק שיער ניט אומגעפאלען. איהם האט זיך שוין פארגעשטעלט ווי א מויז האט צוגריזעט דעם ראק... ער האט איהם שוין געוואלט צוריק ארויסכאפען פון אלמער. נאר דער בעל־הבית האט געענטפערט:

— עט, מייז... ווי קומען אהער מייז!

דער ענטפער איז אפילו אחרן'ען ניט אזוי געפאלען, עם איז ניט קיין זיכערער ענטפער. נאר דאך האט ער דעם ראק געלאזט אריינהענגען און בעשלאסען, אז ביי נאכט, קומענדיג פון מאנאזין, וועט ער איהם ארויסנעהמען...

מיט טרייסלענדע הענד האט ער בעצאהלט דעם שניי־דער, גענעבען דעם לעהרען־אינגעל אויף ביער און האט גע־ווארט אויף זייער ברכה.

— נו, א גוטען טאג, פערניצט געזונד! — האט דער שניידער געוואונשען.

און כדי ארויסצואווייזען זיין צופרידענקייט פון מקח, האט ער גערעכענט ניט פאר איבערייג נאך אמאל צו וואנענען:

— זעהט, זייט פארזיכטיג! א שווארצער ראק איז קיין קליניגקייט ניט! מען דארף זעהר היטען...

און דער שניידער מיט'ן לעהרען־אינגעל זיינען ארוים.

נו, גוט, איך וועל ביי איהר קויפען דריי פּעקלעך שווע־
בעלעך! איין פּעקעל וועל איך אין קעשענע אריינלעגען, א
צווייטעם וועל איך אהיים ברענגען און א דריטעם וועל אווע־
וואַרפען — עס איז מיר גענוג 150 אייכציג שוועבעלעך פּאר
פּיער גראַשען — אָבער וועל איך שוין דערפון רוהיגער ווערען.
וועט שוין די אידענע פון מיר מעהר גאָר נישט פערלאַנגען?

ג י י ן!

זי וועט צו מיר אלץ האָבען שטומע טענות. מיר וועט
אלץ קלינגען אין די אויערן, ווי א געוויין: דריי פּעקליך שווע־
בעליך פּאר א פּיערער!... און איך וועל אלץ חשבונען, אז אין
דריי פּעקליך געפּינען זיך 450 שטיק, אז די קעסטעלעך האָבען
געקלעפּט אָרימע מיידלעך, וואָס ארבייטען פּאר 2 גילדען א
טאָג, אז די דרוק זאָל זיין ווי נעשווינד, האָט די באַנדערא־
לען געדרוקט, אז דער קאָמיסיאָנער... און דער ס"ה פון חשבון
קומט אלץ אויס, אז די פּרוי וואָס שטעהט אין גאם אוו בעט זיך:
דריי פּעקלעך שוועבעלעך פּאר א פּיערער — איז זעהר אן אונ־
גליקליכע, און לאָזען זי אזוי ווייטער שטעהן איז אונמענליך.
מען דאַרף צו איהר צוגעהן, מען דאַרף ביי איהר פּרעגען, ווער
זי איז און וואָס זי איז, און ניט צוליעב דער הייליגער וויסען־
שאפט סטאַטיסטיק, אום צו מאכען דערפון אן עקאָנאָמישען
ארטיקעל — נעהט די וויסענשאפט, מיט דער סטאַטיסטיק,
מיט דער עקאָנאָמיע צום טייוועל! פּערכאפט זאָלען זיי וועי־
רען! מען דאַרף ביי איהר דאָס אלץ פונאַנדערפרעגען, ווייל זי
איז א מענש, ווייל זי ליידט, ווייל איהר בלוט גיסט זיך אין גאם
אוו קיינער זעהט עס ניט, מען דאַרף ביי איהר אויספּאָרשען.
וואָס זי טראָגט איבערַ א טאָג, וואָס זי האָט איהר נאָנץ לעבען
איבערגעטראָגען און מען דאַרף דאָס אויסרופען אין אלע גאסען,
אין אלע פּרעהליכע ערטער און שרייען: איהר הערט חברה, אין
דער אוו דער גאם שטעהט א אידענע מיט דריי פּעקלעך שווע־
בעלעך אין האנד אוו פּערקויפט עס פּאר פּיער גראַשען; זי איז

אין נאם.

וואָס וויל פון מיר האָבען, רבונו של עולם, די פרוי מיט די דריי פּעקלעך שוועבעלעך אין דער אויסגעשטרעקטער האנד?....

איך קאָן זי ניט און וויים זי ניט — איך וויים ניט, ווי־פיעל זי איז אלט, צי דרייסיג, צי פופציג, צי זיעבעציג יאָהר, — איך וויים ניט, צי האָט זי א מאן, צי איז זי אן אלמנה, צי א גרושה, צי גאָר אן ענונה; איך וויים ניט, צי האָט זי קינ־דער, וואָס וואַרטען אויף איהר קומען ביי נאכט, אָדער זי איז עלענד, ווי די וואנד פון מויער, אן וועלכער זי שטעהט אָנגע־שפּאַרט? איך וויים ניט אפילו, וואו זי וואָהנט, צי אויף דער סמאָטשער, צי אויף דער קראָכמאלער גאס, צי אין א נאסען־קעלער, צי אויף א פינסטערן בוידעם, — איך קאָן זי ניט און וויים זי ניט, — היינט וואָס וויל זי פון מיר האָבען? וואָס צו־רייסט זי מיר אזוי מיין הארץ, וואָס פער'סם'ט זי מיר מיינע נעראנקען און וואָס מאכט זי מיר די גאנצע וועלט א פינסטערע? וואָס פערלעשט זי מיר די זון, פערשטעלט מיר דעם הימעל? וואָס פערטויבט זי מיר אלע פרעהליכע לידער, וואָס איך וואלט געקענט הערען?

וואס מאכט זי מאוס אלע שעהנע פרויען אין גאס?...

וואָס וויל פון מיר האָבען, רבונו של עולם, די פרוי מיט די דריי פּעקלעך שוועבעלעך פאר א פיערער?...

ניט — א קאפיקע א לוח. א שרעקליכער זולַ...

איך קויף א לוח'ל אויף, לאמיך ווייסען, וועז געפאלט תשעה באב...

אוז דער איד איז אויך אלט (אוז אפשר איז ער יונג— וועד קען פערשטעהז זייערע פנימער)?... אוז זיין לעבען דארף אויך א סך דערצעהלען דער וועלט... מען דארף זיך צו איהם אויך א נעהם טהאז...

נאר עס רוקט זיך אונטער א איד סתם אוז פערקויפט גאר נישט... א איד אהז סחורה... אוז דער איד קאסט מיר טייערער, ווי יענע מיט די סחורה, זיין אויסגעדארט, אויסגעמוטשעט פנים איז מיר ווערט מעהר פוז דער אידענעם פעקלעך שוועבעלעך, פוז דעם איינגעלם קאנווערטען אוז דעם אלטענם לוח'ל. איך קען זיך אהז זייערע סחורות בעגעהז. דער איד אבער אהז די סחורה האט אונטער די אויגען אזוינע רעדער, וואס זיי זיינען ווערט פאר יעדען גוטהערציגען מענשען א גריווניע אוז אזוי פיעל קאסט עס מיר...

געגוג אבער! איך וועל זיך ניט ארויסדרעהען פוז אזוי פיעל אונגליקען, איך קען ניט, איך האב שוין קיין געלד ניט אוז כ'האב שוין קיין הארץ ניט.

טא קום שוין דו, סטאטיסטיקער, עקאנאמיסט! אפשר דו, מיט דיין הארטען הארצען אוז קאלטען מח וועסט א מיטעל געפינען.

ביי מיר לאזען זיך שוין די הענד אראב...

זעהר אן אונגליקליכע, אין איהר לעבען איז איין ליכטיגער שטראהל ניטא, לאמיר זעהן א מיטעל דערצו, וואָרים עס איז אונמעגליך צו לעבען אזוי ווייטער, עס איז פערשטערט אונזער פרייד, איהר קול, וואָס איז, דאכט זיך, הייזעריג, שרייט העכער פאר אלע אונזערע הויכע ליעדער...

און איך, משוגענער, וויל טאקע שוין צוגעהן צו איהר און מאכען מיט איהר א שמועס, כאפט מיך דער טיוועל! — פאר וועמען האָב איך מורא? — מען וועט לאכען, זאל מען לאכען! און איך וויל שוין צוגעהן.

דערהער איך עפעס נאָך א קול, וואָס איז גליך צו איהרען! איך קעהר זיך אָב און דערזעה נעבען זיך א בלאם אינגעל מיט א קעסטעלע קאָנווערטען — וואָס ווילע ר?

— אכט קאָפיקעס — א מאה קאָנווערטען, אכט קאָפיקעס — א מאה קאָנווערטען!

איך לאָז די פרוי מיט די שוועבעלעך און נעה צו צום אינגעל מיט די קאָנווערטען — גרויסע, בלאָהע קאָנווערטען! א קאָנווערט דארף איך האָב איינעם אין א וואָך, נאָר איך קויף, איך מוז קויפען... וואָרים, פערשטעהט איהר מיך, אז דאָס בלאסע אינגעל זאל וואַרטען אויף א מענשען, וואָס דארף טאקע האָבען א גאנצע מאה קאָנווערטען, וועט ער, געווים קיין אָנבייסען ניט אויסווארטען...

איצטער אָבער וויים איך ניט, וואָס זאל איך טהאָן מיט דער אידענע מיט די שוועבעלעך. דאָס אינגעל בעט זיך אויף מיט שטומע בליקען: פארשט אוים מיין לעבען! וועסט געפינען גענוג נויט...

מילא, וואָס זאל איך טהאָן מיט זיי! פערפאלען — איך וועל איהם א פרעג טהאָן!..

רוקט זיך אונטער א איד מיט טאשען־לוחות'לעך... שעהנע טאשען־לוחות'לעך, קלייניע און שעהנע. — א מחיה צו קוקען אויף זיי, נאָר וואָס אָבגעדרוקט, און טייער בעט ער אויך

כלל פון אן אלטער נראמאטיק, אז א קאמא ווערט אמאל פערבי־טען, ניט פערלירענדיג דעם זינן, אויף א טערע...

אבער קיין סך אזוינע לייכטע קארעקטורען זיינען ניטא: די ארבייט אין צייטונג איז אן אייגענדיגע און נרייזען זיינען דא לרוב. חאטש מאך א בריק, אויסער דעם האט דער חראניקער א האנדשריפט, אז דער אויבערשטער זאל שומר ומציל זיין, א ב י ת מאכט ער ווי א קוף און א קוף, ווי א ב י ת אזוי, אז לעבען קומט אין דער קארעקטור ארויס לעקען, און בערנשטיין האט פון אזא גרייז בעזונדער א ווילדע הנאה און שמייכעלט פאר זיך אליין:

— יא, יא —לעקען, לעקען...

אזוינע מיני וויציגע גרייזען זיינען כמעט בערנשטיינ'ס אינציגער צייט־פערטרייב. אויך מאכט איהם פרעהליך און קיצעלט איהם אן איבערגעקעהרטער קרומער צריק.

— מען האט דיך נעבעך איבערגעקוליעט, פייגעלע מיינס!

— וויצעלט ער זיך, און ניט א פיהר מיט'ן פען איבער'ן צורהרג'עטען אות, הרג'עט איהם אין גאנצען אוועק און שטעלט צו ביי דער זייט א דייטליכען שטאלצען קרומען צריק, און בערנשטיין איז שוין זיכער, אז איצט וועט איהם דער זעצער ניט איבערקוליען. און ער נעהמט זיך צו אנדערע גרייזען...

אזוי לעבט זיך בערנשטיין מיט זיינע גרייזען און פיהלט זיך רוהיג און צופריעדען. צייטענווייז נאר, ווען דער דיכטער זינגעראוויטש דרוקט לכבוד א יום־טוב א ליעדעל, קומט פאר א גרויסע איבערקעהרעניש אין זיין לעבען און זיין נשמה פערליערט איהר גלייכגעוויכט. דער ראזינגער דיכטער וויל, ניט אנדערש, מאכען אליין די קארעקטור, מורא האבענדיג אויף בערנשטיין'ען צו פערלאזען זיך. בערנשטיין'ען שטעהט די מעשה שטארק ניט אן. וואס הייסט: דער רעראקטאר אליין פערלאזט זיך אויף איהם צו קארעזשירען די לייט־ארטיקלען זיינע און קוקט איהם קיין מאל ניט נאך. און ער זינגעראוויטש,

דער קארעקטאר.

שוין א יאָהר פינף, זייט ברוך בערנשטיין איז א קאָרעק־טאר אין א צייטונג אין וואַרשע. ער איז שוין אָבער אזוי ווייט אריין אין זיין ארבייט, אז איהם דאכט זיך צייטענווייז, אז ער איז געבוירען געוואָרען א קאָרעקטאָר און זיין גאנץ לעבען בע־שעפטיגט ער זיך מיט פערריכטען גרייזען.

זיין ארבייט האָט ער זעהר ליעב. און ליעב האָבענדיג זי, לעגט ער אריין אין איהר זיין גאנצע נשמה. אמת, די ערשטע צייט, נעהמענדיג זיך פאר א שווערער קאָרעקטור, וואו יעדעם זואָרט האָט עטליכע גרייזען, פלעגט ער זעהר בייז און אויפגע־רעגט זיין: „ווי מאכט מען עס אָן אזוי פיעל גרייזען, וואו איז זייערע אויגען, זייער קאָפּ?" פלעגט ער מיט כעס מורמלען. ביסלעכווייז אָבער איז ער צו די גרייזען געוואָהנט געוואָרען, און מען קען זאָגען, אז ער האָט זיי אפילו ליעב בעקומען... פערקעהרט, א קאָרעקטור נאָר אָהן פעהלערען פלעגט איהם אר־מעטיג מאכען און צייטענווייז אפילו שרעקען... און ער פלעגט זיך אנשטרענגען צו געפינען כאָטש אויף יעדער שורה איין גרייז, זאָל מען ניט זאָגען, אז ער האָט ניט נעארבייט... ביי אזעלכע אָהן גרייזען־קאָרעקטורען פלעגען פון איהם שטאַרק אויסשטעהען די „קאָמא'ס" און די „טערע'ס", וועלכע ער פלעגט טוישען אייגע אויף די אנדערע, וויסענדיג עפעס אן אלטען

— אי, פֿאני זינגעראַוויטש — איהר גרייזט... אייך אליין האָט מען געדארפט גוט דורכקאָרעזשירען...

---

12 א זייגער ביי־נאכט ענדיגט בערנשטיין די לעצטע צווייטע קאָרעקטור און נעהט אוועק אהיים.

א צימערל האָט ער אין א אידישער גאס אויף א פיער־טען שטאָק. עס איז אפילו הויך אריופצוגעהן, צייטענוויז ברעכען איהם גוט די קניע, דאָך איז ער פון צימערל צופריע־דען. ער וואָהנט ביי אלטע לייט, קיין קינדער ניטאָ. שטיל און רוהיג און דאָס האָט בערנשטיין ליעב: אמאל מאכט זיך צו נעה־מען א היים א זייטיגע קאָרעקטור, עפעס אן ערנסטען חיבור. שטערט איהם קיינער ניט, און ער פערריכט אלע גרייזען, פער־זעהט קיין איין גרייז אויך ניט...

צייטענוויז אבער וועלט איהם אומעטיג. אין צימער ברענט א קליין ליכטל, דונקעלע שאָטענס ליענען אויף די וואנד און זיין שאָטען אליין האָט אזא גרויסען מאָדנעם קאָפּ... זיין בליק פאלט אויפ'ן בעטל, וואו ער גענהט זיך באלד לענען.

דאָס בעטל האָט א ווייכען סעניק, אין וועלכען די שטרוי וועלט פינקטליך יעדע צווייי חדשים איבערגעביטען. א קישען האָט ער אויך א נאנץ ווייכע. און דאָך פאסירט אָפט, וועז עס איז איהם האלט און ניט בעקוועם צו ליענען. דאמאלט וואלפט ער זיך פון איין זייט אויף דער צווייטער, דערמאנט זיך פער־שיעדענע זאכען, לאנג פערשוואונדענע; מאכט א רעכענונג ווי־פיעל ער איז אלט, און דער חשבון קומט אוים ניט קלאָהר. אָבער עס איז קלאָהר. אז ווייט איבער דרייסיג... — ס'איז א גרויסער גרייז — טראכט ער דאמאלסט — וואס איך בעקען זיך ניט מיט עפעס א מיידל... ס'וואלט שוין צייט געווען צו האָבען עפעס, אויסער די גרייזען, א נאָהענטען מענשען....

און ער דערמאנט זיך. אז מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט ער זיך יא בעקענט מיט א מיידל, געווען א גאנץ וואויל־מיידל.

האָט א ליעדעל סך הכל פון 16 שורות און נאָך אַהן גראמען דאָס רוב, — געטרויט ער איהם ניט. און אויסער דעם, וויל גלאט בערנשטיין ניט, אז עס זאָל זיין נאָך א קאָרעקטאָר, וואָ־ רים ער אליין פיהלט גאנץ גוט, אז דער זינגעראָוויטש האָט טאקע א טאלענט צו קאָרעקטור, און ווער וויים, וואָס עס קען אמאל געשען? פון די ליעדלעך האָט ער קוים אויף פאפירא־ סען, און בערנשטיין'ען דאכט זיך שטענדיג, אז זינגעראָוויטש קריכט אויף איהם....

— כ'לעבען... וועגדט ער זיך צו זינגעראָוויטש'ן, וועז יענער דרוקט זיינם א ליעד און קומט פרענען צי איז שוין דאָ א קאָרעקטור — כ'לעבען, זינגעראָוויטש, איהר זענט אומגע־ רעכט... איהר קומט מיר שטערען... איך האָב אזוי פיעל אר־ בייט און איהר דולט מיר א קאָפ... וואָס, איך וועל דען ניט אליין קענען אויסקאָרעזשירען די גרייזען אין אייער ליעדעל?

נאָר זינגעראָוויטש איז א גרויסער עקשן. זינט אין איין ליעדעל איז אריינגעפאלען א גרייז אין דעם וואָרט „טרויריג" און עס איז ארוים טרויריג, מיט אן איבעריגער זילבע, אזוי, אז דער גאנצער פערזענמאָם איז געקוילעט געוואָרען, פון יענער צייט אָן מוז ער אליין מאכען די קאָרעקטור...

— איהר ווייסט ניט — צוקאָכט זיך זינגעראָוויטש פאר בערנשטיין'ען, — וואָס איך האָב געהאט פון יענעם ליעדעל... איך האָב אפשר א וואָך נאָכאנאנד ניט געשלאָפען...

דאָ זעהט שוין בערנשטיין, אז עס וועט ניט העלפען, — וועדט ער ווייכער און ענטפערט:

— נו, נאט איך די קאָרעקטור און מיר וועלען ביידע מא־ כען...

— נ י י ן ! נ י י ן ! — שטעהט זינגעראָוויטש שטייף

— די קאָרעקטור מוז איך אליין מאכען, ווייזט זי מיר אהער.

און בערנשטיין גיט אוועק מיט ציטערענדע הענד א לאנג שטיקעל פאפיער מיט'ן ליער און זאָגט דערביי:

האָט דורכגעלאָזט צוליעב א מאַנער סבה, אין וועלכער ער איז כלל וכלל ניט שולדיג... איז אבער דער דאָזיגער חבר פון דער רעדאקציע אוועק מיט אן אנדערען און בערנשטיין נעהט אין דער רוישענדער פרעהליכער נאם אליין, פיהלט ער זיך נעפאַלען און נידערגעשלאָגען. פערשיעדענע פרעהליכע, לאכעריגע, פערפוצטע יונגע פּאַרלעך, ווי קאַרעקטורען אָהן נרייזען. ציהען זיך און טאנצען פאר זיינע אויגען, שטויסען איהם אוו שטופען איהם אוו וויללען איהם ניט קענען... אוו דאמאָלט דאכט זיך בערנשטיין'ען, אז אין דער דאָזיגער פרעהליכער לעבעדיגער מחנה איז ער ווי אן אריינגעפאַלענער נרייז, אוו אָט קומט באלד עפעם אויגער, א נעניטער קארעקטאָר, וואָס פערשטעהט זיך אויף נרייזען, אוו וועט איבער איהם א שווארצען שטריך אריבערפיהרען אוו וועט איהם, ווי א נרייז, פון דאנען ארויס־ווארפען...

אוו בערנשטיין בלאָנדזשעט אזוי לאנג מיט שרעק אוו עלענד איבער דער נאם, ווי א נרויסער נרייז, ביז עס וועלט פינסטער; דאמאָלסט דערמאנט ער זיך אן דער רעדאקציע, אז מאָרגען מוז די נומער פריה ארויסגעהן אוו ער לאָזט זיך לויפען אהין צו מאכען די קאַרעקטור...

אין א האלב שעה ארום בעקומט ער שוין צוריק זיין נעווע־זענעם שטאָלץ, זיין רוהיגקייט, אוו פערריכט איין נרייז נאָך דעם צווייטען.

זי איז צו איהם נעווען גאנץ צוגעלאָזט. ער דערמאָנט זיך, אז ער האָט זי איין מאָל אָנגענומען פאר דער האנד, האָט זי זיך געלאָזט... זי איז אפילו רויט געוואָרען... אלמאי איז זי רויט געוואָרען... א סימן, אז זי האָט יע געוואָלט. דאמאָלסט האָט ער איהר געקענט זאָגען, אז ער וויל מיט איהר חתונה האָבען... ער דערמאָנט זיך אָבער, אז ער האָט מורא געהאט. א קליי־ניגקייט חתונה האָבען!... נאָכדעם קענסטו אזא גרייז ניט פערריכטען — דאָס איז ניט קיין קאָרעקטור...

אָבער לייענענדיג אליין אין בעט, פיהלט ער חרטה... ער האָט דאמאָלט געדארפט איהר זאָגען: איך האָב דיך ליעב, דו מיך — דאכט זיך אויך, לאָמיר חתונה האָבען...

— עס איז געווען א גרייז... — זיפצט ער, און קעהרט זיך פון איין זייט, אויף דער צווייטער...

שבת איז ער פריי. אין דער פריה נעהט ער אין דער דיי־טשעשער שוהל. ניט חלילה צולייב דאוונען — בערנשטיין איז שוין א יאָהר צעהן א פריי־דענקער — נאָר צולייב די נגינה. ער הערט דאָס נעזאנג פון חאָר און בשעת מעשה קוקט ער אויף די אויפשריפטען אויף די וועגד וועגען גרויסע גבירים, נדבנים, וואָס האָבען געשענקט א סך געלד. אויף א פאָר אויפשריפטען האָט ער שוין לאנג אויסגעפונען א פאָר גרייזען, און יעדען שבת בעטראכט ער זיי אויף דאָס ניי מיט דער זעלבער אויפמערק־זאמקייט ווי דאָס ערשטע מאָל און עס ציהט איהם, ווי א פאר־בארגענער כח, צו די דאָזיגע אויפשריפטען צו פערריכטען די צוויי גרייזען...

שבת פארנאכט, איבערהויפט זומער, נעהט ער שפאצי־רען אויף דער מארשאלקאָווסקי. נעהט ער זאלבענאנד, מיט איינעם פון דער רעדאקציע, פיהלט ער זיך גאנץ היימליך. שמו־עסט מיט יענעם וועגען רעדאקציאָנס־אנגעלעגענהייטען, דער־צעהלט איהם וועגען א דרוק־פעהלער, וועגען א גרייז, וואָס ער

נאכלויפען וועז מען וועט איהם בעגעגענען אין גאס אהן קיין
קאק. און אפטמאל פלעגט זיך איהם וועלען א שטארקער
ווערען, פערקויפען דעם קאק און אויסלאכען זיך פון דער נאכ־
צער וועלט. האט די וועלט ניט קיין ברויט פאר אלעמען, דארף
זי קיין רעק אויך ניט האבען !... באלד אבער פלעגט א צוויי־
טע, מעהר העכערע אידעע אבשלאגען די ערשטע: דו נאר, וועז
דו ביזט אזוי שטארק צו שטעלען זיך קעגען א נאנצער וועלט
מיט אזוינע שטארקע ארדנונגען און געהן אהן קאק אין גאס,
קענסטו דיין שטארקייט אויף אנדערע זאכען בענוצען און דע־
מאלט וועסטו אפילו א פראק האבען און א צילינדער האב־
בען...

און דוד פייגין האט, נאך א סך פילאזאפירען און גראב־
לעניש, איינגעפונגען, אז די צווייטע אידעע איז מעהר גרינדליך,
מעהר אמת און מעהר טרויעריג ; און מיט א זיפץ האט ער זיך
געמוזט נעזעגנען מיט דעם נעראנק צו פערקויפען זיין קאק, מיט
אזא זיפץ, וואס מען קען נאר הערען פון יענע מענשען, וועלכע
זיינען זיך מיאש פון א העכסטען גליק און האפען שוין מעהר
ניט.

און אז ער פלעגט אין דער פריה, ליעגענדיג אין בעט, פאר
וועלכער ער האט נעצאהלט צעהן גילדען א חודש און איז גע־
וועז שולדיג פאר איהם דריי רובל דער בעל־הבית'טע, וואס האט
איהם פאר רחמנות ערלויבט צו וואהנען אויף באדג ביז די צייי־
טען וועלען זיך פערבעסערען, — אין דער פריה ליעגענדיג אין
בעט און הערענדיג די מוזיק „האנדעל", „האנדעל", וואס האט
אבגעקלונגען איבער'ן הויף, ווי אן עכא: „ברויט" „ברויט",
האט דוד פייגין נאך אלץ זיך נעגראבעלט אין די נעדאנקען און
געזוכט: וואס קען מען עפעס פערקויפען און האבען אויף אכ־
ביסען? פון פיעל קלערען פלעגען זיך ביי איהם די נעדאנקען
אנהויבען מישען און אין קאפ פלעגט איהם בליצען: דעם קאק...
חויזען... שיך, דאס העמד... די שויב... און דאן פלעגט ער

דער זשילעט.

קיין סך שטונדען האָט דוד בייגין אויף ווינטער ניט גע־
חאט. דאך די צוויי שטונדען, פאר וועלכע ער האָט בעקומען 15
רובל מאנאטליך, און די עטליכע רובל, וואָס ער פלענט דערצו
צוברענגן ביי נאהענטע און אמאל ביי וויטע בעקענטע, הא־
בען איהם נעגעבען די מענליכקייט צו קענען ווי עס איז עק־
זיסטירען אין דער גרויסער שטאָדט. ווי עס איז אבער געקומען
דער ליעבער זומער, וועלכען דוד האָט אייגענטליך נעווארט,
זיינען די צוויי „לעקציעס" ווי פון דער וואַרימקייט צוגאנגען, און
דוד האָט זיך די ערשטע טעג פון דעם ליעבען זומער געמוזט ער־
נאהרען מיט קליינע גמלות חסדים, וואָס דער גרעסטער פון זיי
איז בעשטאַנען פון צוהן קאָפיקעס און נאכדעם פון דעם וויכ־
טער־בגד, וועלכען ער האָט פערקויפט פאר א רובל, ניט
קוקענדיג וואָס ער האָט אנהויב ווינטער פאר איהם בעצאָהלט
אויף דער וואָלוועלער נאס פיער רובל.

דעם ווינטער־בגד האָט אבער דוד גיך אויפגענעסען, כאטש
ער האָט זעהר געקארגט, קענען זיין חאראקטער; בארגען איז
אלץ נעווארען זעלטענער וואו צו קריענען, און ער האָט אנגע־
הויבען בעטראכטען זיך פון קאָפ ביז די פים, — וואָס קען ער
נאך פערקויפען? נאר ער האָט גאר נישט געהאט. אין אמעריקא
האָט ער געהערט, געהט מען זומער אהן רעק; אמעריקא איז
אבער א לאנד פון חכמה און פון פרייהייט. דא וועט מען איהם

מעטינג בלויקען, מיט בלאסע באקען און מיט רעדער" אונטער די אויגען. ער וועט זיך מיט איהר קיינמאל ניט שיידען. און איהם דאכט זיך, אז ווי ער פערקויפט דעם זשילעט, וועט איהם שוין די וועלט אויסשליסען, ארויסווארפען און צוטרעטען. אויס דוד פייגין! ער האט שוין קיין זשילעט ניט! און פון איהם וועט נאר נישט ווערען.

און ווידער קומען צוגעהן געדאנקען און מאכען א פשרה: אמת טאקע, אהן א זשילעט איז ניט אזוי מענשליך. דער שטייגער פון דער וועלט איז, אז יעדער מענש מוז זיין געקליידעט אין הויזען, ראק זשילעט, נאר וואר דארף עם וויסען, אז דוד פייגין, אן אריימער לעהרער, וואס געהט שוין אום א חודש א הונגעריגער, געהט אום אהן א זשילעט? דערויף האבען דאך די אמאליגע מענשען שכל געהאט, צי זיי האבען בנבואה געזעהען, אז עם וועלען אנקומען אויף דער וועלט שווערע צייטען און לעהרער וועלען אהן אוראקען בלייבען און זיי וועלען נעבעך מוזען פון זיך די זשילעטען פערקויפען, האבען זיי דעריבער מתקן געווען קנעפ — קנעפ פערשטעלען אלץ. בלייבט נאר איין חסרון: דוד פייגין איז א מענש א צוטראגענער, א פערטראכטער, האט ער ניט וואס צו עסען, — איז ער צוטראגען וועגען עסען; טאמער שיקט איהם שוין גאט צו וואס צו עסען און ער וועט זאט אויף א צייט, הויבט ער אן קלערען וועגען ליעבע, וועגען פרויען און וועגען אנדערע גוטע זאכען, וואס זיינען דא אויף דער וועלט, ווי לייט זאגען און ווי אין די ביכער שטעהט. און דעמאלט קען זיך דער ראק אבשפילען און די גאנצע וועלט דערוויסט זיך פון דעם שרעקליכען סוד, אז דוד פייגין געהט אהן א זשילעט.

און די לעצטע השערה האט דוד'ן אבגעהאלטען. נעהמען אויף זיך די אחריות צו געהן שטענדיג פערשפילעט האט ער מורא, מען דארף דערצו זיין זעהר א רוהיגער מענש, א בעזארגטער פון אלע זייטען, האבען שטענדיג וואס צו עסען, וואס צו טרינקען און וועגען קיין זאך ניט קלערען. און צוריק דערמאנט

איינגראָבען דעם קאָפּ אין דעם האַרטען קישען און לייגען פער־צוויפּעלט, ביז דער ענדלעך פלעגט ענדיגען זיין פריה־מאָר־גען־קאָנצערט פאר דעם הויף.

נאָר באלד איז א צווייטער ענדלער אָנגעקומען, — א צווייטער זינגער — און מיט א קול פון אן עכטען חזן, וואָס האָט פייגינען זיין היים דערמאָהנט, וויעדער אָנגעהויבען זיין קאָנצערט געבען, וואָס אויסער פייגינען האָט קיינעם ניט גע־ריהרט, און פייגין האָט וויעדער זיך ענגומען גראבלען: וואָס פערקויפט מען? ביז איהם איז איינמאָל איינגעפאלען — דעם זשילעט פערקויפען.

—האנדל! האנדל! — האָט געקלונגען איבער'ן הויף.

— זשילעט! זשילעט! — האָט אָבגעקלונגען א בת־קול ביי פייגינען אין נעראנק.

דאָך קען זיך פייגין ניט בעשלימסען צו טהאָן אזא זאָך. דריי טעג וויעגט ער זיך אהין און אהער, — צי קען מען אויס־קומען אָהן זשילעט, צי ניט? געדענקען געדענקט ער, אז זיי־נער א פעטער איז שטענדיג געגאנגען אָהן א זשילעט. נאָר זיין פעטער, פלעגט ער זיך צוריק דערמאנען, איז געווען א מלמד, האָט אויך די וועלט געקוקט נאָר פון אן אָנדער שטאָנדפונקט: די וועלט איז נאָר א פאָר־הויז. ער אָבער, פייגין, האלט יא פון דער וועלט. פערקעהרט — דער עיקר איז טאקע די וועלט. הלואי וואלט ער נאָר געקענט, וואלט ער זיך געפוצט נאָר אין פאָר־הויז. בלייבט איהם נאָר די פראגע צו פערענטפערען: צי קען מען נאָך זיין א מענש, וועז מען געהט אום אָהן א זשילעט? ער איז שוין אלט 25 יאָהר אוז האָט נאָך ניט געוואהן א מענ־שען געהען אָהן א זשילעט, סיידען יענע, וואָס די וועלט האָט זיי אויסגעשלאָסען, ארויסגעוואָרפען אוז צוגעטראטען מיט'ן פוס. דאָס איז א סכנה! פייגין האָט מורא דערפאר. ער וויל זיך נאָך ראנגלען אוז דערשלאָגען זיך צו עפעס. ער האָט נאָך אייגענטליך האָפנונגען: פערליעבען זיך איז א מיידל, מיט אר־

און אפילו אויסשרייען: וועך קויפט א זשילעט!" בפרט אריינ־רופען א הענדלער אין שטוב, וואס דאס איז געווים קיין סכנה ניט. עס איז אבער א מורא פאר דער בעל־הבית'טע, וועלכע וועט, וועך וויסט ווי פערוואונדערט איהם אנקוקען, דערזעהענ־דיג וואס ער וויל פערקויפען, וואכרים נאך אלע השערות און נאך אלע קולאַ'ס, און נאך אלע הכשרים וואס פייגין געפינט, אז מען קען יא דעם זשילעט פערקויפען, האט ער פארט מורא, אז די אידעע איז צו שטארק, צו ראדיקאל. עפעס האט ער פארט קיינמאל ניט געהערט, אז א מענש זאל א זשילעט פערקויפען... ניט האבען לכתחילה קיין זשילעט טרעפט יא, אבער אז מען האט שוין יא, פערקויפען זי, קען זיין איז אפשר זעהר וויל און אי די בעל־הבית'טע, אי דער הענדלער, וואס וויל אפילו יא קוי־פען, וועלען איהם פאר משוגע בעטראכטען, און דעמאלט איז אוים אלע זיינע האפענונגען!...

דער גענאנק וואכפט איהם אריין אין א ים שרעק און זיין נשמה טרענקט זיך. פאר משוגע וועכען ציטערט ער זיין גאנץ לעבען, ד. ה. זינט ער איז צו זיין שכל געקומען... און וועך ער זעהט אין גאס א משוגענעם, בענלייט פון קליינע קינ־דער און גרויסע נארען, פיהלט ער אז ער פאלט פאר שרעק און פאר כעס, און דער שרעק לאזט איהם קיינמאל ניט פערטהיי־דינען דעם אומגליקליכען משוגענעם פון דער וויבדער באנדע און ארויפפאלען אויף זיי מיט קלעפ און קולות: איהר זענט אליין משוגעים, וואס לויפט איהר נאך? איהם דאכט זיך דע־מאלט, אז די וויבדע באנדע וועט לאזען יענעם און זיך נעה־מען צו איהם.

בלייבט שוין ביי פייגינען, אז ער וועט ניט פערקויפען, און זאלען הונדערט העכדלער זינגען פאר איין מאל: „האנדעל", „האנדעל" און זאל זיין הונגער זיך פערשטארקען נאך מעהר, זאל דער הונגער נאך מעהר מאטערען, — זאל ער איהם אפילו דעם טוידט ברענגען — דעם זשילעט פערקויפט ער ניט. ניט

זיך דוד פייגין, אז אין די הייסע טעג האָט ער בעגעגנט עטלי־כע יונגע לייט אָהן זשילעטען און אין פונאַנדערגעשפילעטע רעק. און דוקא פון די גרויסע פראנטען. אמת, זיי טראָגען ספעציעל אויפכע העמדער, די הויזען זיינען ספעציעל פערגאָרטעלט מיט אזא מין בריטען גאָרטל, — ער אָבער קען ניט שטאָלצירען מיט דער קלאָרקייט פון זיין העמד און מיט דעם גאָרטל. זיין העמד און אפילו די „ווייסע" מאנישקע האָבען געמעגט האָבען אזא מין זשילעט וואָס זאָל זיך פערשפילען ביז ארויף מיט קנעפ. וואָס אנבעטרעפט זיין גאָרטל, בעשטעהט ער אין גאַנ־צען פון א דינעם שטריקעל, מיט וועלכען ס׳האָט זיך שוין עטליכע סבות געטראָפען און האָט שטענדיג געפלאָצט אין גאָס און דוד פייגין פלענט מיט שרעק דורכלויפען די רוישענדע גאָס און אריינחאָפען זיך ערגעץ אין א שטיל־ען הויף, וואו ער האָט דאָרט געמוזט א רעפעראציע מאַכען, און איבער דעם איז דאָס שטריקעל אין עטליכע קניפלעך און איז דערפאר די לענ־טע צייט נענוג שטארק.

אָבער קיין גרויסער גוואַלד קעגען דער וועלט צו נעהן זומער אין א זשילעט איז שוין ניט, ווי באַלד ער גערענקט אליין, אז ער האָט בעגעגנט אזעלכעס. ער וועט טאָקע גענהן שטענדיג דעם ראָק פערשפיעלעט, ער וועט זיך ווי ווייט מעגליך איז, היטען, נאָר טאָמער וועט זיך אמאָל טרעפען פּאָרט א סבה, א מענש איז דאָך ניט קיין מלאך, איז אויך ניט קיין גרויסע סכנה, ווי באַלד אז עס געפינען זיך מענשען, וואָס גע־הען אזוי, און דוקא פראנטען.

און דוד פייגין בעשליסם אם ענדע צו פערקויפען זיין זשילעט.

בעשליסען איז גרינג, ווי אזוי אָבער פיהרט מען דורך אזא פלאן? דער זשילעט איז טאָקע זיינער אן אייגענער, ער האָט רעכט צו טראָגען איהם פראנק און פריי איבער דער גאָס

הבית'טע קאלט — אין בעל־הבתישקייט קומט אלץ צוניץ.

— נו, אמאל מאכט זיך אן אלטוואנג, א פאר הויזען, א זשילעט...

— א זשילעט? — פערוואונדערט זי זיך.

פייגין ווערט דערשראקען און בלייבט שטום. די בעל־הבית'טע נעהמט זיך צו א טעפעל וואשען, א נייער הענדלער מיט א גראבען קול זינגט: „האנדעל", „האנדעל"...

נאָר ער פערקויפט ניט, ער פערגעסט זיך אפילו, אז עס עקזיס־טירט אויף דער וועלט אזא מין בגד, וואָס הייסט מיט דעם נאָמען „זשילעט". ער וועט זיך אָנטהאָן, ארויסגעהן אין גאס און קריגען אפשר וואו באָרגען עטליכע קאָפיקעס. די וועלט איז נאָך ניט אזוי שלעכט, ווי ער מיינט. ער איז פאר צרות און הונגער די לעצטע צייט מיזאנטראָפיש געשטימט, עס איז אָבער פאלש, פארהאן גוטע מענשען אויף. מען דארף נאָר גלויבען!

און דוד פייגין שטארקט זיך צו גלויבען אוך געהט ארוים אין גאס. נאָר דער ערוויש און געלעדער פון נאס פון איין זייט, דער הונגער פון דער צווייטער זייט טוידטעט זיין גלויבען און ער וויסט ניט צו וועמען צו וועגדען זיך און דער געדאנק צו פערקויפען דעם זשילעט קומט צו איהם וויעדער.

ער קערהרט זיך אום צוריק אויף זיין קווארטיר און בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב, ניט וויסענדיג וואָס צו זאָגען. די בעל־הבית'טע וועלכע איז איינע אליין אין שטוב, קוקט אויף איהם און דריקט מיט די פלייצעס.

אויפ'ן הויף זינגט א הענדלער.

— אָבער א גאנצען טאָג געהען זיי אום! — א גאנצען טאָג! — וועגדט ער זיך פלוצים צו דער בעל־הבית'טע און זיין שטים ציטערט.

— וואר? — פרעגט די בעל־הבית'טע.

— איך מיין די הענדלער, — עטנפערט פייגין און קוקט אויף איהר און ווילּ הערען איהר מיינונג וועגען העדלער בכלל.

— נו, וואָס זאָלען זיי טהאָן? — ענטפערט די בעל־הבית־טע.

— מיר איז א חדוש, וואָס זיי שרייען און שרייען און קיינער פערקויפט זיי נאָר נישט. אזא הויף!

— וואָס זאָל מען זיי פערקויפען? — זאָגט די בעל־

אן אמת'ע שוועסטערקינד. אָט וואָלט געווען נאָהענט! פון דעסטוועגען האָט גרשון זיך אזוי אויפֿ געהאלטען מיט באַשעף פֿאר אַ נאָהענטען קרוב. וויי! עס איז א סברא, אז דער מאַמע א שוועסטער־קינד איז זיינע מעהר ווי א גליעד־שוועסטער־קינד, נאָר א שני בשלישי. אָט מיט באַשעף קינדער איז ער שוין גליעד־שוועסטער־קינדער. אז ער וועט וועלן איז חתונה האָבען און באַשעף קינדער וועלען חתונה האָבען וועלען באַשעף קינדער מיט זיינע קינדער שוין זיין נאָר וויטע קרובים — גליעד־גליעד־שוועסטער־קינדער! נאָר וואָס דאַרף ער אזוי וויט בעזאָרגען. ער אליין אָבער איז באשעף א שני בשלישי, כמעט א שוועסטער־קינד...

אז גרשון איז אלט געוואָרען 17 יאָהר און האָט שוין געקענט „גוט" לערנען און א ביסעל רוסיש, און דערצו אלע פיער חשבונות מיט פודען, פונטען, לויטען, זאַלאָטניקעס און געקענט אויסרעכענען ווי פיעל סעקונדעס איז פארהאן אין א יאָהר און נאָך אזויפֿ קונציגע חשבונות, מיט וועלכע די לעהרער אין שטעדטעל פלעגען עקזאמינירען זייערע תלמידים, — האָט מען גענומען זוכען פאר איהם א תכלית. בעלי־מלאכות זיינען שוין דאָן געווען אין מאָדע, אפילע דעם שטעדטילשען רב'ס אן אייניקעל האָט זיך געלערנט פאר א זייגער־מאכער און דאָס האָט שטארק געווירקט, אז מען זאָל אויפֿ א בעל־מלאכה שענער קוקען, פון דעסטוועגען האָט טאַטע־מאַמע זייער גרשון'ען פאר א בעל־מלאכה ניט געוואָלט מאכען. ערשטענס איז ער געווען שוואַך אין געזונד און צווייטענס איז ער שוין ארויס פון די יאָהרען. צו א בעל־מלאכה אַבגעבען איז גוט אז מ'איז אלט 14 — 15 יאָהר אבער ניט א בחור פון 17 יאָהר. אזא בחור מיט אביסעל רוסיש און אזא „בעל־חשבון" (אזוי האָט דער טאַטע געהאלטען) קאָן טויגען נאָר אין א קראָם פאר א „פּאַמאַטשניק בוכהאלטער". אָדער אזוי צו פערשרייבען אין בוך... אָבער אזוי ווי אין שטעדטעל פיהרט יעדער קרעמער זיין „בוך"

קרובים.

1.

נאָך קינד־וויין האָט גרשון געהערט אָפט זיין מאַמען רעדען וועגען איהר שוועסטער־קינד באשע, וואָס וואוינט אין דער גרויסער שטאָדט. וועד רעדט, אז די מאַמע איז אמאָל געפאָהרען אין דער גרויסער שטאָדט צו א דאָקטאָר, האָט זי, צוריק קומענדיג, באשען פון מוי׳ל ניט אַרויסגעלאָזט: ביי באשען האָט זי געגעסען, ביי באשען האָט זי געשלאָפען, באשע איז מיט איהר צום דאָקטאָר געגאַנגען, באשע האָט איהר אויסגעבאָרגט א פערטעל, וואָס עס האָט איהר געפעהלט צו א בילעט, און אזוי אָהן א סוף. הערענדיג אזוי אָפט באשעס נאַמען אין שטוב, האָט גרשון געהאט א פאַרשטעלונג, אז באשע איז די בעסטע. די קליגסטע און די רייכסטע אין דער וועלט. און אויך האָט זיך איהם געדאכט, אז באשע איז א הויכע, געהט ריין אָנגעטהאָן און אז זי רעדט שמייכעלט זי, אזוי ווי יאָבע די גבאי׳טע, וואָס געהט שטענדיג „צונויפמאכען" פאר אָרימע קינפעטאָרינס.

זייענדיג אזוי שטאַרק צופריעדען מיט באשען, האָט גרשון׳ען נאָר איין זאך פערדראָסען: באשע איז זיינע אין גרונד גענומען ניט גאָר קיין נאָהענטע קרובה—סך הכל א גליעדשוועסטער־קינד. ווי גוט וואָלט געווען, למשל, ווען באשע וואָלט געווען דער מאַמעס א פלימעניצע, וואָלט זי געווען זיינע טאקע

א פרעמדע שטוב. ער איז ד א ך אריינגענאנגען און האָט דאָס קעסטעל אוועקגעשטעלט נעבען טיש.

— נייז, זוהניע! דא איז ניט קיין אָרט פאר א קעסטעל. איך האָב בילכערע אורחים...

דאָס איז געווען דער ערשטער ברוך־הבא פון דער בעל־הבית'טע פון דער אכסניא.

גרשון האָט א דערשראָקענער אויפגעהויבען דאָס קעסטעל און ניט געוואוסט, וואו אוועקצושטעלען עס; ער האָט נאָר געקוקט מיט בעטענדיגע בליקען אויף דעם בעל־ענלה וואָס האָט איהם געבראכט.

— גו, בחור'ל — האָט זיך דער בעל־ענלה צו איהם געוענדט אביסעל היימיש — דא איז פאר דיר קיין אָרט ניטא... דא, ברודער־לעבען, קאָסט נעלד... האָסט דאָך ערגעץ א קרובה... געה זוך זי אויף און וועסט דאָרטען שוין זיין. זי וואוינט אויפ'ן „וואל", ניט ווייט... ביי שמואל דעם שוחט אין הויז, וועסט פרענען, וועט מען דיר וויזען....

דערהערט דאָס וואָרט קרובה, האָט זיך גרשון דערמאָנט אָן באשע, אָן זיין שני בשלישי, און א וואַרעמער שטראָם האָט דורכגעפליצט דורך זיינע גליעדער.

און פערגעסענדיג, צי ניט וועלענדיג זיך אבזוגענען מיט'ן בעל־ענלה, איז גרשון ארויס אויפ'ן גאס און א פערטיל־שעה נאכאנאנד האָט אין דער רוישענדער שווערער גרויס־שטאָדטיגע לופט געקלונגען א שטילע פראגע פון א בלייכען, דערשראָקענעם אינגעל:

„ווי געהט מען דא אויף דעם „וואל"? „שמואל דעם שוחט'ס הויז"?

אריינקומענדיג אין דעם גרויסען הויף פון שמואל דעם שוחט, האָט גרשון'ען א בליץ געטהאָן פון א פענסטער צוויי אויגען פון א הויכער רייכנעקליידעטער אידענע. „דאָס איז באשע"! האָט איהם א קלונג געטהאָן אין קאָפ, און ער האָט זיך

אלײן אהן „פאמאטשניק בוכהאלטערס", איז ביים טאטען־מא־מען געבליעבען א פלאן שיקען איהם אין גרויסער שטאדט, בפרט אז ער האט דארטען אזא קרובה — באשע.

און אין א רעגענדיגען פריהמארגען נאך סוכות איז גרשון ארויסגעפאהרען אין דער גרויסער שטאדט.

פון שטעדטעל אין דער גרויסער שטאדט איז אפילו נע־נאנגען די אייזענבאהן און א בילעט האט געקאסט פיער גילדען מיט 2 קאפיקעס. אבער פון שטעדטעל פלעגען אין דער גרויסער שטאדט אויך פאהרען בעלי־עגלות, מיט וועלכע עם האט געקאסט דאס פאהרען נאר א פערטעל פון א פערשוין און פאר אזא אינגעל, ווי גרשון — בלויז א גילדען, וויל אזא איינגעל פאהרט ניט, נאר ער „פאהרט אונטער".

געזעסען איז ער אפילו אין בויד. נאר אזוי ווי דאס פאהרען האט נעדויערט כמעט א מעת־לעת און דער רעגען האט די נאנצע צייט געגאסען, איז גרשון געקומען אין דער גרויסער שטאדט א נאסער און א דערפראָרענער.

געקומען אין דער גרויסער שטאדט, איז דער בעל־עגלה פערפאהרען אויך דער אכסניא, וואס האט געטראגען דעם נאמען פון גרשון'ס שטעדטעל. אבער אז גרשון איז אראב אויפ'ן הויף און האט זיך אומגעקוקט אויף די גרויסע הייזער וואס אין הויף און אויף די פיעלע נייע מענשען וואס האבען זיך דארט ארומגערעהט, האט ער זיך דערפיהלט אן עלענדער און א פרעמדער און אפילו דער בעל־עגלה, וועלכער איז זייערער א נאהענטער שכן, האט איהם אויך אויסגעוויזען פרעמד און בייז, און זיין הארץ האט דורכגענומען א קלעמעניש און א בענ־קעניש...

אז דער בעל־עגלה זיינער איז אריין אין דער אכסניא, האט גרשון, נעהמעניג דאס קעסטעל, איהם נאכגענאנגען. האטש ער האט ניט געוואוסט, צו וועמען און צי מעג ער — עס איז דאך

נאר אין די אויערן האָט איהם געקלונגען דאָס געלעכטער פון די קינדער און „ניטא דא קיין באשע" פון דער אידענע, און עס האָט איהם עפעס געשראָקען...

איבערטאָפענדיג, שוין פאַרזיכטיגער, נאָך א צעהנדליג דירות און אָנהערענדיג זיך זידלעריין און בעלידיגונגען, איז אין א האלב שעה ארום גרשון אריין אין א נידריג הייזעל אין וויגקעל־הויף און זייענדיג זיכער, אז דא איז דאָס געווים ניט, האָט ער דאָך א פרעג געטהאָן ביי א נידריגער איינפאך געקלייידעטער אידענע מיט א פערזאָרגט פנים: וואו וואָהנט דא באשע?

— אויף וואָס דאספטו זי? — האָט די אידינע אויסגעשטעלט פאַרשענד די אויגען און געקוקט ווי מיט שרעק און חשד.

— זי איז אונזערע א קרובה...

— וועמעס ביזטו? — האָט די אידענע נעפרענט און ניט אראָבגענומען די אויגען פון איהם און פון דעם קעסטעל, וואָס ער האָט געהאלטען אין די הענד.

— איך בין חייענעם, פון ביערנאָווקע...

— דאָס בין איך, — האָט די אידענע קאלט געענטפערט — שטעל אנידער דאָס קעסטעל. וואָס טהוסטו דא?

גרשון איז אזוי מבולבל געוואָרען דערהערענדיג, אז אָט די נידעריגע, אָרים־געקלייידעטע אידענע איז דאָס טאקע באשע, פון וועלכער ער האָט זיך אזוי פיעל אָנגעהערט און צו וועלכער עס האָט איהם אזוי נעצויגען, — אזוי מבולבל געווארען, אז ער האָט ניט געקאָנט ענטפערן און איז נאָר געשטאנען און געקוקט, ווי ער וואָלט וועלען פרענען:

— זענט איהר טאקע באשע: פאר וואָס זענט איהר אזוי נידעריגע?...

גלייך געלאזט געהן צו יענער ווייסער טיר, וואס איז געווען נעבען דעם פענסטער, פון וואנען די הויכע רייכגעקליידעטע אידענע האט ארויסגעקוקט.

צוקומענדיג צו דער טיר וועלכע האט זיך געלאזט פארט עפענען, האט ער פאר גרויס אויפרעגונג, וואס אט אט באלד איז ער ביי זיי שני־בשלישי באשע, אננעהויבען קלאפען מיט אלע זויי־נע כחות. באלד האט ער זיך אבער אליין איבערגעשראקען פאר זיינע קלעפ: וואר וויים וואס ער האט אנגעמאכט! די טיר האט עמיצער געעפענט און ער האט פאר זיך דערזעהען די הוי־כע רייכאנגעטהועגע אידענע מיט א בייזען בליק:

— וואס קלאפט איהר! — האט זי געשריען — וועמען דארפט איהר?

און איידער ער האט געענטפערט איז שוין אין דער אפע־נער טיר געשטאנען עטליכע קינדער גרעסערע און קלענערע. און גרשון'ען האט געקלונגען אין קאפ: באשעם קינדער, זיינע גליעד־שוועסטער־קינדער!... און אן ערמונטערטער פון דעם געדאנק האט ער צוהיצט ארויסגערעדט:

— איך דארף באשען... מיינע א שוועסטער־קינד...

אנשטאט אן ענטפער, אנשטאט „א סאר א נאסט!" וואס ער האט אויף זיכער ערווארטעט, האט ער דערהערט א הילכי־גען גלעכטער פון די קינדער, וואס זיינען געשטאנען אין דער אפענער טיר און א בייזען ענטפער פון דער אידענע:

— ניטא דא קיין באשע... שלים'מזל איינער... און וויע־דער א גלעכטער פון די קינדער און נאכדעם א האק מיט'ן טהיר...

און גרשון האט זיך ערשט דערפיהלט עלענד, אבער ער האט ניט פערגעסען נאט צו דאנקען, וואס דאס איז ניט באשע, זיין שני־בשלישי... אזא שלעכטע, אזא בייזע...

און ער איז געגאנגען איבער'ן הויף און געזוכט די אמת'ע באשע, זיין קרובה, וואס איז אזא הייסע, אזא גוטע.

— זאג איהם, ניטא וואס צו געבען.
און פאר זיך האט זי אונטערגעברומט:
— איך האב אייגענע ארימע לייט...
גרשון האט עס דערהערט און האט זיך געווארגען מיט'ן ביסען...

אין א ווייל ארום האָט באשע איהם אריינגעפיהרט אין שטוב. ארום טיש זיינען געזעסען דריי קינדער, צוויי מיידלעך און א בחור'ל אין גרשונ'ס יאָהרען. זיי האָבען אויף איהם אויסגעשטעלט מאָדנע פערוואונדערט די אויגען און איין מיידעל האָט זיך אויפגעשטעלט און געפרעגט:

— מאָמע, ווער איז דאָס?

— אונזערער א קרוב... חייענעם פון ביערנאָווקע.

די קינדער האָבען זיך איבערגעקוקט און באלד אָנגענומען זייער פריהערדיגע פאָזע, ווי קיין גרשון וואָלט ניט נאָר ביי זיי אין שטוב, נאָר אויף דער נאנצער וועלט ניט געזעסן.

גרשון האָט אויף זיי געקוקט און ג'חשבונ'ט זיין אלטען חשבון:

זיינע קינדער וועלן עס איז אוֹן זייערע קינדער וועלן עס איז וועלען זיין גליעד־גליעד שוועסטער קינדער. „ווייטע קרובים!" האָט ער א זיפץ געטהאָן, פיהלענדיג, אז אויך זיי אוֹן אפילו באשע די „שני־בשלישי" אליין איז איהם עפעס ווייט אוֹן פרעמד, אוֹן דערמאָנענדיג זיך, אז זי האָט זיין מאמען געליהען א פערטעל צו א ביל־עט, האָט ער זיך מאָדנע געוואונדערט אוֹן ניט געגלויבט.

— וואש זיך עסען! — האָט איהם פלוצים איבערגעשלאָגען זיינע מחשבות באשעם קול.

נאָר אויך די נאסטפרייגדליכקייט האָט איהם פרעמד געקלונגען. געווען איז גרשון הונגעריג, נאָר געגאנגען איז ער זיך וואשען, ניט צוליעב דעם עסען, נאָר צו פאָלגען, וואָס די פרעמדע איידענע הייסט.

אז ער האָט זיך געזעצט עסען אוֹן געמעמען דעם ערשטען ביסען אין מויל, איז אין פאָר־הויז עמיצער אריין. א מיידעל, גרשונ'ס א גליעד־שוועסטער קינד, איז צו איהם ארויס, איז צוריק אריין אוֹן געזאָגט:

— מאָמע, אן אָרימאן איז אריין.

— א יון! — האָט פייוועל „קוליע" אונטערגעהאלטען. די איבעריגע קונדיסים האָבען זיך צוגערוקט און בעטראכט דעם „נייעם" מיט דרך־ארץ'דיגע בליקען.

— ביזט ניט קיין היעגער, הא? — האָט איהם געזיצל דער קרופעניצעס א פרעג געטהאָן.

— ניין! — האָט ער טרוקען און ניט גערן געענטפערט.

— פון וואנען?

— פון קלעצק.

— קלעצקער גנבים! — האָט איינער זיך אָנגערופען.

— עהרליכער ווי די היעגע אידען! — האָט זיך דער נייער מיט כעס אָנגערופען.

— דו האָסט א טאָטען מיט א מאָמען? — האָט מען איהם ווייטער געפרעגט.

— ניין!

— וואָס וועסטו דאָ טהאָן?

— איך וועל מיין שטעדטעל בעשטעהן! — האָט ער שטאָלץ געענטפערט, ווי א גרויסער, דערוואקסענער מענש, און א בלינצעל געטהאָן מיט די אויגען.

מעהר האָבען פון איהם די שטעדטעלשע קונדיסים די עשרטע צייט ניט דערגאנגען.

שפעטער, אין א פאָר וואָכען ארום, אז ער איז נעהנטער בעקאָנט געוואָרען מיט געצייל קרופעניצעס, און האָט ביי איהם געגומען דריי „ציה" פון פאָפיראָס, וואָס געציל האָט גערוכערט, האָט ער דערצעהלט זיי אזא מעשה:

— איך בין דאָ אהער געקומען צו פוס...

— אזש פון קלעצק? — האָט „חברה" זיך פערוואונדערט.

— אויך א געשעפט — האָט ער זיך בעריהמט, גיב נאָך א ציה — געציל — און ער האָט אויסגעצויגען די האנד.

געציל האָט איהם צוגעטראגען צום מויל דעם פאָפיראָס,

דער הונד

פון וואנען ער האָט זיך גענומען, האָט מען ניט געוואוסט. אין א לִיכטיגען זומער פריה־מאָרגען האָבען די בעל־בתים פון אלטען בית מדרש דערזעהן צווישען די עטלִיבע שטערטעלשע קונדיסים, א אינגעל פון א יאָהר פונפצעהן, אן אָבגערִיסענעם, אן אָבגעשלִיסענעם, מיט צושויבערטע האָר אונטער'ן היטעל און מיט א צודראפעטען פנים.

— שוין א נייער העכט! — האָט זיך געקרימט, קוקענדיג אויף איהם ר' חנא פּעשעס, קומענדיג אין דער פריה דאוונען און דערזעהענדיג איהם — וועט ביזטו?

— א טאָטענס מיט א מאמעס! — האָט דאָס אינגעל שפּאָטיש אָבגעענטפערט און האָט זיך מיט'ן גאנצען גוף א קרַאץ געטהאָן.

— טפו! — האָט ר' חנא אויסגעשפּיגען און איז אוועק צו זיין „שטאָדט".

די איבעריגע קונדיסים האָבען איהם לכתחילה אויך טרוקען צוגענומען. אז זיי האָבען אבער זיך מיט איהם א „פּרוב" געטהאָן אין „איינלִעגען זיך", און ער האָט א פּאָר פון זיי גלייך א וואַרף געטהאָן אויף דער ערד, האָט איינער פון זיי, געזיצל דער „קרופּעניצעס" ערנסט זיך אָנגערופען:

— ביזט געזונד!

איבערגעשלאָגען — א שעה אין טאָג איז גענוג. איך העלף דער מאַמען אלע טאָג א שעה דרעהען די שטיינער ביי די גרויפען. מעהר וויל איך ניט.

— מיין שוסטער האָט אבער געוואָלט, איך זאָל זיצען א גאנצען טאָג און ארבייטען. טאַמער האָב איך מיך אביסעל צוגעפוילט, פלעגט ער מיך שלאָגען. דערפאר פלעג איך גאָר אין כעס זיין. מילא אז חברה שלאָגט מיר אמאל אין שטעטעל, ארט מיר ניט, איך גיב א קלאפ, זיי גיבען א קלאפ, מען איז קוויט. דעם שוסטער צוריק שלאָגען האָב איך ניט געקענט, ער איז געווען דאָר ווי א חאָרט, מיט'ן „גאָטס פינגערל" וואָלט איך איהם איינגעלענט. אז ער פלעגט מיר אמאל געבען א פאָטש מיט זיינע דארע הענטלעך, פלעגט זיך מיר וועלען ברעכען... וועה האָט מיר גארניט געטהאָן.

— איך וואָלט איהם אראבלאָזען אין זיין „פאָטרעט" א „טונק", וואָלט ער שוין קיין כח ניט געהאט צו פאטשען זיך... האָט געציל מיט פעראכטונג נעזאָגט.

— איך האָב איהם א בעסערע זאך אבגעטהאָן. איך האָב ביי איהם „צוגעצויגען" א פאָר שטיוועל און בין אנטלאָפען גע־וואָרען.

— וואו זיינען די שטיוועל?

— פערקויפט. געמומען צוויי רובל, — האָט זיך חאצקעל בעריהמט.

— האָסט דאָך קיין פאספאָרט ניט.

— איך דארף קיין פאספאָרט ניט. איך בין א היענער, מיין טאָטע פלעגט פון דאנען נעהמען א פאספּרט.

— האָסט דא קרובים?

— קרובים? — האָט ער א קוועטש געטהאָן מיט די פליצעס — אפשר יא, נאָר איך קען זיי ניט.

— ברעכען זיי די קעפ, די קרובים! — האָט געציל גע־

ניט טרויעניג איהם פון דער האנד. דער נייער קונדס האט א ציה געטהאן מיט אלע כחות.

— אבער א „ציה" האסטו געטהאן! — האט זיך געציל פערקרימט — דעם גאנצען פאפיראס האסטו אויסגעוויכערט.

— נישקשה — אז איך וועל קריגען, וועל איך דיר אויך געבען. איך זשאלעווע ניט.

— א קבצן איז א בעל צדקה! — האט זיך איינער גע־ וויצעלט.

— אנטלאפען בין איך פאר אזא מעשה — האט דער „נייער" פארטגעוצט זיין ביאגראפיע — אז מיין טאטע איז געשטארבען...

— און א מאמען האסטו? — האט מען איהם איבערגע־ שלאגען.

— איך האב דאך שוין אייך געזאגט אז ניין... זי איז געשטארבען נאך אין קינדבעט מיט מיר — אז מיין טאטע איז געשטארבען. האט אונזער א שכן א שוסטער צוגענומען מיר און געזאגט:

— איצטער, חאצקעלע, אויס....

— מען רופט דיך חאצקעל? — האט חברה איבער־ געשלאגען.

— חאצקעל, — האט ער שטיל געענטפערט, ווי ער וואלט זיך געשעמט מיט זיין נאמען — אויס — האט דער שוסטער געזאגט. געגוג צו באדעווען. ווער שוין א מענש. איך יועל דיר צוגעהמען צו מיר און דו וועסט זיין א בעל מלאכה... איך האב אבער ניט געוואלט. פע! זיצען א גאנצען טאג און קלאפען צוועקליך. מיין טויט איז דאס. צו וואס דארף מען דאס ארבייטען? — האב איך געקלעהרט. די בעסטע זאך איז לעבען פריי. חאטש ניט עסען! ארבייטען וואלט איך וועל־ לען, אבער א ביסעלע: פיער שעה אין טאג...

— פיער שעה אין טאג איז אויך צופיעל, — האט געזיל

און איהם האָט עס ניט געארט. פערקאהרט, ער האָט, ווי געפיהלט, אז דער נאָמען טהיילט איהם אָפ פון אלע איבריגע מענשען, וועלכע ער האָט ניט אזוי שטארק ליעב געהאט. דער נאָמען לאָזט איהם ניט צו האָבען קיין מגע ומשא מיט די איבריגע „נפשות", אויסער זיינע גוטע ברידער, די קונדיסים, דער נאָמען גיט איהם פרייהייט אומצולויפען, צו הונגערן און שלאָפען, וואו עס מאכט זיך. טרייבט דער שמש ארויס פון פאָלעש, קען ער איבערשלאָפען די נאכט אויפ'ן גאניק פון ווייבערשער שוהל, פונקט ווי א הונד טאקע. און צייטענווייז פלעגט ער, ביזענדיג, זיך גאָר פערגעסען, אז ער איז א מענש. ער פלעגט אריינגעהן אין דער הינטעשער ראָליע און בילען מיט געפיהל, מיט בייזקייט, מיט רציחה, ווי ער וואלט וועלען עמיצען צוריסען.

איינמאל האָט איהם געצאָגט דער קרופעניצעס נערופען צו זיין מאמען:

— ווילסט, הונד, פערדיענען א צעהנערל?

— יא! — האָט דער הונד אהן חשק געענטפערט.

— קום צו אונז, וועסט העלפען דרעהען די שטיינער ביי די גרויפען, וועט די מאמע דיר געבען פינף קאפיקעס.

דער הונד האָט זיך געקווינקעלט און איז ענדליך גענאנגען. אין מיטען וועג האָט ער א ביל געטהאן:

— האוו! — האוו!

— וואס בילסטו? געהסט דאָך ארבייטען! — האָט איהם געצאָגט דערקלערט.

— ס'ווילט זיך ניט געהן... — האָט דער הונד פויל אויסגערערט.

— ביזט אן אמת'ער הונד — האָט געזיל געשטראפט — וועסט פגר'ן ווי א הונד פאר הונגער.

— בעסער ווי ארבייטען... האוו — האוו!...

אריינגעהענדיג צו געצאָגט אין שטוב, האָט דער „הונד"

שאלטען. — מיין מאמע האט דא קרובים, לאזען זיי איהר אפילו אויפ'ן שווע׳ל ניט ארויף.

— מסתמא רייכע.

— זעהר רייך! — האט זיך געצעל צוקאכט — אייגער, יענקיל׳ האצעס, האט אפשר צעהן טויזענד רובל׳, ער פערליהט געלד אויף פראצענט.

— ביי אזא קרוב איז גוט צו גנב'נען! — האט חאצקעל׳ מיט א לוסטיגען שמייכעל׳ א זאג געטהאן.

— לעגט ער אן מיט'ן קאפ — האט געזיל׳ א מאך געטהאן מיט'ן האנד.

אז די חברים זיינען נעהנטער בעקאנט געוואָרען, האבען זי געפונען, אז חאצקעל׳ איז א גערָאטענער אין שטיקלעך פראוועז. דערהויפט איז זיי געפעלען געווען, ווי ער בילט ווי א הונד.

— חאצקעל׳, ביל׳ א ביסעלע, — פלעגט איהם געזיל׳ בעטען.

— האוו — האוו — האוו — פלעגט חאצקעל׳ אנהויבען צו בילען, און חברה פלעגט זיך האלטען פאר די בייכער.

— פונקט ווי א הונד! — האבען זיי געלויבט.

— ביי אונז אין קלעצק פלעג איך ביי נאכט אלעמען שרעקען — האט חאצקעל׳ לאכענדיג דערצעהלט. — לייבע וואלפס, א רייכער איד, איז אמאל׳ פאר שרעק געפאלען, אז איך האב ביי נאכט אויף איהם אנגעהויבען צו בילען.

— פחדנים! — האט חברה געלאכט.

— האוו — האוו — האוו! — האט חאצקעל׳ בעויזען ווי אזוי ער האט דאמאלס געבילט.

און חברה האט איהם א נאמען געגעבען „דער הונד". ביסלעכווייז האט מען זיין אמת'ן נאמען פערגעסען און „הונד" איז געבליבען זיין געוועהנליכער, נאטירליכער נאמען.

ער מאכען הינטישע פרובען, ער פלעגט געהן אויף די הענד און בילען, בילען... איהם האָט זיך געדאכט, אז דאָ איז ער אן אמת'ער פרייער הונד און די גאנצע וועלט איז זיינע. אז ער פלעגט אָבער גוט זיך אויסהונגערן, פלעגט ער מיט כעס זיך ארומקוקען אויף דעם ברייטען פרייען פעלד, וואָס אויסער גראָז איז דאָ גאָר נישטאָ, פלעגט אנהויבען בילען און שטעלענדיג זיך אויף די פיס, פלעגט ער צוריק אין שטעדטעל אוועקלויפען זוכען עפעס עסען...

— וועז וועסטו זיך שוין אָבגעוועהנען פון בילען? — האָט איהם איינמאָל געזיצ דער קרופענייצעס א פרעג געטהאָן, וועז דער הונד האָט זיך פונאנדערגעבילט.

— קיינמאָל ניט! — האָט דער הונד הויך אויסגעשריען — אז איך בי פערגעס איך זיך אן אלע צרות... דו מיינסט מיר ארט ניט, וואָס איך געה ווי א משוגענער, אבגעריסען, אָבגעשלויסען... נייז, ברודער לעבען! אפט מאָל דאכט זיך מיר, אז איך וואָלט די גאנצע וועלט צוביסען, און דאמאָלס ערשט ווילט זיך מיר בילען, פערשטעהסט?....

— געה מיט א קלאָג, הונד איינער! — האָט געצעל נעזידעלט, — אז דו וועסט בילען וועסטו קיינמאָל נאר נישט האָבען. מען וועט דיך אין א שטוב ניט אריינלאָזען.

— חאפט זיי דער רוח, מיט זייערע הייזער, איך דארף זיי אויף כפרות...

— וועסט פגר'ן ווי א הונד, וועסט זעהן! — האָט איהם געצעל געשראקען.

— אלץ איינס — א הונד, א מענש! — האָט „דער הונד" געפילאָזאפירט. — איך האָב הינד מעהר האלד, ווי מענשען. פע א מענש! — האָט ער אויסגעשפיגען...

* * *

איינמאָל איז געצעל געקומען צום הונד אויפ'ן שוהלהויף

געווארפען א פאראכטלעכן בליק אויף דעם גרויסען שטעקען. וואס איז געווען איינגעפלאכטען אין צוויי שטייגער, פער־שטויבטע פון מעהל, און האט זיך געגומען קראצען...

— אט דאס איז דיין שׂהנער חבר... — האט די קרו־פעניצע זיך פערקרימט — א לייט, ניטא וואס צו רעדען!...

— האוו — האוו! — האט דער הונד א ביל געטהאן מיט א ווילדען געלעכטער.

—קיין משוגענע שטיק פראווע דא ניט—האט זיך די אלטנה געבייזערט — ווילסט העלפען דרעהען די שטיינער איז גוט אז ניט — גאה געזונטערהייט.

דער הונד האט אנגעהויבען צו דרעהען, אלע ווילע אונ־טערבילענדיג...

— וואס איז דאס, א דיבוק איז אין איהם! — האט זיך די קרופענייצע דערשראקען — א מענש זאל נור טהאן אזוי בי־לען.

— האוו — האוו! — האט זיך דער הונד מיט כעס פונאנדערגעבילט — גענוג צו דרעהען, גיט אהער א צעהנערל.

— אזוי גיך א צעהנערל ווילסטו פערדינען! הונד אייי־נער! — האט נעצילם מוטער זיך געבייזערט. דרעה א גאנ־צען טאג.

— ניט דערלעבען וועט איהר דאס! — האט דער הונד זיך צושריען, און איז ארויסגעלאפען אהן א צעהנערל.

— שוין בעסער זיין א הונד איידער דרעהען די שטיינער א גאנצען טאג, — האט ער אויסגעשפיגען געהענדיג און האט אנגעהויבען צו בילען...

אזוי האט דער „הונד" זיך אבגעוואלגערט אין שטעד־טעל צוויי יאהר, אומגעלאפען אויפ'ן שול־הויף, אמאל אין די גאסען און אמאל הינטער'ן שטעדטעל אויפ'ן פעלד. אויפ'ן פעלד פלעגט ער זיך פיהלען בעסער ווי אומעטום, דארט פלעגט

עס איז אַנגעקומען די נאכט, אין פּאַליש, וואו דער הונד האָט געגעבטיגט, איז געווען קאלט און פינסטער. דער הונד איז געלעגען מיט אפענע אויגען און האָט געטראכט. די נייעס וואָס געצעלט האָט אים דערצעהלט ביי טאָג האָט איהם צורוק־דערט, ער האָט זיך עפעס געשראָקען...

— וואָס האָב איך מורא? — האָט ער זיך בערוהיגט— איך בין דאָך ניט קיין אמת'ער הונד, מיר וועט מען קיין קאָט־לעט מיט סם ניט וואַרפען....

עס האָט אבער ניט געהאָלפען. איהם האָט זיך געראכט אז ער וועט אויפשטעהן מארגען פריה א הונגעריגער, וועט ער זיך ניט קענען איינהאלטען און גלייך מיט אלע הונגעריגע הינד אויפהויבען א קאָטלעט און אויפעסען מיט'ן סם...

— האוו — האוו... — האָט ער געגומען בילען...

פאר דאָס איצטיגע בילען האָט ער זיך אָבער דערשראָ־קען. ער דארף איצט ווערען אוים הונד — האָט ער בעשלאָ־סען... א מענש צו זיין איז פאַרט בעסער...

— ווי הויבט מען אָבער אן צו לעבען, ווי א מענש? — האָט ער א טראכט געטהאָן — איך בין אזוי אָבגעריסען, אב־געזונדערט, איך האָב מיט זיי קיינמאָל ניט גערעדט. איך האָב זיי פיינד און זיי האָבען מיר פיינד...

— לינגן זיי אין דר'ערד! — האָט ער געשאָלטען און האָט ווייטער אָנגעהויבען בילען...

פון דעם ניט שלאָפען א גאנצע נאכט האָט זיך זיין הונ־גער אין דער פריה פערשטארקט. ער האָט קיינמאָל אזא הונגער ניט געשפירט.

— הייגט וואַרפט מען פאר הינד קאָטלעטען! — האָט איהם געבליצט אין קאָפ א גאנץ פריהמאָרגען.

און א צורייצטער, מיט א בילעריי. איז ער אויפ'ן מארק אוועקגעלאָפען...

און האָט מיט א געלעכטער איהם געזאָגט:

— ווייסט, הונד, מאָרגען סמט מען דאָך אלע הינד פון גאס.

— גאָה אין דר'ערד! — האָט איהם דער הונד מיט כעס געענטפערט.

— אויף נאמנות — האָט געצעלט פערזיכערט.

— פאר וואָס סמט מען זיי עפעס? — האָט דער הונד ערנסט געפרעגט.

— אזוי! — האָט געצעלט געענטפערט — הינד, וואָס האָבען קיין בעלי בתים נית, איז דאָ א „זאקאָן" דאָרף מען סמ'ען...

— וואָס ארט דאָס זיי, אז זיי לויפען ארום? — האָט דער הונד ווידער געפרעגט.

— מען דארף זיי נית האָבען.

דער הונד האָט זיך פערטראכט. ענדליך האָט ער געפרעגט:

— ווי אזוי סמט מען דאָס זיי?...

— מען האקט פאר זיי קאָטלעטען פון פלייש און אין די קאָטלעטען לענט מען אריין סם. ווי מען נית זיי א וואָרף אָן קאָטלעט, האפען זיי דאָך נליך אויפעסען...

— אמת'ע קאָטלעטען? — האָט דער הונד איבערגעהאקט.

— אודאי, אמת'ע — טהייערע קאָטלעטען! אויב דו ווילסט קענסטו אויך פערזוכען אזא קאָטלעט, דו האָסט דאָך אזויגע קאָטלעטען קיינמאל נית געגעסען.

— גאָה אין דר'ערד! — האָט דער הונד אויסגעשריען און איז בליך געוואָרען...

— דיר וועט מען אויך געבען אזא קאָטלעט, דו ביסט דאָך אויך א הונד — האָט געצעלט געלאכט.

אנשטאָט אן ענטפער האָט געצעלט בעקומען א פאטש, און דער הונד האָט זיך אָבגעטראָגען.

געז קומען לייזען פאר זייערע סחורות, ווי מעסערלעך, קעמע־
לעך, א. ד. ג., וואס זיי האבען אין קערב געטראגען אויף די
פלייצעס. חוץ די אלע נעסט פלענען דאס קאפע־הויז בעזר־
כען סתם דורכגעהער, לעדיג־גיהער, וואס זיינען געקומען אין
דער גרויסער שטאדט זוכען שטעלעס, אוז נאך פערשיעדענע
קלאסען.

אוז דער ווירטה פון דעם קאפע־הויז, אהרן יאקאבסאהן,
א איד פון א יאהר פערציג, א דיק־בייכינגער, מיט גרויסע סערע
אויגען, פלעגט זיצען ביי דער קאסע, וועלכע האט זיך געפונען
גלייך ביים אריינגאנג אוז פלעגט אבנעהמען פדיון. איהם
האט דאס גערויש אוז געטומעל ניט געטשעפעט. זיינע פאר
מחשבות, וואס זיינען געלענען אין קאפ זינט ער האלט דאס
קאפע־הויז האבען זיך רוהיג געארבייט אין דעם גרעסטען טו־
מעל. בעשטאנען זיינען די פאר מחשבות נאר דערין: מען דארף
אבנעהמען ריכטיג דאס וואס קומט פון גאסט אוז 12 א זייגער
ביי נאכט מוז מען פערמאכען דאס קאפע־הויז...

אוז די צווייטע מחשבה איז ערנסטער געווען פאר דער
ערשטער. פערמאכען דאס קאפע־הויז הייסט אויפהערען לייי־
זען, אוז אויפהערען לייזען, געהן א היים איז פאר איהם געווען
אן אומעטיגע זאך. אין דער היים האט זיך אהרן געפיהלט
ווי א פיש אויף דער יבשה. אהרן האט ניט אזוי ליעב געהאט
דאס געלד, ווי דעם עצם פראצעס פון פדיון; ער האט ליעב גע־
האט, וועז דער גאסט דערלאנגט איהם א זילבערנעם רובעל,
דעבענט איהם אוים צווי גלאז טיי מיט צווי פוטערקוכען אוז
בעט רעשט. אהרן גיט דעם רובל א וואלף אויפ'ן פראבע־שטיין
וואס ליענט אויף דער קאסע, געפינט איהם פאר גוט, עפענט
אויף דאס קעסטעל'ע וואו דאס געלד ליענט אוז גראבלענדיג
זיך אין די פיעל'ע מטבעות דארט, וואס קלינגען אזוי ווי מו־
זיק, נעהמט ער ארוים די געהעריגע צאהל מטבעות אוז גיט עס

א גאנצע נאכט.

דאָס קאפּע־הויז איז בעשטאנען פון א לאנגען ציימער, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א קאַזיראָר. ביי די זייטען קלייניע מאַרנע טישלעך צעשטעלט, נעבען יעדער טישעל דריי שטוהלען אוז ווען די נעסט זיינען געריכטער געווען, פלעגט מען מיט מאַטערניש א פערטען שטוהל צושטעלען. דעמאָלט פלעגט זיך ביי דער הויכער קעלנערין, מאשען, טרעפען א סבה אוז א גלאָז קאווע צי א גלאָז טיי פלעגט זי אויסגיעסען אוז פערשפּריצען די וואָס זיינען געזעסען ביים טישעל. נאָר דאָס האָט ניט שטאַרק געארט די נעסט; זיי זיינען שוין דערצו געוואָהנט געוואָרען. אז אנדערער, וואָס די גרויסע רוישענדע שטאָדט האָט זייניע נערוועז שוין צעקלאפט, פלעגט זיך נאָר א קרים טהאָן אוז ארויסמורמלען:

— ס׳א מין טראָגען א ביסעל!

— פשעפראשאם! — פלעגט די קעלנערין מאשינעל ארויסרעדען אוז ניט ערוואַרטענדיג פון דעם נאסט קיין „פּראָשע", וועלכען ער האָט געווים ארויסגעברומט, פלעגט זי פערשווינדען צו א צווייטען טישעל. וואו מען האָט זי נעראפען קלינגענדיג מיט׳ן לעפעלע אין גלאָז.

אין דעם קאפּע־הויז האָט שטענדיג נערוישט. דא פלעגען זיך צונויפקומען פּריקאשציקעס, „נאסען־נעהער", וועלכע פלע־

אז אהרן טוז מיט הארץקלעמעניש זיך וועגדעז צו די נעסט:

— נו, ברידער, שוין צייט!...

— זאמיקאט! — קלאפט דער פאליציסט אריין אין טחיר.

— צום שווארץיאהר! — שיקט ער איהם אב אין נעדאנק אוז ער וועגדט זיך צו די נעסט שוין מיט מעהר טרוסעגקייט:

— נו, ברידער! לאזט פערמאכען! איך וועל נאך דערפען שטראף בעצאהלען.

אוז אהרן האט ניט אומזיסט זיך נעשראקען: ער האט שוין עטליכע מאל בעצאהלט צו 25 רובל שטראף. עס איז געווען אין יענע צייטען וועז דער חשק צו פרזיון האט איבערגעשטיגט די מורא. יעצט איז אפילו דער חשק נאך ניט קלענער געווארדען, נאר דאס לאדעניש, דאס געהן אין געריכט נעהמט צו זעהר א סך צייט, אוז דאס געשעפט ווערט רואינירט, אוז אגב האט מען איהם מתרה געווען, אויב ער וועט נאך אמאל איבערציהען נאך 12 וועט מען איהם פערמאכען דאס געשעפט...

— היינט געה הויב זיך אן מיט זיי! — קלאגט ער זיך פאר אן אנדערז גאסט, וועלכען ער דערקלעהרט זיין לאגע.

איינמאל ווינטער צייט ביי נאכט, דער פראסט האט דרויסען נעקנאקט, די נרויסע פענסטער פון יאקאבסאהנ'ס קאפע־הויז זיינען פערפרוירען געווען, ביי די טישלעך זיינען נעזעסען נעסט ביי הייסע גלעזער טיי, צי קאווע, אוז האבען זיך נעווארעמט, דער זיינער האט שוין נעהאלטען ביי האלב צוועלף, אוז יאקאבסאהן האט שוין זיך איבערנענעבען אין נאנצען דעם נעראנק, אז באלד, באלד דארף מען פערמאכען... אט אין דער צייט אין אריין א פערפרוירענער פוהר־

ארוים דעם גאסט. און אָט קומט א צווייטער, א דריטער, א פערטער גאסט.

— ווי גיהט עס פאניע יאקאבסאהן? — פרעגט אן אנ־דערער, פון די אָפטע גיסטע.

— גאָט צו דאנקען! — ענטפערט ער, זינדיגען קען איך ניט און מען טאָר ניט....

— פריון איז פארהאן?

— פארהאן איז פארהאן — ענטפערט אהרן מיט א צו־פריערענעם קרעכץ — עס האָט אבער בעסער געקענט זיין. עך־עך־עך — מען איז אבער אין גלות!

— קענען וואָס זאָגט איהר דאָס?

— איך מיין קענען דעם, וואָס מען „נייט" 12 א זייגער פערמאכען דעם געשעפט... דאָס איז פאר מיר א הריגה... 12 אזייגער איז דער בעסטער פריון. די פריקאשציקעס געהען דא־מאָלס פון די צירקען, טעאטערס און עס לייזט זיך דאמאָלס נאנץ געשמאק — גאָר געשמאק! — וועלט ער בעגייסטערט און לאָזט ארוים א זיפץ, — וואָס איז אָבער די פּעולה? — מען לאָזט ניט: 12 א זייגער שרייט מען שוין: „זאמיקאט!"

און ווירקליך האָט דער געזעץ, וואָס פערבאָט צו זיצען שפע־טער, ווי 12 אזייגער אין געשעפט, געקאָסט אהרן'ען פיעל גע־זונד. עס איז איהם שווער געווען שיידען זיך אין דער צייט מיט אזוי פיעל געסט, וואָס יעדערער האָט געשריען טיי, קאָווע, אייער, מילך, און די מינוטען זיינען געצעהלט: ס'איז שוין פינף מי־נוט צו 12. באלד גיט זיך דער פינקטליכער ווייזער א רוק און עס בלייבט נאָר 3 מינוט צו 12 און באלד — באלד, אָט נאָר א האָר שטעהט ער שוין שטאָלץ, מיט א גזלנישע קאלט־בלוטיגקייט אויפ'ן 12 און טהו עפעס... דער ווייזער פיהלט דען עפעס, ער פערשטעהט דען וואס פריון איז?... א, דער ווייזער, דער ווייזער, וועל בעט איהם ער זאָל ווייזען...

— ניטא קיין שום עצה, — האָט אהרן מיט יאוש געענטפערט און זיין פול פנים האָט ווי א וואלקען פערדעקט — קיין שום עצה ניטא. איך האָב שוין געפרענט ביי זאקאניקעס, ביי אַרווּאקאטען. איך האָב זיך געוואלט לאָזען קאסטען א שעה־נע קאפיקע... עס וואלט מיר ווערטה געווען. א פלייניגקייט — א נאנצע נאכט!...

די ווערטער א „נאנצע נאכט" האָט אהרן געדריקט ווי מיט א ליעבשאפט און ווי מיט א ציטערניש, פונקט ווי אין די ווער־טער שטעקט זיין נאנץ לעבען, זיין נאנץ גליק...

— און מיר דאכט, — האָט דער פוהרמאן ווייטער גע־רערט — אז מען זאל זיך גוט סטארען קען מען קריגען א פּאָז־וואליעניע.

— שווער! — האָט אהרן אלץ מיט דעם זעלבען יאוש־דיגען טאָן ארויסגעברומט.

— און איך זאג אייך, אז מען קען, — האָט זיך דער פוהרמאן געהאלטען ביי זיינס. דאָ דארף מען נאָר זיך פראָשענע צום פּאָליציי־מייסטער... איך האָב א פּלאָן!!—האָט דער פוהר־מאן פּלוצים אויסגעשריען מיט אזא פריידען־טאָן ווי ער וואלט געפונען א מיטעל ווי צו ראטעווען א מענשען פון טויט... איך האָב א טהייערען פּלאָן...

אהרן'ס אויגען האָבען זיך צעשטעלט און האָבען געקוקט מיט א מאָדנעם גלאנץ, אזוי קוקט א קאץ ווען זי זעהט פון ווייט־טען עפעס א שטיק ווייסעס און זי גלויבט ניט אין איהר גליק, צי דאָס איז קעז, צי ניט...

— אהער דעם פּלאָן, — האָט אהרן, צו זיך קומענדיג ארויסגעשאָסען...

— א גאלדענער פּלאָן, — האָט זיך דער פוהרמאן צע־פּלאמט, ערשט איז ער מיר איינגעפאלען... יע.. יע.. בקיצור ר' אהרן, אייער קאָפייניע איז שוין גליך ווי אָפען א גאנצע נאכט...

מאן, זיך געזעצט נעבען א טישעל קענען איבער דער קאסע און האָט געפאַדערט א גלאָז טיי.

— קאָלט! קאָלט! — האָט ער געברומט, רייבענדיג די הענד. און ווישענדיג נאָכדעם די גרויסע וואָנצען, וואָס זיינען פייכט געווען פון די אייז, וואָס איז צוגאנגען פון דער פּאַרע אין קאפע־הויז...

— א גרויסער פראָסט! — הא! — האָט זיך יאקאָבסאָהן צו איהם געוענדעט, און געהאט בדעה אריינצאָזען זיך מיט איהם אין א שמועס.

— א ברען! — האָט דער פוהרמאן געענטפערט און אָנ־געהויבען זופען די גלאָז טיי, וואָס די קעלנערין האָט איהם צו־געטראָגען.

— נו, וואַרעמט זיך אָן, — האָט יאקאָבסאָהן איהם פריינדליך געזאָגט.

—אודאי! — האָט דער פוהרמאן ווי מיט פרייד אויסגע־שריען — די גלאָז טיי ראטעוועט מיך איצטער. — איהר ווייסט פאניע יאקאָבסאָהן, האָט זיך דער פוהרמאן א דערווא־רעמטער, צוגעדעט, — מיר פוהרמאנעס, האָבען געדארפט הא־בען אייער קאָפיינע א גאנצע נאכט, מיר ווערען דא שטעהענ־דיג אין גאס דערפרוירען.

— הערט איהר, ברודער! — האָט זיך ערוועקט אהרנ'ען זיין אלטע וואונד — ווען מען וואָלט לאָזען וואָלט איך אודאי און אודאי ווען אלטען אפען א גאנצע נאכט, איך וואָלט דאס ווען צוליעב מיין טובה און ניט צוליעב אייערער... חע... חע... חע... א מענש זאָרגט פאר זיך אליין און דערפון קומט ארויס א טובה דעם צווייטען. מיר וואָלט געווען גוט און אייך וואָלט געווען גוט... וואָס איז אבער די פּעולה?! — האָט אהרן זיך צעזופצט — מען איז אין גלות!... מען לאָזט ניט.

— און עס איז גאָר ניטא קיין עצה? — האָט דער פוהר־מאן געפרעגט.

סאהן צו האלטען אפען די קאפייניע א נאנצע נאכט פון אוכ־זער טובה וועגען.

— דער פלאן איז נאר פערווי סארט! — האט אהרן זיך מי בעלעקט — איהר זענט דאך נאר א נאנצער מיניסטער, ווי איך בין א איד! — א מיניסטער!...

— איך האב 5 יאהר „נערזענט"! — האט דער פוהר־מאן שטאלץ ערקלערט, פון וואנען ער איז אזא זאקאניק...

— ברודער! — האט אהרן אויסגעשריען, בעטראכטענ־דיג דאס גליק וואס דא שטעהט איהם פאר. — ברודער, אויב די זאך וועט זיך אויספיהרען, קריגט איהר א פיינע מתנה... אבער נאר א פיינע, האט ער צוגעגעבען מיט זיבערהייט...

— מען דארף זעהן „שמירען"! האט דער פוהרמאן נע־שמייבעלט.

— וועגען שמירען רעדט מען ניט! שמירען מוז מען ביי קלענערע „דיעלעס", בפרט ביי אזא!...

— אויב איהר וועט שמירען ר' אהרן, שווער איך אייך, אז איהר קריגט א ראזרעשענע אין צייט פון א חודש, און איהר וועט אם ירצה השם זיצען א גאנצע נאכט, ס'הייסט, קיינמאל ניט דארפען פערמאכען...

— הלואי! — האט אהרן צוגעוואונשען — און איהם האט זיך עפעס ניט געגלויבט אזא גליק...

און אהרן יאקאבסאהן האט אנגעהויבען צו ארבייטען אויף אלע כלים. ער האט נעשמירט אוז נעשמירט, נעקרעכצט אוז נעזיפצט אוז נעהאפט אוז נעהאפט. דער נעראנס „א גאנצע נאכט" האט איהם רוהען ניט געלאזט אוז איידער דאס קאפע הויז איז נאך נעווען אפען א נאנצע נאכט, האט ער שוין נאנצע נעכט ניט נעשלאפען...

אין צוויי חדשים ארום האט ענדליך אהרן יאקאבסאהן בע־קומען א פאפיער, וואו עס שטעהט כתוב וחתום, אז ער, דער

— זאמיקאט! — האָט פּלוצים זיך דערהערט דער שטרענגער קול פון נאָראָדאָווקי!

— נאָט אייך „א גאנצע נאכט"! — האָט אהרן זיך צוזיפצט — אי, אי, מען איז נישט נלות!

און אהרן האָט אָנגעהויבען ניכער טרייבען די נעסט אויף מיט גרויס אונגעדולד ערוואַרט דעם פּוהרמאַנס פּלאַן.

— וואַרט, וואַרט! — האָט ער דעם פּוהרמאַן פערהאַלטען. — מיר וועלען באַלד שמועסען...

די נעסט האָבען זיך איינע נאָך די אַנדערע פּונאַנדערנעצאַהלט. — אהרן האָט אייַלענדיג און אויפנערענטערהייט רעשט פּענעבען און האָט ניט אַלע מטבעות, וואָס מען האָט איהם דערלאַנגט, נעפּרוּבט אויפֿן פּראָבע־שטיין.

— איצטער קענט איהר זאָנען אייער פּלאַן! — האָט ער זיך נעוואַנדט צום פּוהרמאַן וועלכער איז דער אייניצינער נעבליבען אין קאָפּע־הויז, אויסער די קעלנערינס און דאָס קיך־מיידעל, וואָס האָבען זיך נעאייַלט צוצוקלויבען אין דער ניך די שטוהלען, אַבווישען די טישלאָך און נעהן אַנידערפאַלען שלאָפען...

— דער פּלאַן איז אזוי: מיר איזוואָזטשיקעס, וועלען דערלאַנגען א „פּאָפּיער" צום פּאָליציימייסטער אזוי: טאָק־טאָק מיר איזוואָזטשיקעס — היות ווי מיר פּוהרמאַנעס מוזען זיך נעפינען אין דער אוֹן דער נאָס א נאנצע נאכט אוֹן טאָק־טאָק מיר מוזען האָבען ווינטער וואו אַנווארעמען זיך אוֹן זומער פון דענען זיך בעהאַלטען, מוזען מיר האָבען אזא מין זאָווערעניע, וואָס זאָל זיין אָפּען א נאנצע נאכט... די זאָווערעניע נעפינען מיר זעהר פּאר נוט דעם ה' אהרן יאקאָבסאָהנ'ס, זי נעפינט זיך אין סאמען פונקט, וואו מיר איזוואָזטשיקעס נעפינען זיך, אי טאָק פּאָקאַרניישע פּראָסים — בעטען מיר דיך זעהר זאָלסט אונז טהאָן די טובה אוֹן „ראזערשען" דעם ה' אהרן יאקאָב־

א שענק איז דאָך ניט קיין קאפע־הויז. א קאפע־הויז איז מיינע איצט די אייגיגע אין שטאָדט אפען א גאנצע נאכט!

— נו, מזל טוב אייך! — האָבען אייניגע געסט אָנגעהויבען ווינשען, און אויסגעצויגען אהרן'ען זייערע הענד.

—א שהנעם דאנק! — האָט אהרן יעדערן געענטפערט, אויסציהענדיג מיט א פרום־גערייהרטען פנים, די האנד.

* * *

און פון דעמאָלט אָן איז די קאפע־הויז אפען א גאנצע נאכט. דריי קעלנערינס דרעהען זיך ארום מיט מיעדע בלאסע פנימ'ער און דערלאנגען טיי און קאווע די פערשיעדענע געסט, ווען כע זיצען דאָ אב גאנצענע נעכט, ניט האָבענדיג קיין היים אין דער גרויסער שטאָדט, ווען פערמענט אזוי פיעל הייזער... די איזוואָזטשיקעס זיצען ארום דעם גרויסען טיש, ווען געפינט זיך אין מיטען קאפע־הויז און שמועסען ווענען פערד און קאָרגע פאסאזשירען... ביי דער קאסע זיצט יאקאבסאָהן און בעטראכט די נעסט, רייבט די אויגען און איז שטארק צופריעדען. אפטמאָל נאר איז איהם וועניג די פאר שעה, ווען ער שלאָפט ביי טאָג אין דער היים, ווען זיין ווייב בייט איהם אויבער, און ער שפארט אָן דעם קאָפ אויף דער קאסע און זיצענדיג כאפט ער א דרימעל. נאר לאנג קען ער ניט דרעמלען: די קעלנערין ווענט איהם אויף און טהיילט איהם מיט, אז א גאסט דארף צאָהלען. ער כאפט זיך אויף נעשווינד און נעהמט אָב גלעזל און איז ווייטער פריש און וואכעדיג...

— ווען, עם ווילט זיך שלאָפען? — פרענט דער גאסט.

— עט... ניט ער א מאָל מיט דער האנד — פדיון איז טהייערער פאר'ן שלאָף.

דער גאסט נעהט ארויס און יאקאבסאָהן נעהמט אויף זיך שוין מעהר ניט צו שלאָפען און וואכען די גאנצע נאכט.

און ער שטרייט מיט'ן שלאָף!...

אייגציגער אין דעם בעצירקעל, מעג האלטען אפען דאס קאפע־הויז א גאנצע נאכט.

— נו, ברידער, גיט מיר אב מזל טוב! — האט ער מיט א שיינענען פנים פון גליק זיך געוועגדט צו די געסט.

—וואס, טאקי ערלויבט! — האבען די געסט זיך פערוואונדערט.

— נאט לייענט! — האט ער דערלאנגט דאס פאפיער מיט א סך קאזאנע סטעמפלען איינעם א יונגען מאן, וועלכער האט געדארפט קענען לויט זיין הויכען צילינדער, לעזען רוסיש ווי וואסער. נאר יענער האט עס גענומען אין האנד, א קוק גע־טהאן דארין און איבערגענעבען א צווייטער האנד, וועלכע איז געווען אויסגעשטרעקט צו נעהמען עס.

די צווייטע האנד האט אנגעהויבען לעזען:

„זייענדיג אויפמערקזאם אויף דער ביטע פון די איזוואז־טשיקעס פון 7טען בעצירקעל, וועלכע פאדערן צו האבען א הויז וואו אריינצוגעהן זיך אנוואראעמען, איז ערלויבט געווארען די קאפע־הויז פון אהרן יאקאבסאהן צו האלטען אפען א גאנצע נאכט..."

— דאס איז א ביסעל א גליק! — האבען אייניגע געסט אין איין קול אויסגעשריען.

— א קלייניגקייט! — האבען נאך אייניגע זיך געוואונ־דערט — א גאנצע נאכט!...

— איהר פרענט נאך, צי דאס איז א גליק! — האט דער בעל שמחה אליין גליקליך געשמייכעלט — א אידען קען נאר ניט טרעפען אזא גליק!

— ניין! — האט א נאסט אבגעשלאגען — אויף די נאלעווקעס איז פארהאן א שענק וואו מען „שענקט" אויך א גאנצע נאכט.

— נו, איז פארהאן נאך א שענק! — האט דער בעל שמחה ווי מיט פערדרוס וואס ער איז ניט אייגער, געענטפערט, —

און אפשר פריהער וועל איך האָבען א דירה איינם אין דער וועלט... דו וועסט צו מיר קומען נעווֿאָהר וועלען ? ענדיגט ער. לוסטיג אויסשטעלענדיג אויפֿן פּוּעל די פּרעהליכע אויגען—

— אייַדער יענע דירה, שוין בעסער דאָ אין קעלער ! — ענטפֿערט דער פּוּעל א קראַץ־טהוענדיג זיך.

— וואָס איז, נאַרעלע, וואָס פּעהלט דאַרטען ? — שמייכעלט וועלוועל וויטער — דאַרטען וועלען מיר גליַיך אוים שוטער און הויבסט אָן גליַיך באקען בייגעל... האָסט עפּעס ליעב פּרישע, טרוסקענע בייגעל ?

— בייגעל מיט סמעטענע דאַרף זיין ניט שלעכט, הויבט שוין אָן זיך וויצלען אויף דער פּוּעל.

— ע, ביזמו שוין נאָר א פּרעסער — וועלט וועלוועל כלומרשט ערנסט — בייגעל אליין איז דיר וועניג, ווילסט נאָך סמעטענע ?....

און אזוי וויצלט מען זיך פּאר'ן לאָמפּ אלע נאכט כמעט. עס איז קענטיג, אז די ליכטיגקייט מאכט אויף די צוויי אַרבייטער א גוטע וויַרקונג, און וועל וויסט וויַ פּרעהליך זיי וואָלטען זיין, וועו א נאנצען טאָג וואָלט טאקע א לאָמפּ אין קעלער נעברענט ?...

דאָס איז אָבער א זאך, וואָס איז ניט מעגליך. נאפט איז זעהר טהייער און פּערדיענען וועלוועל זעהר וועניג. עד אַרבייט פּאר א פּאבריק און נעהמט 6 רובל א וואָך. צאהלט עד פּאר'ן קעלער 2 רובל א וואָך, א רובל נעהמט צו דער פּוּעל און דריי רובל נעהט אוועק אויף עסען פּאר איהם מיט'ן פּוּעל. מיט דעם וויַב און די צוויי קינדער, וואָס עד האָט. עס איז נוט, וואָס עס קלעקט אויף נויטיגע זאכען, אָבער ניט אויף לוקסוס — ברענען ביי טאָג א לאָמפּ...

אמת, אמאל טרעפט, אז עד דאַרף נויטיג אָבשווארצען א קנאפּעל ביי טאָג. דעמאלט מוז עד אָנצינדען פּייער. נאָר דערצו האָט עד א קליין לעמפּעלע, אהן א גלעזעלע און עס רויכערט

אין די רייבע גאסען.

וועלווע דער שוסטער, א הויכער דאראר אין מיט פראה־
ליכע אויגען, וואהנט שוין, זייט ער איז „פאר זיך" א בעל־הבית
געווארען אוז האט אן אייגענעם וואראשטאט, אויף דער סמא־
טשע נאס. וואהנען וואהנט ער אין א קעלער, די קלייגע פענס־
טערלעך נעהען ארוים צום הויף. דער הויף איז א שמאלער,
די הייזער פיער־שטאקיגע, אוז דעריבער איז ביי וועלווען אין
„וואהנונג" שטענדיג „פאר נאכט", לויכטיג ווערט נאר אין
וואהנונג דאז, „ווען עס ווערט שוין גוט נאכט" אוז דאס ווייב
חייקע צינדט אן דעם לאמפ.

— עס וואלט געווען א יושר — זאגט אמאל וועלווע, ווען
דער לאמפ ברענט אוז דאס פייער מאכט איהם מונטער — עס
וואלט געווען א יושר. אז דער לאמפ זאל ביי אונז אין „זאל"
ברענען א נאנצען טאג, אזוי זעהט מען נאר ניט די טהייערע
מעבעל אוז די נארדינען...

דער אייגציגער פועל, וועלכען ער צאהלט א רובל א וואך
מיט קעסט אוז קוואַרטיר, שמייכעלט צו אוז ענטפערט:

— בעסער, ר' וואלף, ציהט זיך ארוים אין א נייע דירה!

— אין א נייע דירה וועלען מיר זיך אויך אס־ירצה־השם
אריבערציהען, — ענטפערט וועלווע פרעהליך קלאפענדיג אין
פאדעשווע די טשווארקלעך. איבער הונדערט אוז צוואנציג יאהר

לאנגזאמער — דאָ איז אויך ניט שלעכט... נאָר ער האָט נאָך אין זינען די איבריגע ברייטע, לוסטיגע גאסען, און א ווארע־מע פרייד גיסט זיך און פליסט דורך אלע זיינע גליעדער, און ער לעבט און האָפט: באלד, באלד!...

אָט איז שוין די „האָניג־נאָם" — ברייט און לאַנג איז זי — דער ברוק פון טיערן האָלץ, די הייזער זיינען אלע פון איין הויך, אויסגעשטעלט ווי א פאָלק סאָלדאטען — סמירנאָ! א מחיה דאָ... נאָר ניין! די נאָם איז נאָך נאָר נישט אנטקעגען דער קראקויער פאָרשטאָדט, וואָס נעהמט זיך רעכטס פון דער האָניג־נאָם. דאָס איז א אביסעל א גאָם!... אך! ווי ברייט זי איז! ווי רייך!... עס פינקעלט אין די אויגען!

וועלווע אין אפילו א איד ניט קיין פחדן, לאכט זיך אויס פון אלץ אין דער וועלט, נאָר אויך דער קראקויער פאָרשטאָדט טרעט ער אריין א ביסעל דערשראָקען און צוטומעלט, און עס לויפט איהם דורך אין קאָפּ עפעס א פראָגע, צי מע מעג דאָ געהן. נאָר ער דערמאָהנט זיך גלייך, אז „אָם האָט ער א טעות: דאָ מעג מען יא, — אין זאקסישען גאָרטען טאָר מען ניט....

און וועלווע וערט פרעהליך און לאכט אין הארצען פון די נארישע אָרדנונגען אין וואַרשא:

זיי וויסען זעהר וואָס צו פערווערען! — טראכט ער— אויך מיר אן אונגליק ניט צו געהן אין זאקסישען גאָרטען!... וואָס איז דאָרטען אזוינס? — בוימער! א טייערע מעשה! אָט דאָ וואָלטען די נארען פערווערען, וואָלט טאָקע געווען אן אונגליק... דאָ איז טאָקע גוט, ליכטיג, גערוים, ברייט...

און וועלווע געהט ווייטער, טיעפער אריין אין דער ריי־כער גאָם און קען ניט פערשטעהן, פאר וואָס איז דאָ ניט פער־וועהרט איהם צו געהן... אמת, ער האָט אָנגעטהאָן די שבת'די־גע קאפאָטע, אבער וואָס האָט זיין שבת'דיגע קאפאָטע, וואָס

מעהר איידער עס ברענט, און וועלווע׳ האָט ניט קיין גרויסען תענוג פון אזא מין ליכטיגקייט. פערקאהרט, חייקע, א שוואכע קראנקע פרוי, קלאָגט זיך ניט זעלטען, אז זי פערטשאדעט דעם קאָפּ פון רויך.

— ביזט דאָך גאָר א גאנצע „מאדאם", מיין ווייב — ווי־צעלט זיך דעמאָלט וועלווע׳ — וואו ביזטו דאָס געהאָדעוועט געוואָרען?

אז ער דערהערט אבער חייקעס א קרעכץ, פערשווינדט זיין וויציגע שטימונג און ער ענטפערט ערנסט און געריהרט:

— שא. חייקעלע, שא. באלד פערלעש איך. אָט איך שווארץ נאָר אָב דעם קנאפּע׳...

און ער פערלעשט טאקע באלד...

א גאנצע וואָך וואהנט וועלווע׳ אויף דער סמאטשע נאָס אין פינסטערן קעלער און ליעכצט נאָך א ביסעל ליכט, דער־פאר אָבער שבת ציהט ער זיך אריבער אין די שעהנסטע, ליכ־טיגסטע רייכסטע וואַרשאַווער גאסען און פערגעסט דאָן די סמאטשע גאָס, דעם קעלער און אפשר זיך אליין. עס טהוט זיך אויף איהם אָן נאָר אן אנדער הויט, אז ער איז אביסעל גלייך צו די איבריגע מענשען, וואָס ער בענעגענט אין די רייכע, שעהנע און ליכטיגע גאסען...

שבת דאוועט ער ותיקין. כאָטש חייקע קען ניט פער־שטעהן, וואָס איז אויף איהם אזא אויפענים. — ער האָט איין טאָג אין וואָך, וואָס ער קען זיך אויסשלאָפען, שטעהט ער אויף נאָך פריהער ווי אין מיטען דער וואָך. א משוגענער און נאָר! ביז צעהן א זייגער מוז ער שוין זיין פארטיג מיט׳ן טשאלענט, ער טרייבט און יאָגט: גיכער! און גלייך נאָכ׳ן עסען לאָזט ער זיך געהן צו די רייכע שעהנע גאסע.ז

אָט איז שוין די סמאטשע גאָס הינטער איהם. עס בעווייזט זיך שוין עפעס א שעהנערע גאָס. וועלווע׳ הויבט שוין אָן געהן

זיין נאפט, פאלט ער א מיערער אויפ'ן צובראכענעם בעטעל, און
וואס אזוי אייגנעשלאפען אין דער פינסטער...
אין חלום אבער זעהט ער נאך די רייכע, ליכטיגע נאסען...

האט שוין אין די ארבעל צו לאטקעס, פאר א וועלט אין אזא רייכער נאם?...

און וועלווע בענוצט זיך מיט דער נארישקייט פון די וואר־שאווער ארדנונגען, וואס מען לאזט איהם דא נעהן, און הויבט זיך אן אבשטעלען ביי אלע נרויסע פינקלענדינע מאנאזינען. זיין אויג קען זיך זאט ניט אנקוקען, און ער קוקט און איילט זיך. איין אויג דערזעהט איין אויסשטעלונג, דאס צווייטע אויג כאפט א קוק אויף א צווייטע אויסשטעלונג, און וועלווע ווייל אלץ בעקוקען, און דא איז קיין צייט ניטא. דער טאג שטעהט ניט... און ער נעהט ווייטער און ווייטער.

און נעהענדיג פאלען איהם אריין אין קאפ טויזענדער מחשבות, אייגע וויילדער פאר דער אנדערער. אזעלכע מחשבות וואס וועז זיי וואלטען איהם אין מיטען וואך אריינגעפאלען, וואלט ער זיך זיכער דערשראקען און מיינען, אז ער ווערט משוגע. דא ווערט ער אבער א גרויסער בעל דמיון, און אפילו אויף דער מחשבה, וואס פליהט איהם כמעט אלע שבת דורך אין קאפ, צו איבערציהען זיך אמאל, חאטש וועז עס איז, חאטש פאר דעם טויט, אהער אין ד ע ר נאם, דינגען דא א וואהנונג, אפילו אויף אט דער מחשבה איז ער אויך נלייכנילטיג, ווי אויף עפעס מענליכעס... שבת, וואהנענדיג אויף די רייכע נאסען, ווערט ער נאר אן אנדער מענש און דענקט נאר אנדערש...

דורכנעהן אלע רייכע, לוסטיגע, ליכטינע נאסען נע־רויערט ביי איהם דער נאנצער טאג. מנחה־צייט לאזט ער זיך נעהן צוריק, צוריק... די רייכע נאסען פערשווינדען אלץ מעהר און מעהר, בלייבען הינטער איהם, און ער פאלט אלץ ביסלאכ־וויי צוריק אריין אין די ארעמע נאסען, ביז ער דערנרייכט אז די סמאטשע נאס — זיין נאס!...

בעת ער קומט צו די סמאטשע נאס, איז שוין דונקעל. ער לאזט זיך אריינעהן אין קעלער, פרענט: פאר וואס צינדט מען ניט אן פייער? אח בעקומענדיג אן ענטפער, אז עס איז ניטא

דער ארבייטער, וועלכער איז אליין נאך מעהר אונרוהיג פאר'ן בעל־הבית פון אזא שלעכטען טאג, מאכט אן אומעטיגע מינע און ווי׳ל עפעס זאגען, נאר ער ווייסט ניט וואס און ער לאזט ארויס א זיפץ.

— עס איז א געהרג׳עט ארט! — רעדט ווייטער דער בעל־הבית.

— א העק! — ניט נאך דער ארבייטער.

דער ארבייטער און בענדעטסאהן ווערען ענטשווינגען.

די צייט געהט, זי גיהט אזוי לאנגזאם און אזוי שווער, אז בענדעטסאהנען דאכט זיך, דאס ער זעהט זי און הערט איהרע טריט.. איהם פלאצט די גערולד.

עס ווערט פינסטערליך, דער ארבייטער ווי׳ל אנצינדען דעם גאז, נאר ער וואגט זיך ניט, מען האט היינט אפילו אויף גאז ניט גליייזט. ער קוקט אויף בענדעטסאהן, אפשר וועט ער היסגן. בענדעטסאהן קלערט אויף וועגען דעם, נאר עס דיענט איהם ניט די צונג צו אויסרעדען עס.

— מילא, ציגל אן דעם מיטלסטען לאמפ, רעדט ער ענדליך ארויס, וועגענדיג זיך צום ארבייטער.

דער ארבייטער דערפרעהט זיך, ער שטעלט זיך אויף גע־שווינד אויף א שטוהל, רייבט אן א שוועבעלע, לעגט צו דאס שוועבעלע צום שפיץ גלאז און די פאריקמאכערי ווערט בעלויכ־טען.

„טריק־טראק־טריק!" שיעסט עפעס באלד אויס.

דער ארבייטער ווערט בלייך, די הענד ציטערן איהם.

— געפלאצט! — מורמלט קוים ארויס דער ארבייטער און ווי׳ל שיער ניט אנטלויפען.

— א גוטער אנהויב! — ברומט בענדעטסאהן און קוקט מיט פערלאפענע אויגען אויף דער גלאז — געלעזט שוין צוויי גילדען!

— עס איז פון קעלט! — וואַרפט אריין דער ארבייטער.

עם פּלאצט.

די גרויסע ראָד־בארשט לויגט אויף דעם קליין־טי־
שע, וואָס שטעהט אין ווינקעל; ביי די ברעגען נעבען די גרוי־
סע שפּיגלען זיינען צוגעגט די קעמעלעך, בערשטעלעך, שערע־
לעך און די גאַנצע געצייג וואָס זיינען נויטיג אין א רייכער פּא־
ריקמאכערייַ. בענדעטסאָהנען אָבער, דאכט זיך, אז עס איז אלץ
נאָך ניט גוט, והא ראיה: א גאַנצען טאָג איז נאָך קיינער ניט
אריינגעקומען. און ער נעהט צו פון איין שפּיגעל צום צווייטען,
פון איין טישע צום צווייטען און ווישט, גלעט, פּוצט און קוקט
אלץ ארוים צום טהיר, אפשר וועט זי זיך אמאל עפענען. נאָר
די טהיר איז ווי פערפּרוירען געוואָרען און בענדעטסאָהנען
דאכט זיך, אז עס איז נאָר אומזיסט די האָפענונג — די טהיר
וועט שוין בלייבען אויף אייביג פערהאָקט. ער דערשרעקט זיך
און עפענט אויף אליין די טהיר, שטעקט ארוים א האלבען גוף
אין נאס אריין און זוכט א מענשען מיט א באָרד, וואָס דאַרף
זיך ראזירען...

— נו, א טאָג! זאל ער ניט געדאכט ווערען! — פּרובט
ער זיך אויסרעדען פאר'ן אייגציגען ארבייטער, וואָס געפינט זיך
א גאַנצען טאָג אין דער פּאריקמאכערייַ.

נאסט איז דאס אלץ מקבל מיט א מינע פון א מענשען, וואס פער־שטעהט זיין וועלט: ער נעהמט ארויס א קופערנע נרייוניע און דערלאנגט בענדעטסאהנען און א זילבערנעם צעהנערל און דער־לאנגט דעם נעהילף — און נעהט ארויס מיט א שטאלצען „אדיע"...

— א שעהן פריון, — רעדט בענדעטסאהן מיט כעס.

„טריק־טראק־טריק!" — שיעסט וויעדער א גלאז אויס, נאך דעם נאסט'ס ארויסנאנג.

ביי בענדעטסאהנען לאזען זיך אראב די העכר און ער שטאמעלט קוים אוים:

— עס פלאצט, עס פלאצט!

— דאס איז פון קעלט! — מורמעלט דער ארבייטער.

— ניין, דאס איז פון שלים־מזל! — ענטפערט בענדעט־סאהן און קוקט פערצווייפעלט אויף די צוויי צופלאצטע נלעזער און איהם דאכט, אז דאס נאנצע לעבען זיינם פלאצט, אז דאס נעשעפט זיינם פלאצט צוגלייך מיט די נלעזער...

— עס פלאצט, עס פלאצט! — מורמעלט ער פערצווייי־פעלט.

ווי ער וואלט וועלען טרייסטען דערמיט.

— עס איז ניט פון קעלט, דאס איז פון שלים־מזל! עס נעהט ניט! עס פלאצט!

ענדליך עפענט זיך די טהיר און עס נעהט אריין א יונגער מענש.

— ביטע! — מאכט בענדעטסאהן א זיסע מינע און שמייכעלט, ווי ער וואלט געווען דער גליקליכסטער מענש אויף דער גאנצער וועלט.

— ראזירען! — לענט פאר דער גאסט.

— צינד אן די לאמפען! — קאמאנדעווירט בענדעטסאהן צום גהילף און אליין זעצט ער אוועק דעם גאסט קעגען גרויסען שפיעגעל, רוקט ארויס פון שטוהל דאס קישעלע, אויף וועלכען ער בעט דעם גאסט טויזענד מאל איבער אנצושפארען דעם קאפ.

דער גאסט פאלגט און בענדעטסאהן נעמט זיך צו דער ארבייט.

עס ברענען אלע פיער לאמפען, אין צימער איז ליכטיג ווי אויף א גרויסארטיגען באל. בענדעטסאהן נעהט אריין אין זיין ראלע און ארבייט וואס צום בעסטען. ער ראזיירט אב איינמאל, פיהרט איבער מיט דעם גאלמעסער א צווייטען מאל, נאכהער פערריכט ער אונטער דער האלז, נאכהער נעהמט ער ארויס אלערליי מיני בשמים און שמיערט דעם גאסט די וואנגען, די ברעמען, די האר. דער גאסט זיצט מיט אן ערנסט שטאלצער מינע און קוקט אהן אויפהער אין דעם גענענאיבערדיגען שפיעגעל און איז קענטיג שטארק צופריעדען מיט זיין שעהנעם פנים.

— ביטע, פערטיג! — זאגט אן בענדעטסאהן גאנץ העפליך און גיעט א וואונק צום גהילף. יענער לויפט צו ווי אונטערגעשאסען מיט א שטרוי־בערשטעלע און רייניגט דעם גאסט דעם קאלנער פון סורדום, דערלאנגט איהם דעם פאלטא. דער

א ספעציעל בערגעלע, ווי בעשאפען צוליעב די ברילען, זיי זאלען זיך האלטען.

נאהענטע פרייגד האבען געוואוסט, אז מענדעלסאן טראגט ברילען נומער 6, און אז אהן די ברילען איז מענדעלסאן ווי בלינד; און נעקומען איז דאס איהם פון שטענדיגען לעזען איז דער קינדהייט און פריהער יוגענד.

זיין ווייב, אננא, אדער ווי ער האט זי גערופען, אניוטקא, האט אויך אויסגעזוהן אינטעליגענטיש ווי ער. געטראגען האט זי שטענדיג א שוואַרץ קלייד. א דאנק איהר אונענטוויקעלטער ברוסט און דער גלאטער און פלאכער פריזור האט זי אויסגעזוהן מעהר מאנסביל אלס פרוי.

נאטירליך האט זי אויך א סך אין דער קינדהייט און פריהער יוגענד געלעזען און אויך זי האט געטראגען ברילען, אבער שוין מיט א נומער העכער; עס האט געהייסען, אז אין פערגלייך מיט איהר לעבענס־בעגלייטער איז זי א ווייט־זעהענדיגע...

דערפאר אבער איז זיי אריבערגעשטיגען אין התמדה זייער עלטערע צוועלף־יעהריגע טאכטער ליזא. צו אכט יאהר האט זי אנגעהויבען לעזען, און צו צעהן יאהר האט מען איהר שוין געקויפט א פאר ברילען מיט איין נומער העכער פאר דער מאמע.

טאטע און מאמע האבען געהאט נחת פון זייער קינד, וואס איז געווען אזוי ארטיג. אויסער איהרע ביכלעך האט זי זעהר וועניג גערעדט און נאך וועניגער זיך געשפיעלט.

מענדעלסאן, וואס האט וועגען ערציהונג א סך געלעזען, האט אפילו מאנכעם מאל בעמערקט, אז ליזא איז צו שטיל, און צו פיעל איבערגעבען די ביכער. לויס ספענסער, האט ער רוהיג גאורטיילט, דארף א קינד זיך פערנעהמען מיט שפיעלצייג אויך.

אבער שטארק געארט האט דאס איהם ניט. ווייל לויס אנ־

דאָס אינטעליגענטע הויז.

יאקאָב מענדעלסאָן רעכענט זיך פון דיִ ערשטע אינטעליגענטן אין שטאָדט. ניט נאָר זייַנע נאָהענטע פרייַנד, אפילו אז א זייטיגער פרעמדער מענש זאָל איהם האָס ערשטע מאָל דערזעהן, וועט יענער גלייך מערקען, אז ער האָט דאָ צו טהאָן מיט א מענשען פון דער העכסטער אינטעליגענץ.

און דער אינטעליגענט אין מענדעלסאָנען האָט זיך ווירקליך גלייך געווארפען אין די אויגען.

שוין אָבגעזעהן דערפון, וואָס מענדעלסאָן האָט געהאט א בלאָס, צארט פּנים, ארומגעפאסט מיט א קליין שווארץ צוגעשוירעז בערדעל, האָט ער געטראָגען שטענדיג א שווארצען ראָק. דער דאָזיגער ראָק איז געווען אלט, אָבגעטראָגען, האָט שוין געהאט אפילו אין די אייגענוויגענס צו צוויי רונדע לאטקעלעך, — אָבער מענדעלסאָן האָט איהם קיינמאָל ניט פערביטען אויף א קורצען רעקל; וועניגסטענס האָט איהם קיינער אין א קורצען רעקל ניט געזעהען.

אָבער מעהר ווי די קליידער האָבען איהם צוגעגעבען אן אינטעליגענטען אויסזעהן די בריל־ען, וואָס ער האָט שטענדיג געטראָגען, אויסטוענדיג זיי נאָר דאָן, וועז ער האָט דערפיהלט, אז זיי זייַנען אביסל פערצוויגען און שנעל אויסווישענדיג זיי, צוריק אָנטאָן אויף דער לאָנגער נאָז, וואָס האָט געהאט אויבען

סאָן אליין, אדער די פרוי, ארבעהמענדיג די ברילען, אויסוויישען זיי און גלייך צוריק אנטאָן אויף דער נאָז. דאָס האָט געהייסען, אז איצט, נאכדעם ווי די ברילען זיינען אויסגעוויישט, וווייסען זיי אלץ אוז זעהען שוין אלץ.

די צווייי קינדער אין די ברילען פלעגען זיצען אין די וויגעלען מיט אָפענע ביכער אין די הענד, מיט די ברילען אויף די יונגע נעזעלעך אוז מיט גרויס אויפמערקזאמקייט זיך צוהערען צו אלץ, וואָס די גרויסע מענשען רעדען. אוז פערשטאָנען האָבען זיי אלץ: זיי האָבען דאָך געטראָגען מיט די נעסט גלייך פון איינע ברילען — היינט פארוואָס זאָלען זיי ניט פערשטעהן?

צושטערען די הארמאָניע פלעגט נאָר דאָס יונגע שטובמיידעל, וואָס פלעגט אריינטראָגען טיי.

אָנקוקענדיג די ברילען־נעזעלשאפט, פלעגט זי ווי מבולבל ווערען. זי פלעגט אויף גיך אוועקשטעלען פאר יעדערן דאָס גלאָז טיי, ארייגלויפען צוריק אין קיך אוז פאר איהר געליעבטען, וואָס איז דאָרט געזעסען, — א געזונטער שעהנער יונג מיט ממזרישע אויגען — פלעגט זי דערצעהלען דעם ווילדען וואוכדער:

— אוי יאָשקע־לעב, עס איז נישט אויסצוהאלטען! זיצען צעהן מענשען ווי די נעצקעס אוז אלע טראָגען ברילען...

אוז זי צולאכט זיך מיט א געזונטען קלינגענדינען געלעכטער.

דערע סאציאלאנען און נעלעהרטע איז דאס שפיעלען פאר א קינד לאו דוקא.

דאס יונגערע קינד, אראנטשיק, וואס האט שוין דוקא ארויסגעוויזען א שטיקעל נייגונג, א חוץ די ביכלעך, אויך צו שפיעלען זיך, איז אבער נעווען קורזיכטיגער ווי טאטע־מאמע און שוועסטער.

און אזוי ווי דער אויגען־דאקטאר איז נעווען זייערער א פרייַנד, האט ער אויך אראנטשיקען פערשריבען א פאר ברי־לען, און דער קליינער אראנטשיק האט אין זיי אויסגעזעהען, ווי א פראפעסאר, אזוי אז שפיעלען זיך אין זיי האט איהם עפעס ניט געפאסט. דאס קינד האט עס אונבעוואוסט געפיהלט, און שפעטער אביסעל האט ער טאקע זיך גענומען מעהרער צו ביכ־לעך און איז אין דער שול געווען פון די ערשטע שילער...

זייענדיג ניט רייך, האט מענדעלסאן א הינטערשטען צי־מער פערדונגען אייזיקאוויטש דעם לעהרער. דאס איז געווען א בחור פון א יאהר פינף־און־דרייסיג, א זעהר ערנסט דענקענדער מענש, א שטיקעל שריפטשטעלער, א פיינר פון פרויען און א נרויסער ליעבהאבער פון קונסט...

דער דאזיגער אייזיקאוויטש האט נעטראגען ברילען פון אזיך נומער מיט טענדעלסאנען, און די דאזיגע צופעליגקייט האט זיי זעהר נאהענט נעמאכט אין זייערע אנשויאונגען. עס האט אויסגעוויזען, אז זיי זעהען די וועלט דורך אייניע און די־זעלבע ברילען.

אמאל פלעגען צו מענדעלסאנען קומען בעקאנטע, די סמע־טענע פון דער שטאדטינגער אינטעליגענץ, פארטיי־פיהרער און זאנאר שריפטשטעלער.

רייד־ען פלעגט מען קיינמאל ניט וועגען עפעס פערזענלי־כעס. דאס נעשפרעך פלעגט זיך שטענדיג דרעהען ארום וועלט, מענש און נאטור.

צוהויצענדיג זיך, פלעגט א מאנכער נאסט, אדער מענדעל־

לעז און אט הויבט זי זיך אויף און פליהט...

אבער די אַרימקייט, די נגע, האט זי אהער, אין דער גרויסער שטאדט, פון איהר היים פערשלעפט און זי קען פון איהר ניט פטור ווערען.

די ערשטע צייט האט זי אין קרעמעל, וואס געפינט זיך אין דערזעלבער גאס פון איהר וואוינונג, געהאט אביסעל קרעדיט. אויף וואס זעהענדיג האט איהר די קרעמערין געבאַרגט, האט בייל־קע ניט געוואוסט. מסתמא וויים דאך די קרעמערין, וואס זי טהוט! ביזן בייל־קע האט אַנגעבאַרגט ביזן צאהלטאג מיט ברויט, בייגעל און צוקער מיט טיי, און האט אויפגעהערט אריינצוקומען. זי פלעגט אפילו ווייכען שוין די קראם. דאס האט שוין טאקע דער קרעמערין פערדראסען: וואס וויכסטו נאך, שארלאטאנקע דו? האסט ניט — וויזן זיך כאטש מיט א מזומנער קאפיקע! נישקשה, מיט א מזומענער קאפיקע געהט זי צו דער צווייטער קרעמערין אויף יענער זייט טראטואר!

נאר די קרעמערין האט אייגענטליך אומזיסט חושר נעווען די עהרליכע בייל־קען. אמת, נעקויפט האט זי טאקע ביי דער צווייטער קרעמערין, אויף דעם צווייטען טראטואר, אבער ניט פאר מזומן. וואו זאל בייל־קע נעהמען מזומן, אז זי האט ניט, אז די נ נ ע , די אַרימקייט האט זי פון דער היים נאך פערשלעפט און זי קען פון איהר ניט פטור ווערען...

די צווייטע קרעמערין האט אבער אויך נעהאט דעמזעלבען פסק; בייל־קע, פון דער נאטור א שוואכע, האט, אנבאַרנעדיג א נעווייסע סומע, ניט נעהאט מעהר קיין העזה צו קומען נאך צו בארגען; איהר האט זיך עפעס נעראכט, אז די קרעמערין קרימט. זיך די לעצטע צייט אויף איהר; און אפשר האט זיך איהר ניט נעדאכט — אפשר האט זי זיך טאקע נעקרימט?

די פערנומענע גאסען.

אינדערהיים, ביי איהרע אריטע עלטערן, איז׳ם קליינעם שטעדטעל איז בייל׳קען געווען ענג. ענג פון דער אריטקייט און נאך מעהר פון דער שווערער דיסציפלין, וואס האט אין ענגען שטיבעל געהערשט. דער שלימזל׳דיגער, נידעריגער, שווא־כער טאטע, וואס האט אויפ׳ן גאס א הויך־וואכרט ניט געקענט ריי־דען, האט אין שטוב געקאמאנדעווט ווי א ענגראל, געלערנט, ווי צו שטעהן, ווי צו זיצען און ווי צו עסען, אויב עס איז נאר געווען וואס צו עסען, ניט געגעבען קיין ערלויבניש ארויסצו־געהן אויף דער גאס, סיידען ער האט געפונען, אז דער גאנג איז א נויטיגער. די מאמע האט סתם געשאלטען, אמאל בייל־קען, אמאל אין דער וועלט אריין. מיט די קלענערע ברידער און שוועסטער האט בייל׳קע, חאטש זי איז געווען זעהר א גוטע, זיך שטענדיג געריסען, געקריגט, ניט וויסענדיג אליין פאר וואס און פאר וועז...

דערפאר אבער, אז זי האט זיך צו אכצעהן יאהר, אוים־לערנענדיג זיך בנגבה פון טאטען אביסעל רוסיש און נאך עפעס, ארויסגעריסען פון דער היים אין דער גרויסער שטאדט אריין, האט זי זיך דערפיהלט ווי נייגעבוירען. זי האט געאטעמט פריי די שטויבינע לופט פון דער שטאדט, און איהר האט זיך געדאכט, אז זי איז ווי גרינגער געוואקסען, האט בעקומען פליג־

נען, האָטש זי איז הונגעריג געווען, זעהר הונגעריג. און אויף איבערמאָרגען האָט זי שוין זיך אפילו געשעמט פארבייצוגעהן אויף די קראָם פון איהר איינציגען איבערגעבליבענעם טראָטואר. זי איז געבליבען אהן איין גאָס...

און זיצענדיג אין איהר חדר'ל ווי א הונגעריגע ארעסטאנטין, האָט זי נעווארפען איהרע בליקען דורכ'ן פענסטער און האָט ווי געזוכט א נייע גאָס, וואָס זאל זי צו דער פרייהייט ארויספיהרען. נאָר אויסער די צוויי גאסען, וואו זי האָט איהר פרייהייט פערשפּיעלט, האָט זי קיין נייע ניט געפונען. דער הימעל נאָר, האָט זי בעמערקט, איז ברייט און פריי; האָט ניט קיין גאסען און קיין קרעמערין און קיין קראָמען...

פונדעסטוועגען איז נאָך נאָט ניט געשטאַרבען. בייל־קע קען זיך דערווייל בענעהן אַהן די צוויי קראַמען. אויבען ארויף־צו זיינען דאָ נאָך קראַמען. מילא געהט זי ארויף־צו, איז אַביסעל ווייטער. וואָס וועט זי זשאַלעווען — די שיף? און אז זי דארף געהן אין א צווייטע צי א דריטע גאָס צום לעת־רער, וואָס גיט איהר אומזיסט א לעקציע און פאַרבעריט זי צו א פַיער־קלאַסיגען עקזאמען, נעהט זי אויך ארויף־צו, און פון דאָרטען שניידען זיך נאָך צוויי גאַסען—איינע רעכטס און אייי־נע לינקס, און פון די צוויי גאַסען קען זי שוין ארויסקומען וואר־הין זי ווילּ...

אז עס איז אריבערגעגאנגען א קורצע צייטל, און אין קרע־מעל, וואָס האָט זיך געפונען אויבען, ארויף־צו, האָט זי אָנגע־נומען ביז פינף גילדען, איז איהר גאנצער מוט פערשוואונ־דען. אין קרעמעל, וואָס געפינט זיך אויפ'ן צווייטען טראָ־טואר, דורך וועלכען זי קען נאָך ווי עס איז דורכלויפען, אז די קרעמערין פון קעגנאיבער זאָל זי ניט בעמערקען, טאָר זי ניט נעהמען. דער דאָזיגער טראָטואר איז איהר אייגיגער וועג, וואָס פיהרט זי ארוים צום לעהרער און צו א פאָר חבר'טעס, וואָס וואוינען אין אנדערע גאָסען. ד ע ם טראָטואר מוז זי היטען ווי דאָס אויג אין קאָפּ...

און בייל־קע האָט געהונגערט און זיך געהיט צו בלייבען א כשר'ע האָטש אויף דעם איינציגען וועג... בייל־קע איז אָבער צו שוואַך געווען לאנג זיך צו ראנגלען מיט זיך. זי איז דאָך אייגענטלּיך נאָר ניינצעהן יאָהר אלט, מען קען זי דערין ניט בעשולדיגען! אין א פינסטערען ווינטער־אָוונד, נעהענדיג פון לעהרער אהיים א הונגעריגע, האָט זי זיך פערגעסען און האָט געבאָרגט אין דעם קרעמעל פון איהר איינציגען איבערגעבלי־בענעם טראָטואר א קוכען.

אויף מאָרגען, פארבייגעהענדיג דאָס קרעמעל, האָט זי מעהר קיין מוט ניט געהאט אריינצוגעהן נ א ך עפעם באר־

בעט; זי האָט שטארק געווויינט און נעריסען זיך די האָר פון קאָפּ. „וואָס האָב איך געטאָן! מאוס געמאכט זיך... וועה מיר. וועה מיר!...“

שפּעטער אָבער, אז די בעל־הבית'טע איז אריינגעקומען און געפרעגט:

— נו, פּרי־ליין, איהר האָט? — איז זי אויפּגעשפּרונגען און האָט איהר דערלאַנגט די דריי שווערע זילבערנע רובל נאָך מיט א פערווויינט, נאר א שטאָלץ פּנים און האָט צוגעברומט:

— נו, וואָס האָט איהר אזוי מורא געהאט?...

— מורא? — האָט די בעל־הבית'טע געשמייכעלט — וואָלט איך דאָס פערמעגען, וואָס איך וואָלט אייך געטרויט. איך וויים דען ניט, אז איהר זענט קוראנט. מען דאַרף אָבער האָבען; אָט איז דער בעל־הבית פון הויז שוין דריי מאָל געווען.

און אט געהט זי אויף און אָב און קלערט, וואָס מען טהוט נאָך מיט דער קרעמערין. „א שטיק נאָלד“ איז זי איהר שולדיג... זי האָט נעכטען פאר איהר נעווויינט: „א פּוסטע קראָם האָט איהר מיר געמאכט, נזלנ'טע... איך בין אן אלמנה מיט קליינע קינדער...“

און דער קרעמערינס וויינענדיגע שטימע, איהר שנייצען די נאז און דער נאנצער קרעמערשער הילוך קענען איהר פון קאָפּ ניט ארויס.

זי דערמאָנט זיך, אז זי האָט יענע בערוהיגט:

— מארגען, חייקעלע, מארגען גיב איך אייך!

— נעווים? — האָט די קרעמערין נעפרעגט.

— נעווים! נעווים!

מיעד, פערמאטערט און הונגעריג האָט זי זיך צוריק נעוואַרפען אויפ'ן בעט און אריינגעגראָבען דעם קאָפּ אין קישען און וויטער געווויינט...

די טרעהרען האָבען איהר לייכטער געמאכט. זי האָט זיך אויפּגעהויבען, אויפּגעשטעלט, צוגענאנגען צום פענסטער און

די פערצווייפלונג.

די יונגע צוואנציגיעהריגע בערטע, וועלכע ערנעהרט זיך פון לעקציעס, לעבענדיג אליין אין דער גרויסער שטאדט, געהט אויף און אב איבער'ן קלייניעם צימערל, אויפ'ן דריטען שטאק. און קען זיך ניט בערוהיגען.

זי איז א „בעל חוב!"

שולדיג איז זי אלעמען, נאהנטע בעקאנטע און ווייטע. אייערנעכטען האט זי געליהען גאר ביי א ווילד־פרעמדען יונ־גענמאן. זי האט איהם נאר איין מאל געזוהן... געליהען האט זי ביי איהם דערפאר, ווייל ער האט געטראגען א שהנעם מאנטעל און האט רוהיג געשמייכעלט.

— לייהט מיר דריי רובל! — האט זיך ביי איהר ארוים־גערישען פון מויל.

זי האט באלד חרטה געהאט. עס איז איהר געוואָרען היים אין קאָפ, און שיער־שיער האט זי זיך ניט צוריק ארויסגע־חאפט: „איך שפאם עם!" אז דער בעקאנטער אבער האט גלייך ארויסגענומען פון טאש דריי שווערע זילבערנע רובל און איהר איבערגעגעבען, האט זי געזאגט:

— איבערמארגען, העכסטענס זונטאג, בעקומט איהר אי־ער געלד צוריק!

זי איז באלד אהיים געלאפען און געוואָרפען זיך אויפ'ן

אַהן אן אַדרעס.

געקומען ווידער אין א נייע פרעמדע שטאָדט, האָט נרשון שיינקינד, און לויט'ן פאלשען פאספאָרט — אהרן ליפשיץ, זיך געיעצט שרייבען א בריעף אין דעם קלייגעם ציטערל פון אַריסען האָטעל, וואוהין ער איז פערפאָהרען. דער בריעף איז נעווען צו א געוועזענעם חבר. קיין שטארקע נויטיגקייט איהם צו שרייבען האָט ער ניט נעהאט, נאר שיינקינד האָט מיט'ן בריעף זיך ווי נעוואלט בעפעסטיגען אויפ'ן נייעם פלאץ... א בריעף איז ביי שיינקינדען אין זיין נלות־לעבען ווי א שיין־צעטל, וואס ער ניט זיך אליין, אז ער עקזיסטירט נאָך און האָט א שטיקעל פערבינדונג מיט מענשען. יעדעם מאל ווען ער לאָזט אראָב דעם בריעף אין א קעסטעל, פיהלט ער, אז ער האָט אין דער שטאָדט, וואו ער האָט זיך בעזעצט, נעלעגט דעם ערשטען שטיין. קיין פעסטערע און מעהר זיכערע סמנים האָט ער ניט נעהאט.

רעם בריעף האָט ער נעשריבען שנעל, אבער גלאט: האָט נעמאלדען דעם פרייגר, אז דא רעכענט ער אביסעל אבצורוהען: די שטאָדט האָט ער נאָך וועניג נעזעהן, נאר דער ערשטער איינדרוק איז א גוטער; די גאסען בריים, און די הייזער נעבויט אין אלטען סטיל, וואס דאס נעפעלט איהם אזוי שטארק! צום ענדע בעט ער דעם פרייגר, ער זאל איהם גלייך

איז נעבליבען שטעהן פערטראכט, אהן נעדאנקען. אין דרויסען האט זיך צושפּיעלט א שטורעם.. זיך אלץ נעשטארקט און אנגעהויבען רייסען דעם דאך. זי רוקט זיך צוריק אב אין שטוב און שפּרייזט ווייטער אויף און אב איבער'ן צימער. דער קרעמערינס געשטאלט שוועבט איהר פאר די אויגען, און דאס ברומען פון ווינד בייזערט זיך פאר איהר.

עס פאלט איהר איין, אז אזא שטורעם קען איבערקעהרען דאס הויז... אלע הייזער... זי טראכט: וועז ער שטארקט זיך, קעהרט ער איבער די וועלט... עס וואלט נעווען אויס קרעמערין. אויס חובות.

נאר דער ווינד ברומט און ברומט און קלערט נאר נישט איבערצוקעהרען די וועלט...

—וואלט ער חאטש די שויבען אויסגעהאקט!

זי שטעלט זיך פאר: דער ווינד האט אויסגעהאקט די שויבען. א נאנצע נאכט פריהרט זי אן וועדט אזש קראנק. אינ־דערפריה קומט די אלמנה. „נו, פרייליין, איהר האט?" און זי ענטפערט איהר: „קוקט נאר אין פענסטער אריין!" די אלמנה קוקט און פרעגט: „וואס?" — „דער ווינד", ענטפערט זי, „האט אויסגעהאקט"... — „אווא"! מאכט די אלמנה און פערגעסט א ווייל אן חוב. דערנאך דערמאהנט זי זיך, און עפענט דאס מויל און וויל ווייטער מאהנען, נאר זי זאגט איהר: „און א נאנצע נאכט האט ער נעריסען, דער ווינד. אריינגעבלאזען האט ער מיט א קעלט... איך האב מיך שטארק פערקיהלט.. א נאנצע נאכט האב איך נעציטערט... עס וועט זיין א קרענק, אפשר א לונגען־ענטצינדונג"... און די אלמנה קריגט רחמנות און שווייגט.

און בערטע שטעלט זיך אב א ווייל, נעהט דערנאך צו צום פענסטער, האקט אויס צווישן שויבען און מורמלט ווי משוגע:

— דער ווינד, דער ווינד! אך, ס'אר א שטורים!

איד, נאר זעהר א פערקלערטער, און ער פלעגט איהם די ליעבע ברידערלעך פון זיין ארימער מוטער, די אלמנה, אבגעבען אין א וואך צוויי ארום... שפעטער איז ער אוועק פאר א סאלדאט, נעדיענט ערגעץ אין א רוסישער שטאדט; דא האט ער שוין נעהאט אפילו א שטענדיגע דירה — די קאזארמע, נאר אידישע בריעף פלעגט דער אדיוטאנט פון פאלק ניט ערלויבען צו בעקומען, און ער האט דאמאלסט אויך נעמוזט שרייבען אויפ'ן אדרעס פון דארטינען רב... נאר יענע בריעף זיינען שוין נעווען ניט פון דער מוטער: די מוטער איז שוין נעווען נעשטארבען. דאס איז נעווען בריעף פון א מוהמען און טאקע פון דעם פריינד, צו וועלכען ער שרייבט איצט...

שפעטער, אז ער האט געענדיגט דיענען, האט איהם גלייך אריינגענשלעפט די בעוועגונג. ער איז גלייך געווארען טריף און אלץ נעוואוינט אויף פרעמדע פעסער. ער האט שוין נעהיי־סען חיים בערמאן און יוסף פונט און געצעל פישקין און חאניע העכט... ער איז שוין נעווען אלט זיעבען־און־צוואנציג יאהר, און אין א האלב יאהר ארום יונגער געווארען מיט גאנצע זיעבען יאהר, און אין דריי חדשים ארום עלטער געווארען אויף גאנצע צוועלף יאהר, און פאניע האט אלץ גענלויבט...

און אט איז ער שוין, דאכט זיך, כשר נעווארען, געקרא־גען צוריק זיין אייגענעם פאס, דעם אייגענעם נאמען מיט די אייגענע יאהרען. איז איהם אבער צו לאנגווייליג געווארען. און ער האט ווידער פערזינדיגט זיין נאמען און די צאהל יאהרען זיינע און די מנוחה... ווידער געוואנדערט, פערפאלגט פון פא־ליציי און שפיאנען, פון שטאדט צו שטאדט, און אלץ נעביטען די אדרעסען, געביטען אדער געבעטעלט ביי בעקאנטע: ער־לויבט מיר צו בעקומען בריעף אויף אייער אדרעס...

דערמאהנענדיג זיך אן דעם אלעמען, האט איהם אנגענומען א שרעק: גארנישט האבען אין דער וועלט, אפילו קיין צד־רעם נישט...

ענטפערן, וואָרום אייגענטליך ווייס ער ניט, צי ער וועט דאָ לאנג פערבלייבען; עס וועגדט זיך, צי ער וועט דאָ געפינען עפּעס א בעשעפטיגונג.

„שרייבען מיר — האָט ער געענדיגט דעם בריף — זאָלט איהר אויף פאָלגענדען אדרעס".

ער האָט אוועקגעשטעלט צוויי פונקטען אין דער לענג און האָט שוין געוואָלט אָנגעבען זיין פרייַנד דעם אדרעס. נאָר דאָ האָט ער זיך פערטראכט.

וואָס פאר אן אדרעס ניט מען דאָ? דאָ אין האָטעל וועט ער בלייבען נאָר צוויי־דריי טעג. מיט זיין ניט כשר'ן פאָס איז א ריזיקע לענגער צו בלייבען דאָ... אוֹן אגב איז טאקע דער האָטעל, ווי בילליג ער איז, צו טייער פאר איהם. ער וועט טאקע דארפען היינט ארויסגעהן הינטערן שטאָדט זוכען א שטיל, קלײן צימערל אין א פערוואָרפענער געגענד. איהם איז שוין אזוי בעשערט: בעהאלטען זיך פון דער וועלט... ער איז צו ריין און צו פיין, אז ער זאָל מענען וואוינען צוזאמען מיט אלעמען... ער האָט קיינעם ניט גענארט, קיינעם ניט בעטראָגען, אויסער דער פאָליציי, וועלכער ער גיט שטענדיג אָן א פאלשען נאָמען. גאָט זאָל איהם די איינציגע זינד מוחל זיין...

איז וועלכען אדרעס גיט מען אָן זיין לענאלען פרייַנד?

ער דערמאָהנט זיך אָן די אדרעסען זיינע ביי אזעלכע פעלען אין אנדערע שטעדט. און אזוי געהט דורך אין קאָפּ זיין גאנץ לעבען. פאר די גאנצע זעכציגהן יאָהר, וואָס ער איז אוועק פון דער היים (ער איז דאמאָלס אלט געווען א יאָהר פערצעהן), האָט ער אלעמאָל געהאט קאָפּדרעהענישען פון די אדרעסען. אָנגעקומען דאָס ערשטע מאָל אין דער ערשטער פרעמדער שטאָדט לערנען, האָט ער קיין דירה ניט געהאט, געלעבט און געשלאָפען אין בית־המדרש, און די בריף, וואָס ער פלעגט בעקומען פון זיין אָרימער מוטער, איז געווען אויפ'ן אדרעס פון ראש־הישיבה. דער ראש־הישיבה איז אפילו געווען א גוטער

מען קויפט ניט.

א חמורנער ווינטער נאכמיטאג. אין קליינעם שטאדט־נארטען.

זי זיצט אויף א באנק אין א זייטיגער אלעע, און קוקט אויף יעדען מאנספערזאהן, וואס גהט פערבי. זיי קוקען אבער ניט אין איהר זייט.

איינגעוויקעלט אין דער פאטשיילע, מיט דעם בלאסען אב־געלעבטען פנים, מאכט זי אן איינדרוק פון סתם אן ארעמע פרוי. זי פיהלט עס. זי פרובט די פאטשיילע אראברוקען אויפ'ן פלייצע אליין, האט זי אבער באלד צוליעב צוויי טעמים חרטה: ערשטענס איז איהר קאלט און צווייטענס רעכענט זי איז בעסער, אז דער „נאסט", ווי עס הייסט ביי איהר לויט געוואהנהייט יעדער מאנסביל, זאל בעסער איהר פנים ניט אנקוקען. עס איז ניטא וואס! אין קיין שפיענגלע האט זי שוין אפילו פון א יאהר ניט אריינגעקוקט, נאר פערבייגעהענדיג נעכטען בגנבה א רייכע נאס, האט זי אין א גרויסען פענסטער דערזעהן איהר פנים. מיט אזא פנים ליעגט מען אין הקדש — האט זי זיך אליין נעריייצט — ווי קומט זי נאך צו טראכטען פון א נאסט!

פון דעסטוועגען האפט זי נאך אויף א שכור... א שכור, וויים זי, איז ניט קיין גרויסער איבערקלויבער. פאר א יאהרצן, אז זי איז ארויס פון האספיטאל האט נאך ערגער אויסגע־

ניין, ער וועט איצט אַנווענדען אלע קרעפטען צו קרינגען א שטענדיגען ווינקעל מיט א שטענדיגען אדרעס.

און דעם בריעף האָט ער געענדיגט: „איבעריגענס קען איך אייך מיין אדרעס נאָך ניט שרייבען. איך וועל די טעג נעפינען א צימער, וועל איך אייך שוין מעלדען. וואַרט אויף מיין צווייטען בריעף"...

ער האָט אריינגעלעגט דאָס פערשריבענע בויגעלע פאַפיר אין א קאַנווערט, פערקלעפט און גענומען שרייבען דעם אדרעס דאָס איז געווען איהם א גוט בעקאַנטער אדרעס: שוין צעהן יאָהר זייט זיין פרייַנד וואוינט דאָרט — אין אלטער אדרעס! וויפיעל האָט ער, שיינקינד, שוין אויסגעוואַנעלט, געביטען שטעדט, גאסען, צימערן! און יענער וואוינט נאָך אלץ דאָרט אין יענער שטאָדט, אין יענער גאס, אין יענעם הויז, אין יענעם נומער... א גליקליכער מענש!...

ביים טאָג איז אבער א שאָד, טאָמער מאכט זיך פּאָרט וואָסער גילדען — זי וויל שוין גוט עסען... עס דרעהט זיך איהר שוין דער קאָפּ. א הונגריגע וועט זי געווים קיין נאסט ניט נעפּינען. א נאסט האָט ליעב א פּרעהליכע...

זי הויבט אָן רוקען די האנר אין טאָש פון קליידעל, כאָטש זי איז זיבער, אז זי וועט דאָרטען גאָר נישט נעפינען...

— שא, אָט נעהט נאָך אייגער, וואָס קוקט אויף איהר. ער קוקט שטארק... טראָל — טראָל — טראָל... הייבט זי אָן... יענער נעהט צו, מאכט א רחמנות מינע און פּרעגט:

— אפשר וווייסט איהר ניט, באָבישע, ווי נעהט מען דאָ אויף דער מער־גאס?

ליענט ער אין דר'ערד מיט דער מער גאס. באָבישע רופט ער זי גאָר. זי וואַרט אויף א גאסט און ער רופט זי באָבע. ער קוילעט דאָך זי אוועק... ער נעהמט דאָך אוועק איהר ברויט...

— ברעכט דעם קאָפּ מיט דער מער גאס! שילט זי. ער האָט זי דערמאָנט אזא רייכע גאס. אמאָל פלענט זי דאָרטען שפּאַצירען... איצטער...

איצטער איז זי שוין טאָקע אלט! זי מוז האָבען נויטיג פּודרע און פון דער פאטשיילע פּטור ווערען. די פאטשיילע מאכט איהר אלט... זי וועט זי פערקויפען. ש ו י ן פערקויפט זי זי.

דאָס איז דאָך א גליקליכער פלאן! זי קען נעהמען א רוּבעל אוודאי. א רובעל, א רובעל! זי וועט גלייך נעהן עסען און קויפען פודרע... זי וועט ווערען אינגער. און זי איז דאָך טאָקע ניט אלט... „ווי אלט דען בין איך?" זי וויל זיך דערמאָנען ווי פיעל זי איז אלט. נאָר זי קען ניט, זי האָט פערגעסען! אלע יאָהרען איהרע האָבען זיך ווי צומישט און זיינען געוואָרען עפּעס א שטיק שוואָרצעס און זי קען ניט כאָפּען די צאָהל און די מאָס, זי וויים נאָר, אז זי האָט אָבגעלעבט א שוואָרצען שטיק לעבען...

זעהן, פון דעסטוועגען האָט זי גלייך אויף מארגען געקריגען א נאסט פאר א נאנצען רובל, נאר ווי אמאל אין די גוטע יאָה־רען, ווען זי איז בייא בעל־הבית'טע געווען. אמת, דער נאסט איז געווען שכור ווי לוט, ער האָט זי פערמוטשעט, אבער פאָרט א רובל.

נאר אלע דורכנעהער זיינען ניכטער. עס איז איהר א גרויסער חדוש, און א גרויסער וועהטאג. א מיאוסע וועלט געווארען: אלע האָבען אויפגעהערט צו טרינקען. עס נעהט אונ־טער איהר פרנסה...

שא, אָט נעהט אויבער עפעס פרעהליך. ער קוקט אויף איהר. זי רוקט ארָאב די פאטשיילע. א שאד, וואס זי האָט קיין פודרע ניט. אָהן פודרע קען מען טאקע ניט וויסען ווער זי איז, מען קען זי רעכענען פאר אן עהרליכער... אן אונגליק אָהן פודרע. די ביסעל פודרע — דאס איז א שילד ווי אויף א מא־נאזין: דא פערקויפט זיך דאס און דאס... יעצט, אז זי וועט פערדינען דעם ערשטען גילדען מוז זי קויפען פודרע...

דער פרעהליכער נאסט נעהט פערביי. ער דערקענט זי ניט... שא, זי וועט א זונג טהאָן, וועט ער פערשטעהן.

— טראל — טראל!...

א ווינד פערשטיקט איהר דעם אטהעם און זי קען קיין קלאנג ניט ארויסלאָזען. דער „פרעהליכער" איז אריבער גע־נאנגען.

— וואס זאל זי וויטער טהאָן? זיצען אויף דער באנק וויטער און וואַרטען! ניין! עס איז א שלימזלדיגע באנק. זי וועט דא נאר נישט האָבען. זי וועט איבערגעהן אויף יענער באנק. דאָרט נעהען מעהר מענשען, דאָרט קען איהר דער איי־בערשטער עפעס צושיקען. אויף יענער באנק איז אבער ניט וויייט דער סטאיקאווע מיט די גרויסע בייזע וואנסען. ער וועט זי נעהמען אין צערקיל. ביי נאכט וואלט אפילו ניט געשאדט אין צערקיל איבערנעכטיגען, דאָרטען מוז זיין נאנץ וואַרעם,

רזים ווי אין די נוטע יאהרען.

— נו, קויפט...

— איך האנדעל ניט מיט פאטשיילעס. — ענטפערט דער העגדלער טרוקען.

דאס איז עפעס נאר א מאדנע זאך. אלץ קויפען זיי, נאר ניט קיין פאטשיילעס. פאר וואס? זי פיהלט, אז עס איז אן עולה. א פאטשיילע איז קיין סחורה ניט, — וואס?

זי האפט, אז זי וועט אין דער „ביליגער" נאס פערקויפען. זי טראגט אהין.

— קויפט א פאטשיילע! — שלאגט זי פאר.

— מיר קויפען ניט קיין פאטשיילעס, הערט זי אן ענטפער.

זי טראגט אין א צווייטען נעווענלב.

— קויפט א פאטשיילע...

— נעהט אייך, נעהט אייך, מען דארף ניט! —

אוז א פערשעמטע נעהט זי אוועק מיט דער פאטשיילע צוריק אין קלייניעם גארטען, אוז מיט א קללה אויף די ליפען, זוכט זי קונים אויף זיך.

נאר זי קויפט מען אויף ניט...

אבער די פאטשיילע טראגט זי שוין פערקויפען. שוין טאג. און טאמער וועט זיין קאלט? דערשרעקט זי זיך.

זי פרובט מאכען א פויגבע: זי נעמט אין גאנצען אראב פון זיך די פאטשיילע און האלט עס אין האנד און זיצט אזוי.

זי שמועסט זיך אייז, אז עס איז פיעל שעהגער. זי וואלט וועלען א קוק טהאן אין א שפיגעלע, זעהן ווי זעהט זי אויס אהן דער פאטשיילע. א שמייכל וואלט דאס טייבעל אין גאַרטען איז פערפראַרען. אין מייבעל פלעגט זי אלע טאג ארייגקוקען. פלעגט זי זיך זעהן פונקט ווי אין א שפיגעל.

די פאטשיילע טראגט זי שוין פערקויפען. און טאמער וועלען האפען גרויסע פרעמט? שטעלט זי זיך ווידער אב אין מיטען וועג.

זי וואלט חאטש וויסען וואס פאר א חודש איז הייַנט! שבט — ווייס זי, איז די גרעסטע פרעמט. עס מיז שוין זיין שבט. ווי לאַנג דער ווינטער ציהט זיך! שוין אויך א גרויסער שווארצער שטיק.

עס! זי וועט פערקויפען די פאטשיילע. זי דארף קיין באַמשיילע ניט. זי האט זי פיינט!...

אט דערזעהט זי א הענדלער מיט א זאק אונטער'ן ארים.

זי כאפט אראב די פאטשיילע. וויקעלט עס איין, ווי א שטיקעל סחורה און לענט פאר:

— קויפט ר' איד, א גוטע פאטשיילע.

— א געגנב'עטע, וואס? — קוקט אויף איהר דער הענדלער.

— מיינע שונאים זאלען גנב'נען! — בעלויידיגט זי זיך— איך בין אן עהרליך־מיידעל.

—א מיידעל?... וואונדערט זיך דער הענדלער: איך האב נעמיינט, איהר האט שוין אייניקלעך.

זי פיהלט, אז יעדעס וואָרט פון הענדלער פאטשט איהר אן זי שטעלט זיך פאר, אז די באקען מוזען זיין ביי איהר אזוי

ער געדענקט נאָך דעם ענטפער, וואָס א שכן פון איין טי־שעל האָט איהם געגעבען אויף זיין בעמערקונג וועגען דער שעהנער שלאנקער קעלנערין.

דערמאָהנעדיג זיך יענעמס ענטפער, פלעגט ער א לאנגע צייט נאָך דעם רויט ווערען און פלעגט ביי יעדען מאָל ארויס־מורמלען:

— גראָבע ציניקער!

געלעבט האָט ער נאָר מיט די בריעף, וואָס ער האָט בע־קומען פון דער היים, איבערהויפט די בריעף פון זיין ליבער נוטער שוועסטער, וועלכע האָט איהם געשריבען א סך אוֹן פול מיט אינהאלט. די דאָזיגע בריעף פלעגט ער לעזען אלע אבענד, קומענדיג אין זיין קליין צימערל. דאָס צימערל איז נעווען קליין, אוֹן זיין קאָפּ איז נעווען פול מיט טרויִמען אוֹן פערלאנ־גען אוֹן בענקשאפט, אז אראָנאָוויטשען פלעגט זיך דאכטען, אז דאָס צימערל האָט קיין פלאץ ניט פאר אזוי פיעל טרויִמע־רייען, אוֹן ער פלעגט איינגראבען דעם קאָפּ אין קישען אוֹן אייַנשלאָפען...

שטארקער איז אבער געווארען זיין בענקשאפט אין די ערשטע טעג פון פריהלינג. די ערשטע זונען־שטראהלען האָ־בען ווי צושמאָלצען דעם גאנצען טרויער, וואָס האָט זיך אין לאנגען קאלטען ווינטער אנגעקליבען אוֹן פערגליווערט געווארען אין איין שווערען שטיק... דער טרויער האָט זיך זים אוֹן שטיל צוגאָסען איבער זיין גאנצען קערפער, אוֹן שטונדען־לאנג פלעגט ער אבזיצען אין שטאָדט־גארטען אוֹן טראכטען פון זיין היים, פון דעם ליעבען קליינשטעדטעלע, וואו מען ווייס ניט פון פריהלינג, נאָר פון ערב־פסח, וואָס זיין הויִ־הא טראָגט אריין אזוי פיעל גליק אוֹן האָפענונגען אין די הערצער פון די דארטיגע קליניע אוֹן אָרימע, אבער ליעבע מענשעלעך...

וועו ער וואָלט ניט קלאָר געווואוסט די לאנע פון זייגע הייִמיגע, וואָלט ער זיך אבגעשעמט אוֹן אנגעשריבען: „מיינע

די מלכה.

א גאנצען ווינטער האָט זיך אראנאוויטש ארומגעדרעהט ווי אן איבעריגער אין דער גרויסער פרעמדער שטאָדט: די מאטעריעלע נויט, וואָס איהם איז אויסגעקומען דאָ צו לייִדען, האָט איהם ניט אזוי געדריקט, ווי די איינזאמקייט. ער האָט אפילו געהאט א פּאָר בעקאנטע, נאָר די בעקאנטע זיינען דוקא געווען בעשעפטיגט, ווער מיט לעקציעס, ווער מיט בוכהאלטעריע. ער נאָר אליין איז געווען פּריי כמעט דעם גאנצען טאָג. אין דעם קליינעם קאפע־הויז, וואו ער איז געווען כמעט א תושב, פלעגט ער אמאל כאפּען א שמועס מיט די שכנים ביי איין טישעל, נאָר דאָס רוב זיינען עס געווען יונגעלייט פון געשעפטען, און זייערע מיינונגען און אנשויאונגען האָבען איהם ניט אינטערעסירט אין ניט צופריעדענגעשטעלט; זיין הארץ האָט נעדורשט נאָך א שטיל, אויפריכטיג וואָרט, און דאָ אין קאפע־הויז האָט מען נערעדט הויך און גריליציג, און די טעמע איז געווען געשעפט און געלד. אמת, אמאל פלעגט מען דאָ הערען אויך רייִדען וועגען פרויען. נאָר אראנאוויטש, וואָס האָט די פרוי געהאלטען פאר זיין העכסטען אידעאל, פלעגט פערציטערט ווערען, וועז איהם פלעגט אויסקומען צו כאפּען אמאל א וואָרט פון א געשפּרעך וועגען פרויען, וואָס עס פלעגט פּאַרקומען דאָ אין קאפע־הויז.

רופען איז זייז פֿארשטעלונג יענעם סדר פון דער היים... פֿאר־שטעלענדיג זיך דעם סדר מיט אלע קלייניגקייטען, האט ער גע־פרעגט מיט א שמייכל:

— וועט מען אויך זאגען די הגדה?

— נאך ווי זאגען! — האט הערמאן אויסגערופען — פון „כהא לחמא" ביז „חד־גדיא"!

— אויב אזוי, קום איך צו אייך.

און אראנאוויטש האט זיך צושיידט מיט די צוויי בע־קאנטע, נעהמענדיג דעם אדרעס, ווהו דער סדר וועט פֿארקו־מען...

דער סדר איז פארגעקומען ביי הערמאנען; ער איז גע־ווען דער רייכסטער פון די פינף יונגעלייט: אויסערדעם האט ער נעהאט א לעקציע ביי א ווייז־העגדלער, און יענער האט איהם נעשענקט צוויי פלאש ווייז.

דאס טישעל, וואס איז געווען בעדעקט מיט גרויסע צייטונגען, איז געווען פול אנגעשטעלט: די צוויי פלעשער ווייז מיט די אידישע בוכשטאבען „יין לפסח" האבען פרייגדליך אוז יום־טוב'דיג צוגעוואונקען. די דריי מצות, איבערגעדעקט מיט א וויים טיכעל, האבען נעגעבען אן עכטע אילוזיע פון א סדר.

אז אראנאוויטש איז אריינגעקומען, זיינען שוין אלע גע־זעסען ארום דעם טישעל מיט די הגדות אין די הענד אוז האבען פרעהליך גענשמועסט.

ער האט פערשעמט אויסגערופען:

— א גוט יום־טוב!

די יונגעלייט האבען איהם אלע ווי אין איין קול אבגע־גמפערט:

—א גוט יאהר! א גוט־יאהר!

— זעצט זיך! — האט הערמאן, אלס בעל־הבית, זיך אויפגעשטעלט אוז איהם מקבל פנים געווען.

מייערע, איך בענק נאך אייך, נאכ'ן שטעדטל, נאכ'ן פּסח. שיקט מיר עטלעכע רובעל, און איך קום צו פֿליהען!"

ער האָט אָבער געוואוסט, ווי שווער דאָס וואָלט פֿאר זיי געווען און ער האָט זיך בעגנוגענט נאָר מיט'ן פֿארשטעלען זיך זיינע לייבע און זיין היים אין ׳געדאנק...

ערב פּסח האָט ער געטראָפֿען זיינע צוויי נעהנטערע בעקאנטע — הערמאן און באָרים. דאָס זיינען געווען העברעאישע לעהרער. איינער פון זיי, הערמאן, האָט נעהאט א נייגונג צו שרייבען לייערער. אראָנאָוויטשען זיינען זיינע לייערער געווען נעפּעלען פּאר זייער אינהאלט: דאָס זיינען געווען לייערער, וואָס האָבען געקלונגען צארטע, אייידעלע טענער פון לייבע, איין לייערל האָט אראָנאָוויטש זאָגאר איבערגעשריבען און עס אויסנעלערנט אויף אויסווייניג. הערמאנען האָט עס שטארק הנאה נעטאָן און דערפאר איז ער געווען צו אייהם צוגעלאָזט.

— נו, וואו זענט אייהר צו די סדרים? — האָט אייהם הערמאן פריינדליך נעפרעגט.

און באָרים האָט פריינדליך איבערגעפרעגט:

— וואו זענט אייהר טאָקע צו די סדרים?

אראָנאָוויטש, געריהרט פון דעם פריינדליכען נאָכפֿרעפֿרעגען, האָט מיט א גוטען שמייכעל געענטפֿערט:

— וואו בין איך געווען צו כל־נדרי? — אין נאָרטען...

— ניין! — האָט זיך הערמאן אָבגערופען — יום־כּפּור איז עפּעס אנדערש; יום־כּפּור זיינען מיר אלע אין נאָרטען. אָבער פּסח מאכען מיר א סדר — מיר א פּינף יונגעלייט. אייהר וועט זיין א זעקסטער...

— איך נעהם אָן די אייגלאדונג מיט פֿרייד! — האָט אראָנאָוויטש זיך אָננעכאפּט — איך האָב דעם סדר אין דער הייס זעהר ליעב נעהאט.

ער האָט זיך פֿערטראכט, ווי ער וואָלט וועלען ארויס־

דער נעראנק איז געווען צו פיעל געוואגט, דאך האט ער ווי ניט קענענדיג בעהערשען זיך אליין, זיך אנגערופען:

— איך וואלט, אויב איהר וואלט ערלויבט, געבראכט אהער א מלכה אויך: אן ארים יונג מיידעל.

— מיט'ן גרעסטען פערגניגען! — האט הערמאן אוים־געשריגען!

— זי וועט אבער אפשר פערלאנגען בעצאהלט...

— אך, איהר מיינט פון יענע גאסען־מלכות, — האט הערמאן זיך ווי דערשראקען — א, זי וועט קאליע מאכען אונ־זער סדר...

— —ס'איז אבער אן איינפאל! — האט בארים גע־לאכט — איך וואלט געווען פאר דעם! עס וועט זיין זעהר אינטערעסאנט.

— וועט זי אבער גענן? — האבען די איבעריגע יונגע־לייט איבערגעפרענט.

— זייט מיר ניט חושד, אז איך קען זי נאהענט.. איך האב מיט איהר גערעדט א פאר מאל אין גאס. זי איז אן ארים אידיש מיידעל... זי איז אונזערע א שוועסטער און זי וועט נעהן... אזוי דאכט מיר.

— זאל מען ברענגען די מלכה אהער! — האט הערמאן בעשלוסענדיג אויסגערופען.

און ניט וואַרטענדיג אויף דער הסכמה פון די איבעריגע, איז אראנאוויטש ארויסגעלאפען פון צימער און געלאזען די געסט אין א זונדערבארער ערוואַרטונג...

געטראפען האט זי אראנאוויטש אין רא גאס, איינגע־הילט אין א טוך, ווי זי וואלט זיך געשעמט צו ווייזען איהר פנים פאר דער פסח'דיגער נאכט... דערזעהענדיג אראנאוויטש'ן האט זי צו איהם א שמייכעל געטאן און מיט א נעמאכטער פרעכהייט זיך אבגערופען:

אראנאוויטש האָט בעטראכט דעם טיש מיט די נעסט ארום און האָט גוטהערציג בעמערקט:

— אן עכטער סדר!

— וואָס דען מיינט איהר! — האָט באָריס אבגעענט־פערט, — פאר גאָלד, זעהט איהר, קען מען אלץ קריגען.

— אָבער ניט קיין מלכה! — האָט הערמאן נעשמייכעלט.

— א מלכה פעהלט דאָ טאקע! — האָט איינער פון די איינגעלאדענע, א בלאסער יונגערמאן מיט פרעהליכע שווארצע אויגען, נאָכגעגעבען.

— יאָ, יאָ, א מלכה פעהלט דאָ; פינף מלכים און קיין איין מלכה ניט! — האָט באָריס בעשטעטיגט.

און כאָטש דאָס איז אלץ בעמערקט געוואָרען ווי אין שפאס, האָבען דאָך די אלע בעמערקונגען וועגען א מלכה טרויעריג נעשטימט די גאסט. איבערהויפט איז דאָס נעווען קענטיג אויף אראנאוויטשען. זיינע אויגען האָבען אויסגעדריקט מאָדנע בענקשאפט און זיינע ליפען האָבען געציטערט אין די ווינקלען, ווי ער וואָלט וועלען עפעס זאָגען...

ער האָט זיך דערמאָהנט אז דעם יונגען מיידעלס, וואָס שפאציירט ארום אלע אָוועגד אין יענער גאס, וואו ער וואוינט... א קליין אָרים בעשעפענישׂ. ער קען זי זייט אייניגע חדשים. ער האָט מיט איהר א פאָר מאל גערעדט, און כאָטש געגאנגען מיט איהר אהיים איז ער קיינמאל ניט, פלעגט ער איהר שטענדיג זאָגען „גוטען־אָוועגד", פערגעסענדיג, וועָר זי איז און מיט וואָס זי בעשעפטיגט זיך.

און פאָרשטעלענדיג זיך אין געראנק ווי אזוי דאָס דאָזיגע איינזאמע מיידעל דרעהט זיך ארום איינע אליין אין דער וויסטער גאס, האָט איהם ארומגענומען א געפיהל פון רחמנות צו איהר און א בעגעהר אריינצוגעהמען זי אין דער דאָזיגער געזעלשאפט האָט איהם אינגאנצען בעהערשט...

די יונגעלייט האבען זיך אויפגעשטעלט און איינער תאם א בעניסט.

— עס וואל לעבען אונזער מלכה! האך!

— הורא! — האבען די איבערינע אויסגערופען מיט אכות'ער התלהבות.

[illegible] איז געשטאנען, און טרעהרען האבען זיך איהם געשטעלט אין די אויגען, דערזעהענדיג פאר דער ליכטיגיט פון זיינער די צווייי שעהנע שווארצע אויגען פון דעם נאסען־מיידעל, וואס איז געשטאנען אין מיטען צימער א פערשוי[illegible] קאנטען, די גלייקליכע פון דעם לוסטיגען שפיעל.

— מיידער! — האבט ער אויפגערופען בעניסטערט — זעהט, ווי שעהן אונזער מלכה איז!

— שעהן איז אונזער מלכה, ווי א רויז! — האט הערמאן שיר השירים'דיג אויסגעזונגען און די איבערינע האבען אונטערגעכאפט:

— זי איז ווירקליך א הערליך קינד!

דאס מיידעל איז געשטאנען אין מיטען צימער און נישט געווואוסט וואס צו ענטפערן. זי האט נאר קינדיש געשמייכעלט, און ניט נאר די יונגעלייט, נאר אויך זי האט פערגעסען, ווער זי איז: זי האט זיך דערפיהלט ווי אבגעוואשען פון אלע זינד.

— קומט פּראווען צו מיר דעם סדר...

דער צינישער אויסדרוק האָט אראָפּגאוויטשען א שניט נע־מהאָן אין הארץ. דאָך איז ער צו איהר צונעפּאנגען און זעהר ווייך געזאָגט:

—צו אייך, ווייסט איהר דאָך, נעה איך ניט. אויב איהר ווילט זיך דערמאָהנען אייער היים, וועלכע איהר האָט ערגעץ נעווייס, קומט מיט מיר. מיר, עטליכע יונגעלייט, פּראווען דאָ אין דער צווייטער גאס א סדר. מיר האָבען בעשלאָסען אייי־צולאדען אייך ווי א שוועסטער צום סדר. אָבער נאָר ווי א שוועסטער, איהר פערשטעהט....

זי האָט איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט, אבער מיט צו־טרוי און האָט געענטפערט:

— פּאר אזוינע פערגעניגענס האָב איך קיין צייט ניט.

— מיר וועלען אייך בעצאָהלען! — האָט אראָפּגאוויטש, שעמענדיג זיך פּאר זיינע אייגענע וועדטער, קוים ארויסגע־רעדט.

—אויב אזוי, קומט! — האָט זי בעשלאָסענדיג נעזאָגט און האָט איהם געגומען אונטער דער האנד.

זיי זיינען געגאנגען א ווייל שווייגענדיג, נאכהער האָט ער זיך אָבגערופען:

— איהר וועט זיין א מלכה ביי אונז... איהר פערשטעהט.

— א מלכה... ווי קום איך צו א מלכה?...

— איהר קומט, איהר קומט! איהר זיינט די אייניצינע מלכה, וואָס מיר קענען זיך פערנינען...

זי האָט גאָר נישט געענטפערט.

אז די טיר האָט זיך געעפענט און דערזעהענדיג אראָפּ־ווישען מיט דער מיידעל, האָט הערמאן ווי איבערראשט אויס־גערופען:

— די מלכה איז דאָ! די מלכה איז דאָ!

ניט שעהנערע פּון אירם זיינען מיט זיי אזוי נאָהענט, נעהען צוזאמען לאכענדיג, ארומגענומען און פערשווינדען ווייט צווישען די געדיכטע ביימער.

דאן פּלעגט איהם אַנשטאָט אומעט אַנהויבען נאָגען א בענקשאפט נאָך ליעבע. און ער האָט בעשלאָסען, אז אָהן דעם האָט קיין זאך ניט קיין ווערט.

צייטענווייז פּלעגט איהם אייגפאלען א געדאנק — ער וועט כאָטש צוגעהן צו דער שטוב־מיידעל, וואָס געפינט זיך ביי דער פאמיליע, וואו ער וואוינט, און וועט מיט איהר וועלען נאָהענט, געהן מיט איהר שפּאצירען צווישען די ביימער, קושען זי, האלזען, — און ווער ווייס וואָס די פאנטאזיע האָט איהם נאָך נעמאָלט, פון וואָס דאָס בלוט פלעגט ווי פייער וועלען און ברענען איהם דעם נוף מיט דער נשמה...

נאָר אפילו מיט דעם דאָזיגען ארימען דערשלאָגענעם מיידעל, וואָס פּלעגט אלע אָוועק צו איהם קומען אין צימער און אויסבעטען דאָס בעט און אלע פריהמאָרגען, וועלען ער פּלעגט נאָך אין בעט ליגען, די אויסגעפוצטע שיך ברענגען, — אפילו צו איהר האָט ער ניט געוואוסט, ווי אזוי צוצוגעהן...

„מעהר ווי מיט די גאָסען־מיידלעך וואָג איך ניט"... פּלעגט ער זיך אליין מוסר'ן פאר זיין שעמעווריגקייט און מוטלאָזיגקייט, — „פאר נעלד בין איך א העלד..."

און ביי דעם דאָזיגען נעדאנק פּלעגט ער זיך שטענדיג דערמאָהנען אָן העלענקען, א יונג, פרעהליך מיידעל, וועלכע ער האָט מיט א האלב יאָהר צוריק אין א פערוואָרפענעם געסעל געטראָפען, און בעזונדערס זי, זייט דעמאָלט פון צייט צו צייט...

די דאָזיגע העלענע איז איהם אזוי געפעלען נעוואָרען, אז די ערשטע צייט פּלעגט ער איהר יעדעם מאָל פאר'ן אוועקגאנג זאָגען מוסר און בעטען זיך ביי איהר, זי זאָל פון דאָנען אנטלויפען. — ער האָט אויף איהר גרויס רחמנות.. העלענקע פּלעגט ערנסט אויסהערען, צוזאָגען איהם, אז זי וועט

אויפ'ן גרינעם גראז.

בערמאן, א בוכהאלטער איז א גרויסער קאנטאר, א יונ־
גערמאן מיט א מיטעלמעסיגער בילדונג, מיטעלמעסיגען נע־
האלט און גרויסע פערלאנגען, איז געפאהרען אויף צוויי וואכען
אויף א זומער־וואוינונג, א האלבע שעה רייזע פון וואַרשוי. איי־
דער ער האט בעקומען דעם מאנאט אורלויב ביי זיין פרינציפאל,
האט זיך איהם די זומער־וואוינונג, מיט גרויסע געדיכטע ביי־
מער, מיט דער פרישער לופט, און איבערהויפט — די רוהיג־
קייט, פארגעשטעלט פאר דאם גרעסטע גליק אין דער וועלט.
אז ער האט זיך אבער דא בעזעצט אין א קליין צימערל, וואס
א פאמיליע האט איהם אבגעטראטען פאר צעהן רובל א חודש,
וואו אינווייניג איז געווען ענג און דושנע, און ער פלעגט דער־
פאר ליגען, זיצען און אומשפאצירען א גאנצען טאג אין וואלד,
זיינען איהם די ביימער און די רוהיגקייט נמאס געווארען. אן
אומעט האט זיך בעזעצט אין זיין ברוסט און האט עפעס געגאגט
און געפאדערט.

ארום איהם האבען אפילו געוואוינט פיעלע פאמיליעס, וואס
האבען פערמעגט שהנע יונגע פרעהליכע טעכטער. נאר ער איז
מיט קיין איינער פון זיי ניט בעקאנט געווען, האט ניט גע־
וואוסט, ווי אזוי מען הויבט דאס אן, און פלעגט זיך נאר וואונ־
דערן, ווי אזוי אנדערע יונגעלייט, ארימערע, אונגעביל דעטע און

ניט... עס נעהט דאך נאר אין דער פאַרם, איז אז ער וויל שפּייט ער אויף דער פאַרם...

און אויף מארגען איז בערמאן נעפאַהרען קיין ווארשוי אוז איז גלייך אוועק צו העלענקען.

עס איז נעווען דרייי א זיימער בייטאג, ווען ער איז אריין אין הויז, וואו העלענקע האָט זיך נעפונען. אויף די שמוציגע שמאַלע אוז קרומע טרעפּ האָט ער בענגענט די ווירטין, א דיקע, ברונעטע פרוי, מיט א פערשייטען בליק. בערמאנען האָט זי שוין גוט נעקענט, אוז האָט איהם נעהאלטען פוז די בעסערע געסט, דעריבער האָט זי איהם אבגעשטעלט אוז נעפרענט:

— איהר נעהט צו העלענקען?

— יאָ... נאָר נישט אויף בלייבען דאָ... איך וויל זי מיט־נעהמען צו מיר...

— צו אייך?... — האָט די ווירטין נעפרענט — צו וואָס?

— פערשטעהט איהר מיך... איך וואוין אויף א זומער־וואוינונג... ס'איז זעהר אומעטיג... איך וואָלט וועלען האָבען העלענקען אויף א טאָג... איך וועל בעצאָהלען!...

— נו, אייך נעטרוי איך זי, — האָט די ווירטין נעענט־פערט... — אבער עס וועט אייך קאָסטען די חתונה 15 רובל...

— אפשר נענוג 10? — האָט בערמאן, שוין דרייסטער ווערענדיג, זיך נעפרובט דינגען.

— אך, וואָס רעדט איהר? — האָט די ווירטין זיך אנגע־כאפט, — 15 רובל פאר א נאנצען מעת־לעת! פאר א נאכט נעהמט זי דאך 5 רובל...

— מילא... — האָט בערמאן ארויסגערעדט, — זאל זיין 15! ווואו איז זי?

— זי איז דאָ. העלענקע! — האָט די ווירטין א רוף נע־טהאָן.

באלד איז פון א טיר אין לאנגען קאָרידאָר ארויסגע־

נאר אנקלייבען אביסעל נעלד אויף אבצוצאהלען דער בעל־הבית'טע, און וועט נעווים, מיט גאטס הילף, פון דאנען ארויס... און נאך איהר הבטחה פלענט זי איהם ארויפלענען די האנד אויפ'ן פלייצע און פלענט ליעבליך בעטען:

— אבער דערווייל שענק מיר בעזונדער אויף קאווע...

און בערמאן, מיט א מינע פון א פערליעבטען, פלענט איהר שענקען בעזונדער נאנצע 20 קאפיקעס, חוץ דעם בעשטימטען פריין...

איינמאל בלאנושענדיג אליין אין וואלד און בענקענדיג נאך ליעבע, איז איהם איינגעפאלען א געדאנק — ער וועט פאהרען אין וואלשוי און ברענגען אהער העלענקען אויף א נאנצען טאג...

אנפאנג איז איהם דער געדאנק אויסגעקומען וויל: וואס הייסט? ער וועט בעצאהלען פאר געזעלשאפט אזוי פיעל געלד! עס איז דאך פשוט נישט־נארמאל. אבער וואס מעהר ער האט דעם געדאנק פאר נישט־נארמאל געפונען, אלץ מעהר האט ער איהם ניט געלאזט רוהען. די פאנטאזיע האט איהם געמאלען פערשידענע בילדער, ווי אזוי ער וועט מיט העלענקען אומגעהן אין אלע וועגעלעך, אין אלע שטעגעלעך, ווי מיט אן אמת'ער ג־ליעבטער, אזוי ווי עס געהען אום א סך יונגעלייט מיט זייערע „פרייליגם". קיינער דארף דאך ניט וויסען, אז זי איז פון אזא „הויז". זי זעהט דאך אוים אזוי יונג און צניעות'דיג. דערצו וועט ער בעטען, זי זאל זיך אנציהען וואס בעשיידענער, און דאמאלס איז זי ניט צו דערקענען. ער וועט זי נאר בעטען, זי זאל איהרע האהר אין צעפ פלעכטען. אך, צעפ האט ער אזוי ליעב! ער אליין וועט פערגעסען, ווער זי איז. ער וועט א טאג האבען א שעהן יונג מיידעל... א נאנצען טאג וועט זי איהם, איהם אליין געהערען... אמת, ער וועט איהר דערפאר בעצאה־לען... נו, וואס איז... און א ווייב צאהלט מען דען איינענטליך

האָט ער געקוקט אויף איהר און אלץ געזוכט און געפֿארשט: צי ידערקענט מען זי, צי ניט? ערשט אז ער האָט זי פֿארגעשטעלט אלס זיינס א לאנדס־מיידעל, פֿאר זיינעם א בעקאנטען, וועלכער איז אויפֿן וואקזאל געווען און יענער האָט קיין שום מינע פון חשד ניט ארויסגעוויזען, האָט ער זיך בערוהיגט און האָט זאָגאר זי גענומען אונטער דער האנד און האָט מיט איהר אזוי שפּאצירט הין און צוריק איבער דער פּלאָטפֿארם, ביז עס איז אָנגעקומען דער צוג... דערשרעקען פּלעגט ער זיך נאָר, וועז זי פּלעגט זיך פּלוצלונג פון עפּעס הויך פונאנדערלאכען. דאָן פּלעגט ער זי שטרענג אָנקוקען און שטראפען:

— וואָס לאכסטו אזוי הויך?... אלע קוקען.

ענדליך איז דער צוג אָנגעקומען. בערמאן מיט העלענען האָבען אויסגעזוכט א לעצטען וואָגאָן, וועלכער איז געווען גאנץ ליידיג. נאָר אויף א הינטער־באָנק זיינען געזעסען צוויי אלטע פּויערים, האָבען נערויבערט זייערע ליולקעס און זיינען געווען אזוי פערטהאָן אין א טיפען שמועס אז זיי האָבען דאָס פּאר־פּאָלק אפילו ניט אָנגעקוקט. העלענקע האָט זיך גלייך אוועק־געשטעלט נעבען אן אָפענעם פענסטער און האָט דערזעהן א גרויסען בריייטען הימעל, ווייטע פעלדער און וועלדער און האָט ענטציקט אויסגערופען:

— אוי, זעהט!

— וואָס? — האָט בערמאן זיך געוועגדעט צו איהר.

— זעהט, ווי שעהן...

אָבער בערמאן האָט ניט געקוקט אויף די ווייטע פעלדער און וועלדער און ניט אויפֿן בלויען הימעל, נאָר אויף איהר שטראהלענדיג יונג געזיכט. ער האָט זיך אומגעקוקט אויף אלע זייטען און, איבערצייגענדיג זיך, אז קיינער זעהט ניט, האָט ער זי געשלעפּט פון פענסטער, געקושט און געשעפּטשעט:

—יאָ, העלענקע, יאָ, העלענקע... אויפֿן גרינעם גראָז וועט עס גוט זיין...

שפרונגען א יונג שעהן מיידעל מיט בלאָנדע פונאנדערגעלאָזענע זענע האָהר אויף די האלב־נאקעטע אקסלען און אין א פּאָר שטעקשיך אויף די ווייסע בּאָרוועסע פּיס.

— העלענקע! — האָט בערמאן איהר אויסגעשטרעקט די האנד.

— א, „שווארצער"! וואָס מאכט איהר! — האָט זי איהם פּרעהליך געענטפערט, — וואו זענט איהר געווען אזוי לאנג?

— דער הערר וואוינט אויף א זומער־וואוינונג... ער ווייל דיך נעהמען אויף א טאָג, — האָט די ווירטין פּאָר בערמאנען געענטפערט, — ווילסט?...

— אויף א זומער־וואוינונג... אויפ'ן גרינעם גראָז... — האָט העלענקע געלאכט מיט א פּרעהליכען קלינגענדען געלעכטער. — אך, שווארצער! אלע גוטע זאכען ווייל ער!...

— וועסט קיין חרטה ניט האָבען, העלענקע! — איז בערמאן ענטציקט געוואָרען פון איהר, און איז שוין אינגאנצען צופרידען געווען פון זיין אויפטו...

— איך לאך זיך אוים פון זיי! — האָט ער א טראכט געטהאן.

אין א האלבע שעה ארום איז שוין העלענקע אן אָבגעצאהלטע, אן אָנשטענדיג אָנגעצויגענע, מיט צוויי לאנגע צעפּ געשטאָנען גרייט צו דער רייזע.

— א בעל־הבתיש מיידעל! — האָט די ווירטין געלאכט.

— איך האָב זיי אין דר'ערד! — האָט העלענקע געענטפערט. זי האָט געגומען דעם זאָנטיק און איז ארויס צוואמען מיט'ן גליקליכען בערמאנען...

און דאָך, אז בערמאן איז געקומען מיט העלענקען אויפ'ן וואָקזאל, וואָס איז געווען פול מיט פּאסאזשירען, צווישען וועלכע עס זיינען געווען פיעל בעקאנטע, האָט איהם דאָס הארץ געקלאפט, ווי ער וואלט נאָר־וואָס א גנבה בענאנגען. מיט שרעק

— העלענקע, וואם איז מיט דיר? — האָט בערמאן מיט א ברענענדען פנים נענומען פראָטעסטירען.

ער האָט זיך געשעמט פאר זיך אליין, פאר'ן וואלד, פאר דעם גראָז און פאר העלענקען... נאָר א געפיהל, וואם איז שטאר קער פון אלץ, האָט איהם ארומגעכאפט, און ער האָט מיט א פיבערהאפטער שטים נערעדט:

— העלענקע... איצטער... דא איז דאָך אזוי נוט...

— ניין! ניין! — האָט העלענקע געבעטען און בעפורלעז, — דא נישט... שפעטער, ביי אייך...

— פארוואם? — האָט ער זי מיט אנגעצונדענע אויגען ווילד אנגעקוקט...

— איך ווייס אויך ניט... עפעס דא שעהם איך מיך... איך שעהם מיך, אויף נאמנות... אין בעט — יא, אוז דא ווייל איך ניט, דא קען איך ניט...

— טא קום צו מיר אין צימער, ס'איז ניט ווייט... — האָט בערמאן זיך געבעטען.

— נו, וואם אייליט איהר זיך... איהר וועט נאָך צייט האָבען... דא איז דאָך אזוי שעהן...

א ברוגזדיגער האָט זיך בערמאן אבגערוקט פון איהר אויף עטליכע טריט, האָט זיך אויסגעצויגען אויפ'ן גרינעם גראָז, און געקוקט אויפ'ן בריטען ריינעם הימעל, אויף די פרישע גרינע צווייגען, און זיך צונעהערט צו דער טשיריקערייי פון די פייגעלעך...

— ס'איז טאקע שעהן... — האָט ער ארויסגעמורמעלט און זיך געשעמט צו קוקען אין יענער זייט, וואו העלענקע איז געלעגען מיט'ן פנים צום הימעל און מיט בענייסטערטע בליקען געקוקט און געקוקט...

און אין א ווייליע ארום האָט ער בעשלאָסען אין נעראנס: וועלט אזא לעקציע דאָס נעלד....

ער האָט זיך אויפגעהויבען און געוואלט נעהן.

זיין ברוסט האָט ווילד נעקלאפט פון לוסט און אויפרעגונג. ער האָט זי נעדריקט אין די אָרימס, און עפעס געפליסטערט.

העלענקע האָט זיך אַבער נעריסען צום פענסטער און נעמורמלט:

— איך בעט אייך, לאָזט... שפּעטער... לאָזט מיך קוקען. דאָ איז אזוי שׂהה...

— אז מיר וועלען קומען וועט נאָך שׂהנער זיין, — האָט בערמאן, אַבלאָזענדיג זי, נעזאָגט און האָט זיך אויך געשטעלט אין פענסטער און וויערער זי נענומען דריקען צו זיך, נאָר זי האָט אלץ אונצופרידען איהם אַבגעוועגדט און זיך נעבעטען:

— איך בעט אייך, לאָזט... שפּעטער... שפּעטער...

ענדליך איז דער צוג אַננעקומען אויף דער סטאַציע, פּאַ וועלכער בערמאַנס וואויגונג האָט זיך נעפונען א האלב וויאַרסט וועג. אראָבנעהענדיג מיט איהר פון וואגאָן, האָט ער זי נענר מען וויידער אונטערן אָרים און האָט זיך מיט איהר נעלאָזט נעהן אין א שמאל וועגל, צווישען נעריכטע הויכע בייסער. העלענקע האָט זיך וויידער נעריסען און זיך נעבעטען:

— איך וויל נעהן ניט נעארעמט... איך וויל אליין... בער מאן האָט זיך עפעס וויי פערשעמט און בייז נעוואָרען. ער האָט זיך שיער ניט אַרויסגעכאפט: כ'האָב בעצאהלט!

באלד זיינען זיי אַרויפנעקומען אויף א שטיקל פעלד, בעוואקסען מיט הויכען גראָז און אַרומנעצוימט מיט בוימער.

— א — דאָ זעץ איך מיך צו! — האָט העלענקע ענטציקט אויסנערופען. — דאָ איז אזוי שׂהה!

— איך האָב דיר נעזאָגט, אז עס וועט זיין שׂהה! — האָט בערמאן זיך נעוועגדט צו איהר.

ער האָט זיך נעבעטן איהר אוועקנעזעצט און נעוואָלט אוועק לענען זי אויפ'ן גרינעם גראָז.

— ניין! לאָזט... לאָזט! איך וויל זיצען...

דער ניי־נעבוירענער.

דוד לייקין איז שטיל ארויס פון זיין צימער, און כדי די ווירטין זאל ניט הערען, אז ער נעהט ארויס, האט ער די טיר נעלאזט ניט־פערמאכט, און דעם נאנצען וועג האט איהם נעפלאגט דאס נעווייסען: עמיצער וועט נאך אריינגעהן און ביי דער יונגער פרוי דארט וועסט גנב'ענען.

ער האט אבער אנדערש ניט נעקענט: שוין עטליכע טעג זייט דער מאנאט איז אריבער, און ער האט נאך איהר דאס דירה־נעלד ניט בעצאהלט. נאך אייערנעכטען האט איהם דאס יונגע ווייבל אויפמערקזאם נעמאכט, אז זי דארף נויטיג נעלד. ווייל דער מאן איז אין וועג און ער וועט קיין נעלד ניט שיקען. ביז ער וועט קומען.

לייקין האט איהר צוגעזאגט נאך אויף נעכטען נעלד צו ברענגען. ער איז נעקומען בכיון צוויי א זייגער ביינאכט, שטיל אריין אין צימער, שטיל זונך אויסגעטאן און די נאנצע נאכט נעמאכט פלענער, ווי אזוי צו בעקומען פאר איהר די עטליכע רובל...

פון די אלע פלענער האט ער זיך אבגעשטעלט אויפ'ן לעצטען: ער וועט אויפזוכען יאקובאוויטשען, זיינעם אן אמאליגען חבר און ביי איהם בארגען א צעהנרובלדינע. אז יאקובאוויטש וועט איהם בארגען, איז ער גענוען זיכער; יענער איז איצט

— וואָס איילט איהר זיך? וואַרט נאָך... — האָט זיך העלענקע געבעטען.

— ניין, איך מוז געהן, אָבער דו קענסט בלייבען דאָ אַדער פּאָהרען צוריק... ווי דו ווילסט...

— ביזט ברוגז? — האָט זי געלאכט.

— ניין, ברוגז ניט... אדרבא, היינט ערשט האָב איך דיך ליעב ניט ווי העלענקען, נאָר ווי א שוועסטער. ווילסט זיין מיין שוועסטער, טאָ שטעה אויף און מיר וועלען געהן טיעף אין זוּאלד. דאָרט איז נאָך שענער...

— יאָ! יאָ! איך וויל! — האָט העלענקע געריהרט אויסגערופען, און זיך אויפגעשטעלט — נאָר איך בעט אייך, איהר זאָלט מיר ניט טשעפּען... דאָ שעם איך זיך... אין שטאָדט—יא!

— נאָרעלע, — האָט בערמאן נאָך מעהר געריהרט געשמייכעלט — אפילו אין שטאָדט אויך ניט... א שוועסטער טאָר מען ערגיץ ניט טשעפּען...

העלענקע האָט איהם פערוואונדערט אָנגעקוקט, נאָר זי איז געווען זעהר צופרידען, וואָס ער לאָזט איהר צו רוה. פאר'ן בלאָהען הימעל און די גרינע בוימער, שעמט זי זיך...

ער איז וואס ווייטער אלץ אויפגעלענטער געווארען. אין יין הארץ האבען ערוואכט שוין לאנג פערקלונגענע טענער. עפעס האט דאָרט עמיץ געזונגען א הימן דער וועלט, דער מענש־הייט און דער ליעבע.

ער איז געווארען בעגייסטערט און, בעמערקענדיג נעבען זיך א קליין קינד, וואס איז געפאלען און זיך אבגעשלאגען, האט ער עס אויפגעהויבען, נעקושט אין די הענדטלעך, געגלעט דאס קעפעלע און געזאגט:

— שא, מיין קינד, וויין ניט, נא דיר א צאצקעלע.

און האט איהם אוועקגעשענקט זיין מעשענע פושקע פון פאפיראסען.

די מוטער, וועלכע איז גלייך צונעקומען צום קינד, האט פרייגדליך פראטעסטירט:

— א דאנק, צו וואס? מען דארף ניט... א שאד!

— זאל ער זיך שפיעלען, אדרבא... א פיין קינד... איך האב נאך איינע... עס איז א בילליג פושקעלע...

און ער איז א גליקליכער אוועק ווייטער.

אבגעהענדיג א ביסעל ווייטער, האט ער דערזעהן א טרעגער מיט א נרויסען פאק אויף די פלייצעס. ער האט בעמערקט, ווי דער פאק האט זיך אראבגערוקט און דער טרענער זוכט מיט די אויגען א מענשען, וואס זאל איהם איינטערהויבען העכער דעם פאק.

א גליקליכער איז לייכין צוגעלאפען צום טרענער און אויס־נערופען:

— ר' איר, העלפען אייך?

און גלייך האט ער זיך נענומען אונטערהויבען דעם שוועּ־רען פאק אויף די ארימע פלייצעס פון טרענער.

דער טרענער האט איהם אונטער דער נאז בעדאנקט. לייּ־דין איז געווארען נאך מעהר נעריהרט און האט בעשלאסען אינ־נאנצען נעהמען אויף זיך דעם פאק... פארוואס טאקע ניט?

אַנגעשלאָגען מיט נעלד, איז נאָך א בחור, און לויט ער האָט גע־
הערט, פערשוועגדט ער א סך געלד און לעבט אויף א ברייטען
פוס. אמת, די לעצטע צייט איז זייער פריינדשאפט אביסעל
אַבגעקילט, אָבער שולדיג איז ער, לייקין, אליין: ער ווייכט
איהם אליין אויס, פונקט ווי ער וואָלט קעגען איהם שטאָלצירט
מיט זיין אָרימקייט.

עס איז ווירקליך פון מיין זייט א שוואכקייט, — האָט ער
זיך נעמאכט פאַרוואורף פאר זיין בעציהונג די לעצטע צייט
צו זיין קינדהייטס־חבר יאקובאָוויטשען. — אמת, ער איז א
קאריעריסט נעוואָרען, האָט פערראָטען דעם אידעאל, אָבער נאָך
אלעם איז ער דאָך פאָרט אן אינטעליגענטער מאָן, מיט וועמען
מען קען זיך טוישען מיט די מיינונגען און מען קען גאנץ נעמיט־
ליך פערברענגען מיט איהם.

און לייקינס האַרץ איז פול געוואָרען מיט פריינדשאפט און
ליעבע צו זיין געוועזענעם חבר, און ער האָט אויף זיך גענומען
צוריק בענייען זייער אלטע פריינדשאפט.

עס איז געווען א שהנער פריהלינגס־טאָג. די זון האָט די
נאנצע גאס בענאָסען מיט א מילדען ליכט און צערטליכען שיין.
לייקין האָט זיך דערפיהלט ווי ניי־געבאָרען. אין זיין הארצען
האָבען זיך אויפגעכאפט געפיהלען פון ליעבע צו אלע, וואָס
לעבט און אָטעמט ארום איהם. ער האָט יעדען פארבייגעהענ־
דען אריינגעקוקט פריי און אָפען אין די אויגען אריין, ווי ער
וואָלט יעדען בענריסט און נעוואונשען א גליקליכען טאָג. דערזע־
הענדיג א בעטלער מיט א ווייסער באָרד ביי א ראָג נאס, האָט ער
איהם אוועקגענעבען די לעצטע צוויי קאָפיקעס, און ווען יענער
האָט איהם נעוואונשען לאנגע יאָהרען דערפאר, האָט לייקין
דערפיהלט, אז די נאנצע וועלט איז פול מיט ליעבע און אז ער
און דער בעטלער און דער חבר, צו וועלכען ער נעהט איצט, —
אז אלע זיינען זיי נעקניפט און נעבונדען און אז אלע זיינען
ברידער!

פּריהערדיגער שטימונג, צופרידען געענטפערט — עס לעבט זיך נאָנץ אינטערעסאַנט!

יאקובאָוויטש האָט זיך פּלוצלונג אַבגעשטעלט און טרוקענ געזאָגט:

— אָט דאָ דאַרף איך אַרייננעהן. אַדיע!

— שוין? — האָט לייקין געפרעגט... איהר האָט קיין צייט ניט... נו, עס מאכט ניט אוים... א צווייטען מאָל.

ער האָט טיפער אן אָטעם גענטהאָן און זיך געוועגדט שנעל:

— איך ווייל, איהר זאָלט מיר באַרגען א צעהנרובלדיגע...

יאקובאָוויטש איז דאָ רויט אוו דאָ בלאַס געוואָרען, די ווינקלען פון מויל האָבען אויפגעציטערט. אוו ער האָט ווי בייז ארויסגעברומט:

— ווי קומט צו מיר אזוי פיעל געלד! — איך האָב ניט כ'לעבען!...

לייקין האָט איננאנצען א ציטער געטהאָן, געוואָלט עפעס ענטפערן, נאָר די צונג האָט איהם ניט געדיענט. ער האָט נאָר א קוק געטהאָן אויף יאקובאָוויטשען, אוו איהם האָט זיך נע־דאכט, אז זיין חבר'ס ליפּען זיינען פונקט ווי שווייניגישע...

ער האָט איהם נענעבען די האנד אוו איז מיט א געפיהל פון עקעל אוועק ווייטער אוו ווייטער...

— שווייניגישע ליפּען, — האָט ער געמורמעלט געהענדיג צוריק...

אוו א האָם צום חבר האָט אָנגעפיילט זיין ברוסט...

אוו געהענדיג איז דער האָם אלץ געוואקסען גרעסער אוו גרעסער אין לייקינס האַרץ.

— אך, איהר מיאוסע מענשען! — האָט ער געברומט פאר וועהטאג אוו בעליידיגונג — ענטזאגט! ענטזאגט!

אוו דערזעהענדיג צוריק דעם אלטען בעטלער, וועלכער

—איהר ווילט, ר׳ איר, גיט מיר דעם פאק, איך וועל טראַ־
גען...

נאָר דאָס האָט דער טרעגער ניט געוואָלט:

— מען וועט לאכען, — האָט דער טרעגער מאָטיווירט,— עם פּאסט ניט פאר אייך...

לייקין האָט שוין אָבער דעם טרעגער ניט אָבגענאָמען. ער האָט איהם בעגלייט ביז׳ן בעשטימטען אָרט און האָט איהם אלע ווייל אונטערגעהויבען דעם פּאק, און זיך גענפיהלט זעהר גוט און גלייקליך געשטימט.

— יאָ, מענשען דארפען איינער דעם אנדערן העלפען! — האָט ער גענורמעלט — אויך לייבע און מיטגענפיהל שטעהט די וועלט...

יאקאָבאָוויטשען האָט ער בעגענענט, וועז יענער איז ארוים פון זיין צימער אויף דער גאס.

— איך גנה טאקע צו אייך! — האָט לייקין, דערזעהענ־דיג איהם ארויסגעהן, איהם אָבגעשטעלט מיט א שמייכעל.

יאקובאָוויטש האָט איהם קאלט דערלאנגט די האנד אוז ענפעם א מורמעל גענטהאָז.

לייקין, נאָך אלץ א גוט־גענשטימטער, האָט זיין חבר׳ס קאלטקייט ניט בעמערקט. ער האָט בעטראכט זיין חבר אוז צופרידען בעמערקט:

— איהר זעט אוים זעהר גוט! זעהר פיין!

ער האָט אויף איהם גענוקט מיט פרייגדליכע בליקען אוז איז ווירקליך גענוגן צופרידען, וואָס יאקובאָוויטש זעהט אוים אזוי גוט אוז גענט אזוי רייך גענקליידט.

— וואָס הערט מען ביי אייך? — האָט יאקובאָוויטש ווי פוז יוצא וועגען עפעם גענפרענט.

— אזוי! — האָט לייקין, נאָך אלץ בעהערשט פוז דער

ער האט זי אננעקוקט מיט בייזע אויגען און א ווילדע כּחשבה איז איהם דורכגעפלויגען אין קאפ:

— דער מאן איז נישטא, ארבייט ערגעץ ווי אן אייזעל, און זי — בלוט און מילך... צו אלדי טייוועל נעהט אלע! די כאנצע וועלט, די נאנצע צרדנונג... יא, די נאנצע צרדנונג!...

— איז נאך דא טיי? — האט ער נעפרעגט און זי אננעקוקט.

— קיין טיי איז שוין נישטא, — האט זי ווי פערשולדינט נעענטפערט, — נאר איך קען מאכען פאר אייך.

ער האט זיך אינגאנצען נעענדערט. די פריהערדינע כּחשבה האט זיך טיפער בעוצט אין קאפ און האט נעווואלט ווערען רעאל...

ער האט בייז נעשמייכעלט און זיך אננערופען:

— זייט אזוי גוט און מאכט טיי.

און אנקוקענדיג זי מיט ליידענשאפטליכע אויגען, האט ער צונעגעבען:

— און קיין נעלד בעט ביי מיר ניט!

ער איז ווי א זיענער מיט שטאלצע טריט ארויף צו זיך אין צימער. די מחשבה האט איהם ווידער בעהערשט און נעווואלט פערוואנדעלט ווערען אין טאט...

— אוים! — האט ער נעמאכט מיט די פויסטען, — עס איז נאר נישטא, נאר נישטא!

איהם האט זיך נעמאלט פאר די אויגען איהר מאן מיט זיין נעבעכדיגען אויסזעהן: אן אנענט איז ער און ווענעלט ארום פון שטאדט צו שטאדט מאהנען אלטע חובות...

— כאפט דיך דאדט דער טייוועל, שעפס איינער... אז דו וועסט ווערען רייך ווי מיין יאקובאוויטש, ווועסטו אויך בעקומען שווייניגישע ליפען... איהר זענט אלע אזוי!

ער האט נענומען שפאנען מיט אונגעדולד הין און צוריק איבער'ן ציסערל.

האָט איהם ניט דערקענט און ווידער א נדבה נעבעטען. האָט לייקין, אבגעהענדיג פון איהם עטליכע טריט ווייטער, מיט עקעל אויסגעשפייט און געטראכט: — פגר'ט אוועק! ווער דאַרף אייך, איהר מיאוסע ברואים...

בעגעגענדיג ווידער א טרענער מיט א נרויסען קאסטען אויף די פּלייצעס, האָט ער מיט עקעל זיך אָבגעקעהרט און נעזידעלט: — שלעפּט, שלעפּט אויף זיך דעם יאָך, איהר זענט בעסערס ניט ווערט, קריכט, איהר ווערים!

עטליכע קינדער, פרעהליכע, לוסטיגע, זיינען נעגאנגען פון א שול. זיי האָבען איהם פערשטעלט מיט זייער שפּיעלערייי דעם ווענ. פּול מיט צאָרן האָט ער איינעם פון זיי א שטויס נעטהאָן, מורמלענדיג: — נעהט צום טייוועל! פון אייך ווער לען אויך אויסוואקסען יאקובאָוויטשעס מיט שווייגישע ליפּען..

און אָט האָט ער זיך דערמאָהנט אָן זיין יונגע ווירטין, ווען לכער ער דאַרף נעלד נעבען.

— וואָס יאָגט זי איהם אזוי? — האָט ער אין נעראנק פראָטעסטירט, — נעלד און נעלד!... זי קען וואַרטען, נישקשה. זי ווען וואַרטען... אויף צו להכעים גיב איך איהר נים נאָך צוויי וואָכען...

ער איז פול מיט האָס אוועק אהיים. די טיר איז נעווען פערמאכט. ער האָט מיט א נערוויש זי אויפגעעפענט און מיט צאָרן זי פערהאקט.

די ווירטין, א יונגע בעהנ'טע ווייבעל, מיט גוטע שווארצע אויגען, איז ארוים איהם אנטקעגען און מיט א פריינדליכען שמייכעל איהם בעגעגענט:

— וואָס האקט איהר אזוי די טיר, — נזלן! — האָט זי נעלאכט.

— איך האק ניט קיין טיר! — חאָט ער שטאלץ נעענטפערט, — עס דאכט זיך אייך...

ער האָט זי בעשאָטען מיט קרשען. זי האָט שטיל נעפּליסטערט:

— לאָזט מיך אָב, לאָזט מיך אָב!

אָבלאָזען זי איז אָבער געווען גאָנץ איבעריג — זי איז שוין געווען אינגאַנצען זייַנע... ער האָט דערפיהלט זייַן קראָפט איבער איהר, זייַן גרויסע פּלוצליכע קראָפט, וואָס ציהט די יניקה פון א גרויסען האָס צו אלץ און צו אלעם...

ער האָט דערפיהלט, אז מיט דעם דאָזיגען האָס וועט ער האָבען אי ליעבע, אי גליק, און אין זייַן אויפגערעגטען מח האָט זיך פּאַרגעשטעלט א נייַ לעבען, א לעבען פון טריאומף און זיעג...

באלד איז אריין די ווירטין מיט א טעצל, אויף וועלכען עס איז געשטאנען א גלאז טיי אוו עס איז געלעגען צוויי זעמעל.

— איהר זענט א וואויל ווייבעל! — האט ער זי פרעהליך געלויבט.

זי האט איהם פערשעמט אנגעקוקט אוו גארנישט געענטפערט...

— א מאן אבער האט איהר א שלימזל.

זי איז רויט געוואָרען אוו האט מיט כעס געענטפערט:

— ניט קיין גרעסערער פון אייך...

— א! — האט ער זיך אנגעצונדען, — איך בין שוין דוקא ניט קיין שלימזל; אלענפאלס וועל איך עס שוין ניט זיין מעהר. איך האב היינט בעקומען א לעקציע... איך וועל זיין דער שטארקסטער, דער ערגסטער אוו דער גליקליכסטער מענש אין דער וועלט...

— איהר זענט עפעס היינט מאדנע, — האט זי נערריקט מיט די פלייצעס...

— אבער אינטערעסאנט? זייט זיך מודה.

זי האט ניט געענטפערט, האט איהם נאר אנגעקוקט אוו ווי עפעס מורא געהאט.

— נו, איך געה שוין, — האט זי שוואך ארויסגעזעגט, פון וואס לייקין האט געדרונגען, אז זי וויל נ י ט גיהן.

— וואס אייליט איהר זיך, זיצט ביי מיר א וויילע.

ער האט זיך אויפגעשטעלט אוו זי א ציה געטהאן צו זיך.

— וואס טהוט איהר, לייקין? — האט זי פראטעסטירט.

ער האט זי אוועקגעזעצט נעבען זיך אויף דעם קלייגעם סאפקעלע, זי פעסט ארומגענומען אוו געפליסטערט:

— זייט דאך ניט קיין נארריש ווייבעל... איך האב אייך אזוי ליעב, אזוי ליעב!...

בעקענט, טאקע אויף זיינעם א „טאג", מיט א בחור'ל מיט איהם אין אייגע יאהרען, און יענער וואלט איהם ניט צוגעראדט צו נעהמען זיך אביסעל צו וועלטליכע הכמות. אנפאנגס האט אפילו נחום ניט שטארק געהאלטען דערפון: „אין די וועלטליכע חכמות, האט ער געזאגט, איז ניטא די טיעפקייט, וועלבע ער האט ליעב". יענער אבער האט איהם ערקלערט, אז עס איז דא אזא חכמה ביי זיי, וואס פאלט ניט ארונטער פאר דער גמרא. און דאס איז די פאליטישע עקאנאמיע.

ניט קאנענדיג נאך גוט לעזען רוסיש, האט נחום שוין זיך געזומען צו פאליטישער עקאנאמיע און די דאזיגע חכמה האט איהם געפאקט... „זי איז ווירקליך א סך עהנליך אויף גמרא!" האט ער מיט א פרייד מודה געווען זיין נייעם רבי'ן.

און אזוי איז ביסלעכווייז נחום געווארען אן עקאנאמיסט.

צו צוואנציג יאהר האט שוין דער בחור פערלאזען די ישיבה, אוועקגעפאהרען אין א גרויסער שטאדט און זיך געזומען שטודירען „קאפיטאל".

נאטירליך האט ער ניט געקאנט זיך פערבארגען אין די ד' אמות פון „קאפיטאל", ווי אמאל אין דער גמרא. מארקס איז ניט געגעבען געווארען נור צו לערנען, צו מארקס'ן דארף מען עפעס טהאן אויך, און נחום איז געווארען ווילענדיג ניט ווילענדיג א „חבר" און אנגעהויבען נעהמען אן אנטהייל אין דער ארבייטער־בעווועגונג.

אמת, געקוקט האט מען אויף איהם אין דער בעווועגונג, ווי נור אויף א טעארעטיקער, אבער דאך פלעגט מען איהם אויך פערטרויען פערשיעדענע קאנספיראציעס, וועלבע האבען איהם. דער אמת געזאגט, ניט אזוי אינטערעסירט. צו די זאכען האט ער טאקע קיין גרויס ניט געהאט; דאס רוב איז ער געווען פערנומען צו שרייבען הגהות, אנמערקונגען ביי די זייטען פון די גראבע פאליטיש־עקאנאמישע ביכער, וואס ער האט אלץ

דער סוד.

ביז אכטצעהן יאהר האָט נחום געלערנט אין א ישיבת. זייענדיג א שטיקעל מתמיד, האָט ער געהאט גוטע „טענ"; דער שבת איז געווען גאָר א געהויבענער. איהם אָבער האָבען די גוטע „טענ" ניט אויסגעמאכט. וועז ער וואָלט עס נאָר ניט געהאלטען פאר אונפאסיג, וואָלט ער מיט זיינע בעסטע „טענ" זיך געביטען מיט א צווייטען ישיבה־בחור, וועלכער וואָלט איהם דערפאר אפילו צוגעצאָהלט, ווי עס פלעגט אמאל פאסירען אין דער ישיבה. דער עיקר האָט ער געקוקט ניט אויפ'ן „טאג", נאָר אויפ'ן בעל־הבית. נחום האָט ליעב געהאט צו האָבען בעלי־הבתים למדנים, מיט וועמען ער זאָל קאָנען ריידען וועגען א טיף שטיקעל גמרא. און געלערנט האָט נחום „טיף". ליעב געהאט צו גריבלען זיך אין תוספות, מהרש"א, פרענען און פערענטפערן קשיות. דער עיקר אָבער — פרענען. אוועקשטעלען דעם ראש־הישיבה מיט אן אָפענעם מויל און מיט פערנאפטע אויגען, ווי ער וואָלט געוואָגט: וואו האָסטו דאָס אויסגענראָבען אזא קשיא?... אפילו אויף די „טענ", וועז דער בעל־הבית פלעגט אויך זיצען ביים עסען, פלעגט נחום ליעב האָבען פרענען א קשיא דעם בעל־הבית טאקע, ניט קוקענדיג, וואָס אויף אנדערע ענינים איז ער געווען א בושת־פנים.

וועד ווייס, וואָס פאר א למדן נחום וואָלט ארויסגעוואקסען מיט זיין קאָפ און מיט זיין התמדה, וועז ער וואָלט זיך ניט

איהר קאן מען שוין זיך פערגינגען צו לערנען א בלעטל „קא־פיטאל".

נאר אזוי ווי די איבעריגע מיידלעך פון דער גרופע זיינען אזוי ווייט ניט געגאנגען, האט נחום האנקען פארגעלאזט, זי זאל קומען צו אים אין צימער פון 9 ביז 10 אין אוועגד צו לערנען „קאפיטאל" מארקס.

האנקע האט זיך, נאטירליך, אנגעהאפט אן דער דאזיגער פארלאנונג. האטש די איבעריגע חבר'טעס פון דער גרופע האבען זי אבגערעדט, זאגענדיג, אז פאר א מיידעל איז געגונג, אז מען קאן באגראנאוו'ן אליין.

— קיין רביצין וועסטו סיי־ווי־סיי ניט זיין! — האט איהר אייגע גוטמוטהיג א. שטאך געטהאן.

אוו נאך אייגע, איהרע שוין גאר א נאהענטע חבר'טע, האט צוגעגעבען:

— אין דער סאציאליסטישער אדרנונג קאן זי נאך פסק'ע־גען ארבייטער־שאלות...

האנקע איז אבער געגאנגען.

קומענדיג טיילמאל צו נחומען אוו ניט געפינענדיג איהם אין דער היים, פלענט זי דערווייל מאכען אן אדרנונג אין זיין צימער, וועלכעם האט אויסגעזעהן, ווי נאך א פאר־ראם. זי פלענט פערבעסטען דאם בעט, אויסקעהרען דאם צימערל אוו צונויפלענגען אין אדרנונג זייגע ביכער, וואם דער גרעסטער טייל פון זיי איז בעשטאנען פון פאליטיש־עקאנאמישע. די פאר דיקע זשורנאלען זיינען אויך נאר געווען צושניטען דארט, וואו עם האבען זיך בעהאנדלט פאליטיש־עקאנאמישע פראגען. די איבעריגע בלעטער, וואו עם איז געווען נערדוקט די בעלעטרים־טיק, זיינען געווען בעהאלטען, ווי א גרויסער סוד...

קומענדיג אהיים אוו טרעפענדיג אן אויפגערוימט צי־מערל, פלענט נחום זיס שמייכלען אוו פרייגדליך זיך ווענדען, מי פערשעמט, ניט קוקענדיג האנקען אין פנים:

נעשטוריט און, ווי אמאל איז תלמוד, ענטדעקט אין זיי גרויסע סודות.

זעהענדיג, אז נחום איז מעהר טעארעטיקער ווי טהויער האט מען איהם בעשטימט צו לערנען מיט א פאר גרופעס פאר־לימישע עקאנאמיע. צווישען אלע גרופעס האט זיך נעפונען איין גרופע פון מיידלעך, ענטוויקעלטע ארבייטערינען, מיט וועלכע עס פלענט איהם אויסקומען צו לערנען בין מנחה למעריב. אזוי טאקע האט ער אליין די דאזיגע צייט אנגערופען.

דאס ערשטע מאל, אז ער האט די דאזיגע צייט פאר זיי בעשטימט, אנרופענדיג זי בין מנחה למעריב, האבען זיך א פאר מיידלעך פון דעם וואַרט פונאנדערגעלאכט. נחום האט זיך א ביסעל פערשעמט, אבער אז די איבעריגע מיידלעך האבען די צוויי, וואס האבען געלאכט, אויסגעזידעלט, האט ער זיך בערר־הינט און האט זיך, ענדליך, נעפיהלט מיט זיינע שילערינס ווי מיט מאנסביל...

געלערנט האט ער די פאליטישע עקאנאמיע מיט א שטי־קעל גמרא־ניגון, איבער א הארב בלעטעל זיך צוגעשאקלט און בכלל בענוצט תלמודישע אויסדריקען, ווי „האבען מיר א קימא לן", „איז פון דאנען געדרונגען", אזוי אז זיינע שילערינס זיי־נען טאקע שיער־ניט געווארען אמת'ע גמרא־קעפלעך...

נחום האט ניט געקוקט אויף זיינע שילערינס פון דער זייט פון זייער אויסערליכקייט און עס איז איהם כלל ניט אנגענאנ־גען, צי זיינען זיי שהען אדער אפשר מיאום, ניט זענענדיג דע־רויף קיין שטארקער מבין; דערפאר אבער האט ער אויסגעפר־נען איז א צייט ארום, אז צווישען די אלע מיידלעך געפינט זיך איינע, האנקע, וואס האט גאר תופס א בלעטעל באגדאנאוו...

דער דאזיגער האנקען האט נחום דאן נעשענקט מעהר אויפמערקזאמקייט, ווי די איבעריגע, האט נעלענט אויף איהר גרויסע האפנונגען און האט ענדליך איהר בעמערקט, אז מיט

האָט ווארים, פון בעט, זיך איבערגערעדט מיט חאנקע'ן, וואס איז געלעגען אין א ווינקל אויפ'ן קאָרב:

— אייך מוז זיין אודאי הארט צו ליגען.

— א, ניין, איך שלאָף ווי א פריצטע... — האָט חאנקע הארציג־ווייך געענטפערט...

מיט דער צייט האָט חאנקע אָנגעהויבען אלץ אָפטער צו בלייבען ביי נחום'ן, אונטער פערשיידענע תירוצים, ביז זיי בידע האָבען ווי אין גראנק בעשלאָסענדיג, ניט ארויסרייד־ענדיג עם מיט'ן מויל, זיך בעזעצט צוזאמען אין צימער.

שפעטער פלעגט מען זיי שוין זעהן ביידען צוזאמען אין דער ביליגער רעסטאָראציע עסען א מיטאָג אלע טאָג, און נאָך שפעטער האָבען זיי שוין פאר מענשען אין די אויגען געזאָגט אייגער צום אנדערן „דו".

נחום איז געווען זעהר צופריעדען. חאנקע איז א טרייע חבר'טע, האָט דערצו א שארפען קאָפּ, מען קאָן מיט איהר אמאָל שמועסען וועגען טעאָרעטישע פראגען און זי פאסט עם אויף, ווי א מאנסביל...

איין זאך האָט נחום'ן דאָך אביסעל בעאונרוהיגט, ער האָט בשום אופן ניט געוואוסט, צי חאנקע איז א שעהן מיידעל, צי ניט.

אז זי געהט אביסעל איינגעבויגען — דאָס האָט ער געזעהן בחוש, אבער צי האָט זי א שעהן פּנים — וועגען דעם האָט ער בשום אופן ניט געקאָנט זאָגען קיין מיינונג... ער אליין איז ניט קיין מבין אויף שעהנקייט.

דאָך וואלט ער זעהר זיין צופריעדען, וועז ער וואלט געוואוסט, אז חאנקע איז שעהן.

ווי אזוי קאָן מען עם דערגעהן?

ער זאָל פרעגען ביי א בעקאַנטען, וועט דאָך איהם יענער אויסלאָכען. אליין קאָן ער בשום אופן ניט בענעהמען, צי איז

— איהר האָט דאָס אזוי פיין צוגעקליבען?...

— אז ביי אייך איז זעהר אָנגעווארפען געווען, — פלעגט זיך האנקע פערענטפערן, אויך ווי פערשעמט...

אזוי ביסלעכווייז איז האנקע אלץ נאָהענטער געוואָרען מיט נחומען און אלץ כלומרשט אויפ'ן חשבון פון „קאפיטאל"...

נחום איז געווען שטארק צופרידען, וואָס האנקע איז אזא מתמיר און איז אזוי איבערגעגעבען דער פאָליטישער עקאָנאָמיע, ניט קלערענדיג און ניט חושד זייענדיג האנקען אין אנדערע גראָנקען.

איינמאָל האָט זיך נחום פערלערנט מיט האנקען ביז א זייגער איינם ביינאכט. עס איז געווען א שטורמדיגע נאכט. דער ווינד האָט גערייסען די דעכער און געקלאפט מיט א מין דראָהען אין די שויבען. האנקע האָט שוואָך ארויסגערעדט:

— אוי, ווי וועל איך געהן אהיים!

נחום האָט זיך איינגעקוקט אין פענסטער צום דרויסען און האָט געענטפערט:

— אז איהר ווילט, קאָנט איהר דאָ נעכטיגען...

האנקע איז רויט געוואָרען, האָט זיך שטארק פערשעמט דאָך איז זי געבליבען.

אויסגעבעט האָט זיך האנקע אויפ'ן גרויסען קאָרב, וואָס איז אין צימער געשטאָנען, צושטעלענדיג צו איהם א שטול. נחום האָט איהר אפילו פאָרגעלענט זיין שטרויזאק, ווייל — האָט ער איהר ערקלערט — ער האָט ליעב צו שלאָפען, וואָס הארטער. האנקע אבער האָט ניט געוואָלט אננעהמען דעם דאָזיגען אפפער און זי האָט געזאָגט, אז זי וועט זיך מאכען בעקוועם מיט אנדערע מיטלען.

ליעגענדיג שוין אין בעטל האָט נחום זיך געפיהלט זעהר גוט, דערמאָהנענדיג זיך, אז אין זיין צימער געפינט זיך, אויסער די פאָליטיש־עקאָנאָמישע ביכער, נאָך א לעבעדיגער מענש. ער

זי איז אן עהרליכע רייגע נשמה, דערין איז ער זיכער — זי וועט איהם דערצעהלען דעם אמת.

—חאנקע, רופט ער זיך אָב צו איהר אייגמאל כיר־נאכט — חאנקע?

— וואָס איז, נחום, הא? — פרעגט זי ליעבליך.

— איך האָב דיך חאנקע, געוואָלט עפעס פרעגען.

— עפעס א טעארעטישע זאך? — פרעגט חאנקע נאָך ליעבער און בלעטערט דערווייל דעם גראבען „קאפיטאל", וואָס ליעגט אויפ'ן טיש.

— נייז, דוקא א נארישקייט... — ענטפערט נחום און דאָס הארץ קלאפט שטארק. וועד ווייסט, וואָס פאר א דורכפאל ער קאָן האָבען מיט דער דאָזיגער ווילדער פראגע.

— ווי קומסטו צו פרעגען נארישקייטען? — שמייכעלט חאנקע.

— יעדער מענש האָט זיינע נארישקייטען... וועדט נחום דאָך מוטהיגער און געהט איבער גלייך צו דער זאך — זאָג מיר, חאנקע: דו ביזט א שעהנע?

חאנקע קוקט איהם אָן אָנפאנגס פערוואונדערט, נאָכדעם פרעגט זי איבער:

— וואָס איז דיר די נפקא־מינה...

— יאָ... ענטפערט נחום געשטאמעלט... יא... קיין נפקא מינה איז דאָס מיר טאָקע ניט... איך וואָלט אבער וועלען טאָקע וויסען... איך אליין קוק אויף דיר אמאל, קוק, קוק, און קאָן ניט פערשטעהן... דאָס הייסט, איך בין ניט קיין מבין...

— גלויב מיר — האָט חאנקע נעענטפערט — אז איך אליין וויים אויך ניט...

און אזוי איז נחום דעם סוד ניט דערנאנגען...

זי שעהן, אדער ניט, וועניגסטענס צי איז זי חאטש חנ'עודיג...

און וואס וויטער האט איהם די פראגע מעהר אנגעהויבען צו בעאונרוהיגען. מילא, שעהנקייט וואלט ער שוין מוהל גע־וועזן — וער וויסט אבער, צי איז זי ניט קיין פערזאהענישי: א קשיא אויף א מעשה! אז ער אליין פערשטעהט דערין ניט, חאטש הרג'ע איהם! ער פאלט אמאל אויף א שכל און וויל ביי א בעקאנטען פון הינטען ארום דערגעהן:

— ווי געפעלט אייך מיין חאנקע?

— א, חאפט זיך אן יענער, ווי בעניסטערט — א וואויל מיידעל...

וויסט ער ווידער ניט: וואויל איז דען שעהן?... זאל ער פרענגען אפען: איז זי א שעהנע? פאסט ניט. וואו זיינען דען זיינע אויגען.

פרענט ער אין א צייט ארום ביי א צווייטען: — ווי גע־פעלט דיר, ברודער, מיין חאנקע?

— א, חאפט זיך אן יענער נאך מעהר בעניסטערט — איז א טייער מיידעל...

צו אלדי טייוועל; אז זי איז א וואויל און טייער מיידעל, וויסט ער אליין. איהר תפיסה, איהר בענעהמען „קאפיטאל" מארקס מענען מאנסביל מקנא זיין, אבער צי איז חאנקע א שעה־נע? אט וואס איהם מוטשעט. דאס הייסט, שעהנקייט איז ער מוהל, צי איז זי אבער, וער וויסט, ניט קיין גראב פערזעה־ניש... וער קאן עס וויסען?

און ער פרענגט ווידער ביי א דריטען:

— נו, נעפעלט דיר מיין חאנקע?

— א, חאנקע. איז א זעלטען מיידעל. בעקומט ער ווידער אן ענטפער און בלייבט ווי אין קלעם. זאל חאטש איינער זאגען א מיינונג ווי נעהעריג איז. וואס איהם אינטערעסירט...

און ער פאלט אויף א אידעע. ער וועט פרענגען חאנקען אליינ

זיפצט. זי איז צוגענאנגען צו זיין בעט און האט ווייך געבעטען איהם:

— שטעה אויף, מיין זוהן, וויפיעל איז דער שיעור צו שלאפען! באלד קומט שוין ב י י ל ק ע ארבייטען.

דער מוטערס ווייכער טאן און דאם, וואס ב י י ל ק ע קומט באלד צו געהן האבען געווירקט און ער האט בעשלאסען אויפצושטעהן, נאר כדי די שוועסטער זאל ניט אויספיהרען, איז ער נאך געבליבען ליגען א ווייל.

— א תכשיט'ל! — האט זיך די שוועסטער געוועגרט צו די מוטער מיט כעס — ווי זי רעדט דאם מיט איהם: פונקט, ווי מיט א בן יחיד'ל...

די אלטע מוטער האט דערויף נאר גישט געענטפערט. זי האט נאר א זיפץ געטהאן, בערעון האט דער זיפץ א שטאך געטהאן. „א רחמנות אויף די מאמען" — האט זיין גאנצעם וועזען דערפיהלט, און ער האט זיך אויפגעהויבען.

די שוועסטער האט זיך געוועצט נעהען און געמורמעלט עפעס מיט כעס. בערעל האט נאר גישט געקענט בענעהמען וואס זי רעדט, דאך האט ער געוואוסט אויף זיכער, אז דאס מורמעלען בעלאנגט אן איהם און אין הארצען האט איהם שוין אנגעהויבען צו זיעדען.

— איך וועל זיך מיט איהר אברעכענען!

עס איז אריין דער שוועסטערס ארבייטארין, בייל קע, א יונגע שלאנקע בראנעטין, מיט טיעפע קלוגע אויגען. דערזעהענדיג בערעלען נאך ניט קיין געוואשענעם, האט זי זיך צעלאכט מיט א פרעהליכען געזונדטען געלעכטער:

— אזוי שפעט, שעהנער מענש, שלאפט מען עם? א גאנצער פריץ! שעמען וואלט איהר זיך! איך האב שוין אכגעגעסען!...

— ניט אייער דאגה! — האט בערעל אנגעבאזענערהייט איהר געענטפערט. אריינקוקענדיג אבער אין איהרע צוויי שעה-

דער פערביטערטער.

— נענוג דיר שוין צו פּאָפּען! — האָט בערלען, א אינגעל פון 18 יאָהר, געוועקט די שוועסטער, א מיידעל פון א יאָהר 27.

בערל האָט שוין אייגענטליך אליין גערעכענט אויפשטעהן, נאָר א קוק געבענדיג אויף דער שוועסטער, אויף איהר ברוגז־דיגען פּנים, האָט זיך איהם ניט געוואָלט איהר נאָכגעבען און ער האָט זיך איבערגעדרעקט מיט דער קאלדרע.

דאָס האָט די שוועסטער גערייצט: זי איז שוין מיט 3 שעה צוריק אויפגעשטאַנען, שוין א האלבע קלייד אויפגענעהט און זי האָט זיך צושריען:

— שטעה אויף, פויל־ער הונד! איך שלעפּ דיך אראָב פּאר די פּיס.

פּאר די פּיס האָט זי איהם נאָך ניט געשלעפּט, נאָר בערלען האָט זיך עפּעס געדאכט, אז זי שלעפּט איהם שוין, און ער האָט אָנגעהויבען וואַרפען מיט די פּיס און שרייען:

— געהסט אוועק, צי ניט — וואָרים איך גיב דיר אין די צייהנער.

— אוי, רבונו של עולם, זאל מען איהם שוין „אָפּהויבען"! האָט זי זיך צעזונגען:

— עס הויבט זיך שוין אָן! — האָט די אלטע מוטער גע־

וויינט: ער איז גאָר קיין נזלן ניט. באשר עס הויבט זיך אָן דער ווינטער אוֹן איהם האָט מען פאר א מאָלער געמאכט, אוֹן ער וועט מוזען א גאנצען ווינטער זיצען אָהן ארבייט אוֹן עסען דער שוועסטערס פראָצע... זאָגען דאָס אָבער אלץ, קען ער ניט — עס וועט ארויסקומען גאָר נישט „דאָס". „ווָאס איז שולדיג די שוועסטער, אז דו האָסט קיין ארבייט ניט?"... אוֹן זיין האָרץ בלוטיגט זיך, ווָאס די שוהנע בייַלקע האָט פון איהם אזא מיינונג:

„בייַלקע, בייַלקע! ווילט זיך איהם אויסשרייען — האָב רחמנות!" ער ניעט אבער א קוק אויף בייַלקען, אויף די שוועסטער, אויף די מאמען אוֹן זההט אין יעדערענם אויגען פעראכטונג צו איהם, זיין כעס פלאמט וויעדער אויף, אוֹן ער זוכט מיט גערוויש דאָס האנדטוך.

נאָכ'ן אבווישען זיך שטעלט ער זיך דאוונען, ער טהוט אָן די תפילין אוֹן מורמלט עפעס. דעם „פירוש המלות" וויסט ער ניט אוֹן ניט קוקענדיג, ווָאס ער זאָט צייט, איז איהם דאָס נאנצע דאוונען א משא, איבערהויפט דריקט איהם דער „של ראש".

— „עבֶּם א נרויסער „של־ראש", — טראכט ער מיט כעס — אפילו קיין רעכטע פאָר תפילין האָט מען מיר ניט געקויפט, א קלאָג נאָך זיי!"...

אין פינף מינוט ארום האָפט ער ארָאָב מיט כעס די תפילין...

די שוועסטער צושרייט זיך מיט אירָאניע, וועגדענדיג זיך צו בייַלקען:

— זהסט — ער האָט שוין אָבגעדאוונט! מאמע! זהסט דיין „צדיק", ער איז שוין פערטיג!

בעריל האָט שוין אייגענטליך אליין חרטה, ווָאס ער האָט אזוי ניך די תפילין אראָבגענומען: דאָס רעליגיעזע געפיהל איז כיי איהם גאנץ שטארק, פאר'ן אידישען נאָט ציטערט ער, נאר

נע אויגען און אין איהר לאכענדיגען פנים, האָט ער חרטה נע־
קריגען אויף זיין ברוגז'דיגען טאָן! צייט זי ארבייט ביי דער
שוועסטער, קלויבט ער זיך אלץ צו אויסצודריקען איהר זיין
ליעבע, און שטענדיג ענטפערט ער איהר נראָב. זי מוז איהם
נעווים פיינד האָבען...

דער נעראנק ערנערט איהם, ער ווערט צורייצט און ווילּ,
אז די שוועסטער זאָל איהם וויערער עפּעס פערטשעפּען, ער זאָל
קענען דעם כעס אויסלאָזען.

נאָר די שוועסטער ניעט ארוים ביילקען עפּעס אן ארבייט
און קוקט ניט אפילו אין זיין זייט. א דענערווירטער נע־ט ער
זיך וואשען אין א ווינקעל. ער שטעהט ביים וואסער און שרייט:

— א האנדטוך!

קיינער ענטפערט איהם ניט.

— א האָנדטוך!! — טופעט ער מיט די פיס.

— ביזט ניט קראנק צו זוכען, — ענטפערט די שוועס־
טער.

ער ווילּ איהר עפּעס ענטפערן, נאָר זיין כעס איז אזוי
ווילד, אז ער וויים ניט וואָס פאר א ווארט ער זאָל איהר א
ווארף טהאָן, און אנשטאָט א ווארט ווארפט ער איהר עפּעס א
שטיקעל העלצל.

— מאמע! — שרייט די שוועסטער — נעהם צו דעם
נזלן, ער לאָזט מיך ניט ארבייטען!

—מיאום, בערילּ, פע! — קרימט זיך ביילקע.

בערלען ווערט פאר חרפה היים אין קאָפּ. „מיאום, זאָגט
זי — מיאום!" זי איז נערעכט! טאָקע מיאום, — פע!"...

און ער ווילּ איהר זאָגען, אז ער איז ניט שולדיג דערין; אז
אלע נאכט ווייגט ער, וואָס ער צאפט דער שוועסטער אומזיסט
דאָם בלוט! אז, פערקאָהרט, ער איז נאָר א נאָנץ גוטער: אז
האָט ער נעכטען אן ארעם־אבגערייסענעם אינגעלע די לעצטע
צוויי קאָפּיקעס אוועקגענעבען... דאָם אינגעלע האָט אזוי גע־

— מאמע...

ער קען אבער ניט אויסרעדען זיין בקשה ווייטער און איהם טהוט הנאה, ווען די מאמע האט ניט דערהערט.

אין א ווייל ארום שרייט ער אויס מיט גוואלד:

— מאמע, גיעב מיר א גלאז טהיי!

— ניטא שוין קיין טהיי! — ענטפערט די שוועסטער

— האסט געזאלט אויפשטעהן פריה, פריץ מיינער!

ער ווייל איהר עפעס ענטפערן. ער דערמאהנט זיך אבער, אז זי איז פארט איצטער דער תקיף — דאס בייטעלע מיט געלר לייגט טאקע ביי איהר.

„פערפאלן!"...

און ער דערמאהנט זיך, אז אזוי ווערט זיך ציהען דער גאנצער ווינטער — א גאנצען ווינטער ווערט ער אומגעהן לעדיג! א גראשען ניט פערדיענען — א נאנצען ווינטער ווערט ער זיצען אויף דער שוועסטערס קארק — זי ווערט זיין די פערדיענערין, די „בעל־הבית'טע", די שפייזערין; איהר ווערט די מאמע גלעטען, חנפה'נען, פרעגען אלע ווייל: „וואס ווילסט דו מיין טאכטער?" און ער ווערט זיין אן איבריגער, א הונד.

„א הונד! א הונד!" רייצט ער זיך מיט זיך אליין אין גערארנק און פאר צארן וואלט ער ווערען טהאן עפעס א ווילדע זאך, מיט עפעס נוקם זיין זיך אן עמיצען...

— מיר ווילט זיך שוין עסען! — ווענדט זיך אין א האלבע שעה די שוועסטער צו דער מוטער.

אין איהר טאן שטעקט דער שטאלץ פון א מענשען, ווען ווייס אז זיין עסען פערדיענט ער; עס קומט איהם. און בערלען שטעכט דער טאן, איהם דאכט זיך, אז זי ווייל גאר ניט עסען. נאר זי רייצט זיך מיט איהם...

די מוטער דערלאנגט איהר א גלאז קאווע מיט בוטערברויט.

די בעמערקונג פון דער שוועסטער צורייצט איהם אזוי, אז ער וואלט זיך וועלען נוקם זיין אן איהר און ער ענטפערט גראב:

— איך לאך פון דיר מיט'ן דאונען צוזאמען!...

— לאך, לאך! — ענטפערט די שוועסטער קאלט — איך וועל דיר עסען ניט געבען...

— דו וועסט מיר עסען ניט געבען? דו?! צוקאכט ער זיך מיט א העליש פייער און שפרינגט פון הויט שיער ניט ארויס. ער פיהלט אבער, אז ער קען דא גאר נישט מאכען: זי איז די פערדיענערין, זי שפייזט די מאמען אויך... און מיט פערלאפענע אויגען שטעלט ער זיך אוועק מיט'ן פנים צום פענסטער, קלערענדיג שוין וועגען פריהשטיק. עס הויבט איהם שוין אן ציהען דאס הארץ. ער דערמאהנט זיך אן זומערדינג פריהשטיקס... א היים איז ער ניט געגאנגען פריהשטיקען. ער האט פייכד, די מאמע זאל איהם קארגען... ער פלעגט אריינגעהן אין א קאפע־הויז און א לעב טהאן. אמת, בשעת ער פלעגט טרינקען די קאפע און עסען די פוטער־קוכען, פלעגט איהם דאס הארץ אביסעל וועה טהאן: „די מאמע איז אן אלמנה, בעסער וואלט ער איהר אוועקגעבען"! ער פלעגט זיך אבער פערטהיי־דיגען מיט דעם, וואס ער הארעוועט זעהר שווער: אין סכנות שטעלט ער דאס לעבען, אויפ'ן פינפטען שטאק קריכט ער, און טאמער וועדט ער גאר ג'הרג'עט... א, איצט וואלט איהם די מאמע גאר ניט געארט, ער וואלט גאר געלד געהאט, וואלט ער אויך צו להכעים גענאנגען פריהשטיקען אין א קאפע־הויז. איצ־טער פערדיענט ער אבער ניט — עס איז ווינטער, קיינער מאלט ניט קיין הייזער און דער שוועסטערס פריהשטיק מוז ער עסען... אח, ווי עס ציהט אין הארצען...

— באלד וועל איך בעטען עסען, קלערט ער — וואס האב איך מורא פאר איהר? וואס איז זי דא פאר א בעל־הבית'טע?

— איך וועל ביי איהר גאר נישט בעטען... ביי דער מא־מען וועל איך בעטען...

ער איז דערפון צופריעדען, און כדי ער זאל בלייבען דער גע־רעכטער, ער זאל זיך ניט אויסרעדען עפעס צוריק א נאריש־קייט, לויפט ער ארוים אויפ'ן גאס ניט קיין געגעסענער...

— „פאר א מאלער האבען זיי מיך געמאכט!" — ברומט ער לאזענדיג זיך געהן איבער'ן גאס. איהם דאכט זיך, אז בייל־קע שטעהט דערביי, קוקט איהם אן ערנסט מיט איהרע שוואר־צע אויגען און גיעט איהם נערעכט: „אודאי זענט איהר ניט שולדיג!"...

ער בלאנזשעט איבער די גרויסע, לאנגע גאסען. ביסלעכ־ווייז ווערט זיין כעס קיהלער, און דאס פערדריסט איהם: בשעת כעס פיהלט ער זיך נערעכט; ווי דער כעס ווערט אבער געקיהלט, בעווייזט זיך אין הארצען גלייך די חרטה און זי נאגט איהם.

ער האט אייגענטליך די שוועסטער גאר ניט פייגד. זי איז דאך אן ארעמע שוועסטער, עס איז אויך איהר א ביטערער רחמנות, א ביטערער צער! זי איז שוין אן אלטע מויד. אין די שליפען ביים שטערן זהען זיך שוין ביי איהר געלע אדער־לעך. ער וואלט אזא כלה ניט וועלען בשום אופן... און דער גע־דאנק רופט ביי איהם ארוים נאך מעהר רחמנות. אויך די שוועס־טער, איהם דאכט זיך, אז זי ווערט אייביג זיצען, אייביג הא־רעווען...

„וואס האב איך צו איהר?" ווייגט אין איהם דאס הארץ — „זומער, אז איך פערדיען, פערשוועגד איך דאס גאנצע געלד, איך גיהה אין פארק, אין צירק, אין קנייפעם... איך לעב א טאג און זי זהעט קיינמאל די וועלט ניט. פון 13 יאהר אן האר־ווערט זי און קלויבט אויף נדן... ביי נאכט ווייגט זי שטענדיג פון שלאף, איך הער אן עס שנייידט מיר אין הארצען — איך ווייס — זי וויל חתונה האבען... פיער חתנים האבען איהר שוין די תנאים אבגעשיקט, מען פערצאפט איהר דאס בלוט, גיהרג'עט זאלען זיי ווערען, די „לאבוסעם"...

ער ווערט אויפגעבראכט אויף די שוועסטערס חתנים, ער

— גיעב מיר אויך עפעס עסען! — ברומט בערל, וועג־דענריג זיך צו דער טוטער.

— וואדט מיין זוהן, באלד! — ענטפערט די מוטער ווייך. בערלען דאכט זיך אבער, אז די ווייכקייט איז א נעמאכ־טע, זי, די מאמע, האט א סך ליעבער די שוועסטער און נאר דערפאר, וואס די שוועסטער פערדיענט ווינטער אויך. — אזוי דאס, וואס זי ענטפערט איהם ווייך איז נאר דעריבער, כדי ער זאל דער שוועסטער׳ס פריהשטיק ניט שטערען. — און ער פלאר קערט אויך:

— עסען גיעב!

— קוק אן דעם פריץ! — צובייזערט זיך די שוועסטער, זופענדיג די קאווע — זומער פרעסט ער אויך דאס נאנצע פער־דיענסט און איצטער קומט ער עסען מיין פראצע; גאה פער־דיענען!

בערל ווי איהר ענטפערן: משוגענע, וואס רעדסט דו — עס איז דאך ניטא קיין ארבייט, עס איז דאך ווינטער, פער־שטעהסט, ווינטער!... ער ווי זיך אבער ניט פערענטפערן פאר איהר, עס דערלאזט איהם ניט זיין שטאלץ. דער כעס זיינער פלאקערט אלץ שטארקער און שטארקער, ער קען ניט אייך־שטעהן, עס הויבט איהם פון ארט, עפעס שטעכט איהם אין די ביינער און אין מיטען ברוסט קיצעלט עפעס א מאדנע חיה׳לע... ער גאהט אום הין און צוריק ווי צעמישט, וויים זיך ניט צו וואס צו כאפען, גיעט פלוצים א שפרונג צום טיש און גיעט א זעץ איבער איהם מיט א ווילדען נעשרייי:

— וואס האט איהר מיך נעמאכט פאר א „מאלער"! א קלאפ זאל אייך כאפען!...

זיי בלייבען אלע שטיל. די שאהנע בייזלע שטעלט אויף איהם אויס די אויגען, האלטענדיג די נאדעל אין דער אונבע־וועגטער האנד. בערלען דאכט זיך, אז ער האט נעטראפען: בייל־קען נעפעלט עס, זי גיעט איהם אין הארצען גאווים נערעכט!

זומער, וואָס דאָרף קומען, האָט זיך איהם פּאַרגעשטעלט ווייט, הינטער הויכע ריזיגע בערג. ער האָט ניט געקענט די טהיר עפענען, און ער איז א היבשע ווייל ביים טהיר געשטאַנען, האַלטענדיג פּאַר'ן הענדטעל.

ענדליך האָט ער זיך געשטאַרקט, האָט די טהיר אן עפענען געטהאָן און האָט זיך שטיל אין שטוב אריינגערוקט. די שוועס־טער איז געווען פערנומען מיט עפּעס א פּרוי, וואָס האָט זיך גאַנץ א מאָס ארַאבנעהמען. דאָס האָט איהם געפּרעהט. וועז ניט די פּרוי, האָט זיך איהם גערַאכט, וואַלט איהם געווען זעהר ניט בעקוועם צו בלייבען דאָ: די שוועסטערס און בייקעם בלי־קען וואַלט איהם שווער געווען צו פערטראָגען.

נאָר אָט געהט די פּרוי אוועק.

די שוועסטער זאָגט עפּעס בייקען און איהם בעמערקט זי גאָר ניט. — די מוטער איז ניטא!

דער אַלטער צאָרן הויבט איהם אָן בים־עכווייז צוריק צו בעהערשען. דער שעווסטערס קאַלטקייט רייצט איהם. „זי וווייסט דאָך, אז איך האָב נאָך ניט געגעסען! ס'א מין שלעכטע זי איז"!

ער גיט א הוסט, ווי מיט כעס.

— א! בערייל איז דאָ! א גאַסט! וועגדט זיך פּלוצים די שוועסטער צו בייקען מיט א שמייכעל — „עסענקע"ן זיך איהם פערוואַלט!

דאָס בלוט פון'ם גאנצען גוף גיט איהם האסטיג א זעטץ אין קאָפּ. די אויגען שפּרינגען איהם שיער ניט ארויס: „זי פערשווארצט איהם אין בייקעם אויגען: זי מאכט פון איהם חוזק. זי רייצט זיך מיט איהם, ווי מיט א הונד... אי, אי. אי! אי!..." איהם וויל זיך פאר כעס טיש א וואַרף טהאָן מיט'ן פוס, ער שטאַרקט זיך אָבער און מיט א פערהאַלטענעם צאָרן פרעגט ער שטיל:

— פאַרהאָן וואָס צו עסען?

וואָלט זיי יעצט בעגעגענט וואָלט ער זיי געהרג׳עט... און דער שוועסטער איז ער אלץ מוחל, ער פיהלט זיך אין נאנצען אומגע־רעכט געגען איהר. ער בעשלוסט, ער וועט זי איבערבעטען.

ער בערעכענט זיך אָבער, אז איבערבעטען וועט ער ניט קענען, דאָס איז א שווערע זאַך, דאָס איז עפּעס מיאוס: גלאַט פּלוצים אין מיטען דערינען: מיין ליעבע שוועסטער!... ניין! ער וועט אזוי אונבעמערקטערהייט ווערען בעסער צו איהר, וועגען עסען וועט ער קיינמאָל ניט רעדען, וועט זי געבען — איז גוט, ווען ניט... נאָר נאָרישקייט, זי וועט דאָ עסען ניט גע־בען, זי זשאָלעווט מיר דען? זי איז נאָר אויף מיר אין כעס, אז איך קריעג זיך מיט איהר, אָבער אזוי...׳יא אזוי בלייבט עס! קיינמאָל זיך ניט קריגען מיט איהר, ווערען מיט איהר אין גאנ־צען גוט. ער וועט נאָך פּאר איהר א חתן אויך קריגען... ער וועט זומער אָנהויבען ארבייטען, וועט ער קלויבען א קאָפּיקע צו א קאָפּיקע און וועט בעצאָהלען פּאר׳ן ווינטער... עס איז טאקע קיין תכלית ניט צו עסען איהרע אומזיסט... ער וועט זי זומער בעקאָנט מאכען מיט זיינע חברים און וועט זי נעהמען אין פּארק, אומעטום, זאָל זי האָבען פערגניגען אויף, די אָרעמע שוועסטער...

איבערפּילט מיט מיטלייד צו דער שוועסטער, א בערוהיג־טער, שפּאציערט ער איבער די גאסען. עס גיעט דערווייל א לייכט די ווינטער־זון אויף א רגע; בערייל דערפיהלט דעם זומער און א ווארעמע האָפּנונג נעהמט איהם דורך. ביילקעם שעהן־פּנים לויפט איהם דורך פּאר די אויגען...

— נישקשה! — מוטהיגט ער זיך אליין — דער ווינ־טער וועט אריבערגעהן, איך וועל שפּעטער אלץ פּערריכטען!

און א בערוהיגטער, אהן א שפּור פון צאָרעז, לאָזט ער זיך געהן צוריק אהיים.

צוגעהענדיג אבער צו דיר טהיר, איז זיין רוהיגקייט פער־שוואנדען, דאָס הארץ האָט זיך אָנגעהויבען ווארפען און דער

דאך נערעכט" — מיאום, מיאום! פויקט איהם אין מח. ער שטעלט זיך נאריש אויף.

און דער הונגער און די בעלעידיגונגען און דער נעראנק, אז עס וועט זיך אזוי ציהען חשון, כסליו, טבת, שבט, אדר—אזוי־גע נרויפע הדשים, ווינטערדינג חדשים!.. אז ביי ביילקען האט ער שוין דעם ווערטה פערלוירען, אז ער טהוט ווי א ווילדער, — דאס אלעס צוזאמען פערמישט זיך, און זיין צארן דערנרייכט די העכסטע שטופע, עס ברענט אין איהם עפעס אינוועניג, ער מוז עס מיט עפעס לעשען, ער נעהט אום הין און צוריק. און פלוצים שטעלט ער זיך ווילד פונאנדער און גיט א נע־שרייי:

— אלטע מויד, ווער וועט דיך נעהמען!?...

אין שטוב איז, ווי א דונער דורכנעלאפען:

ביי דער שווענסטער פאלט ארויס דאס שטיקעל שטאף פון דער האנד, זי קוקט שטאר אויף ביילקען. יענע שמייכעלט, דאכט זיך... די שווענסטער הויבט עפעס אן צו זוכען אויפ'ן טיש... זי חאפט אהן ווערטער דאס שעריל און ווארפט אויף בערלען. דא פערנעסט בעריל אן אלץ: אן הונגער, אן לאנגען ווינטער, אן ביילקען — איין מאל פאר אלע מאל, ער וועט ציברעכען די מאשין...

— נא דיר! — שרייט ער אוים, א בריאזג נעבענדיג די מאשין.

— אי — אי — אי! צעיאמערט זיך די שווענסטער. ביילקעלע, וואס טהוט מען מיט איהם? נעה רוף מענשען, לאז מען איהם בינדען.

— טאקע בינדען! — זאנט ביילקע העכסט אויפנעבראכט.

— שוויינט! — שרייט בערעל — איך פלעט אייך דעם מח.

אויפ'ן טומעל לויפט אריין די מוטער.

— נעזאָלט ניט אוועקגעהן! — ענטפערט די שוועסטער קורץ.

און פון פריהערדיגען רחמנות, פון די חרטה, פון די גע־דאנקען בעסער צו ווערען בלייבט ביי איהם ניט קיין זכר; ער ווערט אין גאנצען כעס און נקמה: אָט די מויד פערביטערט איהם דאָס לעבען, זי רויבט ביי איהם דעם מוטה, ער טוט זיך אָן איהר נוקם זיין. אָבער שטארק, זי זאָל פיהלען!.. „אלטע מויד" דארף מען אויף איהר א געשריי טהאָן...

מיט בלוטיגע אויגען קוקט ער אויף איהר; אָט — אָט פליהט שוין דאָס ווארט ארויס, נאָר דער הונגער איז שוין ביי איהם שטארקער פאר'ן צארן און ער האָט מורא צו פערשפיע־לען מיט'ן ווארט אויף זיכער דעם פריהשטיק... נאָכ'ן פריהשטיק וועט ער זיך אָן איהר נוקם זיין, ניט אנדערש, „אלטע מויד!"

די שוועסטער זוכט דערוויל עפעס.

— ווייסט ניט, ביילקע, וואו דער אובעל איז?

— אונטער בערלען, דאכט זיך, זאָגט ביילקע.

בערעל פיהלט, אז ער זיצט טאקע אויף עפעס און ער בעשלוסט ניט צו לאָזען.

די שוועסטער וועגדט זיך צום בענקעל:

— לאָז נעהמען! זאָגט זי ברוגז'דיג, ניט קוקענדיג איהם גלייך אין פנים.

— ווי איך ניט! — ענטפערט ער צורייצט.

— פויל'ער הונד! — צו לאָזט צו ניט? — שרייט די שוועסטער — איך האָב קיין כח ניט מיט דיר צו עסקן.

— דוקא ניט! — ענטפערט ער און עס פערדריסט איהם אויף זיך אליין.

— פע, בערעל! — מוסר'ט ביילקע מיט פעראכטונג — איהר זענט דאָך גאָר משוגע.

בערעל ווערט בלאָס: „זי האלט מיך פאר משוגע, זי איז

די נייע שאלה.

דערהערט, אז עס זיינען פאראן אזוינע מענשען, וואס ווי־לען מאכען, אז אויף דער וועלט זאלען ניט זיין קיין רייך און קיין ארים, — האט חייקעל דער בערשטער, א זעכצעהן־יעהרי־גער בלאס דאר־בחור'ל, איראניש אנגעקוקט מיט זיינע גרויסע שווארצע אויגען דעם, וואס האט עס איהם דערצעהלט און האט זיך אנגערופען:

— דו ווילסט „לייזען"? ניין, ברודער, ניט געטראפען דאס ארט! ביי מיר וועסטו ניט לייזען — גאה זוך אן אנדער נאר.

שפעטער אבער, אז „חברה" האט איהם אריינגענומען אין איהרע הענד און מען האט איהם אריינגערוקט דאס ספר „גן עדן התחתון", האט זיך איהם שוין געלעגט די זאך אויפ'ן מח. אבער בענעהמען דאס ווי געהעריג און וועלען א מאמין דע־רין, האט ער נאך ניט געקענט. דריי מאל האט ער דעם „גן עדן התחתון" געלעזען, אין פיעל ערטער געפרעגט „פשט", וואס די „חברה" האט איהם ערקלערט אויפ'ן שענסטען און פאפו־לערסטען אופן מיט אלע אויסרעדענישען, און דאך האט ער, קראצענדיג זיך אין פאה און אביסעל ווי צוטומעלט געפרעגט:

— אבער ווי אזוי קען דאס זיין?

האט אבער חברה ניט געשווייגען און האט איהם מכבד גע־

— וועה צו מיר, וואס טהוט זיך דא! — ברעכט זי מיט רי הענד.

בערי׳ שווייגט און די טאכטער דערצעהלט מיט האר־צענס־רייסענדער שטימע, וואס דא איז געווען. גרויסע טרעה־רען קאפען פון איהרע אויגען, זי דערצעהלט דעם אמת, נאר בערי׳ען דאכט זיך, אז אין יערען וואָרט שטעקט א גראבער ליגען, א ווי׳דע פאלשקייט! פאר וואס דערצעהלט זי ניט דעם „עיקר"... פאר וואס דערצעהלט זי ניט פון דעם לאנגען ווינטער און פון נאך און נאך... זי דערצעהלט נאר, וואס עס פאסט פאר איהר, אז זי זא׳ בלייבען געדענקט...

און דער שוועסטער׳ס ווינענדע שטים, און דער מאמעס פערצווייפעלטע בליקען ברענגען איהם ארויס פון געדולד, נאר ער ווייס ניט, וואס זא׳ ער טהאן; ער האט שוין אלץ אבגעטהאן, די מאשין אפילו צובראכען... דא האט ער שוין ניט וואס צו טהאן, עסען וועט ער שוין ניט, ביי בייקען האט ער זיך פערשווארצט... ער לויפט ארויס אויפ׳ן הויף, שפארט זיך אן אין א ווינקע׳ פון א וואנד און ווייגט זיך ביטער פונאנדער...

זאמלונג פון עטליכע ארבייטער איינער זיך פערגעסען און אַנהויבען זינגען א ליעד פון שולמית, צי פון בר כוכבא, צי אזוי א „ליעבע־ליער", פלעגט חייקעל מיט א פרומער מינע אַנהויבען צו מוסר'ן:

— פע, א חרפה און א שאנדע! וואָס זינגסטו אועלכע בורזואזישט שע ליעדער?

און גלייך פלעגט ער אַנהויבען צו זינגען:

מיר ווערען געהאסט און געטריבען...

און די איבעריגע פלעגען אונטערחאפען:

מיר ווערען פעריאָגט און פערפאָלגט

נאָר אלעס דערפאר וואָס מיר ליעבען

דאָס אָרימע עלענדע פאָלק...

און חייקעל פלעגט נאָך דעם ליעד אַנהויבען נאָך א ליעד, ביז די אלע „כשרה" סאָציאליסטישע ליעדער פלעגען זיך אויס־כעהמען, — זינגען פלעגט זיך איהם וועלען נאָך אזוי פיעל! און ער פלעגט מיט אן אונרוהיגען קול פרעגען:

— מעהר קיין ליעדער זיינען ניטא?

„איהר ארבייטער פרויען!"

—עט!—פלעגט חייקעל דערויף א קנייטש טהאָן זיך, דאָס איז אפילו א סאָציאליסטישע ליעד, אָבער ניט פאר מאנסביל, און דערביי פלעגט ער זיך דערמאָנען אָן דער ברכה „פון פאָרעגט ביין דאוועגען" „שעשני כרצונו", וואָס איז געשטאָגען אין סידור'ל מיט קלייגע אותיות'לעך און וואָס ער פלעגט דאַרויף נאָר קוקען מיט די אויגען, אָבער, אלס א ווייבערשע ברכה, דאָס ניט זאָגען... חאָטש אן און פאר זיך איז אויך די ברכה ביי איהם הייליג נעווען, ווי יעצט דאָס ליעד „איהר ארבייטער פרויען".

די עיקרים פון סאָציאליזם איז ביי חייקלען בעשטאָגען אין „האָסען דעם שונא". דער שונא איז, פערשטעהט זיך, די רוסישע רעגיערונג, אָדער ווי אויף חייקעל'ס לשון הייסט, „פאר־

וועז מיט דעם קליין שעהן ספר'ל „די מעשה מיט די פיער ברי־
דער". אזא מין מעשה האָט ער אפילו אמאל געלעזען, זי האָט
געהייסען „מעשה בנ' אחים", („אחים", האָט ער נעוואוסט נאָך
פון תלמוד תורה, איז דער טייטש ברידער) אָבער נאָך דער
מעשה בנ' אחים איז ער פרימער געוואָרען און האָט מיט מעהר
כוונה אָנגעהויבען צו דאוונען, כדי אז כאָמער וועט ער אכאָל
חלילה פערוואָרפען וועלען אויף א וויספע זאל איהם נאָט אויף
מציל זיין, ווי יענעם צדיק פון דער מעשה. אָבער אז ער האָט
דורכגעלעזען די „מעשה מיט די פיער ברידער" איז ער צום
דאוונען קעלטער געוואָרען און האָט שוין נעהאָט א שטיקעל
ידיעה אין סאָציאליזם.

חברה האָט דערזעהן, אז עס נעהט א נאנג, אז פון חייק־
לען קען ארויסוואקסען א כאָציאליסט א לייט, האָט זי איהם
נענעבען „פון וואָם איינער לעבט" און „ווי קומט א איד צום
סאָציאליזם?" און „רפאל נעריצך" און שפעטער נאָך, „טיע־
פערע" און נאָך שווערערע ביכלעך, אויף וועלכע חייקעל פלעגט
זאָגען. אז זיי זיינען נאָך שווערער ווי די גמרא „ביצה", וואָם
ער האָט אכאָל אָנגעהויבען אין תלמוד תורה צו לערנען.

— שווערער — האָט ער צוגענעבען מיט אן ערנסטען
שמייכעל, — אָבער שענער.

און אזוי ביסלעכווייז איז חייקעל בערשטער נעוואָרען א
סאָציאליסט אויף זיין שטייגער. דאוונען פערשטעהט זיך,
האָט ער אין נאנצען אויפגעהערט, אָבער מען זאל זאָגען, אז
חייקעל איז נעוואָרען אן אפיקורס, קען מען נים, ער האָט מעהר
ניט, ווי געביטען די רעליגיאן.. אנשטאָט דאוונען און „ברכות"
און קרושות האָט ער זיך נענומען מיט דער זעלבער כוונה צו
די פערבאָטענע ליעדער. און אז ער פלעגט זיננען „מיר ווע־
רען נעהאסט און נעטריבען", פלעגט ער פערמאכען די אויגען,
ווי אמאל אינגעלווייז צו שמע ישראל און פלעגט אריינקוטען
אין א רעכטען רעליגיעזען עקסטאז. טאָמער פלעגט ביי א פער־

און נקמה־בענעהר זיך נעהמען שנעל, אונגעוועהנליך, אוננא־טירליך שנעל צו ארבייטען מיט'ן בינדעל חזיר האר אין האנד איבער דעם אייזערנעם קאם... אזוי שנעל, ביז ער פלעגט אוש די פינגער צובלוטען... ווי ער וואלט געענטפערט:

— נו, טיראן, דערפאר בין איך שוין ווערטה א הוספה?!

און די שנאה איז נאך שטארקער געוואָרען.

אפט מאל פלעגט אויך אריינקומען אין חייקעלס אבטיי־לונג זעהן צי דער „פאפא איז ניטא?" דעם פאבריקאנטם טאכ־טער פאניע. א יונגע שלאנקע פרייליין, מיט א קלאר געזיכט. שווארצע האר און שווארצע אויגען, וועלכע האבען זעהר שטאלץ. אבער מיט פיעל חן געקוקט. איהר אריינגאנג פלעגט א שטאר־קען רושם מאכען אויף די אלע ארבייטער, דער שטויב, וואס איז געשטאנען אין אבטהיילונג, פלעגט זיך ווי אין פאסען שטראהלען פערוואנדלען. זי פלעגט אבער גלייך, אפילו קיין אריע ניט זאגענדיג, ארויסלויפען און נאך א קליין שווייגען, וואס איהר אוועקגאנג פלעגט פעראורזאכען, פלעגט זיך פער־בינדען אוא מין געשפרעך:

— א רוח אין איהר, ווי שעהן זי איז!

— וואס פעהלט איהר, קדחת מיט כשר'ע פאדעם.

— עס ליעגט שוין פאר איהר אין באנק 50 טויזענד...

— מען דארף איהר גאר „רעדען" חייקלען וועט ער וועד־רען אליין א קאפיטאליסט...

חייקעל פלעגט רויט ווערען און פלעגט ענטפערן ניט אהן כעס:

— ביים בעסער אב די צונג!...

נאכדעם אבער פלעגט ער א לאנגע צייט טראכטען וועגען איהר און ווי אויף צו להכעים, פון דער גוטער זייט... אבפאנטא־זירענדיג וועגען איהר א גוטע האלבע שעה, פלעגט ער זיך פלוצלינג עפעם דערמאנען און פלעגט זיך אויפכאפען ווי פון א שרעקליכען חלום.

ניע גנב". דאָס איז אַבער נאָר דער פּאָליטישער שונא. דער עקאָ־
נאָמישער שונא איז דער קאַפּיטאַל. וואָס הייסט אַבער האַסען
דעם קאַפּיטאַל? האַסען קען מען נאָר און מען דאַרף די קאַפּי־
טאַליסטען, די פּאַבריקאַנטען „די וואַמפּירען", זיי איז א מצוה
צו האַסען מיט'ן גאַנצען הארצען...

און חייקעל, אָלס פרומער סאָציאָליסט, האָט טאָקע זיי גע־
האַסט. דאָס וואָרט קאַפּיטאַליסט, אָדער פאַבריקאַנט און עהנ־
ליכע ווערטער פלעגט ער ניט קענען אויסרעדען גלייכגילטיג. זיין
געזיכט פלעגט אין גאַנצען זיך אומבייטען, די אויגען פלעגען
שיטען פונקען פייער און עס פלעגט זיך דוכטען, אז ער פער־
ברענט זיי מיט זיין אָטהעם...

עס פערשטעהט זיך, אז ניט בעסער איז זיין בעציהונג גע־
וועז צו זיין „קאַפּיטאַליסט", צו זיין פאַבריקאַנט, בער ווזעלמאַן.
ווער רעדט נאָך, זייט די בערשטער האָבען דעם ערשטען שטרייק
געמאַכט און האָבען איהם מיאוס פערשפּיעלט און דרייַ בערש־
טער האָט דער „מיאוסער וואַמפּיר" אלס בונטאַווישטשיקעס דער
פּאָליציי איבערגענעבען, איז זיין שנאה פלאַם־פייערדיג גע־
וואָרען, און וועז דער דאָזיגער פאַבריקאַנט פלעגט ארויין אמאָל
אין דער אבטהיילונג, וואו חייקעל איז געשטאַנען אין א גע־
דיכטען שטויב און געקעמט די חזיר האָר, פלעגט ער אויף
צו להכעים אויפהערען פלייסיג, ווי שטענדיג, צו ארבייטען און
זאָל ער קריגען די גאל... און זאָל זיין דיקער בויך צופלאַצט
ווערען...

דער דיקער בויך פלעגט אבער די גאל ניט בעקומען און
ניט צופלאַצט ווערען, גאַנץ רוהיג און געלאַסען פלעגט ער זיך
צוקוקען צו חייקלען, מיט זיינע גרויע אויגען איהם אַנקוקען
און מיט זיין אונאַנגענעהמען קול שטיל אין רוהיג זאָגען:

— דאָכט זיך, די האָבט פערלאַנגט א זיכפה? פאר אזא
פיינער ארכייט ביזט טאָקע ווערט א הוספה.

דער פלעגט שיין חייקעל, מיט א האַרץ פול מיט האס, שנאה

כטייטש! סטייטש! אן ארבייטער... ווער איז זי דען? אונזערע א בלוט זוינערין... פון אונזער בלוט איז זי שעהן... יענטיל וואס ארבייט אין שוועבעל פאבריק, איז דאך אייגענטליך טויזענד כאל שעהנער, באשר, זי איז נעבעך דאר און פינסטער פון די קאטארזשנע ארבייט, זעהט זי אוים אזוי מיאום... נעהם איך נאר און פערליעב זיך... פוי! א שאנדע! איך בין נאר קיין פאציאליסט ניט...

דער נעראנק אז ער איז נאר קיין סאציאליסט ניט האט אנפאנגם אזוי שטארק געווירקט, אז חייקעל האט שוין געמיינט אז ער איז שוין אין גאנצען בעפריים געוואָרען פון די זינדיגע מחשבות. עס האט אבער ניט לאנג געהאלטען; נראד אויף מארגען, ווי מעשה שטן, פלעגט פאניע ארייגעהן אין זיין אבטהיילונג און מיט איהר שטאלצען אבער אננעגעהמען קלינגענדיגען קול, פרעגען:

— איז דא ניטא דער פאפא?

און גראדע ער, חייקעל, פלעגט ער איהר דער אייגציגער ענטפערן.

— אט נאר וואס ארויס...

און ענטפערן דוקא פרייגדליך...

ליידענדיג אזוי פון דעם דאזיגען געפיהל, האט איהם אייגמאל דורכגעבליצט א געדאנק:

פון וואנען וויים ער אייגענטליך, אז מען טאר קיין פאבריקאנט'ס טאכטער ניט ליעב האבען. וואס איז זי שולדיג, אז איהר טאטע איז רייך, א טיראן, א בלוט־זויגער. עס קען זיין אז לויט סאציאליזמוס איז דאס נאר ניט קיין עברה... פון וואנען וויים איך דאס מאקע, אז מען טאר ניט? — האט ער זיך כערוהיגענדיג געפרעגט — קיין גרויסער „ענטוויקעלטער" בין איך דאך ניט — עס קען זעהר מעגליך זיין, אז עס איז ניט אזוי שרעקליך...

דאס האט איהם אביסעל בערוהינט, אבער דאך ניט אין

— וואָס איך קען טראכטען! פוי! אוּן ווי אַן אמת'ער בעל תשובה פלעגט ער גלייך אויף די בייזע מחשבות זיך מתחרט זיין אוּן זיך נעהמען צו רייַן־סאָציאַליסטישע מחשבות, אוּן כדי אין גאנצען אוועקטרייבען די פריהערדינע רעיונות פלעגט ער זיך וועגדען צו איינעם וואָס איז לעבען אויהם נעשטאַנען ביי דער ארבייט אוּן געפרעגט:

— דו האָסט געלעזען די פראָקלאַמאַציע וועגען דעם בעל־קער־שטרייק אין וואַרשוי?...

אָבער וואָס ווייטער האָט חייקעל אַנגעהויבען צו פיהלען. אז זיינע געדאנקען וועגען פאַניע, דעם פאַבריקאַנטס טאָכטער, זיינען ניט קיין כשר'ע, ער וואָלט שוועריגן, אז ער האָסט זי ניט... דאכט זיך פונקט פערקעהרט... ביי דעם געדאנק פלעגט ער זיך ניט אויף געלעכטער דערשרעקען. אוּן ער פלעגט רופען צו הילף אלע ביכלעך, וואָס ער האָט געלעזען, דעם „גן עדן התחתון", אוּן ווי „אייגער לעבט", אוּן די „מעשה מיט די פיער ברידער", אוּן נאָך אוּן נאָך. אוּן אויב עס פלעגט נאָך ניט ווירקען פלעגט ער אויסגראבלען פון זכרון אלע רציחות פון די פאַבריקאַנטען בכלל אוּן פון זיינעם בפרט, אלע ניט נעלונגענע סטרייקען, היגע אוּן אויסלענדישע, פון וועלכע ער פלעגט ליידענען, אפילו דעם קוילען־גרעבער סטרייק" אויך. אויף א ווייַלע פלעגט עס ווירקען. אוּן ער איז שוין געווען זיכער, אז ער האָסט פאַניען גלייך מיט אלע „בורזשויען", קאפיטאַליסטען אוּן טיראנען. שפעטער אָבער פלעגט ווי דורך א כשוף, א בליץ טהאָן פאר זיינע אויגען איהר געשטאַלט, אוּן דאָס געפיהל פון האָס איז ווי אנטלאָפען נעווארען אוּן אין הארץ האָט זיך בעזעצט א צווייטעם געפיהל, וועלכען חייקעל האָט מורא געהאט אָנצורופען מיט'ן נאָמען. אָבער ער האָט דעם נאָמען זעהר גוט געוואוסט.

— א חרפה אוּן א שאנדע! — פלעגט ער זיך אליין מוסר'ן. וואו איז דאָס געהערט נעווארען אז אַן ארבייטער...

לייב אגיטאטאר האט געשמייכעלט און געגלעט זיינע שווארצע לאנגע צעווארפענע האר.

חייקעל האט וויעדער א ווייל געשווייגען, נאכדעם האט ער זיך געוועגדט:

— איך האב היינט געהאט א דיספוט מיט אן ארבייטער.

— ווענען וואס? — האט לייבעל געפרעגט.

— עס איז א חרפה צו זאגען... ווענען „ליעבע".

— עס איז גאר קיין חרפה ניט — האט לייב אגיטאטאר זיך אנגערופען מיט אן אויטאריטעטען טאן. דער סאציאליזמוס נעהמט אין זיך אריין אלע פראגען. ליעבע איז זעהר א וויכטיגע פראגע.

— אט ווייל איך טאקע ביי אייך פרעגען — איז חייקעל מוטהיג געווארען. — ווי איז למשל דער דין, אז אן ארבייטער פערליעבט זיך אין א עקספלאאטאטארס א טאכטער?...

— ווי היסט, ווי איז דער דין? — האט לייבעל ניט פערשטאנען די פראגע און האט געשמייכעלט.

— איך מיין, צי מעג אן ארבייטער זיך פערליעבען אין א פאבריקאנטס טאכטער?...

— אוי, אוי, אוי! נאך ווי מעגען! — האט לייבעל אויסגערופען.

חייקעלס געזיכט איז ווי מיט שטראהלען בעשאטען גע־ווארען.

— אזוי, מעג מען! און איך האב געמיינט... איך האב געזאגט אז מען טאר ניט...

— יא, מען טאר טאקע ניט — האט לייבעל געלאכט — איהר ווייסט פאר וואס? ווייל אז דער פאבריקאנט זאל זיך דערווייסען ווען ער דעם ארבייטער ארויסטרייבען פון פאבריק... חייקעל האט ארבגעלאזט דעם קאפ.

גאנצען. פסק'נען אזא שווערע שאלה האט ער זיך אויף זיך אליין ניט געקענט פערלאזען. וואָרים, שטיינס געזאגט, וואס וויים ער? סך הכל האט ער געלעזען דעם „גן עדן התחתון?" „פון וואס איינער לעבט", די „מעשה מיט די פיער ברידער" און נאך אזוינע, און פראקלאמאציעס. אמת, פראקלאמאציעס האט ער טאקע א סך געלעזען, אבער דערטען שטעהט דאך ניט וועגען אזוינע ענינים. דאס מוז שטעהן אין די גרויסע ביכער, אזעלכע ביכער האט ער געזוהען ביי „לייבעל אגיטאטאר". ער מוז וויסען. ביי איהם דארף מען טאקע א פרעג טהאן.

נאך דער ארבייט איז ער אוועק צו לייבעל אגיטאטאר.

לייבעל אגיטאטאר, וועלכער האט געוואהנט ערגעץ אין א הינטער געסעל, האט דריי מאל געפרעגט, וועז חייקעל האט אנגעקלאפט אין זיין טהיר: וועד איז דאס?

וועז חייקעל וואלט געדארפט האבען צו איהם וועגען א „קאנספיראטיוועז" ענין, וואלט ער דרייסט געזאגט וועד ער איז אוז לייבעל וואלט איהם גלייך ארייגגעלאזען. אבער האבענדיג אייגענטליך אזא נארישע חאטש סאציאלישטישע שאלה, האט חייקעל קיין מוטה גהאבט צו ענטפערן ווי א „בעקענטער" צוויי מאל האט ער געענטפערט „איך", ווי א געוועהנליכער בעזוכער, דעם דריטען מאל האט ער זיך אבער געפאסט מוטה אוז געענטפערט אזוי, אז לייב האט איהם אהן מורא אריינגעלאזט.

— עפעס א נייעס? — האט לייב געפרעגט.

— ניין, אזוי... — האט חייקעל פערשעמט געענטפערט... אפשר האט איהר, עפעס פרישע ליטעראטור?

לייב האט איהם עפעס דערלאנגט. חייקעל איז געזעסען א וויילע שטיל, געקוקט אויף דער ערד, נאכהער איז ער צוגענאגען צום טיש, א בלעטער גענומען א דיק בוך אין דער רוסישער שפראך אוז מיט א פערשעמטען שמייכעל געזאגט:

— דא מוז אודאי שטעהן פון אלץ...

שליפעם.

איך האָב מיט עטליכע יאָהר צוריק געדונגען א קליין צי־מערל ביי א אידישען ארבייטער — א מוליער.

איך האָב זיך אייגענטליך ניט ריכטיג אויסגעדריקט. דאָס צימערל האָב איך געדונגען ניט ביי איהם, נאָר ביי איהר, ביי זיין ווייב, ער אליין איז דעמאָלט אין דער היים ניט געווען.

— מיין מאן שטעהט אויף 7 אין דער פריה און קומט א זייגער 10 ביי נאכט — האָט זי מיר דערצעהלט מיט א טאָן, אין וועלכען עס האָט זיך געהערט אי בעדויערונג, אי שטאָלץ.

צעהן א זייגער אין אָבענד האָט מיך איבערגעשלאָגען א פרעהליכער „גוטן'אָבענד" פון א מאנספערזאָן. איך האָב זיך געשטעלט אויפ'ן שוועל פון מיין צימערל און האָב דערזעהן א אידען פון א יאָהר 35, פון מיטעלען וואוקס מיט בריייטע פלייצעס, מיט א פערשמיערטען פנים, פון וועלכען עס האָבען ארויסגעקוקט צוויי פרעהליכע שווארצע אויגען.

— אָט דאָס, הייסט עס, איז אונזער קוואַרטיראנט? — האָט ער כלומרשט געפרעגט דאָס ווייב, קוקענדיג אויף מיר.

— דאָס בין איך אליין! — האָב איך אנשטאָט דאָס ווייב, געענטפערט.

זיין פרעהליכער קוק, זיין נאָטירליכע בענעהמונג האָט מיר

— וואָס איז? — האָט לייבעל׳ נעפרענט — האָט זיך רען דאָ וועד פערליעבט אין פאבריקאנטס מיידעל?

— ניין. עס איז אזוי נעקומען צו רער... טעאָרעטיש... האָט חייקעל׳ שוואַך נעענטפערט.

— מען מעג! — האָט לייב אגיטאַטאָר פעסט ארויסנע־ רעדט.

אז חייקעל׳ איז צוריקגעאַנגען פון לייבעל׳ן האָט ער אי־ בערגעטראכט:

„מענען מעג מען, נאָר אז דער פאבריקאנט זאל זיך דערוויסען. וועט ער דעם ארבייטער ארויסטרייבען"...

— א קרענק וועט ער עס וויסען! — האָט ער אין נע־ דאנק גערעדט, אזן דערמאָנענדיג זיך אָן פאניען, האָט ער אין נעדאנקען צונעענבען:

— אזן זי וועט אויך ניט וויסען!

„אבער א קרענק וועט זי ניט וויסען" האָט ער ניט נע־ טראכט. ווי באלד אז ליעבען מעג מען אויך א קאפיטאליסטס א טאָכטער, היינט פאר וואָס קומט איהר א קרענק?...

— אָ, איהר קענט דאָך טאָקע גוט לערנען! — בין איך כלומר'שט נתפּעל געווארען.

— ניט צו פערזינדיגען! — האָט ער שוין געשמייכעלט מיט שטאָלץ.

זיין ווייב, וואָס איז דערבּיי געזעסען, האָט אויך געקווא־לען און האָט ענדליך מיט א ליעבער שטערנגקייט געזאָגט:

— נו, יאָסעל, געה שוין עסען!

— ווארט, וואָס איילסטו זיך! זעהסט דאָך אז איך פער־ברענג מיט א מענשען.

עס איז געווען קענטיג, אז ער איז מיט מיר שטארק צו־פרידען. דאָס האָט מיר הנאה געטהאָן. איך בין זיך מודה, אז איך האָב זעהר ליעב צו נושא חן זיין בּיי אַרעמע פערהאַרעוועטע מענ־שען. איך פיהל זיך אָפט קענען זיי שולדיג, און אז איך קען זיי כאָטש מיט עפּעס פערגעניגען פערשאפען, בין איך ווי גליקליך.

מיר האָבען נאָך אביסעל גערעדט, ביז ער האָט זיך מיט א שמייכעלע צו מיר געוועגדט:

— פון דעסטוועגען דארף מען טאקע זיך וואשען עסען. אז מען וועט ניט עסען, וועט מען ניט האָבען קיין כח צו אַר־בייטען. וועט מען נאָך חלילה מיך „ראזשאלעווען".

איך האָב איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט.

— וואָס הייסט עס ראזשאלעווען?

— איך האָב דאָך זיך דערדיענט צו א פּאָר שליפעס פאר מיין ארבּייט, — האָט ער מיט א געמאכטען שטאָלץ געענט־פערט.

— ער הויבט שוין אָן זיינע שטיק! — האָט דאָס ווייב זיך כלומרשט געבּייזערט — אז אָך און וועה צו אזעלכע שלי־פעס — האָט זי אויסגעלאָזט מיט א זיפץ.

— וואָס איז? שלעבטע שליפעס? — האָט ער ניט אייג־

עפּעס אויפּגעלעגט צו איהם.

— איהר זענט אפּילו א „רייטש" — האָט ער זיך געוואונדערט אין א ווייל ארום מיט א גוטען שמייכעל — פּון דעסטוועגען וועל איך אייך געבען א אידישען שלום־עליכם — און דערביי האָט ער מיר אויסגעצויגען א פּערשמירטע גראָבע, אָבער וואָ־רעמע האנד.

— אדרבא, האָב איך אויסגעשטאמעלט — איך האלט זעהר שטארק פּון א שלום־עליכם.

— מיט א אידישען שלום־עליכם וועט איהר אין ערגעץ ניט פּערפּאלען ווערען! — האָט ער צופּריעדען געזאָגט.

— איהר ארבייט א גאנצען טאָג? — האָב איך איהם א פּרעג געטהאָן, ניט וויסענדיג וואָס אנדערש צו זאָגען.

— ווי דען? ניט ארבייטען איז דען א תכלית? דער מענש איז געבוירען אויף ארבייטען. אָדם לעמל יולד, האָט ער צו־געגעבען, און זיין פּנים האָט אן ערנסטע מינע אָננענומען. עס איז געווען קענטיג, אז ער איז שטאָלץ מיט די דריי לשון־קדש־דיגע וועלטער, וואָס האָבען זיך אזוי שווער ארַאָבגעקויקעלט פּון זיין צונג, אָבער פּאָרט זיך ארַאָבגעקויקעלט...

—א, קענט איהר דאָך לערנען אויך! — האָב איך איהם געוואָלט אָנטהאָן א נחת־רוח.

איהם האָט מיין קאָמפּלימענט שטארק הנאה געטהאָן. דורך די לעהם, מיט וואָס זיין פּנים איז געווען בעשפּריצט האָט דורכגעשטראהלט א רויטקייט, און ער האָט געענטפּערט:

— קיין גרויסער למדן בין איך ניט, נאָר קיין עם־הארץ אויך ניט. שבת קוק איך אמאָל אריין אין א ספר.

— זעהר פיין! זעהר פיין! האָב איך געלויבט: תורה מיט ארבייט האָט שטענדיג א קיום.

— ווי אין פּרק שטעהט! — האָט ער זיך ארויסגעכאפּט און האָט געבראכט א גאנצען פּסוק פּון פּרק.

זוער — האָט ער אָנגעהויבען צו דערזען און דערביי עטוואָס אַראָבגעצויגען פון זיך די העמד.

— איהר זעהט מיינע שליפעס? — האָט ער מיר שוין נעפרעגט מיט אן ערנסטען טאָן.

איך האָב זיך איינגעקוקט און האָב זיך א טריסעל געטהאָן. אויפ'ן רעכטען און לינקען קארק זיינען געזעסען צוויי גרויסע בייליען וווי פויסטען. פון וואנען דאָס קומט, האָב איך ניט נעפרעגט. איך האָב פערשטאָנען, אז די מולטערס לעהם, די צינעל האָבען דאָס אָנגעריבען...

— עס טהוט איך נאָר ניט וועה? — האָב איך קוים אויסגערעדט, און האָב איהם ניט נעקענט קוקען גלייך אין די אויגען, ווי איך וואָלט נאָר וואָס א גרויסע עולה איהם אָנגעטהאָן.

— וועה? האָט ער איבערנעפרעגט. עס, וועה! שליפעס טהוען דען וועה? אפשר די ערשטע צייט!.. איצט זיינען זיי שוין איינגעוואקסען.

— יאָ, יא! — האָב איך געשטאָמעלט: דאָס זיינען עהרליך־פערדיענטע שליפעס. אייך קומט „טשעסט" צובוגעבען.

— עס. ווער דארף דעם „טשעסט"! האָט ער מאָך נעטהאָן מיט דער האנד, גאָט זאָל נאָר געבען כח צו ארבייטען. א גוטע נאכט, מען דארף נעהן שלאָפען. מען דארף מאָרגען פרי אויפשטעהן צו דער ארבייט.

— א גוטע נאכט! — האָב איך איהם געוואונשען און כין געווען צופריעדען, וואָס ער לאָזט מיך אליין: איך האָב מיך נעשעמט צו קוקען איהם גלייך אין די אויגען אריין.

— אָט דאָס זיינען כשר פערדיענטע שליפעס! — האָב איך נעטראכט בלייבענדיג אליין, און האָב א גאנצע נאכט ווהר פיעל נאָכנעדענקט און לאנג ניט נעקענט איינשלאָפען...

נעשטימט — איך וועל זיך ניט בייטען מיט דעם גרעסטען נענעראלס שליפעס.

— וואס איז דאס פאר שליפעס — האב איך זיך פער־אינטערעסירט.

— וואס ארט איך, פיינע שליפעס, איך וועל זיי אייך וועז עס איז ווייזען.

— אפשר קען איך זיי זעהן איצטער, — האב איך אויס־גערעדט ווי מיט א בעטענדיגען טאן.

— איצטער? איצטער?... — האט ער זיך ווי פער־טראכט. ווי זאגסטו חאשע — איך זאל זיי ווייזען איצטער, צי איך זאל אבלעגען אויף פרייטאג פאר נאכט, וועז איך וואש מיך אב.

— מען דארף קיינמאל ניט ווייזען, — האט זי ניט אייג־נעווילינט, — עס איז ניטא וואס צו זעהן.

— געפעלען דיר ניט מיינע שליפעס? — האט ער נע־שמייכעלט.

— מילא ווייזט, לאמיר זיי זעהן, — בין איך געווארען שטארק נייגיריג.

— שפעטער נאכ'ן עסען, — האט ער מיר א שעפטשע נעטהאן אין אויער. איך בין אריין אין מיין צימער און האב מיט אונגעדולד נעווארט.

אין א שעה ארום, אז איך האב זיך שוין פערליייענט אין א בוך און האב אן די נאנצע שליפעס ווי פערגעסען, האב איך דערהערט א שטיל שעפטשען:

— איהר ווילט זעהן?

— אה, אה! — האב איך זיך דערמאהנט און האב זיך אויפגעשטעלט.

ער איז פאר מיר געשטאנען אהן א ראק און האט נע־שמייכעלט.

— באלד ווייז איך אייך. מיינט ניט, אז איך בין אבי

זיינען נאָך ניט גוט אָרגאַניזירט!" פערטהיידיגען זיי זיך פאר א רוסישען עמיגראנט אמאל — „מיט דער צייט — יא!" און אט אזוי לעבען זיי זיך רוהיג און שטיל. — שבת געהען זיי הערען די „דרשה", טאקע אין זעלבען פעראיין, וואו עס דרשנ'ט אמאל א אייגענער רעדנער, און אמאל אן אנגעפאהרענער פון רוסלאנד, א בונדיסט. א בונדיסט איז מה־טוב, איז אזאי דער עולם גרעסער, ווארים אויסער, וואס די בונדיסטען זיינען שארפע טעאָרעטיקער און גענהו ארויס פון היסטאָרישען מאטעריאליזם, זיינען זיי נאָך גוטע „סטילִיסטען" און זייער „זשארגאָן" איז טאקע אן אמת'ער, ריינער, געלייטערטער זשארגאָן.

ווארים, חאטש די פארטיי האלט זיך ביי דער מיינונג, אז „דער זשארגאָן" איז נאָר א מיטל צו ערציהען די בריייטע מאסען, פונדעסטוועגען האבען די ארבייטער־סאציאליסטען טאקע ליעב א שהען שטיקל לשון אויף, און ווי געזאגט, די בונדיסטען זיינען גרויסע בעל־לשון'ס — דאס זיינען אפילו מודה די „פעפאָוועס".

אט אזוי לעבען די סאציאליסטען אין דער גאליציישער שטאָדט ק. רוהיג און צופריעדען, מיט א טיפען גלויבען, אז קוים ווען זיך דער קאפיטאל קאָנצענטרירען וועט דאמאלס איינגעפיהרט ווערען סאציאליזם און עס פערשטעהט זיך, אז ערשט דאמאלס וועט זיין א ישועה אויף דער גאנצער מענשהייט.

ניט אזוי אבער איז געווען מיט דעם ארבייטער יואל בלומשטיין. ער איז טאקע אויך ארויסגענאנגען פון שטאנדפונקט פון היסטאָרישען מאטעריאליזם, אין קאָנצענטראציע פון קאפיטאל האָט ער אודאי געגלויבט; אבער רוהיג ווארטען דערויף האָט ער ניט געקענט. ער האָט געהאט א היים בלוט, אבער טאקע זודיגס. אודאי האָבען איהם די ארבייטער, איבערהויפט פון זיין פאך — די קאמאשען־שטעפער — געאכט פאר זיין איבערגעבענ־

דער באיקאטירטער.

(פון גאליציען ארבייטער־לעבען)

ארבייטער־סאציאליסטען זיינען אין דער פארטיי דאָ בערך פיעל. זיי זיינען בעוואוסט, ענטוויקעלט; ווייסען אלע ווי איינער, אז וואו דער קאפיטאל ווערט זיך ניט קאָנצענטרירען, קען דער סאציאליזם ניט איינגעפיהרט ווערען. — אוך שטיל, געלאסען ווארטען זיי אויף דער גליקליכער צוקונפט, ווען דער דאזיגער קאפיטאל ווערט זיך „קאָנצענטרירען". אבער דערווייל שטעהען זיי אלע אויף 7 א זייגער אין דער פריה אוך ארבייטען ביז איינס; איינס געהען זיי מיטאג עסען, עסען אָב אין אייגענים; ווער עס רויכערט, פערדויכערט נאָך א פאר פיראָם אוך געהט אוועק צוריק צו דער ארבייט, וואו ער ארבייט ביז נייז אין אָוונד. איז ער א פרומער סאציאליסט, געהט ער פון דער ארבייט אין „פאראיין", וואו מען חאפט אמאל א סאציאליסטיש ווארט, א פראָקלאמאציעלע, אוך מען ווייסט זיך דארטען ביז פינף מינוט צו צעהן; פינף מינוט צו צעהן, פערלאָזט מען דעם פאראיין אוך מען לויפט העגדום פענדום אהיים, כדי צו כאפען נאָך אן אפענעם טויער אוך ניט דארפען צאהלען שפעד־געלד דעם סטרוזש.

קיינער פון זיי האָט נאָך פאר דעם סאציאליזם ניט געליטען. קיין שטרייקען האבען זיי נאָך ניט געמאכט: „מיר

אזוינע עקספלאָאַטאַטערס!

מילא, הונגעריג — הונגעריג: יואל בלומשטיין איז ניט פון דעם סאָרט מענשען, וואָס וועלען געהן דערצעהלען אזוינע נאָרישע מעשיות, ווי הונגער... אין דער צעהנטער פּאה ליעגט דאָס איהם ניט. אָט, וועז ער וואָלט געקענט אָנלעהרגען די בעלי־בתים און מאכען א שטרייק, וואָלט געווען א שכל!... נאָר מהו, מאך! אז צום פּאהיבעל זיינען גראָד פון די 300 קאָמאָשען־שטעפּער נאָר זעכציג אָרגאַניזירט און די איבעריגע זיינען פּלעקער — 240 פּלעקער! פּאר סאָציאַליסטען האָבען זיי מורא, ווי פּאר פּייער. סאָציאַליסטען, זאָגען די 240 פּלעקער זיינען גויים! נעה, רער מיט די לאנגע קאָפּאָטעס! דאָס איז ניט רוסלאנד...

אויפ'ן דריטען טאָג האָט ער גראָד ביי אן ארבייטער געכאָפט א צעהן קרייצער, וואָס איהם איז געקומען, האָט ער שוין אויף א טאָג לעבען, און ער ווערט פרעהליך. מאכט זיך אָבער א מעשה, אז די בעל־הבית'טע זאָגט איהם אָב פון דער דירה: זי האָט זיך דערוואוסט, אז ער איז באָיקאָטירט, ווייל זי איהם ניט טרויען. און אויף וואָס זעהענדיג זאָל זי איהם טאָקע טרויען? מילא ביי נאכט, אז ער שלאָפט, האָט זי נאָך אין משכון זיינע בגדים (אויך מיר בגדים!...), אָבער אין דער־פריה, אז ער שטעהט אויף, טהוט זיך אן און נעהמט צו דעם שטעקען זיינעם, בלייבט ביי איהר שוין נאָרנישט.

— וואו איז חאָטש זיינע וועש? — וואונדערט זיך די בעל־הבית'טע. א מענש זאָל קיין ברעקעל וועש ניט האָבען!

ביי איהר האָט אמאָל געוואוינט אויך אן אָרימער קווער־מיראנט (וואָס דען, פּאר צווויי קראָנען א חודש וועט א רייכער וואָהנען?), פונדעסטוועגען האָט יענער געהאָט א פּאָר שטיק־לעך העמדער, א פּאָר תפילין... דער האָט אפילו קיין תפילין ניט. בעהיט זאָל מען ווערען פון אזעלכע!

קומט צוגעהן בלומשטיין אָבענד־צייט אין פּעראיין און

הייט דער אידעע. אבער וואס איז די פעולה, אז די בעלי־בתים, די מייסטערס, פון וועמען ער דארף האבען די ינדוסטריע, אז זיי אכטען איהם גאר ניט, פערקעהרט — זיי האבען איהם פיינט, ווי א שפיין, און אין די בעסטע צייטען אפילו האט ער זיך מעהר ווי א חודש ניט געקענט איינהאלטען אויף אן ארט. ערשטענס, איז ער א גרויסער עזות־פנים: לאכט דעם בעל־הבית און דעם מייסטער אין די אויגען, צווייטענס, קען ער זיך אכטאל פערשפעטיגען אויף נאנצע צעהן מינוט און טאקע צו פאר מאל אין דער וואך, ווילסטו איהם אברעכענען, מאכט ער קולות און רופט הויך אויפ'ן קול: „עקספלאאטאטערס"! נאר דאס וואלטען די בעלי־בתים איהם שוין מוחל געווען: אויך מיר א מענש! אויך וועמען מען קען דא פאראיבעל האבען! אבער אן אונגליק מיט איהם — ער בונטעווועט די איבעריגע!... דערפאר האט שוין א בעל־הבית מורא!... צוריקרעדענדיג, האבען זיי קיין מורא אויך ניט, ווארים וועניג קאמאשען־שטעפער קומען רעכט אלע טאג פון רוסלאנד?... מען בעט זיך! נאר גלאט, נאך וואס דארפען זיי האבען אזא חברה־מאן אין זייער פאברוק? נעה אין דר'ערד! און יואל בלומשטיין האט זיך אזוי אומגעדרעהט פון איין בעל־הבית צום צווייטען, אזוי געבונטעווועט די ארבייטער ביי יעדערן, ביז וואנען די בעל־בתים האבען זיך ארגאניזירט, און אט דעם שנעי אינגאנצען באיקאטירט.

מען וויל איהם אין ערנעץ ניט אויפנעהמען.

וועהרט דאך יואל בלומשטיין ניט שטארק נתפעל. די ערשטע צווייי טעג נאכ'ן באיקאט איז ער אביסל אויפגערעגט, שטעלט יעדען ארבייטער אב, טענה'ט מיט איהם דערהיצט, ערקלעהרט איהם פארבייגעהענדיג אז עס וואלט א יושר נעווען „זיי" אנצולעהרנען, רעדט נאכאנאנד, און פערגעסט, אז ער איז טוידט־הונגעריג. וואריים דער יעצטיגער בעל־הבית האט איהם אפילו ניט בעצאהלט, וואס איהם קומט.

הייבען זיך איהם אן קלעפען די אויגען. ער שטעהט אויף, פער־לאזט די צייטונג, שפרייט אוים דעם צעריסענעם אויבער־בנד זיינעם אויף דער באנק, פון די צווייי ארבעל מאכט ער א צור־קאפענם און לעגט זיך אנידער, צודעקענדיג נאר די פים מיט'ן אלטען צופליקטען רעקיל. די אויגען קלעפען זיך, אבער ער פיהלט זיך זעהר אויפנערעגט און קאן ניט שלאפען. דערצו נאך דארף ער זיך דערמאנען, אז ער איז הונגעריג...

זיין שטענדיג אפטימיסטישע שטימונג הייבט בישלעכווייז אן צו פערשווינדען.

— א, נאט מיינער! — וועלט ער ענדליך, נעדריקט פון הונגער, פערצווייפעלט: אזוי פיעל ארבייטער זיינען נאך ניט ארנאניזירט, איך בין באיקאטירט: ניט קיין דירה, ניט קיין עסען... דער פעראיין איז ארעם, קאן מיר ניט העלפען, און צו דער סאציאלער רעוואלוציע איז נאך אזוי ווייט, אזוי ווייט!...

דערצעהלט, פערשטעהט זיך, לאבענדיג (וואס דען נתפעל וועט ער וועלען?), אז ער האט שוין קיין דירה אויף ניט, און בשעת רעדען קוקט ער אויף דער באנק, וואס שטעהט ביי דער וואנט. „א וואויל באנק! מען וועט זיך קענען אויסציהען אויף"!... אזוי טראכט ער, אבער זאגען זאגט ער דאס ניט. צי וואס דארף מען וועמען צו דערצעהלען מעשיות?...

זיי וועלען שוין זעהן פארטיגערהייט...

דער עולם־ארבייטער דרעהט זיך אום אין פעראיין. יעדער פאך־ארבייטער שמועסט וועגען זיין פאך, אן אנדערער דערצעהלט גלאט א מעשה פון א בונדיסט, וואס די האר שטעלען זיך קאפויר...

בלומשטיין נעהט צו צו יעדער קופקעלע, רוקט אריין א וואָרט, אן עכט סאציאליסטיש, שילט די קאפיטאליסטען און קוקט אלץ אויף דער באנק..

באלד הויבט אן צו וועלען שיטערער און שיטערער. עס איז שוין א פנים 5 מינוט פאר צעהן...

— נו, און דו? — פרעגט בלומשטיינען אייגער מיט א שליסעל אין דער האנד.

— איך — לאכט בלומשטיין — איך, חע־חע־חע — איך האב פאר שפעד־נעלד קיין מורא ניט...

— ווילסט בלייבען, הייסט עס, נעכטיגען דא? — פרעגט איהם דער ארבייטער מיט דעם שליסעל אין האנד.

—חע־חע־חע! א ברירה האב איך...

— נו, טא נא דיר דעם שליעסעל.

און בלומשטיין בלייבט אייגער אליין אין סאציאליסטישען בית־מדרש'ל. שלאפען איז נאך פריה, זעצט זיך בלומשטיין אוועק לייענען דעם לייטארטיקעל פון דער ארבייטער־צייטונג. ער לעזט מיט כונה, נעהמט יעדעס וואָרט אריין אין קאפ און גיט דעם שרייבער נערעכט: „זעהר ריכטיג!" מורמעלט ער ארויס נאך יעדער פראזע. „זעהר ריכטיג!" ענדליך

— וואוהין זשע גיעה איך? — האָט ער זיך אליין אָב־
גישטעלט מיט א פראגע.

ער האָט זיך דערמאָנט אָן זיין אמאָליגען „חבר" בינושען.
וועלכער האָט שוין מיט א יאָהר צוריק חתונה גיהאט מיט דער
חבר'טע ביילקען און וואוינען ערגיץ אין א שטיל פערוואָר־
פען גיסעל. די חברים זיינען אפילו אויף בינוש'ן בייז גיווען.
וואָס ער האָט כמעט אינגאנצען פערלאָזען די בעוועגונג, אָבער
אריינגיהן צו איהם קען מען דאָך.

ער איז אוועק צו זיי און האָט גיהענדיג בעשלאָסען, אז
ער וועט דאָרטען שוין אויך נעכטיגען.

אז ער איז אהין אריין איז שוין גיווען 8 אזייגער אין
פֿרימיגן. דאָס קליינע צימער, וואו בינוש האָט גיוואוינט, האָט
אויסגיזעהן. ווי אן עכטער טויבען־נעסט. נאָר די צוויי בעטען,
וואָס זיינען נעשטאָנען האָרט אייניג נעבען די אנדערע און זיהר
נלאָט און פאָרזיכטיג פערבעט, האָבען גישריגען הויך, אז דאָ
וואוינען ניט קיין טויבען, נאָר מענשען...

בינוש האָט איהם אנפאנגס ניט דערקענט; בערייל האָט
נעלאכט, און זיך אליין נעלאָזט דערקענען. נאָר אז ער האָט
דערזיהן, אז בינוש וועלט אליין ערנסטער און ערנסטער, האָט
ער אריסגישאָסען:

— איהר דערקענט ניט בערלען?...

— אך! — האָט בינוש אויסגערופען, און ס'איז נעווען
שווער צו דערקענען צי איז ער צופריעדען, צי דערשראָקען. ער
האָט בערלען אָנגעקוקט א קליין ווייל און שוין רוהיגער צוגע־
געבען:

— אָבער זיהט איהר אויס, ווי א מת... זענט איהר לאנג
גיזעסען?

— ניין חדשים... האָט בערל גיענטפערט מיט א
שמאָליץ...

חברים.

פון טורמע, וואו ער איז אבנעוועסען 9 מאנאטען, איז בערגל ארוים א זיינער 7 פאר נאכט. דאס קליין פעקעלע, אין וועלכען ס'איז נעלעגען א פאר שווארצע צערעסענע העמ־דער, האט ער הינטער'ן פארקאן אוועקגעוואַרפען.

— אז פריי זיין — איז פריי! — האט ער זיך נעווי־צעלט אין נעדאנק.

ער האט זיך נעלאזט גיהן אין דער צווייטער נאס, וואס איז געווען בעלעבט מיט פיעל שפאציערענדע, איבערהויפט מיט יונג־וואַרנ; עס האט געקלונגען א פרעהליך־לאכען פון יונגע מיידלעך, וואס האבען פעסט געהאלטען אין די אַרעמס זייערע העררען און פלעגען זיי אין די אויגען אלע וווילע אריינקוקען מיט גרויס ליעבע און נאנצער איבערגעבענהייט. ער האט צווי־שען די אלע נעזוכט זיינע בעקאנטע, נאר ער האט קיינעם ניט נעפונען. ער האט אזוי געבענקט נאך א בעקענט פנים, נאך א פרייגד'ס א קול! נאר צווישען די אלע שפאציערענדע איז קיינער פון זיינע פרייגד ניט נעווען. האט ער זיי ערגעץ אנדערש יא נעהאט? ער האט אליין ניט נעוואוסט. אויף דער „ארבייטער־בירזשע" וואלט ער זיכער עמיצען נעפינען, נאר גלייך פון דער טורמע אויף דער בירזשע איז אביסעל צו נעפעהרליך.

— בערעל! בערעל! — האָט בערעל בעשטעטיגט און האָט, אויפשטעלענדיג זיך, דערלאַנגט איהר די האַנד, ניט וועל־לענדיג ארויסווייזען זיין נאַהענטקייט צו איהר. האָט ער איהר האַנד שטארק א דריק געטהאָן. בייל־קע האָט זיך מאַדנע, צי פון וועהטאָג צי פון אונצופריערענהייט, פערקרימט. בערעל האָט עס בעמערקט און האָט גלייך חרטה געהאט.

— איהר זענט, דוכט זיך, געזעסען? — האָט זי קאלט געפרעגט.

— איך בין געזעסען און געלעגען און געשטאַנען — האָט בערעל געפרובט צו בעשאפען א לייכטע שטימונג ביים פאַר פאַלק. ס'איז איהם אָבער ניט גערָאטען. דאָס פאַר פאַלק, וואָס זיינען אמאל געווען די ערשטע אין דער בעוועגונג, האָבען אויסגעזוהלן זעהר טרוקענ און האָבען אלע ווייל־ע איינע די אנ־דערע אָנגענקוקט. אזוי קוקען אָן צוויי גלייקליכע רוהיגע מענ־שען, וועו צווישען זיי מישט זיך אריין א דריטער, אן אונ־גלייקליכער.

— נו, בייגוש, וועסט שוין עסען? — האָט בייל־קע גע־פרעגט.

— עסען? — האָט בייגוש איבערגעפרעגט, ווי עס וואלט נענאַנגען אין א זעהר וויכטיגער זאַך — איך וויל נאָך אפילו ניט אזוי שטארק, נאָר ס'איז שוין צייט!

— און איהר, בערעל? — האָט בייל־קע העפליך, אבער קאלט זיך געוועגדט צו בערלען — איהר ווילט אפשר אויך עסען?

— עסען? — האָט אויך בערעל איבערגעפרעגט, אָבער האַלב פערשעמט און איבערזעצענדיג זיך אויף א צווייטען שטוהל. איך מיין, וואָס קען דאָ זיין... אז איהר וועט עסען, וועל איך אויך עפעס א בים טהאָן... שטארק הונגעריג בין איך אויך ניט...

— פאר וועלכע מעשים טובים? — האָט ביינוש נע־
פרעגט מיט א שמייכעל.

— אָ, ברודער! — האָט זיך בערעל צוהיצט און האָט
זיך שוין אַוועקגעזעצט — נעוועסען בין איך פאר א פיינער
מעשה: סך הכל האָט מען מיך חושד געווען, אז איך האָב נע־
נומען אנטייל אין הרג'ענען א גאַראַדאַוואי... איך בין געווען
ניט ווייט פון פּעטלי'ע....

ביינוש האָט א ציטער געטהאָן און קוים ארויסגערעדט:

— וואָס רעדט איהר? איהר זענט דאָך, ווי איך געדענק,
צוויישען טערעריסטען קיינמאל ניט געווען?

— מען דארף דוקא זיין?... — האָט בערעל געשמיי־
כעלט, און זייַנע ליפּען אין די ווינקלען האָבען זיך מאַדנע פער־
קרימט — ס'איז געגוג, אז איך בין בשעת מעשה געווען אין
גאס...

ביינוש האָט אויף איהם געקוקט ווי מיט חשד. ס'איז נע־
וועז קענטיג, אז ער האָט עפעס געוואָלט זאָגען, פרעגען, און
ניט געוואוסט, ווי אזוי אַנצוהויבען. די שטילקייט האָט נע־
דויערט א פּאָר מינוטען און בערעל האָט בשעת מעשה נע־
טראכט:

— ער איז געווארען קליין... קליין... אַבער נעכטיגען וועל
איך פּאַרט דאָ...

— וואו איז ערגיץ אייער בייַלקע? — האָט בערעל איהם
ענדליך געפרעגט און ניט געוואוסט אליין, פאר וואָס ער שמיי־
כעלט.

— בייַלקע... בייַלקע קומט באלד.

און ווירקליך איז באלד אריין בייַלקע, — א הויך שלאנק
וויבעל מיט טיעפע שווארצע אויגען און מיט א קאַפּ נעריכטע
האָר. זי האָט אויסגעשטעלט איהרע אויגען אויף בערלען און ווי
פערוואונדערט האָט זי אויסגערופען:

— בערעל!

— זיי זיינען קליין געווארען... קליין... האָט בערעל וויע־ דער נענומען חזר'ן אין געדאנק...

נאָכ'ן עסען האָט בערעל, ווארפענדיג זיינע בליקען אויף דער קליינער סאָפע, וואָס איז נעשטאַנען הארט ביים וואנד, שוין געוואַלט ארויסזאַגען זיין פערלאַנג, אז ער וועט דאָ היינט נעכטיגען... נאָר נראד האָט בייגוש מיט א שמייכעל, פער־ רויכענדיג א פאָפּיראָס (און פערגעסענדיג דערמיט מכבד זיין בערלעון), א זאָג געטהאָן צו ביילקען:

— ווייסט, ביילקע, איז וואָס מען האָט דעם דאָזיגען שעפּס חושד נעווען? א נו, טרעף!

— וואָס הייסט חושד געווען? — האָט ביילקע זיך פערוואונדערט — וועניג האָט ער דען נעארבייט, ווי איך נע־ דענק, אין דער בעוועגונג?

— דאָס איז א בעזונדער זאַך, — האָט בייגוש, ארויפ־ לעגענדיג זיין האנד אויף ביילקעס האלב ענטבלויזטער פלייי־ צע, נעענטפערט — אן ארבייטער איז ער נעווען איינער.. דאָס נערעגק איך נאָך... אבער היינט איז ער נעזעסען נאָר אומזיסט — מען האָט איהם חושד נעווען, אז ער האָט נע'הרג'עט א נאָראָדאָוואי...

— וואָס רעדסטו? — איז ביילקע פערציטערט נעווא־ רען...

— נו, וואָס האָט איהר זיך אזוי דערשראָקען... האָט בערעל זי בערוהיגט, — איהר זעהט דאָך, אז איך בין פריי.

— יאָ, פריי! וועי וויים, צי זענט איהר ניט ענטלאָפען!

— האָט ביילקע נעזאָגט, קוקענדיג אויף איהם מיט חשד.

— נו, אזא העלד בין איך נאָך ניט... ס'הייסט, אייגענט־ ליך האָב איך נעקלערט מיט א חודש צוריק צו ענטלויפען... נאָר...

ער האָט א קוק געטהאָן אויף בייגוש'ן, אויף ביילקען און

ביילקע האָט זיך גלייך נעמומען מאכען דעם אָוועגד־ברויט אוּן אָנגעצונדען די מאשינקע.

אין צימער איז געוואָרען שטיל, נאָר די מאשינקע האָט שטאַרק ווי א גרויסע ביהמ גערוישט. בערעל האָט געוואָלט דערצעהלען זיינע נעוועזענע חברים עטליכע אינטערעסאנטע פּאַרפאלען אין דער טורמע; למשל, ווענען הונגערשטרייק, וואָס האָט געדויערט גאנצע 7 טעג אוּן מ'האָט אויסגעפיהרט אלע גוטע זאכען: שפּאציערען גאנצע 20 מינוט אוּן שטעהן ביים פענסטער אוּן אייראלע בענעהמונג; ווי אזוי טען האָט דעם פּראָקוראָר אויסגעפייפט, אז ער איז צו די פּאָליטישע געקומען. אוּן איבערהויפט האָט זיך איהם נעוואָלט דערצעהלען זיינע חברים, וואָס פּאר א דריקענדע שטימונג עס האָט געהערשט, בשעת מען האָט אוועקגאָוון פּאר'ן אָנפאל אויפ'ן פּאָליציימייסטער, 5 א זייגער פּאר־טאָג ארויסגעפיהרט הענגען; ווי אזוי אלע פּאָליטישע ביז איינעם האָבען געקלאפט אין די טהירען, געשלאָגען די פענסטער, אוּן צוויי מיידלעך האָבען געהלש'ט.... נאָר קוקענדיג אויף זיינע חברים, דא אויף ביינוש'ן, דא אויף ביילקען, האָט זיך איהם געדאכט, אז זיי וועלען גלייך אָנהויבען צו געגעצען ביי דער ערשטער מעשה...

— זיי זיינען קליין געוואָרען... קליין... האָט ער וויעדער געמומען חזר'ן אין געדאנק ווי ער וואָלט מורא האָבען נים צו פערגעסען אזא וויכטיגע ערשיינונג. — אבער נעכטיגע האָט ער ווידער גע'חזר'ט אין געדאנק, וועל איך דא..

דער אָוועגד־ברויט איז בעשטאָנען פון ברויט מיט פּוטער אוּן פון צוויי סארטען קעז, אוּן פון קאָוואָ גוט פערווייסט מיט מילך. עסענדיג האָט בערעל בעמערקט, ווי ביילקע שמירט אלץ נייע שטיקלעך ברויט מיט פּוטער, לענט ארויף די צוויי מינים קעז אויף זיי אוּן וועגדט זיך אלץ צו ביינוש'ן, אריינקוקענדיג איהם ליעב אין די אויגען:

—עס, ביינוש... עס...

אויף די צוויי בעטעז פון דעם דאזיגען פאר פאלק, ווי אזוי זיי זיינען ריין און ארעמטליך פערבעט, האט ער גלייך דערפיהלט דאס קלינליכע לעבען, וואס עס פיהרען איצט די דאזיגע צוויי געווען חברים אין דעם דאזיגען צימער און ער האט זיך אויפגעהויבען פון ארט אויף אוועקצוגעהן.

דערזעהענדיג, אז ער הויבט זיך אויף אוועקצוגעהן, זיינען זיערע ביידע פנימ'ער געוואָרען גלייך פערענדערט. א זיסע צופרידענהייט און גוטסקייט האט זיך אויף זיי אויסגענאסען. בייליקע האט געהאלפען זוכען זיין הוט, וואס האט זיך פערוואָרפען הינטער'ן קאמאד, און אז בערעל האט איהר ניט געוואלט לאזען, האט זי זעהר פרייגדליך געזאגט:

— אך, איך בעט אייך זעהר... אדרבה... אט איז עס...

און ביינוש האט ארויסגעכאפט דעם פארטסיגאר, און נעבענדיג בערלען א פאפיראס, האט ער געזאגט:

— איהר רויכערט, דאכט זיך... איהר ווייסט דאך. אז מיט'ן גרעסטען פערגעניגען... נאר ס'איז ניטא וואו... איהר זעהט דאך...

— ס'וואלט נאר געווען וואו... מיט'ן גרעסטען פערגעניגען — האט אויך בייליקע צוגעהאלפען.

און זיי זיינען געווען אזוי גוט, אז בערלען האט זיך נעדאכט, אז זיי וואלטען איהם יעצט אלץ אוועקגענעבען, נאר ער זאל זיי לאזען אליין, ער זאל נאר אוועקגעהן...

די דאזיגע פרייגדליכקייט האט איהם אזוי בעלויידיגט, אז ער איז ווי צוטומעלט געשטאנען און זענענדיג זיך. האט ער געשטאמעלט עפעס מאדנע אונדויטליכע ווערטער, און האט זיי ביידען זעהר שטארק געדאנקט פאר'ן אוועק־ברויט.

אז ער איז ארוים, איז שוין דרויסען געווען פינסטער, די מויערען פון די הייזער — אומעטום פערשפארט. און איהם האט זיך געדאכט, אז פערשפארט זיינען זיי נאר פון איהם אליין. און ער האט זיך דערפיהלט, ווי א נרויסער פערברעכער.

אויף דער סאָפקע און האָט זיך אַבגעהאקט. צי וואָס זאָל ער זיי דערצעהלען מעשיות?..

אין צימער איז וויעדער שטיל געוואָרען. ביילקע האָט א קוק געטהאָן אויף ביינוש'ן און אויף בערלען, און א מבין אויף שטום־לשון וואָלט גלייך פערשטאַנען, אז דאָס האָט זי געפרעגט:

— וועו וועט ער שוין אוועקגעהן?

ביינוש האָט דעם קוק, קענטיג, פערשטאַנען. ער האָט זיך אויפגעהויבען און וועגדענדיג זיך צו בערלען האָט ער געזאָגט:

— נו, און וואָס איז מכח א דירה — האָט איהר שוין?... איהר דאַרפט זיך דאָך ערגעץ זעהן איינמאָלדען. היינט איז דאָך סכנות נפשות!

— דריי חדשים טורמע! — האָט ביילקע א דערשראָקענע צוגעהאָלפען.

— קיין דירה האָב איך ניט... איך מיין א נאכט איבערנעכטיגען איז קיין סכנה ניט... האָט בערלע בערוהיגט...

— נו, האָט איהר שוין וואו? — האָט ביילקע געפרעגט. מען וועט דאָך באָלד פערמאכען די טויערן.

— איך האָב געמיינט... איך האָב געוואָלט דאָ ביי אייך איבערנעכטיגען...

— וואָס רעדט איהר? ביי אונז? וואו?... ס'איז דאָך ניטאָ וואו... מיר האָבען דאָך נאָר א י י ן צימער. איהר זעהט דאָך... האָט ביילקע זיך ווי רחמים געבעטען...

— איהר זעהט דאָך, אז איין צימער... ווי אזוי? האָט זיך אויך ביינוש געגומען בעטען.

בערלע האָט זיך דערמאָנט, אז מיט עטליכע יאָהר צוריק זיינען ע ר, ביינוש און ביילקע און נאָך צוויי חבר'טעס און צוויי חברים געשלאָפען אלע אין א קליינעם צימער און עס איז אויסגעקומען אזוי שעהן, אזוי פרעהליך און אזוי ערהאבען. ער האָט דאָס זיי געוואָלט דערמאָנען, נאָר א קוק טהוענדיג

מיין מאמע.

(דערצעהלט פון זן שרביימער)

פאר קעסט צאהל איך דער מאמען 6 רובל א חודש. אלע דאנערשטאג אווענט, ווען איך קום פון דער פאבריק א פערמאטערטער, א פערשוואצטער און די מאמע בעגענענט מיך מיט א קרעכצעלע, נעהם איך שטום ארויס דאם בייטעלע און צאהל איהר אוים צעהן גילדען — אייניגע גילדענס. די מאמע צאהלט עס איבער מיט א קרעכצעלע, לענט עס אריין אין א כלעכענער פערשוואוועטער קווארט, ווועלכע איז נאך מיט 10 יאהר צוריק „טרייף" געווארען און דיענט פון דאמאלם אלם איהר קאסע, און מיט א קרעכצעלע זאגט זי ארויס:

— נו, נעה עסען!...

איהר פערשטעהט? — די מאמע, די אלטע, פרומע מאמע, וואס דערמאנט נאך יעדערע צוויי ווערטער דעם „רבונו של עולם", וואס קאן אויסווייניג דעם גאנצען ש"ס תחנות, וואס מאכט א ברכה אויף אביסעל קאלט וואסער, וואס עסט ניט אויף א כזית ברויט אומגעוואשען, — מיין אלטע פרומע מאמע זאגט מיר גלייך:

— נו, נעה עסען... נעה וואש זיך, דאם האט זי מורא צו זאגען....

א דערשראָקענער האָט ער זיך נעלאָזט נעהן ווייטער אוו טרעפענדיג אין א ראָג נאָס אן אייגזאמען נאָראָדאוואי, האָט זיך איהם געוואָלט צוגעהן אוו פרענען:

— ווייסטו ניט, חבר, וואו קען מען ערגעץ איבערנעכטיגען?...

אוו גלייך האָט ער זיך פערשעמט אוו דערשראָקען פאר אזא מאָדנעם געדאנק אוו האָט זיך נעלאָזט נעהן ווייטער, זוכענדיג חברים...

— דו, מיין זוהן, מעגסט — דו פערדיענסט...

איך מעג — איך פערדיען. אט וועט זי באלד געהן אין יאטקע און וועט פאר מיינע געלד נעהמען פלייש, און מאַרגען, פרייטאג, וועט זי שבת מאכען, זי וועט קויפען ליכט און וועט זיי בענשען, און פערדעקענדיג מיט די הענד דאס דאַרע צע־קנייטשטע פנים, וועט קיינער ניט זעהן איהרע טרעהרען, אוי־סער, נאך איהר מיינונג, נאט.

רחמנות האב איך שטארק אויף מיין מאמען; אז איך זעה איהר פאר דער צייט פערעלטערט־פנים, אז איך זעה איהרע אויסגעלאשענע פערצווייפעלטע אויגען, אז איך זעה איהרע דאַרע הענד, וועלכע ציטערן, וועז זיי דערלאנגען מיר צום טיש עפעס עסען, — אז איך הער איהר שטיל דערלאַגען קול, קלעמט מיר דאס הארץ, — ליעב אבער האב איך זי ניט... —

איך בין אן אַרימער דערלאַגענער ארבייטער, פון פינס־טער ביז פינסטער שטעה איך אין פאבריק און זעה נאר פאר מיר די דאַרע פנים'ער פון מיינע חברים, הער נאר צרות און צרות פון זיי, זעה פאר די אויגען די גרויסע פערשטויבטע פענסטער, איבערגעצויגען מיט אייזערנע גראטעס, ווי פאר ארעסטאַנטען, — איך האב קיינמאל ניט געזעהן קיין ליכט־גען גרויסען זאל, אויסער אין מאל, וועז איך בין אריין צום פאבריקאנט און וואַרטענדיג אויף איהם אין דער קיך, האט זיך די טהיר פון זאל געעפענט און עס האט עפעס א פינקעל געטהאן און זיך גלייך צוריק פערמאכט און דאכט זיך אויף אייביג... און דאך, וועט איהר גלויבען, שטעקט אין מיר א נשמה פון א רייכען, פון א שטארקען, פון אן אַריסטאַקראט. איך האב פיינט אַרימקייט, פיינט שוואכקייט, דערלאַגענהייט... איך וויים ניט פון וואנען קומט עס צו מיר? מיין טאטע, מיין מאמע, מיין באבע, מיין זיידע — די גאנצע משפחה, וואס שלעפען אויף זיך די ירושה פון צעהן דורות אַרימקייט, זיינען אלע אזוי געוועהנט דערצו, און קרעכצען אפילו ניט שטארק, און

און דאָס איז נאָר דערפאר, וואָס זי פערדינט אָן מיר א פיערטעלע א וואָך, און אפשר א צווייי גילדען.„

לייב האָב איך זי ניט, נאָר דאמאָלס, וועז איך געה גליך צום טיש עסען אומגעוואשען, און טהו נאָך אוים דאָס היטעל, — דאמאָלס וויינט מיר דאָס הארץ אויף מיין אָרימער פרומער מאַמען, וואָס איז נעכייטהיגט פאר א פיערטעלע א וואָך צו פערקויפען איהר גרויסען, שטאַרקען גאָט...

איך בעשלים מיך אלע טאָג כמעט, פון היינט אָן געהן וואשען זיך און עסען אין א היטעל, נאָר איך קען ניט, איך קען ניט!... איך בין. פערשטעהט איהר מיך, אן ענטוויקעלטער ארבייטער, איך וויים, אז דער הימעל איז קיין הימעל ניט, — עס איז לופט; איך וויים אביסעל פון דאַרוויניזם, איך וויים וואָס בעדייט קאפיטאל, איך וויים, וויי אזוי די ערשטע מלוכה האָט זיך געגרינדעט, איך וויים וויי אזוי אלע מנהגים האָבען זיך ענטוויקעלט. דאָס וויסען האָט מיר אזוי פיעל מיה געקאָסט, און פלוצים — געה וואש זיך צום עסען און עס אין א היטעל!... אמת, דער מאַמען איז א רחמנות, אבער מיר איז דאָך אויך א רחמנות, און, פאר וואָס זאָל מיין נאָט זיין בייליגער פאר איהר נאָט?...

אבער ליידען לייד איך דערפון זעהר טיעף און קיין גרויס הנאה האָב איך ניט פון עסען...

אמאָל לויפט נאָך צו מיין בלייבע 13 יעהריגע הונגעריגע שוועסטערל און כאפט א שטיקעל ברויט פון טיש, און כאפט זיך גליך עסען. די מאַמע דערזעהענדיג עס, פאלט אויף איהר ארויף און שלאָגענדיג זי, שרייט זי:

— א, דו גויה דו, משומדת'טע! אָהן געוואשען..

— „מאַמע — און איך"? רייסט זיך ביי מיר שיעור ניט ארויס פון דער צונג.

און מיר דאכט זיך, אז די מאַמע פיהלט עם און וויל מיר ענטפערען:

דער פ. פ. ס'ניק.

1.

געהערט האָט ער צו דער פּוילישער סאָציאָליסטישער פּאַרטיי. געווען איז ער אָבער מעהר פּאָליאָק, ווי סאָציאָליסט. נועניגסטענס האָט זיך אזוי געדאַכט, לויט זיינע מיינונגען, וואָס ער פלעגט אָפט ארויסזאָגען. בעגעגענט האָב איך זיך מיט איהם אין קראקוי, וואו ער האָט אלס ענטלאָפענער פאר פּאָליציי פערפאָלגונגען אין וואַרשוי, זיך דאָ בעזעצט

— איך מוז וואוינען אין א פּוילישער שטאָדט! — האָט ער מיר ערקלערט, וועז איך האָב איהם געפרעגט, פאר וואָס איז ער ערגעץ אנדערש ניט געפאָהרען.

געווען איז ער אין אייגפאכער ארבייטער, אבער ניט קיין עם הארץ אין עקאָנאָמישע און סאָציאָלע פראגען: אן ענטווי־קעלטער, הייסט עס. און כאָטש ער האָט זיך ענטוויקעלט אויף דער אידישער ליטעראטור, ד. ה. אויף די אידישע אונלענאָלע בראָשורען, האָט ער אָבער פון אידיש ניט שטארק געהאלטען, געזאגט, אז איין וויספיאנסקי איז מעהר ווערטה פאר אלע אידישע שרייבער מיט פרץ'ן צוזאמען.

— נאָר איין פייגענבוים איז דאָ, וואָס מען קען זיך מיט איהם רעכענען, פלעגט ער זיך כאפען צורוק.

פון פייגענבוים'ען האָט ער שטארק געהאלטען, געשטאל־צירט וואָס ער געהערט צו פ. פ. ס. און אפילו וואָס אין אמערי־

בוקען זיך און בייגען זיך פאר א גראשען, פאר איין אייניציגען קליינעם גראשען, און איך, זייער יורש, וואס אין מיר פליעסט זייער בלוט, האס עס אזוי, דריק די פויסטען קענען דעם אלעם. און האב פיינט מיין אייגענער מאמען...

און אפטמאל, וועז די מאמע דערלאנגט מיר עסען אז איך זעז זיך אוועק ביים טיש, טהו א וואנדף דאס היטעל אן הויב אן גלייך עסען, און די מאמע רוקט זיך, ווי א שאטען אן מאכט זיך כלומר'שט ניט זעהענדיג און ניט וויסענדיג, קאכט אין מיר אויף דאס בלוט און מיר ווילט זיך אויסרופען:

— מאמע, וואס זאגסטו נאר נישט? וואס שווייגסטו? מאמע! שלאג מיך, צופ מיך, ריים מיך — שריי, בייזער זיך! מאמע, פראטעסטיר, וועז מען קויפט ביי דיר אב פאר א פערטעלע דיין נאט, מאמע לאז זיך ניט!... ראנגעל זיך!...

נאר די מאמע נעהט צו און מיט איין ארבעלאזען קאפ, מיט א קראנקען קול פרעגט זי:

— וועסט אפשר עסען א שטיקעל רעטיך צו פלייש?...

„מאמע, איך עס דאך אהן א היטעל" — שפרינגט מיר פון צונג, נאר איך האב רחמנות אויף איהר און האלט זיך איין. —

ליעב אבער, האב איך זי ניט: נאר איך האב זיך אליין איך ניט ליעב!...

און וועמען האב איך דען יא ליעב?

מיט דעם דאזיגען שטיקעל דרש האָב איך איהם אין אַנ־הויב אנידערגעשטעלט. ער, א פערהאַרעוועטער ארבייטער, איז קענטיג ניט אזוי געשיקט געווען צו פערענטפערן קשיות. באלד אַבער האָט ער זיך געכאפט און געענטפערט:

— מיין ווייבעל, מענט איהר מיר גלויבען, איז אן אמת'ע פוילן — אין שטוב רייד‌ען מיר פויליש, לייענען פוילישע ביכער, געהען אין פוילישען טהעאטער, איהר מענט מיר גלוי־בען... האָט ער זיך ווי גענומען בעטען רחמים — מיין ווייבעל איז זעהר ווייט פון אידישקייט.

— איך גלויב אייך! — האָב איך איהם בערוהיגט, אבער איהר זעהט, אז ניט אזוי גרינג אסימילירט מען זיך דאָך.

— אודאי! — האָט ער מודה געווען, און איז קענטיג צופריעדען געווען, וואָס ער איז ווי עס איז ארויסגעקראָכען א גאַנצער פון מיין פריהערדיגער קשיא — עס דארף נאָך גע־דויערן, אַבער ביסלעכווייז, ביסלעכווייז אסימילירען זיך אידען. דאָס איז א פאקט!

און קומענדיג שוין ווידער צו זיך פלענט ער אַנהויבען ווייטער ארויסזאָגען זיינע מיינונגען ווענען אידישקייט:

— אָט נעהמט למשל א ברית ביי אידען... נו, איז דאָס ניט אזיאטיש?... דארפען זיך אידען האלטען ביי אזא אזיא־טישען מנהג?...

— נו, און אויסער דעם האָבען מיר דען גאָר נישט? — האָב איך איהם קאלט געפרענט.

— יא, מיר האָבען נאָך ענוג נארישקייטען — האָט ער זיך ווייטער צעלט — למשל: מלקות, כפרות שלאָגען, תשליך...

— נו, און די פאַליאקען האָבען שהנערע מנהגים?

— ווייטער, יעדעם פאַלק האָט נארישע מנהגים — האָט ער מיר נאָכגענעבען, אַבער אזוינע מנהגים, ווי אידען האָבען, האָט עס קיין פאַלק ניט.

קא ארבייט ער אויך פאר די דאזיגע פארטיי. אין אלע דיספוטען מיט מיר פלעגט ער זיך בעציהען אויף פייגענבוים'ס מאמרים, ווי א פרומער איד בעציהט זיך אויפ'ן שולחן ערוך.

איך פלעג מיט איהם אפט זיך בענעגענען און מפלפל זיין זיך. ניט חלילה וויל איך האב שטארק געהאלטען פון זייגע מיינונגען קענען וועלכע עם איז כדאי ארויסצוטרעטען. עס איז מיר געווען נאר אינטערעסאנט, ווי אזוי דער דאזיגער ארבייטער וועמעס נאמען איך וויים עד היום ניט, האב ליעב געהאט דאס פוילישע פאלק און ווי אזוי ער פלעגט זיך אויסדריקען וועגען אידען און אידישקייט. איך האב אין איהם געזהן א מוסטער פון אונזער צוקאליעטשעטער יוגענד...

— אידען אסימילירען זיך! דאס איז א פאקט! — פלעגט ער זעהר אפט זאגען — און דאס איז דער אייניציגער וועג. דאס הייפעלע נאציאנאליסטען, וואס וועגדען אן אלע גענקינסטעלטע מיטלען ניט צודערלאזען דאס, בעטראכט איך, ווי פאלקספערריעטער...

— און פאר וואס אסימילירט איהר זיך ניט? — פלעגט איך איהם פרעגען.

— וואס הייסט — איך אסימיליר זיך ניט! — פלעגט ער זיך אנצינדען — וואס זעהט איהר אין מיר אזוי פיעל אידישקייט?

— אבער חתונה האט איהר געהאט מיט א אידיש מיידל... — האב איך איהם א שטאך געטהאן.

— וואס הייסט מיט א אידיש־מיידל! — האט ער זיך אנגעכאפט — איך וואלט זיך ניט אבגעזאגט פון א פויליש מיידל אויך. עס האט זיך פונקט אזוי געמאכט...

— וואס הייסט געמאכט? — האב איך כלומר'שט געפרופט מיט איהם דיסקוטירען — איהר, אלס מארקסיסט, זאלט עס זאגען, איז מיר א וואונדער. יעדע זאך האט דאך איהר אורזאכע.

נעזאגט — פון מיינע מיינונגען וועל איך קיינמאל ניט אב־
טרעטען... זאלט איהר למען השם מארגען קומען... מען מוז
דאך האבען א מנין. וואס זאל מען טהאן?

— מען איז דאך עפעס שטיקלעך אידען... — האב איך
איהם אונטערגעהאלטען.

— זאל זיין שטיקלעך אידען... טהוט מיט מיר וואס איהר
ווילט, אבי קומט מארגען עלף א זייגער.

איך בין נעקומען פינקטליך. געוואוינט האט דער אר־
בייטער אין א קליין צימערל; דער מנין אידען מיט די עטלי־
כע נויטיגע פרויען ביי דער קינפעטארין האט געמאכט אן אונ־
ערטערגליכע ענגשאפט, אזוי אז דער בעל־סנדק, דער בעל־
הבית פון הויז, א דיקער בייביגער איד, האט קוים זיך אן
ארט נעפונען.

דער בעל־ברית אבער איז ניט געווען אנגערוקט, אדרבא
זיין גאנצעם אויסזעהן איז געווען יום־טוב'דיג און, וועו איך
זאל קיין מורא ניט האבען, וואלט איך געזאגט — עכט אי־
דישליך.

גליך נאך דער אפעראציע האט זיך דאס אכטאניג־קינד
שרעקליך צושריען, איך האב זיך צוגערוקט נאהענט צום בעל־
ברית הערען פון איהם א שטיקעל פראטעסט. ער אבער האט
געשוויגען און איז ערנסט יום־טוב'דיג געשטאנען און אכטונג
נענעבען אויף די קוואטער, וואס האבען דאס קינד צוגענומען
פון סנדק און איבערגעטראגען צו דער קינפעטארין.

נאכדעם האט מען נענומען צו ביסלעך בראנפען, א פאר
חסידישע יונגע לייט, שכנים פון זעלבען הויף, האבען נענומען
זיינען א פרעהליכס, דער בעל־ברית, דער פ. פ. עסניק, האט שטיל
אונטערגעהאלטען און זיין פנים האט געשטראהלט...

איך בין נעזעסען, האב צוגעקוקט, צוגעהערט און אין מוח
האט פון מיר חוזק געמאכט זיינע אן אלטע פראזע.

— אידען אסימילירען זיך... דאס איז א פאקט!...

2.

איינמאל נעהענדיג פארנאכט אין נאס, האָב איך איהם בעגעגנט, טראָגענדיג אין ביידע הענר קלייניע פעקלעך פער־וויקעלטע אין פאפירען.

— א, וואָס מאכט איהר? — האָב איך איהם אבגע־שטעלט.

— איך האָב זעהר קיין צייט ניט! — האָט ער נעענט־פערט און ווי פערשעמט, אין א רגע ארום צוגעגעבען!

מיין ווייב האָט היינט ביינאכט א אינגל נעבוירען...

— מזל־טוב אייך! — האָב איך גאלאכט — זענט איהר שוין א טאטע, הייסט עס.

— א טאטע, ווי העז? — האָט ער מיט א פערשעמטער פרעהליכקייט מודה געווען.

דיספוטירען מיט איהם איז איצטער, נאטירליך, קיין צייט ניט, איך האָב איהם אבגעלאָזען, זאל ער נעהן געזונטערהייט דער פ. פ. ס.־ניק... נישקשה, ער וועט נאך קומען.

און ער איז טאקע אין א וואך ארום נעקומען צו מיר.

— וואָס וועט איהר זאגען גוטס? — האָב איך איהם נע־פרעגט.

— איהר וועט פון מיר לאכען. — האָט ער ווי א דער־שראָקענער געשטאמלט — און איהר וועט זיין נערעכט... נעפעלט אייך א מעשה, אז מיין ווייבל ווי ניט אנדערש פרא־ווען א ברית...

ענדיגענדיג די פאר ווערטער איז ער געווארען אזוי רויט, אז איך האָב גליך פערשטאנען, אז ניט דאָס ווייבל אליין ווי דאָס, נאר ער ווי דאָס אויך... און איך האָב זיך געסטא־רעט איהם ארויסנעהמען פון דער פערלעגענהייט.

— וואָס הייסט לאכען?... פאר וואָס זאל איך לאכען?... מען קאָן זיין א פרומער פ. פ. ס.־ניק און מאכען א ברית.

— דאָס פערשטעה איך, — האָט ער ווי קומענדיג צו זיך

אינהאלט:

דער לינגען — — — — — — — — — — 7
אין זומער מאנטאל — — — — — — — 13
די קאלטע האנד — — — — — — — — — 19
פער'משכנ'ט זיך אליין — — — — — — 25
דער מאדנער — — — — — — — — — 47
די ברידער — — — — — — — — — — 52
שטילע טריט — — — — — — — — — 60
די ציגייניערין — — — — — — — — 67
אהן ליעבע — — — — — — — — — — 78
אין גאס — — — — — — — — — — — 90
פלאמעס — — — — — — — — — — — 83
דער קארעקטאר — — — — — — — — 94
דער זשילעט — — — — — — — — — 100
קרובים — — — — — — — — — — 108
דער הונט — — — — — — — — — — 116
א גאנצע נאכט — — — — — — — — 126
עס פלאצט — — — — — — — — — 142
דאס אינטעליגענטע הויז — — — — — 146
די פערנומענע גאסען — — — — — — 150
די פערצווייפלונג — — — — — — — 154
אהן אן אדרעס — — — — — — — — 157
מען קויפט ניט — — — — — — — — 161
די מוכה — — — — — — — — — — 166
אויפ'ן גרינעם גראז — — — — — — — 174

— יאָ, א פאַקט, א פאַקט! — האָב איך אין געדאנק צוריק חוזק'דיג געשמייכעלט.

אין דריי וואָכען ארום איז דער פּ. פּ. עסניק ווידער צו מיר געקומען.

— איך וואָלט אייך געבעטען א טובה... מאַרגען מאָך איך א פּדיון־הבן... א בכור! קומט צוגעהן, מיר וועלען נעהמען צו ביסלעך בראנפּען.

—נו, ברודער, דאָס איז שוין צופיעל...; — האָב איך פּעענטפּערט — אָזא אסימילאַטאָר בין איך שוין ניט... ער איז אוועק א פערשעמטער...

דער נייי־נעבוירענער — — — — — — — 183
דער סוד — — — — — — — — — — — 192
דער פערביטערטער — — — — — — — — 200
די נייע שאלה — — — — — — — — — 213
שליפעס — — — — — — — — — — — 223
דער באיקאטירטער — — — — — — — — 228
חברים — — — — — — — — — — — 224
מיין מאמע — — — — — — — — — 243
דער ב. ב. ס'ניק — — — — — — — — 247

Sarah Zippin